

Verslagen van de Regering,
van de Minister belast met
het Gelijkemansbeleid en van
de staatssecretaris voor
Ontwikkelingssamenwerking
over het beleid gevoerd overeenkomstig
de doelstellingen van de vierde
wereldvrouwenconferentie
die in september 1995 te Beijing
heeft plaatsgehad

(jaar 2002-2003)

Inhoudstafel

ALGEMENE INLEIDING	4
VERSLAG VAN DE REGERING	5
Eerste Minister, Guy Verhofstadt en Staatssecretaris voor Administratieve Vereenvoudiging Vincent Van Quickenborne ...	6
Vice-Eerste Minister en Minister van Justitie, Laurette Onkelinx	9
Vice-Eerste Minister en Minister van Buitenlandse Zaken, Louis Michel en Staats-secretaris voor europese zaken, Frédérique Ries	14
Vice-Eerste Minister en Minister van Begroting en Overheidsbedrijven, Johan Vande lanotte	21
Vice-Eerste Minister en Minister van Binnenlandse Zaken, P. Dewael	23
Minister van Werk en Pensioenen, Frank Vandenbroucke en Staatssecretaris voor Arbeidsorganisatie en Welzijn op het werk, toegevoegd aan de Minister van Werk en Pensioenen, Kathleen Van Brempt	26
Minister van Landsverdediging, André Flahaut	32
Minister van Financiën, Didier Reynders en Staatssecretaris voor Modernisering van de Financiën en de Strijd tegen de fiscale fraude , toegevoegd aan de Minister van Financiën, Hervé Jamar	39
Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid, Rudy Demotte en Staatssecretaris voor het Gezin en Personen met een handicap, Isabelle Simonis	45
Minister van Economie, Energie, Buitenlandse Handel en Wetenschapsbeleid, Fientje Moerman	53
Minister van Mobiliteit en Sociale Economie, Bert Anciaux	57
Minister van Ambtenarenzaken, Maatschappelijke Integratie en Grootstedenbeleid, Marie Arena	60
Minister van Middenstand en Landbouw, Sabine Laruelle	67
Minister van Leefmilieu, Consumentenzaken en Duurzame Ontwikkeling, Freya Van den Bossche	69
Staatssecretaris voor Informatisering van de Staat, toegevoegd aan de Minister van Begroting en Overheidsbedrijven, Peter Vanvelthoven	73
VERSLAG VAN DE MINISTER BELAST MET GELIJKEKANSENBELEID	
MARIE ARENA	76
VERSLAG VAN DE MINISTER VAN ONTWIKKELINGSAMENWERKING	
MARC VERWILGHEN	91
ALGEMENE CONCLUSIES	104

Algemene inleiding

Zoals voorzien in de wet van 6 maart 1996 strekkende tot controle op de toepassing van de resoluties van de Wereldvrouwenconferentie die van 4 tot 14 september 1995 in Peking heeft plaatsgehad, legt de regering aan de federale Kamers haar verslag voor omtrent het beleid dat in 2002 en 2003 gevoerd werd inzake de gelijkheid van vrouwen en mannen.

Dit dubbel verslag maakt de balans op van de engagementen van de vorige regering door de definitie en de tenuitvoerlegging van strategische doelstellingen met betrekking tot de gelijkheid van vrouwen en mannen binnen de bevoegdheden van elke Minister en Staatssecretaris. Deze engagementen werden kracht bijgezet door de huidige regeringsploeg, die zich in het raam van dit verslag verbindt tot het voeren van nieuwe acties ter bevordering van de gelijkheid in de komende jaren.

In de loop van de periode die in dit verslag wordt beschreven, werd het werk ondersteund door twee projecten die gevoerd werden onder impuls van de Minister belast met het Gelijkekansenbeleid. Het eerste project, « cel gender mainstreaming » genoemd, werd opgestart in 2001. Elke Minister heeft een strategische doelstelling bepaald in het domein van de gelijkheid van vrouwen en mannen. Binnen elk departement en binnen elk ministerieel kabinet werden contactpersonen aangeduid belast met de tenuitvoerlegging van de strategische doelstellingen die door de verschillende Ministers werden bepaald. Deze personen werden bij hun werkzaamheden bijgestaan door een universitaire ploeg. Het project cel gender mainstreaming » werd medio 2002 aangevuld met een project rond « gender budgeting ». Dit project maakte het mogelijk om de ervaring met de integratie van de genderdimensie aan te vullen met een gendergevoelige begrotingsanalyse van een aantal beleidsmaatregelen.

Naast de begeleiding van het proces waren de begeleidingsploegen van het project ook belast met de ontwikkeling van didactische instrumenten en informatie- en analysetools, dit met het oog op een veralgemening van het proces van de integratie van het genderperspectief in alle beleidsvlakken en begrotingen van de federale regering.

Ten slotte hebben deze ploegen ook bijgedragen tot een beter begrip van de moeilijkheden bij de realisatie van dit ambitieus project.

Dit document bevat het verslag van vele initiatieven die, daar elke Minister en Staatssecretaris de vertaling van de doelstellingen van Peking in zijn of haar beleid ter harte heeft genomen, in verschillende mate bijdragen tot dezelfde doelstelling.

De aandacht van de lezer wordt evenwel gevestigd op drie types van ervaringen aangezien ze verschillende modellen prefigureren voor de coördinatie van acties die kunnen ontwikkeld worden in het raam van een systematische en onafgebroken opvolging van het actieplatform.

Voorreest is er het prioritaire karakter van gender als transversaal thema bij het departement Ontwikkelingssamenwerking. De enga-

gementen van Ontwikkelingssamenwerking in het domein van de gelijke rechten en kansen voor mannen en vrouwen werden in 1999 omgezet in een wet en 2002 in een strategie voor de integratie van het genderperspectief. Deze strategie is gericht op de ondersteuning van de inspanningen van onze partnerlanden in het domein van de gelijkheid, vanuit een wens naar ownership en duurzaamheid.

De tenuitvoerlegging van deze strategie wordt op het hoogste politieke en bestuurlijke niveau ondersteund en wordt gesterkt door de pleidooien en sensibilisatieacties van de Commissie Vrouwen en Ontwikkeling. Een dergelijke globale benadering, in partnerschap met het maatschappelijke middenveld, draagt niet enkel bij tot de inburgering van het genderconcept bij alle betrokkenen bij de ontwikkelingssamenwerking, maar maakt het België ook mogelijk om een duidelijke boodschap te lanceren naar de buitenwereld.

Vervolgens is er de opstelling, tenuitvoerlegging en opvolging van meerdere actieplannen, en meer specifiek het actieplan ter bestrijding van partnergeweld. Het bijzondere belang van dit type actie is de coördinatie van de inspanningen van verschillende Ministers ter bevordering van een thematiek waarbij de genderdimensie geïntegreerd is. Deze aanpak heeft ook een multiplicerende werking op verschillende vlakken : de sensibilisatie van een groot aantal actoren voor de integratie van het genderperspectief in het project, een grotere doeltreffendheid van de gevoerde acties en een betere opvolging van het beleid, met name door de inclusie van een dynamisch begeleidings- en evaluatieproces.

Ten slotte moet er gewezen worden op het belang van het onderzoek dat bij de Federale Overheidsdienst Financiën gevoerd werd als gevolg van de bepaling van de strategische oelstelling van de neutraliteit van de fiscaliteit ten opzichte van de levenskeuze. Naast de uitwerking van maatregelen tot opheffing van een reeks gekende discriminaties in het raam van de belastinghervorming, hebben een fundamentele bezinning en een diepgaand onderzoek van het geheel van wetten en regelgevingen geleid tot de redactie van een « verslag betreffende de directe en indirecte discriminaties bij de personenbelasting en de bedrijfsvoorheffing ». Dit verslag maakte het mogelijk om een inventaris van de bestaande discriminaties op te stellen en vormt sindsdien een solide basis bij de ontwikkeling van de nodige bijsturingsmaatregelen. De gedefinieerde doelstelling biedt in dit geval een leidraad voor een werk van lange adem.

Dergelijke initiatieven tonen aan dat de doelstelling van de integratie van het genderperspectief, hoewel ambitieus, zeker geen utopie is, maar op alle vlakken moet worden gezien als een evidentie die een integraal deel moet uitmaken van de basisopdrachten van de federale overheid.

In wat volgt vindt de lezer de bijdragen van elke Minister en Staatssecretaris en de specifieke verslagen die verband houden met de bevoegdheden inzake gelijkheid en ontwikkelingssamenwerking, zoals voorgeschreven door de wet. ■

**Verlagen van de regering,
over het beleid dat gevoerd
werd overeenkomstig
de doelstellingen
van de vierde
wereldvrouwenconferentie
die in september 1995 te Beijing
(jaar 2002–2003)**

Eerste Minister, Guy VERHOFSTADT Staatssecretaris voor Administratieve Vereenvoudiging Vincent VAN QUICKENBORNE

Wetstraat 15
1000 Brussel

Inleiding

Zoals vermeld staat in de vorige verslagen van de Regering over het beleid gevoerd overeenkomstig de doelstellingen van de IVe Wereldconferentie voor de Vrouw van september 1995 in Peking *beheert de Eerste Minister geen eigen bevoegdheden die verband houden met de prioritaire domeinen van het Actieprogramma van de in Peking gehouden IVe Wereldvrouwenconferentie van de Verenigde Naties* Als leider en coördinator van de Regeringswerkzaamheden ziet hij, hierin bijgestaan door zijn Diensten, nochtans nauwlettend toe op de uitvoering van het Regeerakkoord.

Diverse maatregelen die de Regering heeft genomen of nog moet nemen om dit Akkoord uit te voeren hebben een rechtstreekse of onrechtstreekse weerslag op de domeinen bedoeld in het Actieprogramma van Peking, en dragen bij tot de verwezenlijking van sommige van de strategische doelstellingen die er in vastgelegd zijn. Het gaat met name om maatregelen betreffende de herverdeling van de arbeidstijd en de kwaliteit van de arbeid, de sociale bescherming, het opleidings- en werkgelegenheidsbeleid, de belastinghervorming, het armoedebeleid, de politieke vertegenwoordiging van de vrouwen, de strijd tegen het geweld, of de internationale samenwerking, die specifiek omschreven zijn in de bijdragen van de verschillende Ministers aan dit verslag.

Over het algemeen vallen deze zaken onder de aandacht van alle leden van de Regering die de strijd blijft voeren tegen alle vormen van discriminaties. De aanneming van de artikelen waarbij de gelijke rechten voor mannen en vrouwen werden

ingeschreven in de Grondwet, betekent in dit opzicht een aanzienlijke vooruitgang.

In een internationale context en op Europees niveau vertegenwoordigt de Eerste Minister het land samen met de Minister van Buitenlandse Zaken. Binnen de Europese Unie neemt België een voortrekkerspositie in bij de uitwerking van een Europese Grondwet. Het huidig ontwerp van deze Europese grondwet bevat een aantal positieve elementen inzake de gelijkheid tussen mannen en vrouwen. In de nieuwe Europese grondwet wordt gelijkheid één van de basiswaarden van de Unie. Met het respect daarvoor staat of valt de Europese idee. Gelijkheid man/vrouw is dus één van Europa's belangrijke doelstellingen. Alles zal dus in het werk gesteld moeten worden om die gelijkheid te bevorderen via alle beleidsdomeinen. Bij elke actie die de EU onderneemt moet bijgevolg systematisch rekening gehouden worden met de impact daarvan op de vrouwen.

Tot slot wordt eraan herinnerd dat verschillende organen en instellingen die onder het toezicht staan van de Eerste Minister of een subsidie ontvangen die ingeschreven is in de begroting van zijn Diensten, maatregelen hebben uitgewerkt die betrekking hebben op de grote domeinen van het actieprogramma van Peking, zoals de strijd tegen het geweld op vrouwen, of de fundamentele rechten van de vrouwen. In juni 2003 werd de Staatssecretaris voor Administratieve Vereenvoudiging toegevoegd aan de Eerste Minister. De Staatssecretaris heeft evenmin eigen bevoegdheden die verband houden met de prioritaire actiedomeinen van Peking.

Acties in de verschillende domeinen van het actieplatform van Peking

Geweld jegens vrouwen (D)

Strategische doelstelling D3 : *Vrouwenhandel uitbannen en slachtoffers van geweld als gevolg van prostitutie en vrouwenhandel ondersteunen.*

Het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, opgericht in 1993, heeft sinds 1995 ook de opdracht de strijd tegen de mensenhandel in ons land te stimuleren, te coördineren en de follow-up ervan te verzorgen. Het Centrum ressorteert onder de administratieve voogdij van de Eerste Minister en inhoudelijke onder de bevoegdheid van de Minister belast met het gelijkheidsbeleid.

Binnen het Centrum werkt de « **cel mensenhandel** » aan de opdrachten die het Centrum zijn toevertrouwd door de wet van 13 april 1995 tot bestrijding van de mensenhandel en het koninklijk besluit van 16 juni 1995 ter verduidelijking van de opdrachten van het Centrum inzake de bestrijding van de internationale mensenhandel.

Het Centrum onderneemt in dit kader volgende werkzaamheden :

1. Jaarverslag

Eén van de hoofdopdrachten van het Centrum is het opstellen van een **jaarlijks en publiek evaluatierapport** aangaande de evolutie en de resultaten van de bestrijding van de internationale mensenhandel.

De cel mensenhandel heeft **het jaarverslag 2002 opgesteld** met als titel : *Pleidooi voor een integrale benadering, analyse wetgeving en rechtspraak*, dat in december 2003 gepubliceerd werd.

In een eerste deel behandelt dit verslag het fenomeen mensenhandel vanuit de **noodzaak om netwerken te analyseren en te ontmantelen**. Het bevat een pleidooi voor een integrale benadering waardoor het netwerk en al de vertakkingen ervan kunnen geïdentificeerd worden. Wanneer, uit bezorgdheid om de procedure niet te laten aanslepen, het onderzoek enkel tussenpersonen betreft, bestaat het risico dat het netwerk leert uit zijn fouten en zich aanpast, zoniet versterkt. De bestrijding van mensenhandel zou dan gevolgen hebben die in tegenstrijd zijn met de oorspronkelijke bedoelingen. In de verlenging van deze gedachte wordt **de noodzaak van een financiële analyse aangetoond om te strijden tegen de netwerken**. Het droogleggen van de geldstromen is het ultieme wapen, waardoor het misdadig systeem in het hart getroffen wordt en niet meer kan opereren. Tenslotte heeft het Centrum nagegaan in welke mate de wet inzake de criminele organisaties werd toegepast in het kader van de bestrijding van de mensenhandel. Deze analyse gebeurde aan de hand van een globale benadering van de lopende dossiers alsook op grond van een aantal concrete veroordelingen.

In het tweede deel van het jaarverslag komen de **nieuwe regelgevende middelen** aan bod inzake bestrijding van internationale mensenhandel. Zowel op Europees als op internationaal niveau maken de begrippen mensensmokkel en mensenhandel het voorwerp uit van precieze definities.

In België werden diverse nieuwe wetgevingen aangenomen met het oog op een efficiëntere bestrijding van de zware georganiseerde misdaad. Er werden tevens nieuwe maatregelen genomen ten voordele van de slachtoffers mensenhandel.

In het derde deel van dit jaarverslag is het Centrum overgegaan tot een **analyse van de rechtspraak** tussen 2001 en begin 2003 op grond van de wet van 13 april 1995 tot bestrijding van de mensenhandel. Inzake prostitutie vormen de verklaringen van de slachtoffers nog altijd een belangrijk element bij de beoordeling door de rechters, verklaringen die overigens vaak versterkt worden door andere elementen uit het dossier zoals afluisteren van telefoongesprekken of huiszoekingen.

2. Coördinatie

2.1. *De gespecialiseerde diensten voor hulp aan slachtoffers mensenhandel*

Een andere belangrijke opdracht die aan het Centrum is toevertrouwd bestaat erin **de coördinatie en de samenwerking** te verzekeren tussen de gespecialiseerde privé-diensten voor de hulp en de begeleiding van slachtoffers van mensenhandel. Tweemaandelijks en juridische vergaderingen tussen de centra zijn een gelegenheid om gemeenschappelijke aandachtspunten te bespreken en indien nodig actie te ondernemen. In het kader van dit overleg werden belangrijke punten verwezenlijkt.

Ten einde op een efficiënte en gecoördineerde manier het beleid inzake mensenhandel te kunnen analyseren hebben de Cel mensenhandel en de drie gespecialiseerde centra een **centrale databank** opgericht alsook een website waardoor de gegevens kunnen geraadpleegd worden en bijgewerkt. Deze databank is opgebouwd rond het beheer van de bevraging en de raadpleging, het opstellen en het bijhouden van het dossier van de slachtoffers.

2.2. *Interdepartementale coördinatiecel*

Op federaal niveau neemt het Centrum deel aan verschillende samenwerkingsverbanden. Het Centrum heeft steeds een actieve rol gespeeld in de **Interdepartementale coördinatiecel** (o.a. door het secretariaat ervan te verzekeren) en binnen de Task Force opgezet in de schoot van de Beleidscel van de Eerste Minister.

3. Gerechtelijke acties

Tenslotte heeft het Centrum zijn stimulatieopdracht volbracht door zich **burgerlijke partij** te stellen in verschillende dossiers van mensenhandel. In de loop van 2003 werden 7 nieuwe burgerlijke partijstellingen goedgekeurd door de Raad van Bestuur. In drie dossiers werd er reeds uitspraak geveld.

Alle voormelde werkzaamheden vallen zonder twijfel onder de strijd tegen de mensenhandel in het algemeen, maar hebben natuurlijk hun weerslag op de vrouwen die het slachtoffer zijn van een bijzondere vorm van mensenhandel.

Vrouwen en gewapende conflicten (E)

Strategische doelstelling : *Zorgen voor bescherming, ondersteuning en opleidingen voor vrouwelijke vluchtelingen, andere ontheemde vrouwen die behoefte hebben aan internationale bescherming, en binnenlandse ontheemde vrouwen.*

Het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor de racismebestrijding besteedt ook bijzondere aandacht aan de problematiek van de « fundamentele rechten van de vrouw », en meer in het bijzonder aan de status van de migrantenvrouwen en de onrechtstreekse discriminaties waar zij het slachtoffer van zijn. In dit kader werden volgende initiatieven genomen :

1. 1. Publicatie van de brochure « het gezin in zijn internationale dimensie » in juni 2003

In het kader van zijn activiteiten heeft het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding zich gebogen over de problematiek van conflicten tussen wetten uit verschillende rechtsbestellen. Vermits vragen herhaaldelijk terug opdoken, werd er in de loop van de tijd een vlot toegankelijke brochure opgesteld om tegemoet te komen aan de vragen tot hulp van vrouwen afkomstig uit een land met een discriminerend nationaal gezinsrecht. Anderzijds blijkt dat tal van conflicten hadden kunnen worden vermeden indien de mensen correct ingelicht waren geweest over hun plichten en rechten. Heel wat jongeren maken het voorwerp uit van de toepassing van een recht dat zij nauwelijks kennen en waarvoor de informatiebronnen volstrekt ontoegankelijk zijn. Zo zag een brochure het licht die voor een deel is opgesteld in de vraag-antwoordvorm, om ze toegankelijker te maken. De voorbeelden betreffen dikwijls personen uit de Marokkaanse gemeenschap omdat het gezinsrecht van hun land van herkomst het minst strookt met de Belgische rechtsorde.

2. Overeenkomst tussen het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, en het Instituut voor de gelijkheid tussen vrouwen en mannen.

De overeenkomst tussen het Centrum voor Gelijke Kansen en voor de Racismebestrijding en het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen, die gesloten werd in het najaar 2003, gaat over de creatie van een gecentraliseerde structuur voor hulpverlening en juridische informatie, gespecialiseerd in discriminaties van allochtone vrouwen of vrouwen van buitenlandse origine die enerzijds verband houden met de wetgeving in hun land van oorsprong, en meer in het bijzonder de erkenning en toepassing ervan in België, en anderzijds met hun status als vrouw en de plaats die zij innemen in hun gemeenschap van oorsprong. De werkzaamheden zullen rond drie opdrachten draaien : de opvang van vrouwen, de centralisering van de hulp en de vorming van beroepsmensen (magistraten, provinciale coördinatrices...).

Participatie en besluitvorming (G)

Strategische doelstelling G1 : *Maatregelen treffen om te zorgen voor een volwaardige participatie van vrouwen in hun machtsstructuren en besluitvorming.*

De ontwerpen tot hervorming van de Grondwet met betrekking tot de gelijkheid van mannen en vrouwen, ingediend bij het Parlement, werden goedgekeurd. De nieuwe artikelen 10 en 11bis van de Grondwet, die bepalingen inhouden betreffende de gelijkheid van mannen en vrouwen, en die de gelijke toegang voor vrouwen tot verkiezingsfuncties en openbare mandaten bevorderen (door met name te zorgen voor een vertegenwoordiging van beide geslachten in de federale Regering en de regeringen van Gewesten en Gemeenschappen en de provinciale en gemeentelijke uitvoeringsorganen) werden aangenomen en bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad in 2002.

Mensenrechten van vrouwen (I)

Strategische doelstelling I2 : *Gelijkheid en non-discriminatie in het recht en in de praktijk verhogen.*

Het Belgische Staatsblad publiceerde op 17 maart 2003 de wet van 25 februari 2003 ter bestrijding van discriminatie en tot wijziging van de wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding. Deze wet verbiedt discriminatie op basis van een reeks van discriminatiegronden, waaronder ook de discriminatiegrond « geslacht ». Naast discriminatie in het kader van arbeidsrelaties, die reeds verboden was onder een eerdere wetgeving, werd nu ook discriminatie op basis van geslacht verboden bij het leveren van goederen en diensten aan het publiek en elke economische, culturele, sociale of politieke activiteit toegankelijk voor het publiek.

Interne beleidsmaatregelen

In de FOD Kanselarij van de Eerste Minister worden de maatregelen ter bevordering van de gelijke kansen voor mannen en vrouwen (« positieve acties ») verder toegepast zoals dat door de wetgeving is voorgeschreven. Dat is de reden waarom de maatregelen aangegeven in de vorige verslagen actueel blijven.

Perspectieven

Zelfs indien de strategische doelstellingen ontsproten uit het Actieprogramma van Peking niet rechtstreeks tot eigen bevoegdheden van de Eerste Minister behoren, zal deze laatste er toch op toezien dat de verschillende maatregelen van het Regeerakkoord die een weerslag hebben op de bedoelde domeinen, behoorlijk worden toegepast. Naast hetgeen reeds verwezenlijkt is inzake politieke erkenning, zal hij erop toezien dat in het beleid in alle opzichten rekening wordt gehouden met de dimensie geslacht, en dat het vermenigvuldigingseffect van de genomen maatregelen blijft bestaan. Hij zal zich dan ook inzetten voor een betere en diepere samenwerking en coördinatie tussen de diensten en organisaties die in het domein werkzaam zijn. De eigenlijke follow-up behoort evenwel tot de bevoegdheid van de Minister belast met het Gelijkekansenbeleid. ■

Vice-Eerste Minister
en Minister van Justitie
Laurette ONKELINX
Handelsstraat 78-80
1040 Brussel

Inleiding

Het geweld binnen het koppel was het voorwerp van een prioriteit binnen de federale regering tijdens de federale regeerperiode 1999-2003, onder meer als gevolg van het initiatief van de Minister van Gelijke-Kansen om een nationaal actieplan te aanvaarden tegen het geweld op vrouwen. Dit plan van 11 mei 2001, herinnerde eraan dat het belangrijk is om :

- publiekelijk en ondubbelzinnig het onaanvaardbare karakter van het geweld binnen het koppel aan de kaak te stellen;
- de betrokken interveniënten (politie, justitie, hulpdiensten, medische sector, opvoedkundige sector...) te voorzien van de instrumenten die het hen mogelijk maken om aangepaste antwoorden te ontwikkelen;

- de coördinatie tussen deze interveniënten te steunen;
  - te zorgen voor een integrale benadering van preventie, sanctiemaatregelen, een beleid ten voordele van de slachtoffers en de behandeling van de daders te promoten;
- regelmatig te evalueren of de antwoorden die de overheid geeft aangepast zijn.

Er waren meerdere actiemogelijkheden, die tot de bevoegdheid behoren van een of meerdere federale ministers. Sommige acties veronderstelden eveneens dat er overleg gepleegd werd met de gedefedereerde entiteiten. De minister van Justitie sloot zich hierbij aan en ging meerdere verplichtingen aan die in 2002 en daarna in 2004 werden bijgewerkt en geëvalueerd.

Acties in de verschillende domeinen van het actieplatform van Peking

Strategische doelstelling D1 : *Geïntegreerde maatregelen treffen om geweld jegens vrouwen te voorkomen en uit te bannen.*

1. Alle delen van de maatschappij sensibiliseren over het onaanvaardbare karakter van het geweld binnen het koppel

1.1. Folder « nieuwe wet over de toewijzing van de gezinswoning »

In aansluiting op de nieuwe wet over het toewijzen van de gezinswoning, werd er in de lente van 2003 een informatiefolder gedrukt en massaal verspreid. Deze folder herneemt ook de slogan « Laat ons de stilte breken voor we zelf gebroken zijn : geweld tussen partners is een misdrijf dat door de wet wordt bestraft ». De totale kost voor deze folder (7 000 EUR) werd volledig gedragen door het federale budget voor de gelijkheid van kansen.

1.2.

1.2. De minister van Justitie heeft een folder en een informatiebrochure uitgegeven over de rechten van het slachtoffer : « U bent slachtoffer » en « Uw rechten als slachtoffer van een misdrijf ». De slogan « Doorbreek de stilte vóór je zelf gebroken wordt » wordt hierin eveneens hernomen.

1.3.

Verbeteren van de instrumenten die ter beschikking staan van de betrokken interveniënten

1.3.1. De wetgevende maatregelen

Acties ondernomen door de Minister van Gelijke-Kansenbeleid, in overleg met de Minister van Justitie.

Op voorstel van de Vice-Eerste Minister, Minister van Gelijke-Kansenbeleid en van de Minister van Justitie werd de wet afgekondigd betreffende de toewijzing van de gezinswoning aan de echtgenoot of de wettelijke samenwonende die het slachtoffer is van fysieke gewelddaden vanwege zijn partner en tot aanvulling van artikel 410 van het Strafwetboek (B.S. 12 februari 2003).

Deze wet kwam er als gevolg van de vaststelling dat in de meeste gevallen van partnergeweld het slachtoffer de gezinswoning moet verlaten. Dit werd nogmaals vastgesteld tijdens de studiedag die op 27 april 2001 in de Senaat werd gehouden over geweld binnen het koppel, en die samen werd georganiseerd door de Commissie voor de Justitie van de Senaat en het Adviescomité voor de gelijkheid van kansen tussen mannen en vrouwen. De wijziging die het ontwerp invoegt in het Strafwetboek kwam er eveneens als gevolg van een aanbeveling die tijdens deze studiedag werd geformuleerd.

Deze wet voorziet enerzijds een verharding van de strafmaatregelen van artikel 410 van het Strafwetboek, aangezien de gevangenisstraf tot één jaar kan bedragen. Deze bepaling maakt het aan de onderzoeksrechter mogelijk om voor feiten die gepaard gaan met slagen en verwondingen en met een poging tot vergiftiging, de voorlopige hechtenis te bevelen of om een aanhoudingsbevel uit te vaardigen. Dit laat toe om de pleger van de gewelddaden uit de gezinswoning te verwijderen. Indien de rechter van oordeel is dat het in het kader van de voorlopige hechtenis niet meer nodig is om een persoon op te sluiten, kan hij maatregelen of alternatieve voorwaarden opleggen, zoals een verbod tot betreden van de woning of de verplichting om een therapie te volgen. Deze maatregel is van toepassing op alle personen die beoogd zijn in dat artikel van het strafrecht : partners, echtgenoten, ex-partners of ex-echtgenoten. In geval van samenwonenden of voormalig samenwonenden worden ook degenen beoogd die duurzaam maar niet wettelijk samenwonen. Dit komt tegemoet aan de principes van het burgerlijk recht van deze wet. De burgerrechtelijke aspecten van deze wet bepalen dat de vrederechter in geval van (een poging tot) toebrengen van slagen en verwondingen en in het kader van een tijdelijke scheiding van de echtgenoten of van de wettelijk samenwonenden, het gebruik van de gemeenschappelijke verblijfplaats toewijst aan het slachtoffer. Deze maatregel kan in het kader van de voorlopige of dringende maatregelen worden genomen. Deze maatregel kan eveneens door de rechter worden opgelegd bij een verzoek tot echtscheiding ingediend bij de rechtbank van eerste aanleg, binnen het systeem van voorlopige en dringende maatregelen, indien de echtgenoot zich schuldig maakte aan (een poging tot) het toebrengen van slagen en verwondingen en/of van vergiftiging. Dezelfde principes zijn van toepassing wanneer de echtscheiding wordt uitgesproken. Zowel de vrederechter als de rechter in eerste aanleg kan bij uitzonderlijke omstandigheden afwijken van dit principe. Deze laatste bepaling verleent een discretionaire bevoegdheid aan de rechters. De duur van de voorlopige of dringende maatregel kan door de rechter vrij worden bepaald en wordt vermeld in zijn beschikking. Dit recht op toewijzing van de gezinswoning is dus niet van toepassing op degenen die feitelijk samenwonen of op de ex-partners.

Het complete systeem werd vastgelegd in het kader van het volgende scenario : indien het parket het beslist, heeft de politie het recht om iemand gedurende 24 uur onder arrest te plaatsen. Na verstrijken van die 24 uur kan het parket besluiten om degene die de feiten pleegde in vrijheid te stellen, maar aan deze beslissing kunnen andere voorwaarden verbonden zijn, zoals het verbod om de echtelijke woning te betreden of de verplichting om in therapie te gaan. Het parket kan eveneens beslissen om de dader voor de onderzoeksrechter te leiden. Men moet dus binnen de vierentwintig uur beslissen of het principe van de voorlopige hechtenis kan worden toegepast (aanhoudingsbevel) of indien men voor de voorwaardelijke invrijheidsstelling moet beslissen. Tijdens die 24 uur kan het slachtoffer dus een verzoek tot het uitspreken van voorlopige of dringende maatregelen indienen.

1.3.2. Algemeen : Audiovisueel verhoor

In het kader van de wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, heeft de minister van Justitie op 16 juli 2001 een omzendbrief in omloop gebracht die de audiovisuele opname van het verhoor van minderjarige slachtoffers en van getuigen van misdrijven regelt.

Een punt 6.3 betreffende het audiovisuele verhoor werd toegevoegd aan de ministeriële richtlijn tot regeling van de taakverdeling, de samenwerking, de coördinatie en de integratie tussen de lokale en de federale politie inzake de opdrachten van gerechtelijke politie (« Col 2/2002 » van 20 februari 2002). Deze omzendbrief stelt dat dergelijke verhoren moeten gebeuren « door een politieambtenaar die hiertoe werd geselecteerd, die een functionele opleiding in het verhoren van minderjarigen volgde en die geniet van een doorgedreven permanente vorming in deze materie ».

De wet betreffende de verhoren met behulp van audiovisuele media van 2 augustus 2002 (B.S. van 12 september 2002) laat het audiovisueel verhoor in het kader van een gerechtelijk onderzoek toe. De omschrijving herneemt de specifieke maatregelen op het vlak van het verhoren van minderjarigen als een bijzondere maatregel.

Sedert een tiental jaren werden specifieke wetenschappelijke technieken ontwikkeld op het vlak van het verhoren van minderjarigen. De techniek die de Belgische politie gebruikt is gedeeltelijk gebaseerd op het « stepwise » interview. Ze is eveneens gebaseerd op de resultaten van de gesprekken « verhoor van minderjarigen » die men over dit onderwerp had met Belgische onderzoekers (Dienst Gedragwetenschappen, federale politie).

De ontwikkelde techniek berust op de drie verhoorprincipes die hernomen zijn in de ministeriële omzendbrief, namelijk : per etappe/evolutief, niet suggestief en met respect. Deze drie principes zijn steeds van toepassing, op elk moment en in elke situatie. Wanneer men jonge kinderen ondervraagt is het belangrijk dat men rekening houdt met hun evolutieniveau, met hun persoonlijkheid, met hun cognitieve ontwikkeling en met hun lichaamstaal. Het slachtoffer nog eens tot slachtoffer maken moet steeds worden vermeden.

1.3.3. Herstelmaatregelen, alternatieve maatregelen, strafrechtelijke bemiddeling, justitiehuizen...

Sedert het 1ste NAP werden verschillende initiatieven genomen met het oog op het verbeteren en uitbreiden van de alternatieve strafmaatregelen, zoals de herstelmaatregelen, en de werking van de gerechtelijke instellingen werd uitgebreid. Deze initiatieven kunnen een belangrijke rol spelen in de strafrechtelijke opvolging van geweld tegen vrouwen.

1.3.4. Het gerechtelijk beleid van de parketten

In 2001 heeft men de volgende doelstelling geformuleerd : « De oprichting van een werkgroep, belast met het opmaken van relevante criminaliteits- en gerechtelijke statistieken die het mogelijk maken om de gerechtelijke opvolging op het vlak van het intrafamiliaal geweld te meten ». Aansluitend op deze doelstelling heeft het College van Procureurs-generaal de vraagstelling over het gerechtelijk beleid op het gebied van het geweld binnen het koppel in mei 2001 onderzocht en deed dat opnieuw tijdens de vergadering van 6 juni 2002. In eerste instantie werd de dienst strafrechtelijk beleid ermee belast met het bestuderen van een methodologie die zou toelaten om de gegevens met betrekking tot het geweld binnen het koppel te registreren in de gegevensbanken van de parketten. Hiertoe heeft de dienst een werkgroep opgericht, samengesteld uit leden van het departement Justitie, van Binnenlandse Zaken en van Gelijikheid van Kansen, uit deskundigen, uit vertegenwoordigers van het College van Procureurs-generaal en van het pilootproject van Antwerpen. Deze werkgroep had tot doel om een definitie te geven van het intrafamiliaal geweld, zodat men statistische instrumenten zou kunnen ontwikkelen. Op deze basis zou men de registratie kunnen verbeteren van het intrafamiliaal geweld op het niveau van de politie en van de parketten. De internationale verdragen, de resultaten van de experimenten in de schoot van de parketten, de aanbevelingen die werden gedaan in de studies over het gerechtelijk beleid op het gebied van het intrafamiliaal geweld en de voorlopige conclusies van de onderzoekswerkzaamheden over het intrafamiliaal geweld en binnen het koppel die in het gerechtelijk arrondissement Antwerpen werden uitgevoerd, dienden als basis. Begin 2003 heeft men een voorstel van definitie voorgelegd aan het College van Procureurs-generaal. De werkgroep onderstreepte eveneens het belang van het samenstellen van een dossier op het niveau van de politie en van het parket. Bij de volgende fase werd de werkgroep belast met het vastleggen van een progressief actieplan op het vlak van het intrafamiliaal geweld.

1.3.5. Statuut van het Nationaal Forum

Het Nationaal Forum voor Slachtofferbeleid doet reeds aanbevelingen, zowel uit eigen initiatief als op verzoek van eender welke betrokken autoriteit. Het werkt aan de hand van een resolutie van de Kamer die strekt tot het verbeteren van de hulp die aan de slachtoffers van geweld wordt verstrekt (1434/1-93/94).

Alhoewel de oprichting van het Nationaal Forum voor Slachtofferbeleid reeds in 1994 werd opgericht, beschikt het niet over een duidelijk statuut. Het secretariaat wordt beheerd

door een dienst van de FOD Justitie, het Forum heeft dus geen apart en onafhankelijk secretariaat en ook geen eigen budget. Een poging tot institutionalisering bleek problematisch te zijn, wegens het gebrek aan kredieten en ondanks de interne reorganisatie van de Federale Overheidsdienst Justitie.

Reeds in 2001 had men een voorstel van organisatie van het statuut van het Nationaal Forum geformuleerd : men had onder meer voorgesteld om de expertisecapaciteit van het Nationaal Forum voor Slachtofferbeleid te verhogen door het er een statuut aan te geven. Dit voorstel werd eind 2003 her-nomen door de Minister van Justitie.

Aan de Gemeenschappen en Gewesten werd gevraagd om te evalueren of het opportuun is om de rol van het Forum te formaliseren.

1.3.6. Seksuele Agressie Set

Een werkgroep heeft een evaluatie uitgevoerd van de "seksuele agressie set" en van de bijhorende ministeriële richtlijn van 15 december 1998. Deze groep bestond uit vertegenwoordigers van de Minister van Justitie, de Minister belast met de Gelijikheid van Kansen, het Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, de dienst strafrechtelijk beleid, het Parket-generaal, de Vereniging van Onderzoekersrechters van België, de Dienst Justitiehuizen, de federale politie (DGP-DJP/dienst Agressie en Directie Technische en Wetenschappelijke politie), de lokale politie, het Koninklijk Belgisch Genootschap voor Gerechtelijke Geneeskunde en andere deskundigen (Urgentiedienst CHU – Sint-Pieter). De groep was belast met het vaststellen van de impact van de richtlijn in de praktijk, in functie van de problemen waarmee men te maken kreeg en om de nodige wijzigingen voor te stellen. Een evaluatie van de toepassing van de richtlijn gebeurde op het niveau van de wetsgeneesheren, de laboratoria, de magistratuur, de politiediensten en de justitieassistenten belast met de opvang van de slachtoffers. De groep werkt momenteel aan een voorstel van richtlijn met bepaalde aanbevelingen om het gebruik van de seksuele agressie set te optimaliseren. Uit de laatste vergadering bleek dat de set en de richtlijn slechts weinig moeten worden aangepast. Enkele kleine aanpassingen in functie van de actuele situatie (politieher-vorming, nieuwe DNA-wet,...) volstaan om het protocol dat vastgelegd werd door het parket en enkele urgentiediensten in Brussel uit te breiden. Over de plaats waar de set zich bevindt kan opnieuw worden gepraat.

De conclusies van deze werkgroep werden door de Minister van Justitie goedgekeurd. Ze zullen worden onderzocht door het College van Procureurs-generaal alvorens de verspreiding van de nieuwe richtlijn wordt georganiseerd.

1.3.7. Opleiding van de magistraten

In 2002 en 2003 werd er een specifieke opleiding op het gebied van het geweld tegen vrouwen (permanente vorming) georganiseerd voor de magistraten. Ook de gerechtelijke stagiairs werden toegelaten tot deze opleiding. Er werd bijzondere aandacht besteed aan het geweld binnen het koppel. Een vertegenwoordiger van het Antwerpse project werd uitgenodigd om er les te geven. Onder de opleidingsmodules vermelden we onder ande-

re de uitsluiting en het geweld, de gelijkheid van kansen, het strafrechtelijke bewijs en de wetenschappelijke vooruitgang, de alternatieve maatregelen, het uitwisselen van professionele ervaring tussen magistraten die bevoegd zijn op familiaal gebied (bemiddeling), de ongewenste intimiteiten op het werk, enz.

1.3.8. De Justitiehuizen

Men voorzag om in de Justitiehuizen in 2002 acties te ondernemen die meer in het bijzonder gericht zijn op het geweld tegen vrouwen. De vorige Minister van Justitie vroeg in maart 2003 aan het Nationaal Forum om een inventaris op te maken van alle instanties die zich bezighouden met slachtofferhulp. Het Nationaal Forum antwoordde positief op dit verzoek en zal het nodige doen.

1.3.9. Statistiek/registratie

Bij de evaluatie van het Nationaal Actieplan in 2002 in de Senaat, verklaarde de toenmalige Minister van Justitie dat de geïntegreerde statistieken van de politie nog vaag waren. De cijfers waarover men kan beschikken in verband met de mishandeling van vrouwen en het geweld tegen vrouwen zijn nog afhankelijk van de kwaliteit en de registratie van de opgemaakte processen-verbaal. Op dit moment zijn geweld tegen vrouwen en intrafamiliaal geweld nog steeds niet als aparte thema's geregistreerd. De PV's worden opgemaakt op basis van strafbare feiten, zoals slagen en verwondingen. Bij het registreren van deze PV's legt men niet noodzakelijk de link met de familiale context van de dader, zodat het intrafamiliaal geweld niet uit deze statistieken naar voor komt. Omdat men eveneens geen enkele link legt tussen alle PV's opgemaakt voor feiten die zich in één en dezelfde familie voordeden en men niet alle zaken verbaliseert, kan de geweldsdynamiek niet het voorwerp zijn van eender welke vorm van opvolging. Men stelt voor dat, na analyse van de registratie van het geweld tegen vrouwen, uitgevoerd door de dienst strafrechtelijk beleid van de FOD Justitie, men deze informatie officieel meedeelt aan de bevoegde diensten van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, zodat men ook bij de politie een geïntegreerd statistisch instrument kan ontwikkelen en men geïntegreerde statistieken kan opmaken op het vlak van het geweld tegen vrouwen.

Over dit onderwerp werd een akkoord afgesloten met de Nationale Gegevensbank van de federale politie (november 2003). Er werd gepraat over de mogelijke verbeteringen bij het registreren van de gegevens en men test momenteel de praktische haalbaarheid.

Strategische doelstelling D2 : *De oorzaken en gevolgen van het geweld jegens vrouwen en de doeltreffendheid van preventie maatregelen bestuderen*

- In 2001 werd een studie uitgevoerd om kennis te kunnen nemen van het fenomeen van het geweld binnen het koppel (op basis van een kwalitatieve studie);
- In samenwerking met de Minister van Gelijkheid van Kansen werd er een studie besteld om de toepassing te kennen van de maatregelen op het gebied van het geweld binnen het koppel. De conclusies van deze studie werden geïntegreerd

in de actualisering van het geweldplan en worden momenteel nog opgemaakt.

Strategische doelstelling D3 : *Vrouwenhandel uitbannen en slachtoffers van geweld als gevolg van prostitutie en vrouwenhandel ondersteunen.*

België beschikt over één van de beste wetgevende teksten op het gebied van de vrouwenhandel. De wetgeving is een model op internationaal vlak (wet van 13 april 1995).

In België bestrijdt men de mensenhandel reeds sedert verscheidene jaren. Het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding heeft op dat vlak een doorslaggevende rol gespeeld.

Het houdt zich ook bezig met de evaluatie van het Belgische beleid op het gebied van de strijd tegen de mensenhandel en van de clandestiene immigratie.

Federaal parket

In 2001 verzekerden de nationale magistraten de coördinatie van de onderzoeken op het vlak van de georganiseerde misdaad en verbindingsmagistraten "mensenhandel" werkten in elk gerechtelijk arrondissement en bij elk parket-generaal.

In mei 2002, nam het Federaal Parket de bevoegdheden over van de nationale magistraten die niet meer bestaan. Het Federaal Parket is thans onder meer bevoegd voor de coördinatie op het vlak van de mensenhandel en voor het uitvoeren van het vervolgingsbeleid voor artikel 77bis van de wet van 15 december 1980 betreffende de vreemdelingen (voor de gevallen van georganiseerde mensenhandel).

Opleiding in de politiescholen

In de politiescholen bestaan er specifieke modules voor het bestrijden van mensenhandel. De toekomstige politieambtenaren krijgen modules die gewijd zijn aan de benadering van de courante fenomenen. Zoals het nu wordt voorgesteld, vormt de benadering van het fenomeen van de mensenhandel veeleer een sensibilisatie. De politieambtenaren krijgen bovendien een permanente en systematisch aan de actualiteit aangepaste opleiding.

Opleiding van de magistraten

De magistraten krijgen een thematische opleiding over de problematiek van de mensenhandel. Deze opleiding wordt gegeven door coördinator Eric Van der Sijpt, substituut van de procureur des Konings bij het hof van beroep van Brussel, in samenwerking met de procureur-generaal bij het hof van beroep van Luik.

Verbindingsmagistraten

De verbindingsmagistraten worden benoemd in het kader van de beslissing van de procureur-generaal van 14 november

1996. Er wordt een verbindingsmagistraat benoemd per gerechtelijk arrondissement en per parket-generaal. De Minister van Justitie heeft in 1999 verscheidene richtlijnen opgesteld op het vlak van het onderzoek en de vervolgingen in zaken van mensenhandel en van kinderpornografie. Deze richtlijnen verduidelijken de rol van de verbindingsmagistraten in zaken van mensenhandel.

Gespecialiseerde opvang van de slachtoffers

De drie opvangcentra op het vlak van de mensenhandel kregen allemaal de mogelijkheid om in rechte op te treden :

- Payoke door het koninklijk besluit van 29 januari 1997;
- Pag-Asa door het koninklijk besluit van 9 juni 1999;
- Surya door het koninklijk besluit van 8 juli 2001.

In Wallonië heeft in november 2002 een nieuw opvangcentrum de deuren geopend. Men vangt er de minderjarige slachtoffers van mensenhandel op. Met steun van de Vlaamse Gemeenschap heeft men eveneens in Brussel een opvangcentrum geopend voor de minderjarige slachtoffers van mensenhandel en voor illegale minderjarigen die in België aankomen zonder begeleiding.

Task force

Het NAP van 2002 omschrijft zowel het Task force project als dat van het Informatie- en Analysecentrum Mensensmokkel en Mensenhandel (IAMM).

Alhoewel de Task force de activiteiten in 2003 heeft opgeschort, werden de doelstellingen en de activiteiten van het Informatie- en Analysecentrum Mensenhandel en Mensensmokkel verder gezet in de vorm van een ontwerp van koninklijk besluit.

In 2002 heeft de Kancelarij van de Eerste Minister in samenwerking met de Dienst Strafrechtelijk Beleid, voor een doorbraak gezorgd met het opmaken van dit ontwerp van koninklijk besluit op het vlak van de mensenhandel, waarin een tweede luik over de oprichting handelt van het Informatie- en Analysecentrum Mensenhandel en Mensensmokkel (IAMM).

Dit ontwerp voorziet eveneens de reorganisatie van de interdepartementale coördinatiecel die opgericht werd bij het K.B. van 16 juni 1995 over het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding.

Begin 2003 werd een advies gevraagd over de inhoud van dit ontwerp van K.B. Enerzijds aan de Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer (advies van 27 maart 2003) en anderzijds aan de Raad van State (advies van 28 april 2003). Als gevolg van de opmerkingen in beide adviezen, heeft het kabinet Justitie, weer in samenwerking met de Dienst Strafrechtelijk Beleid, het ontwerp van koninklijk besluit en het verslag aan de Koning aangepast. ■

Vice-Eerste Minister
en Minister van Buitenlandse zaken
Louis MICHEL
Staatssecretaris voor Europese zaken,
Frédérique RIES
Karmelietenstraat 15
1000 Brussel

Inleiding

Uitgaand van het standpunt dat gelijkheid tussen man en vrouw als een ethische uitdaging en een ontegensprekelijke eis voor elke maatschappij die democratie naar voren schuift moet beschouwd worden, bindt de Minister de strijd aan tegen elke vorm van discriminering die ook maar iets te maken heeft met seksisme en neemt hij volop deel aan de inspanningen die geleverd worden in het kader van de uitwerking van « gender en mainstreaming » strategieën. Het sleutelen aan democratie gaat eenvoudigweg niet zonder een volwaardige en actieve deelneming van de vrouwen.

Het gelijkheidsbeginsel tussen man en vrouw dient vertaald in een gelijke en volwaardige deelneming van de vrouwen in het politiek-, sociaal-, economisch-, en cultureel leven en door de afschaffing van elke vorm van discriminering die seks gebonden is. De Minister neemt deel aan het actief beleid dat door de Belgische regering ter zake is ingezet. De Minister is inzonderheid getroffen door de situatie van de vrouwen in de wereld en de zware schendingen van hun rechten in talrijke landen en ijvert dan ook voor het naleven en het toepassen van die rechten door de Staten ertoe aan te zetten hun internationale overeenkomsten na te komen.

De actie van de Minister van Buitenlandse Zaken inzake « genderbeleid » kadert bij de 5 belangrijke opdrachten die hem zijn toegewezen :

1. Het verdedigen van de nationale belangen, zowel op het vlak van constante belangen (o.a. de verdediging van de Grondwet, van fundamentele verdragen zoals de EU, de NATO, de Verenigde Naties en de Mensenrechten, van de economische welvaart, de nationale veiligheid, de regionale stabiliteit, de ontwikkelingshulp, de internationale dialoog, internationale samenwerking inzake immigratie en handel in verdovende middelen, het vrije verkeer van personen en het lot van de Belgen in

het buitenland) als op vlakken die essentieel op conjunctuur berusten (preventieve diplomatie, vredesproces, hulpverlening, intensiteit van de bilaterale betrekkingen);

2. Het bestendig coördineren van de internationale standpunten van alle Belgische autoriteiten en het verzoenen, desgevallend, van uiteenlopende belangen om tot een coherentie en een consensus te komen;
3. Het beheren van de Belgische vertegenwoordigingen in het buitenland en het organiseren van de deelneming van België binnen de internationale organisaties door te waken over het naleven van de internationale engagementen van ons land;
4. Alle Belgische belangen, zowel individueel als collectief, in het buitenland vertegenwoordigen door te waken op hun bevordering;
5. Het imago van België in het buitenland onderhouden en promoten.

In elk geval worden de standpunten die door de Minister van Buitenlandse Zaken ten gunste van de gelijkheid tussen man en vrouw in de internationale werkgroepen ontwikkeld worden gedefinieerd in overleg en samenwerking met de Minister belast met het Beleid van Gelijke Kansen en alle bevoegde federale instanties ter zake. Het maatschappelijk middenveld wordt eveneens geraadpleegd.

Deze « horizontale » coördinatie is aan gang sedert begin september 2003 binnen de Algemene Directie Multilaterale Zaken en Mondialisering (coormulti dienst) De doelstelling bestaat erin een grotere coherentie en betere zichtbaarheid van België te verzekeren inzake gelijkheidsbeleid man-vrouw in alle internationale instellingen.

Op het vlak van de « interne » maatregelen die gemeenschappelijk zijn voor het Ministerie van Buitenlandse Zaken is de integratie van een gender perspectief aan gang voor wat betreft het beheer van de menselijke hulpbronnen.

Acties die gevoerd worden in verschillende domeinen van het actieplatform van Peking

Vouwen en armoede (A)

Strategische doelstelling A1 : *Macro-economische beleidsmaatregelen en ontwikkelingsstrategieën, gericht op de behoeften en inspanningen van vrouwen die in armoede leven, nemen.*

Strategische doelstelling A2 : *Wetten en bestuurlijke praktijk herzien om te waarborgen dat vrouwen gelijke rechten en toegang tot economische hulpbronnen krijgen.*

In de Verenigde Naties heeft België alle initiatieven gesteund met het oog op de centraal stelling van het macro-economisch beleid en van de ontwikkelingsstrategieën zodat deze directer aan de behoeften voldoen van vrouwen die in armoede leven. Op de 58ste Algemene Vergadering (2003) heeft de Belgische diplomatie actief deelgenomen aan de onderhandelingen betreffende resolutie A/58/206. « Deelneming van de vrouwen aan de ontwikkeling » om de essentiële rol te onderstrepen van de vrouwen in de vermindering van de armoede. In deze resolutie wordt het belang onderstreept van het micro-financieel instrument en van het micro-krediet. De Algemene vergadering erkent in deze tekst die per consensus aangenomen werd de dringende noodzaak voor het herzien van de nationale wetgevingen inzake eigendomsrecht zodat men de vrouwen inzake grondrecht gelijk kan stellen met de mannen.

Deze constante bekommernis van België om de gender dimensie te integreren in de ontwikkelingsstrategieën vindt men tevens terug wanneer onze diplomatie zijn standpunten heeft verdedigd tijdens de Grote Conferenties van Monterey en Johannesburg.

Vrouwen en onderwijs (B)

Strategische doelstelling B1 : *Gelijke toegang tot onderwijs waarborgen.*

In het kader van de « Financiering van initiatieven en tussenkomsten van België inzake preventieve diplomatie, hulpverlening aan bevolkingen die het slachtoffer van conflicten, het naleven van de Mensenrechten en de versterking van de Rechtstaat », heeft de Minister in 2003 een ontwerp goedgekeurd met het oog op het verzekeren, door het herstel en de wederopbouw in Afghanistan, gelijkheid van kansen tussen man en vrouw in alle sectoren te ankeren en dat de rechten van de Afghaanse vrouwen te garanderen zoals voorzien in de Conventie voor de Afschaffing van elke vorm van discriminatie tegenover vrouwen en de Conventie van de Rechten van het kind.

Concreet gaat het er hem om de kennis en de capaciteiten van de vrouwelijke leerkrachten te promoten. De bijdrage tot dit project beloopt 50 000 EUR.

In dezelfde context heeft de Minister eveneens een project gesteund van de « Université Libre de Bruxelles » (ULB) en van de vzw « Afghanistan-Europa » die steun voorstelt voor de opvoed-

kundige ontwikkeling van Afghaanse vrouwen en hulp voor het creëren van tewerkstelling voor weduwen. Het project omvat 3 luiken : het inrichten van taalonderwijs aan de universiteit van Herat; het instellen van een structuur voor kinderopvang aan de universiteit van Herat; het oprichten van een kleermakerswerkplaats beheerd door de weduwen van het dorp Hoze Karbas. De bijdrage voor dit project beloopt 106 420 EUR.

Strategische doelstelling B2 : *Analfabetisme onder vrouwen uitbannen.*

In het kader van de « Financiering van Belgische initiatieven en tussenkomsten inzake preventieve diplomatie, hulpverlening aan bevolkingen die het slachtoffer zijn van conflicten, het naleven van de Mensenrechten en de versterking van de Rechtstaat » heeft de Minister in 2003 een ontwerp goedgekeurd met het oog op steun aan de Marokkaanse openbare overheid voor het « Programma voor vrouwenalfabetisering » dat past in het nationaal programma voor de strijd tegen analfabetisme dat ingesteld werd door het Ministerie van Nationale Opvoeding. Deze actie beoogt een groei van het alfabetiseringsproces zowel in de stad waar de gehuwde vrouw de school moet verlaten om haar familie te verwoegen als op het platteland waar de schoolstructuur een bijkomend probleem is. Het is zo dat een groot aantal vrouwen nooit naar school gegaan zijn of ze verlaten hebben voor het einde van de schoolplicht. Dit project, in partnerschap met de gemeente Sint-Jans-Molenbeek beoogt de vooruitgang inzake actieve en functionele pedagogie (rekening houdend met de lokale bijzonderheden) alsmede inzake opleiding. De bijdrage voor dit project beloopt 4 004 EUR.

Vrouwen en Gezondheid (C)

Strategische doelstelling C1 : *Veruimning van de toegang van vrouwen tot efficiënte, betaalbare en kwalitatief hoogstaande gezondheidszorg, voorlichting en aanverwante diensten, gedurende hun hele leven.*

Op de verenigde Naties maakte gezondheid in het algemeen en reproductieve gezondheid in het bijzonder in 2003 het onderwerp uit van woelige debatten – het acquis van Beijing en de Conferentie van Cairo werden systematisch door bepaalde delegaties steeds weer in vraag gesteld, inzonderheid door deze van de Verenigde Staten. De multilaterale actie van de Belgische diplomatie, in coördinatie met de Europese Unie, kan samengevat worden in pogingen tot het verdedigen van de acquis van de Conferenties. Het ging er hem vooral om het beginsel te vrijwaren van de vrije toegang van vrouwen en jonge meisjes tot reproductieve gezondheidszorg. Deze lijn werd verdedigd door onze diplomatie, zowel in de resoluties van de Algemene vergadering als in de functionele Commissies van de Economische en Maatschappelijke Raad, de Raden van Bestuur van Fondsen en programma's en de WGO.

Meer dan 100 miljoen vrouwen en meisjes in de wereld zijn geconfronteerd met het probleem van seksuele verminkingen. Bepaalde oude traditionele gewoonten maken dat die vrouwen hun fundamentele rechten moeten ontberen. In het kader van het « Financiering van initiatieven en tussenkomsten van België inzake preventieve diplomatie, hulpverlening aan bevolkingen die het slachtoffer zijn van conflicten, van het naleven van de Mensenrechten en de versterking van de Rechtstaat » heeft de Minister de vzw GAMS gesteund die sedert 1966 strijdt voor de uitroeiing van deze praktijken door sensibilisatie, informatie en preventie.

In dit perspectief heeft GAMS- België in november 2003 een colloquium ingericht met het oog op de evaluatie van de toestand van de verminkingen in Afrika en Europa en het uitwisselen van werkmethode tussen de verschillende acteurs van de medische-, sociale-, politieke- en onderwijswereld. De bijdrage tot dit project bedraagt 22 277 EUR.

De Minister heeft eveneens de *Nederlandstalige Vrouwen Raad* gesteund en diens project voor een vrouwenhuis in Islatif (48 km ten noorden van Kaboel); Behoudens het verstrekken van basis-hulp aan de vrouwen voorziet dit tehuis eveneens in een opleidingsruimte voor ambachtstechnieken en informatica. De bijdrage belooft 50 000 EUR.

Geweld tegenover vrouwen (D)

Strategische doelstelling D1 : Geïntegreerde maatregelen treffen om geweld jegens vrouwen te voorkomen en uit te bannen.

Binnen de muren van de *Verenigde Naties* steunt België de globale resoluties en programma's in het kader van de strijd tegen geweld tegenover vrouwen.

Tijdens de 59ste zitting van de Commissie mensenrechten heeft de bijzondere Verslaggeefster over geweld tegenover vrouwen haar eindverslag voorgelegd op het einde van haar mandaat. Dit substantieel verslag is een bijzonder kostbaar referentie-instrument voor alle acteurs van de internationale gemeenschap en voor het intern maatschappelijk leven waarvan de activiteiten erin bestaan deze praktijk uit te roeien.

De Commissie mensenrechten heeft te dier gelegenheid en bij consensus een Resolutie goedgekeurd waarin ze zich verheugt over de belangrijke actie die tijdens de laatste decennia overal in de wereld plaatsvond voor het elimineren van geweld tegenover vrouwen en meisjes eraan herinnerende dat van nu af aan de zware schendingen inzake geweld onder bepaalde omstandigheden ressorteren onder de bevoegdheid van het Internationaal Gerechtshof. Anderzijds stelt het verslag de bijzondere blootstelling vast aan geweld van groepen vrouwen die behoren tot kwetsbare groepen in gewapende conflicttoestanden (minoriteiten, autochtone vrouwen, vluchtelingen en verplaatsten, migranten, gehandicapte vrouwen) alsmede vrouwen die onder andere vormen van discriminering lijden.

De Commissie verheugt zich eveneens over initiatieven van het Ontwikkelingsfonds van de Verenigde Naties voor de vrouw (UNIFEM) voor het bestrijden van dit geweld op regionaal, nationaal en internationaal niveau.

Voor het operationeel gedeelte van de Resolutie :

- feliciteert de Commissie zich over de groeiende aandacht voor geweld tegenover vrouwen;
- bepaalt de Commissie dit geweld in de brede zin van het woord;
- veroordeelt de Commissie alle daden van geweld tegenover vrouwen en meisjes en vraagt de uitroeiing van alle vormen van geweld gebaseerd op seks binnen de familie en binnen de collectiviteit of aangewend of gedekt door de Staat;
- stelt de Commissie dat geweld tegenover vrouwen een schending is van de fundamentele rechten en vrijheden van de vrouwen;
- veroordeelt de Commissie fysisch, seksueel en psychologisch geweld gepleegd binnen de familie met een daarbij globale lijst van de daden die aldus beschouwd worden.

De Commissie voor de mensenrechten vraagt inzonderheid aan de Staten :

- alle mogelijke maatregelen te nemen om vrouwen meer autonomie te verlenen en hun economische zelfstandigheid te versterken en het uitoefenen van hun volle rechten te beschermen en te bevorderen met daarbij hun fundamentele vrijheden;
- geweld tegenover vrouwen te veroordelen en daarbij niet zinspelen op gewoonten, traditie of praktijken in verband met godsdienst of cultuur om zich aan hun verplichtingen om dit geweld uit te roeien te kunnen onttrekken;
- een oplossing te vinden voor de bijzondere problemen van vrouwen of meisjes die het slachtoffer zijn van geweld, vooral seksueel geweld, met inbegrip voor de onmiddellijke gevolgen en die op lange termijn;
- het formuleren, het toepassen en het promoten op alle relevante niveaus van actieplannen die geweld tegenover vrouwen willen ongedaan maken door zich, inzonderheid te inspireren van de Verklaring over de uitroeiing van geweld tegenover vrouwen;
- door het steunen van initiatieven door vrouwen organisaties en NGO's tegen geweld tegenover vrouwen, alsmede het smeden van samenwerkingsbanden of de versterking ervan, op nationaal niveau, met de NGO's en de betrokken gemeenschappen;
- vraagt aan de bijzondere verantwoordelijke verslaggevers voor bepaalde problemen in verband met de mensenrechten, aan de organen en instellingen van de Verenigde Naties, aan de gespecialiseerde instellingen en aan de intergouvernementele organisaties zich over de problematiek van het geweld tegenover vrouwen te buigen, in het kader van de respectievelijke mandaten;
- beslist het mandaat van de Speciale Verslaggeefster over geweld tegenover vrouwen met drie jaar te verlengen met het voorleggen van een verslag het daaropvolgende jaar over de activiteiten die uitgeoefend werden in het kader van haar mandaat.

Tijdens de 58ste zitting van de Algemene vergadering van de Verenigde Naties (oktober-november 2003) werden meerdere resoluties die aan vrouwen gewijd waren goedgekeurd.

Deze resoluties betreffen :

- de vrouwen en de politieke deelneming;
- de verbetering van de conditie van de vrouw op het platteland;
- het statuut van de Conventie over het elimineren van alle vormen van discriminering tegenover vrouwen;
- het geweld tegenover arbeiders-migrantinnen;
- het elimineren van geweld in familieverband tegenover vrouwen.

Voor deze laatste Resolutie vonden er hevige discussies plaats die als gevolg hadden de richtlijnen van de auteurs van het project in te perken.

Volgend op de onderhandelingen van de vorige zitting en de interesse van de delegaties voor een globale resolutie over de diverse vormen van geweld tegenover vrouwen heeft Nederland vanaf het begin van deze zitting een voorstel van resolutie ingediend die beantwoordde aan de verwezenlijking van deze doelstelling door het opstellen van een substantiële lijst van deze diverse vormen van geweld.

Er ontstonden problemen tijdens de evolutie van de discussies die in het begin uitgingen van dit perspectief inzonderheid betreffende de problemen inzake verkrachting tussen echtgenoten, dotale goederen en kindermoorden op meisjes, commerciële en seksuele exploitatie van pornografie en prostitutie, jong- en gedwongen huwelijk alsmede de invoering van de kwestie van buitenlandse bezetting en terrorisme in de problematiek van vrouwen in gewapende conflicten en dit op vraag van Arabische landen.

Nederland heeft haar conclusies daaruit getrokken en met de overeenstemming van hun Europese partners hebben ze uiteindelijk een resolutieontwerp voorgelegd zich beperkend tot huishoudelijk geweld tegenover vrouwen die per consensus goedgekeurd werd. Deze resolutie bepaalt deze vorm van geweld, verzoekt de Staten gepaste maatregelen te treffen om ze te bestrijden, moedigt diverse betrokken structuren van de Verenigde Naties aan om hun informatie uit te wisselen en verzoekt de beheermechanismen van de conventies deze problematiek desgevallend te behandelen.

Tijdens deze zitting werd een resolutie gewijd aan de opvolging van de Conferentie van Peking en van de 23ste bijzondere zitting van de Algemene vergadering alsmede een resolutie gewijd aan het kleine meisje goedgekeurd.

Onder dezelfde doelstelling heeft de **Commissie voor de conditie van de vrouw in de Verenigde Naties** opnieuw resoluties goedgekeurd handelend over geweld tegenover vrouwen. Hierbij behoren de resolutie over de bevrijding van ontvoerde vrouwen en kinderen in gewapende conflicten met inbegrip van deze die opgesloten zijn in gevangenissen alsmede de resolutie over vrouwen en meisjes in Afghanistan.

Strategische doelstelling D3 : *Vrouwenhandel uitbannen en slachtoffers van geweld als gevolg van prostitutie en vrouwenhandel ondersteunen.*

De problematiek van de mensenhandel en de talrijke schendingen van de Mensenrechten en de fundamentele rechten van de vrouwen die daar het gevolg van zijn is één van de meest complexe en dringende vragen die momenteel de internationale gemeenschap aanspreken. De moeilijkheden gaan gepaard met de verschillende politieke contexten en de geografische dimensies van het probleem, de diversiteit van de conceptuele aanpak, de mobiliteit en het aanpassingsvermogen van de handelaars, de specificiteit van de situaties en de behoeften van slachtoffers van de handel, de voorwaardelijke ongelijkheid van het juridisch kader en het gebrek aan coördinatie tussen betrokken acteurs zowel op nationaal- als internationaal niveau.

De omvang van mensenhandel blijft moeilijk te omschrijven daar het om een onwettelijke activiteit gaat en dat de statistieken dan

per definitie moeizaam kunnen verzameld worden. Deze handel is een wereldfenomeen die zowel binnen een landen of onder landen plaatsvindt. Het is trouwens één van de meest winstgevend criminele en georganiseerde activiteiten geworden. België die door de wet van 13 april 1995 zich voorzien heeft van specifieke bepalingen inzake repressie van mensenhandel is steeds tijdens de betrokken periode een actieve rol blijven spelen voor de bevordering van internationale coöperatie in de strijd tegen mensenhandel en voor het verzekeren van een betere bescherming van de slachtoffers. De inspanningen die werden geleverd door de internationale instellingen om aangepaste mechanismen te ontwikkelen inzake preventie, vervolging van handelaars, van bescherming en her-integratie van slachtoffers inzonderheid vrouwen en kinderen werden door ons land gesteund; dit is zowel waar in het kader van de Verenigde Naties en zijn gespecialiseerde instellingen, van gewestelijke organen zoals de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) of de Raad van Europa en tenslotte de Europese Unie.

Het is zo dat binnen de OVSE een Actieplan werd goedgekeurd door de Ministeriele Raad van deze organisatie in zijn vergadering van december 2003 te Maastricht om mensenhandel te bestrijden.

Voor wat de Europese Raad betreft werd einde 2003 een onderhandeling van een Europese Conventie op touw gezet die, essentieel tegenover het bijkomend protocol van de Conventie van de Verenigde Naties tegen transnationale georganiseerde criminaliteit (Palermo 2000), de bescherming van de slachtoffers moet versterken en opvolgingsmechanismen voorzien voor het naleven van de genomen engagementen.

Vrouwen en gewapende conflicten (E)

Strategische doelstelling E1 : *De participatie van vrouwen in conflictoplossing op besluitvormingsniveau verruimen en vrouwen die leven in omstandigheden waarin spake is van gewapende en andere conflicten of die leven onder buitenlandse bezetting, beschermen.*

Bij de Verenigde Naties is België lid van de Commissie voor de positie van de Vrouw sedert 1995 en zal dit blijven tot 2007. Deze ononderbroken reeks mandaten waarmee België belast werd is een ontegensprekelijk teken van vertrouwen van de gemeenschap van de Lidstaten van de Verenigde Naties voor ons land in haar strijd voor de rechten en de gelijkheid tussen man en vrouw.

Tijdens de 48ste zitting van de Commissie voor de Positie van de Vrouw heeft België een essentiële bijdrage geleverd voor het debat met als prioritair thema « Gelijkheid van deelneming van vrouwen aan preventie, beheer en oplossing van conflicten en tot de consolidatie van de vrede na conflicten ».

Onze diplomatie heeft ideeën en beginsels verdedigd die bepaald zijn in coördinatie met Brussel (coormulti), te weten :

- Voorkeur voor een realistische aanpak van de problematiek d.i. een redelijk evenwicht tussen egalitaire eis op het participatieplan voor het vredesproces en de erkenning dat er parallel een fundamentele ongelijkheid bestaat betreffende de slachtoffers vrouwen en jonge meisjes zijn het meest kwetsbaar). Er bestaat dus een dubbele dimensie van de problematiek, enerzijds de

wens voor een gelijke participatie van de vrouwen aan het gehele vredesproces (preventie, beheer of consolidatie) en anderzijds de noodzaak erover te waken dat met de bijzondere vrouwenbemannissen wordt rekening gehouden. Deze twee dimensies zijn even belangrijk.

- Voor België is het vooral fundamenteel dat de kennis van de seksueel specifieke dimensies en van het internationaal recht geïntegreerd worden in het proces voor de oplossing van conflicten en de democratisering.
- De geleidelijke democratievorming is een essentiële voorwaarde van een gelijke participatie van de vrouw aan het consolideren van de Vrede.
- Het belang van het sensibilisatiebeleid van vrouwen in hun engagement bij de strijdkrachten, diplomatieke- en politieke loopbaan.
- Het is essentieel dat de contingents van de operaties voor het handhaven of de consolidering van de vrede worden uitgerust met een gedragscode die een seksueel specifieke dimensie bevat.
- Het is belangrijk van de opvolging van de bescherming van vrouwen en kleine meisjes te verzekeren, in het bijzonder in de vluchtelingenkampen of bij verplaatste personen, en hun een vrije en autonome toegang te verstrekken tot de basis gezondheidszorg, met inbegrip van de diensten voor reproductieve gezondheid. Meer in het algemeen is het vrije verkeer van vrouwen fundamenteel.
- Het belang van de rol van de vrouw in de traditionele maatschappij inzake regeling van conflicten.
- Veroordeling van het geweld tegenover vrouwen en strijd tegen straffeloosheid, inzonderheid in vrede handhavingoperaties.
- Rekening houden met de seksueel specifieke dimensie in de programma's voor demobilisatie en insertie.
- België is voorstander van het integreren in de aangenomen tekst van een nieuwe officiële oproep tot ondertekening en bekrachtiging van alle internationale instrumenten betreffende de mensenrechten, inzonderheid de Conventie aangaande het elimineren van elke vorm van discriminering tegenover vrouwen en haar protocol en het Internationaal gerechtshof (strijd tegen straffeloosheid van oorlogsmisdaden).

Strategische doelstelling E3 : *Niet-gewelddadige vormen van conflictoplossing bevorderen en schendingen van mensenrechten in conflictsituaties tegengaan.*

In het kader van de « Financiering van initiatieven en tussenkomsten van België inzake preventieve diplomatie, hulpverlening aan bevolkingen die het slachtoffer zijn van gewapende conflicten, het naleven van de Mensenrechten en de versterking van de Rechtstaat » heeft de Minister in 2003 een project goedgekeurd waarin Handicap International de levenskwaliteit van de gehandicapte personen in Afghanistan wenst te verbeteren. Het gaat erom te proberen, dankzij de hulp van een Orthopedisch Instituut in Kandahar, de mobiliteit van minder-valieden (en bijgevolg hun levenskwaliteit, hun economische situatie, hun geestelijke en fysieke gesteldheid...) in de provincie Kandahar en de naburige provincies van Zuid

Afghanistan te verbeteren. De doelgroepen zijn gehandicapte vrouwen en het vrouwelijk personeel van de orthopedische werkplaats. De bijdrage aan het project bedraagt 116 256 EUR.

De Minister heeft eveneens het werk van de vzw « Vrij Afghanistan » die 4 projecten heeft ontwikkeld in Afghanistan gesteund :

- een project van naad werkplaats voor weduwen (coöperatief) die zich als doelstelling stelt een vijftigtal vrouwen een inkomen te verschaffen, met ook daarbij alfabetiseringscursussen en wis-kunde om ze autonoom en operationeel te maken;
- de oprichting van een cultureel en sportief complex voor vrouwen rond Kaboel; dit project wordt mede-gefinancierd door de Europese Commissie;
- de oprichting van basis gezondheidszorg- en moeder-en kinder-beschermingscentra door de oprichting van een verpleegcentrum binnen de bestaande scholen en in een tweede fase, de organisatie van opvoedkundige bijeenkomsten met moeders en meisjes;
- steun aan het meisjeslyceum van Esther Gram met het oog op het vereeuwigen van een schoolgroep en het voorzien van boeken en schoolgerief, enz. gedurende twee jaar. De bijdrage tot dit project bedraagt 190 000 EUR.

In samenwerking met de Colombiaanse NGO Corporacion Ecomujer wenste de Belgische NGO International Peace Information een project van 12 maanden op touw te zetten voor het opmaken van een institutionele cartografie van de organen en begeleidingscapaciteiten van vrouwen in conflictzones. Het conflict in Colombia eist steeds meer civiele slachtoffers met daarbij talrijke vrouwen en kinderen. Als ze niet in hun fysieke integriteit getroffen zijn dan lijden ze armoede en ellende. Daarom ook dat het project zich wil identificeren met de initiatieven van de gemeenschappen (met inbegrip van documentatie en onderzoek van initiatieven), de begeleiding van bepaalde initiatieven opgenomen door onderwijs en de zending van deskundigen alsmede de uitbreiding van het bekend maken van de ontwikkelde initiatieven. De Minister heeft voor dit project een bijdrage goedgekeurd die 120 000 EUR bedraagt.

Strategische doelstelling E6 : *Hulp verlenen aan vrouwen uit de kolonies en gebieden zonder zelfbestuur.*

Bij de Verenigde Naties, op de Algemene Vergadering, en in de functionele Commissies van de Economische en Sociale Raad steunt België in het algemeen alle resoluties die ingediend worden door de Palestijnse delegatie op het thema van de hulpverlening aan de Palestijnse vrouwen. Ons land dat lid is van de Commissie voor de Positie van de Vrouw stemt voor de jaarlijkse resolutie betreffende « De situatie en de hulpverlening aan de Palestijnse vrouwen ».

Vrouwen en Economie (F)

Strategische doelstelling F2 : *De gelijke toegang van vrouwen tot hulpbronnen, wekgelegenheden, afzetgebieden en handel vergemakkelijken.*

In het kader van de « Financiering van initiatieven en tussenkomsten door België inzake preventieve diplomatie, hulpverlening aan

bevolkingen die het slachtoffer zijn van conflicten, het naleven van de Mensenrechten en de versterking van de Rechtstaat » heeft de Minister in Rabat een colloquium gesteund gewijd aan de plaats van de vrouw op de arbeidsmarkt in de Mahgreb landen, het specifiek karakter ervan, de gemeenschappelijke punten en het samenwerkingsverband met Europa. Deze ontmoeten tussen vertegenwoordigers van de Belgische academische wereld en die van de Mahgreb landen ligt in de lijn van het beleid van de Europese Unie en verlengt de activiteiten van het Belgisch Voorzitterschap in het proces van Barcelona. De keuze voor het inrichten van een ontmoeting in Rabat beoogt het versterken van de betrekkingen tussen België en Marokko en het opsparen van de acquis van de studiedag gewijd aan het vergelijkend onderzoek van de plaats van de vrouw in de Belgische en de Marokkaanse samenleving (project goedgekeurd door de Ministerraad van 26 april 2002). De bijdrage voor dit project bedraagt 54 400 EUR.

In dezelfde context heeft de Minister in 2003 eveneens de vzw PlaNet Finance gesteund die 2 projecten voorstelde :

- de ontwikkeling van kleine ondernemingen (het gaat hier direct om vrouwen) op het platteland in Marokko om aldus de geïntegreerde ontwikkelingsdynamiek met inbegrip van opvoeding, infrastructuur (water en elektriciteit) en financiering van de economische activiteit te vervolledigen (51 093 EUR);
- het bevorderen van de rol van de vrouw in het economisch leven in landen van Franstalig Afrika (Benin, Burkina Faso, Mali, Senegal en Togo) door de ontwikkeling van een programma dat een groot aantal informatie en diensten voorstelt : documenten over de kleine ondernemingen in de regio, artikels over regionale « best practices », « ratings » verslagen, e-learning modules (90 700 EUR). De bijdrage voor die projecten bedraagt 141 793 EUR.

Deelneming en beslissingneming (G)

Strategische doelstelling G1 : *Maatregelen treffen om te zorgen voor een volwaardige participatie van vrouwen in hun machtsstructuren en besluitvorming.*

In de Verenigde Naties, tijdens de onderhandelingen over de nieuwe verkiezingsprocedures van rechters bij het Internationaal Gerechtshof in september 2002 heeft België erop aangedrongen en tevens verworven dat een minimum aantal vrouwelijke rechters (6) zouden geïntegreerd worden in de beslissing omtrent de verkiezingsprocedure.

In het kader van de « Financiering van initiatieven en tussenkomsten door België inzake preventieve diplomatie, hulpverlening aan bevolkingen die het slachtoffer zijn van conflicten, het naleven van de Mensenrechten en de versterking van de Rechtstaat » heeft de Minister in 2003 een project goedgekeurd ten gunste van « Actions in the Mediterranean » AIM dat de ontwikkeling voorstelt van een vriendschapsnet tussen Belgische en Iranese vrouwen. De uitwisseling van ervaringen en een betere wederzijdse kennis zou deze vrouwen, die actief zijn zowel in politieke organen als organen van het maatschappelijk middenveld, gemeenschappelijke projecten te ontwikkelen in volgende domeinen : beslissingneming in het politiek leven, de rol van de vrouwen in de arbeidswereld, de deelneming van de vrouwen aan het econo-

misch leven, vrouwen en journalisten, vrouwen en cultuur. De bijdrage voor dit project bedraagt 44 850 EUR.

Fundamentele rechten van de Vrouwen (I)

Strategische doelstelling I1 : *De mensenrechten van vrouwen bevorderen en beschermen door de volledige uitvoering van alle mensenrechteninstrumenten, en wel in het bijzonder het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (CEDAW).*

In de Verenigde Naties, als lidstaat van de Commissie voor de Positie van de Vrouw en ter zelfde tijd Vice Voorzitter (2002-2003) heeft België er steeds voor geijverd dat het institutioneel mechanisme dat een onderzoek verzekert van de "communicaties" die voorgelegd worden aan de Commissie voor individuele gevallen van discriminering zou gehandhaafd en versterkt worden.

De 59ste zitting van de Commissie voor de Mensenrechten gehouden te Genève van 17 maart tot 24 april 2003 heeft onder het punt van de agenda dat gewijd was aan de « integratie van de fundamentele rechten van de vrouwen en de seksueel specifieke aanpak ervan » twee resoluties onderzocht betreffende het in rekening nemen van de fundamentele vrouwenrechten in alle organen van het Verenigde Naties systeem en het elimineren van geweld tegenover vrouwen. Deze twee punten kregen de steun van alle Lidstaten van de Europese Unie en werden per consensus goedgekeurd.

Tijdens dezelfde zitting werden eveneens andere resoluties goedgekeurd die direct of indirect gepaard gingen met de vrouwenrechten. Men kan inzonderheid de resolutie vermelden die gewijd werd aan de invloed van het socio-economisch milieu op vrouwen alsmede een andere resolutie gesteund door alle lidstaten van de Europese Unie betreffende « gelijkheid voor vrouwen inzake eigendomsrecht, toegang en grondbeheer en gelijk recht op eigendom en op een degelijk onderkomen ».

Bij al deze resoluties die per consensus goedgekeurd werden heeft de resolutie voorgelegd door Canada over het geweld tegenover vrouwen alweer uiteenlopende standpunten naar voor gebracht op punten zoals seksuele tendensen, het recht voor vrouwen over hun eigen seksueel beheer en hun vruchtbaarheid alsmede hun fysische integriteit.

Er kwam nochtans een akkoord voor de verlenging van het mandaat van de Speciale Verslaggever over geweld tegenover vrouwen.

Vrouwen en leefmilieu (K)

Strategische doelstelling K2 : *Genderkwesties en -perspectieven integreren in beleidsmaatregelen en programma's ten behoeve van duurzame ontwikkeling.*

Bij de Verenigde Naties heeft België als Lid van de Commissie voor Duurzame Ontwikkeling en effectief lid van het bureau van dezelfde commissie in 2003, systematisch elk initiatief gesteund met het oog op het integreren van de gender dimensie in het begrijpen van duurzame ontwikkeling.

Meisjes (L)

Tijdens de 58ste zitting van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, werd een nieuwe Resolutie betreffende het kleine meisje ter stemming gebracht op verzoek van de Verenigde Staten die er alléén tegen zijn wegens redenen gepaard gaande met verwijzingen naar bepalingen van de Conventie op de rechten van het kind.

Deze resolutie bevat nieuwe paragrafen houdend :

- het in voege treden van het Protocol betreffende de Conventie over georganiseerde criminaliteit met het oog op het voorkomen en het straffen van auteurs van mensenhandel inzonderheid vrouwen en meisjes
- de aandacht wordt getrokken op de problematiek van het stijgend aantal vrouwen die aan AIDS lijden
- er wordt verzekering gegeven voor een gelijke toegang voor meisjes tot de sociale dienstverlening
- de maatregelen die dienen genomen voor het beantwoorden van de behoeften van jonge wezen alsmede het beleid en de strategieën die dienen gebruikt om de families toe te laten de in nood zijnde meisjes in een familiale omgeving te behouden
- de problematiek van de seksuele uitbuiting van meisjes in humanitaire crisissen met inbegrip van de deelneming van personen die aan humanitaire zendingen deelnemen of aan operaties voor vredehandhaving.

Interne beleidsmaatregelen

Integratie van het gender perspectief in het beheer van de menselijke bronnen

Betreffende de toegang tot tewerkstelling, als men nagaat dat er een zekere gelijkheid bestaat tussen mannen en vrouwen in de interne loopbaan van het departement, dan dient nochtans opgemerkt dat deze gelijkheid op alle niveaus algemene regel is. Er dient tevens genoteerd dat het Algemeen Bestuur Ontwikkelingssamenwerking wordt bestuurd door een vrouw (op een totaal van 6 Algemene Besturen).

Daarenboven zijn vrouwen in de minderheid in wat men noemt de « externe » loopbanen (diplomatie agenten, agenten van het consulaat en agenten van de internationale samenwerking). In de diplomatieke loopbaan zijn er slechts 56 vrouwen (van wie 10 posthoofden) voor 409 diplomaten (hetzij 14 % vrouwen).

Voor wat betreft de consulaire loopbaan ligt het aantal vrouwen in verhouding hoger : 58 (32 %) op een totaal van 189 consuls/kanseliers en voor de loopbaan van attaché voor de internationale samenwerking zijn ze slechts met 7 (12,5 %) op een totaal van 56.

De moeilijkheid voor de aanwerving van vrouwen in externe loopbanen kan grotendeels verklaard worden door de prioriteiten van deze loopbaan met o.a. een grotere geografische mobiliteit en flexibiliteit inzonderheid voor wat het privé leven en het beroepsleven van de partner betreft.

De strategische doelstelling van het Ministerie van Buitenlandse Zaken blijft het stijgen van het aantal vrouwen in externe loopbanen (diplomatie, consulaire loopbaan, internationale samenwerking) met een bijzonder belang gehecht aan de aanwerving, aan

het verloop van de loopbaan, aan de verzoening tussen privé- en beroepsleven en de verandering in mentaliteit. De finalisering van het project van fusie van externe loopbanen (diplomatie, consulaire loopbaan en samenwerkingsattachés) en de interne loopbanen binnen een nieuwe unieke loopbaan zou de gemeenschappelijke aanpak moet bevorderen voor wat betreft de toegang voor vrouwen tot functies binnen de FOD. Er werden andere initiatieven ontwikkeld om een betere verzoening toe te laten tussen privé- en beroepsleven, ten gunste van het geheel van interne en externe loopbanen.

Er werden reeds maatregelen getroffen zoals :

- Een informatiecampagne in de universiteiten door de nadruk te leggen op de aanwezigheid van vrouwen binnen de FOD en in de externe loopbaan, het verloop van de loopbaan, het harmonisch evenwicht tussen privé en beroepsleven met inbegrip van een toespraak over gelijke kansen beleid tussen vrouwen en mannen;
- De aanwezigheid van vertegenwoordigers van de FOD Buitenlandse Zaken op de Studentensalon;
- De aanwezigheid van vrouwen in de examenjury van Selor bij de proeven voor de externe loopbaan;
- Bij bevorderingen of bij de diplomatieke beweging wordt bijzondere aandacht besteed aan de bekommernis voor het verbeteren van de vertegenwoordiging van vrouwen en dit om het verstoord evenwicht ter zake te verminderen;
- Het bestaan van een open kinderkrib 5 dagen per week (van maandag tot vrijdag) van 7.15 uur tot 19.15 uur om rekening te kunnen houden met bepaalde onvoorspelbare roosters en agenda's die gebruikelijk zijn in een ministerie dat nauw betrokken is bij het internationale leven;
- Het organiseren in augustus van activiteiten voor de kinderen van de medewerkers van de FOD Buitenlandse Zaken;
- Het onderhandelen van wederkerigheids verdragen inzake tewerkstelling van partners van externe loopbaanagenten. Er werd een akkoord getroffen met één land, met 2 landen zijn de discussies in de eindfase en de onderhandelingen gaan verder met enkele andere landen;
- Maatregelen voor het begunstigen van een de wederopname in het beroepsleven van de partners die terug naar België komen. In dit opzicht werd in 2003 een beroep gedaan op de aanwerving van een verbindingagent voor persoonlijke en familiale aangelegenheden. De procedure is momenteel aan gang.

Vooruitzichten

In de toekomst ijvert het Ministerie van Buitenlandse Zaken verder binnen de verschillende internationale instanties voor het versterken van de mensenrechten voor vrouwen en kleine meisjes op internationaal niveau. Een bijzondere aandacht wordt gewijd aan het thema geweld tegenover vrouwen en kleine meisjes, inzonderheid in het kade van gewapende conflicten.

Op intern niveau gaat de Minister verder met het verwezenlijken van de strategische doelstelling zoals bepaald voor het Departement Buitenlandse Zaken d.i. het integreren van een gender perspectief in het beheer van de menselijke bronnen en meer in het bijzonder het uitbreiden van de toegang en het bevorderen van de vrouwen in externe loopbanen. ■

Vice-Eerste Minister en Minister van Begroting en Overheidsbedrijven, Johan Vande lanotte Koningsstraat 180 1000 Brussel

Inleiding

In het kader van de beleidsdomeinen van de Vice-Eerste Minister, Minister van Begroting en Overheidsbedrijven werden verschillende acties ondernomen ter verwezenlijking van een grotere gelijkheid tussen man en vrouw.

Voorlopig werden de acties beperkt tot het beleidsdomein overheidsbedrijven, maar het is onze bedoeling om er ook op het vlak van het beleidsdomein begroting werk van te maken. Wij sommen de verschillende acties per overheidsbedrijf op.

Acties in de verschillende domeinen van het actieplatform van Peking

Vrouwen en armoede (A)

Belgacom

Belgacom heeft in december 2002 het initiatief De Helpende Hand gelanceerd waardoor het een aantal initiatieven in de Social Profit Sector ondersteunt.

Sommige van de gesponsorde projecten richten zich specifiek tot vrouwen.

- **Moeders helpen moeders** : Heeft als doel moeders te helpen met de opvoeding van hun baby's. Dit met faciliteiten zoals kledij,voeding,verzorging en speelgoed.
- **Secours et conseils Asbl** : Helpt vrouwen die na mislukkingen of tegenslagen grote moeite hebben om hun familiale leven terug « op te starten ».
- **Gass-Section Cela** : Vrouwen die niet of weinig school gelopen hebben, krijgen de kans om te leren lezen, schrijven en een degelijk gesprek te voeren.
- **Nasci** : Een dienstencentrum dat vrouwen opvangt en zorgt voor voedsel en kleding.

Nationale loterij

In het plan voor de winstverdeling van de Nationale Loterij zitten de strategische doelstellingen van de vrouwenconferentie impliciet verwerkt. Bij het toekennen van de subsidies staat de sociale doelstelling van het project centraal, waarbij vooral aandacht gaat naar de zwakkere groepen van onze maatschappij, o.a. migranten,

ouderen, gehandicapten, armen, daklozen, vrouwen en kinderen. Deze activiteiten kaderen steeds binnen het sociaal, familiaal en cultureel domein.

Onder de begunstigen bevinden zich :

- Instellingen die actief zijn in de strijd tegen de armoede
- De drie opvangcentra voor de slachtoffers van de internationale vrouwenhandel (Sürya, Pag-Asa en Payoke)
- Instellingen die instaan voor de opvang en integratie van migranten en erkende politieke vluchtelingen
- Het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen
- Child Focus.

Daarnaast is er ook een bijzondere bijdrage voor het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding.

Vrouwen en de Economie (F)

Strategische doelstelling F1 : *De economische rechten en de onafhankelijkheid van vrouwen bevorderen, inclusief toegang tot werkgelegenheid, passende arbeidsvoorwaarden en zeggenschap over economische hulpbronnen.*

De post

Bij de Post wordt er reeds jaren gepoogd om de vrouwen te overtuigen van de diverse mogelijkheden binnen De Post, zowel op het vlak van tewerkstelling, als loopbaanontwikkeling. Dit sensibiliseren heeft een steeds groeiend succes.

Zo werden in 2003, 46 % van de aanwervingen op functies vanaf het niveau secundair onderwijs en hoger ingevuld door vrouwen. Dit bracht het percentage vrouwen in de personeelsbezetting van deze functies, via 44,22 % in 2002 naar 44,51 % in 2003. Alhoewel dit percentage vooral wordt gedrukt door een vertegenwoordiging van slechts 24 % in de functies van het niveau 1 (universitair niveau), is ook hier reeds enkele jaren een kentering ten goede opgetreden.

Strategische doelstelling F5 : Seksescheiding in de beroepsuitoefening en alle vormen van discriminatie bij de arbeidsvoorziening uitbannen.

NMBS

Inzake het gelijke kansen-beleid werden binnen de NMBS, traditioneel een autonoom overheidsbedrijf met tal van zwaar belastende functies en technisch werk, de volgende maatregelen genomen :

- In 1999 werd in samenwerking met de toenmalige Minister van arbeid en tewerkstelling en gelijke – kansenbeleid naar het publiek toe een sensibiliseringscampagne gevoerd, specifiek gericht op het accentueren van de toegankelijkheid van alle functies binnen de NMBS voor vrouwen, ook en in het bijzonder de niet-administratieve functies (bv. treinbestuurder en – begeleider);
- In de betrokken periode werden de mogelijkheden voor het personeel om te opteren voor een verminderde arbeidsduur in het kader van deeltijdse arbeidsregimes of loopbaanonderbreking sterk uitgebreid.

Het palliatief verlof, het ouderschapsverlof en het verlof voor een zwaar ziek gezins – of familielid werden bovendien een recht.

Deze initiatieven blijven niet zonder gevolg.

Het aantal vrouwen in absolute cijfers bedraagt heden 3100, zijnde 7,50 % van het totaal personeelsbestand tegenover 1970 in 1998, zijnde 4,83 %.

Nationale loterij

In het kader van het vernieuwd HR-beleid heeft de Nationale Loterij een specifiek programma voorzien voor de gelijkheid van kansen binnen de Nationale Loterij. Dit programma zal worden uitgevoerd in samenwerking met de wettelijke organen 'Comité voor Preventie en Bescherming op het Werk' en de Ondernemingsraad. Nieuw zijn de volgende maatregelen :

- Integratie van oudere en jongere werknemers
- Actieve politiek inzake pesten op het werk
- Toekennen van omstandigheidsverlof
- Bevordering van thuiswerken (contractueel vastgelegd).

Strategische doelstelling F6 : Harmonisering van verantwoordelijkheden voor werk en gezin van vrouwen en mannen bevorderen

Belgacom

De divisie Work-Life streeft ernaar dat de Belgacom personeelsleden, mannen en vrouwen, gemakkelijker hun professionele leven met hun privé- en familielevens kunnen combineren.

- dagopvang tijdens de zomervakantie : gezien het grote succes van dit initiatief is er besloten om vanaf de zomervakantie van het schooljaar 2003-2004 een tweede site voor dagopvang te organiseren.
- kinderopvang van zieke kinderen : gediplomeerde kinderverzorgsters komen aan huis, waardoor de kleine zieke in zijn bekende omgeving kan blijven. In 2001 werden in totaal 321 opvangdagen gerealiseerd. Voor 2002 en 2003 bedraagt het gemiddeld aantal opvangdagen per jaar 850 dagen.

Zeggenschap en Besluitvorming (G)

Strategische doelstelling G1 : Maatregelen treffen om te zorgen voor een volwaardige participatie van vrouwen in machtsstructuren en besluitvorming.

Belgacom

In de gedragscode van Belgacom werd een passage opgenomen die gelijkheid tussen mannen en vrouwen bevordert en discriminatie uitsluit :

De Groep Belgacom is vastbesloten een ondernemingscultuur en een werkomgeving te handhaven die gebaseerd is op wederzijds respect, vertrouwen en dialoog en waarin elke medewerker of medewerkster zonder enige vorm van discriminatie gelijke kansen op aanwerving, zelfontplooiing en promotie krijgt.

...

Ons gedrag is vrij van racisme, intolerantie, discriminatie, pesterij of elke andere omgangsvorm die de waardigheid van man en vrouw op de werkplaats zou kunnen aantasten.

Strategische doelstelling G2 : De capaciteiten van vrouwen om te participeren in besluitvorming en leiding geven verhogen.

Belgacom

Belgacom telt meer en meer vrouwelijke personeelsleden : 22 % in 1995, 28 % in 2004.

Hogere functies worden steeds vaker ingenomen door vrouwen :

- In 1995 waren 14 % van het totaal aantal niveaus 1 vrouwen; in 2004 waren dit er 23 %.
- De procentuele verhouding van vrouwelijke niveaus 2B is in negen jaar tijd meer dan verdubbeld : 10 % in 1995, 26 % in 2004.

Voor de verkoopfuncties zijn de vrouwen in 2004 zelfs in de meerderheid : 50,5 % vrouwen, 49,5 % mannen.

Ten gevolge van nieuwe formules voor part-time, werkt in 2004 24 % van de vrouwelijke personeelsleden in een of ander part-timeregime, tegen 3,7 % van de mannelijke personeelsleden.

Daarnaast bekleden meer en meer vrouwen topfuncties binnen Belgacom :

- In 1995 bestond het Directiecomité uitsluitend uit mannen; in 2004 telt het Directiecomité 2 vrouwen (op 6 mannen).
- In 1995 bestond het topmanagement quasi-exclusief uit mannen; in 2004 bestaat het topmanagement uit 13 % vrouwen (hetzij 14 vrouwen t.o.v. 92 mannen) ■

Vice-Eerste Minister en Minister van Binnenlandse Zaken Patrick DEWAELE Koningsstraat 60-62 1000 Brussel

Inleiding

In het kader van het actiedomein « geweld op vrouwen » en meer bepaald in het kader van de strategische doelstelling « geïntegreerde maatregelen treffen om geweld jegens vrou-

wen te voorkomen en uit te bannen » heeft de Minister van Binnenlandse Zaken vier projecten laten opzetten door het Vast Secretariaat voor het Preventiebeleid.

Acties die gevoerd worden in verschillende domeinen van het actieplatform van Peking

Geweld jegens vrouwen (D)

Ten eerste heeft de minister van Binnenlandse Zaken eind 2001, in het kader van het Nationaal Actieplan tegen geweld ten aanzien van vrouwen, in navolging van de Wereldvrouwenconferentie in Peking in 1995, besloten een vorming te organiseren over intra-familiaal geweld tegen vrouwen. Deze kreeg als titel « Intra-familiaal geweld tegen vrouwen : Hoe vermijden ? »

Om deze vormingsmodule uit te werken, werd een werkgroep samengesteld uit experts in mainstreaming, een vertegenwoordiger van het kabinet en een vertegenwoordiger van het Vast Secretariaat voor het Preventiebeleid. Het programma van de vorming werd in 2001 gerealiseerd in samenwerking met « LUCAS, Onderzoekscentrum KULeuven » en met « Centre Femmes et Sociétés, UCL ».

Het doelpubliek van deze ééndaagse vorming bestond uit preventieambtenaren en terreinwerkers van de veiligheids- en preventiecontracten.

Het objectief was tweeledig : enerzijds de mogelijkheid bieden aan de deelnemers om een beter inzicht te krijgen in dit onderwerp, in de gedragingen van de daders en de slachtoffers en in hun onderlinge relatievormen, en anderzijds antwoorden geven op problemen waarmee de deelnemers op het terrein kunnen geconfronteerd worden bij de uitwerking van projecten inzake geweldspreventie.

De finaliteit van de vorming was het promoten van de creatie van efficiënte preventieprojecten en het sensibiliseren van zowel de initiatiefnemers van dergelijke projecten als de terreinwerkers over gendermainstreaming.

Er vonden uiteindelijk zes ééntalige ééndaagse vormingen plaats tussen half februari en half mei 2002 in de lokalen van het VSP. Teneinde een zeker interactiviteit te bereiken, werden de vormingsdagen beperkt voor een 25-tal deelnemers van één van beide landstalen. In totaal hebben 163 personen deelgenomen aan deze vormingsdagen. Deze vormingen worden niet meer georganiseerd. Deze actie was eenmalig.

Gezien de snelheid waarmee de inschrijvingen werden afgesloten en het aantal deelnemers, kan ook gezegd worden dat

het thema van de vorming grote interesse heeft veroorzaakt bij de preventieambtenaren en de terreinwerkers. Bovendien duidt de houding van de deelnemers tijdens de vormingsdagen alsook hun actieve medewerking op het succes van de vorming.

Ten tweede heeft het Vast Secretariaat voor het Preventiebeleid, als gevolg van het succes van de hierboven vermelde vormingen en van de wens van de provinciale actoren om een gelijkaardige vorming te organiseren, besloten sensibilisatiedagen te organiseren per provincie. Deze kregen ook als titel « Intra-familiaal geweld tegen vrouwen : Hoe vermijden ? ».

Het doelpubliek hier bestaat uit de lokale entiteiten, hulpdiensten, leden van de politiezones, vertegenwoordigers van het parket, provinciegouverneurs, enz.

Het objectief is tweeledig : enerzijds de mogelijkheid bieden aan de deelnemers om een beter inzicht te krijgen in dit onderwerp, in de gedragingen van de daders en de slachtoffers en in hun onderlinge relatievormen, en anderzijds antwoorden geven op problemen waarmee de deelnemers op het terrein kunnen geconfronteerd worden bij de uitwerking van projecten inzake geweldspreventie.

De finaliteit van de sensibilisatiedagen per provincie is het in contact brengen van alle provinciale actoren die werken rond of in contact komen met (potentiële) slachtoffers en/of daders van intra-familiaal geweld. Het is de bedoeling dat de mensen weten wie in hun regio nog geïnteresseerd of gespecialiseerd is in deze materie teneinde sneller en efficiënter te kunnen werken. Het aantal deelnemers per dag is beperkt tot 80 personen om nog een zekere interactiviteit te kunnen garanderen. Het is de bedoeling deze sensibilisatiedag in alle provincies te organiseren. Dit zal echter slechts plaatsvinden indien en voor zover de provincie bereid is actief mee te werken en logistieke hulp te bieden : het ter beschikking stellen van een zaal, opzoeken van de mogelijk geïnteresseerde personen, opsturen van de uitnodigingen.

Een eerste provinciale sensibilisatiedag werd georganiseerd in juni 2002 werd georganiseerd in Libramont voor de provincie Luxemburg. In 2004 zullen opnieuw sensibilisatiedagen georganiseerd worden : provincie Waals-Brabant, te Waver in maart 2004, Arrondissement Brussel, te Sint-Gillis in april 2004, provincie Oost-Vlaanderen, te Gent in juni 2004. De andere provincies zullen volgen in 2005.

Ter evaluatie van de impact van de sensibilisatiedagen, werden voorzien in een evaluatieformulier dat door de deelnemers verplicht op de dag zelf ingevuld dient te worden. De evaluatie kon nog niet gedaan worden aangezien men nog volop bezig is met deze sensibilisatiedagen. Uit het aantal inschrijvingen en de snelheid van antwoord mag men zeker en vast besluiten dat het onderwerp aanspreekt en er grote interesse is bij de provinciale actoren.

Ten derde werd in de loop van 2001 door het Vast Secretariaat voor het Preventiebeleid een inventaris opgesteld van een aantal Belgische preventieprojecten inzake geweld. Het VSP verzamelde de projecten die uitgevoerd werden in de steden en

gemeenten met een veiligheids- en preventiecontract. Deze inventaris vormt eigenlijk een soort fotoboek van de actuele preventiemethodes inzake geweld met een korte beschrijving van ieder project en de gegevens van de contactpersonen.

De verschillende projecten die in deze publicatie « Geweldspreventie – Pistes en lokale initiatieven » worden beschreven, hebben elk de praktijktest met glans doorstaan. Deze publicatie of praktische gids moet een bron van informatie en inspiratie vormen voor alle betrokkenen in het lokaal, geïntegreerd preventiebeleid en voor alle steden en gemeenten die geweldproblemen op een democratische manier een halt willen toeroepen.

Het is de bedoeling dat best practices inzake geweld verspreiden onder preventiediensten en andere geïnteresseerden en dat de steden en gemeenten worden aangezet om hun ervaringen uit te wisselen en aldus vlugger en gemakkelijker een adequate, uitgeteste oplossing vinden voor een probleem.

De preventieprojecten zijn geklasseerd in functie van welk soort geweld zij willen voorkomen : geweld op school, intra-familiaal geweld, geweld tegen risicoberoepen, jeugddelinquentie, geweld in openbare ruimtes, geweld in het openbaar vervoer, verkeersagressie en geweld in de sport.

Ieder project wordt zeer kort beschreven : oorsprong, objectieven, realisatiemethode, betrokken partners en contactgegevens van de dossierbeheerder, aan wie geïnteresseerden vragen kunnen richten.

In februari 2002 werd de 140 bladzijden tellende brochure « Geweldspreventie. Pistes en lokale initiatieven » gepubliceerd en in 2000 exemplaren opgestuurd naar alle burgemeesters, provinciegouverneurs en preventieambtenaren in België. In mei 2002 werd de brochure officieel voorgesteld tijdens een conferentie. Gezien het succes van de brochure, was eind juni 2002 een herdruk noodzakelijk.

Sindsdien werd deze brochure niet meer herdrukt aangezien de informatie wat verouderd is. Het zou mogelijk zijn dat deze brochure gereactualiseerd zou worden, maar dat staat nog niet vast.

Teneinde de impact van de brochure te evalueren, werden twee maatregelen genomen. Ten eerste heeft men het aantal aanvragen en bestelbonnen geteld (telling in juli 2002 en telling in maart 2003). Ten tweede heeft men een vragenlijst opgestuurd naar de mensen die een brochure gekregen hadden.

Ten vierde dragen diverse initiatieven, gesubsidieerd door de FOD Binnenlandse Zaken in het kader van de veiligheids- en preventiecontracten – omdat zij gericht zijn op diverse geweldvormen, of door hun aard, of omdat zij meer in het bijzonder aandacht hebben voor de vrouwen – bij tot de versteviging van een luister- en bemiddelingsdynamiek, zelfs een dynamiek van « zorgen voor » dit publiek in onze maatschappijen.

In de veiligheids- en preventiecontracten 2002 werden drie proefprojecten ingevoerd met betrekking tot de preventie van geweld tegenover vrouwen. De steden en gemeenten die deze projecten ontwikkelen zijn : Seraing, Sint-Jans-Molenbeek en Gent.

In Seraing werd een "Centre de prévention des violences conjugales et familiales" (Centrum voor preventie van echtelijk en familiaal geweld) opgericht. Er zijn vier doelstellingen. Men wil de analyse van het familiaal geweld en van de hieraan aan te brengen oplossingen coördineren, door zich aan te sluiten bij de partners van het terrein en bij de personen die een methodologische verduidelijking voor de procedure kunnen geven. Men wil aan het doelpubliek van deze bedreigingen en geweld-daden een professionele luisterbereidheid, informatie en noodoplossingen geven. Men wil bemiddelingsconsultaties openen voor de gezinnen die hun geweldprobleem samen willen oplossen. En ten slotte wil men preventieve informatie verspreiden naar de doelgroepen.

In Sint-Jans-Molenbeek werd een « Maison des femmes » (Blijf-van-mijn-lijfhuis) opgericht. Vooraleer de door de toepassing van dit proefproject beoogde doelstellingen te beschrijven, is het gepast te preciseren dat dit opvanghuis voor vrouwen reeds bestond. Het proefproject omvat hier de oprichting van een informatie-atelier in groep, de oprichting van praatgroepen en de organisatie van gesprekken over de specifieke problematiek van geweld tegenover vrouwen. Hier

worden drie doelstellingen nagestreefd. Men wil het intra-familiaal geweld voorkomen, maar ook oplossen. Men wil de vrouwen die het slachtoffer zijn van geweld, een plaats van professionele luisterbereidheid en bijstand geven. En ten slotte wil men de interveniërende partijen van het « Maison des femmes » en zijn partners sensibiliseren voor de problematiek van het intra-familiaal geweld.

In Gent werd een « Alarm voor vrouwen » ontwikkeld. Dit project strekt ertoe de door haar ex-partner lastiggevallen vrouw te beschermen en tot een betere harmonisering te komen tussen de interventie van de ordediensten, het werk van de hulpdiensten en de behoeften van het slachtoffer. Zo ontvangen sommige lastiggevallen vrouwen een soort bel waarmee zij in en rond het huis een alarm kunnen laten afgaan. Deze werkwijze maakt het mogelijk om de dader van de pesterijen te laten voelen dat zijn slachtoffer niet alleen is en dat zijn gedragingen niet getolereerd worden.

Deze drie projecten maken nog steeds deel uit van de veiligheids- en preventiecontracten. Het is eveneens de bedoeling ze in 2004 in de contracten te behouden. ■

Minister van Werk en Pensioenen
Franck VANDENBROECKE
Staatsecretaris voor arbeidsorganisatie en
welzijn op het werk
Kathleen VAN BREMPT
Wetstraat 62
1040 Brussel

Acties die gevoerd worden in verschillende domeinen van het actieplatform van Peking

Pensioenen

Vrouw en economie (F)

Strategische doelstelling F.1.: bevordering van de economische rechten en zelfstandigheid van de vrouw via de toegang tot de arbeidsmarkt, passende arbeidsvoorwaarden en de toegang tot het economisch potentieel.

Strategische doelstelling F.2.: vlottere toegang van de vrouwen tot de hulpbronnen, de arbeidsmarkt, de commerciële markten en uitwisselingen.

Omschrijving en situering:

Automatisch pensioen voor sociale uitkeringstrekkers

Het koninklijk besluit van 7 februari 2002 tot wijziging van het koninklijk besluit van 21 december 1967 tot vaststelling van het algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers (Belgisch Staatsblad van 2 maart 2002) vervangt artikel 10, §3 en bepaalt dat het recht op rustpensioen van de werknemer die wegens het bereiken van de leeftijdsgrens het recht op werkloosheids- of op ziekte- en invaliditeitsuitkeringen verliest eveneens ambtshalve onderzocht wordt. Het rustpensioen neemt een aanvang op de eerste dag van de maand die volgt op de maand waarin de leeftijdsgrens wordt bereikt.

Sinds 1 januari 2003 dienen de personen die een vervangingsinkomen genieten niet langer een aanvraag in te dienen en wordt hun recht op het pensioen automatisch onderzocht. Via deze maatregel worden situaties vermeden waarbij personen, in hoofdzaak vrouwen, die een vervangingsinkomen genieten hun pensioen aanvraag vergeten in te dienen en bijgevolg gedurende bepaalde tijd zonder inkomen zitten.

In concreto gaat het om personen met een vervangingsinkomen zoals een werkloosheidsuitkering, prepensioen, uitkering wegens arbeidsongeschiktheid of invaliditeit, en die in december 2002 (of daarna) de wettelijke pensioenleeftijd hebben bereikt (63 jaar voor de vrouwen en 65 jaar voor de mannen).

Deze nieuwe procedure zal jaarlijks ongeveer 33.000 personen van wie een zeer groot aantal vrouwen ten goede komen.

Automatisch pensioen voor werknemers en zelfstandigen

Het koninklijk besluit van 4 september 2002 betreffende het ambtshalve onderzoek van pensioenrechten in de pensioenstelsels voor werknemers en zelfstandigen (Belgisch Staatsblad van 25 september 2002) voegt in artikel 10 van het koninklijk besluit van 21 december 1967 tot vaststelling van het algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers §3ter, 3quater en 3 quinquies toe die betrekking hebben op respectievelijk het overlevingspensioen en het rustpensioen.

Sinds 1 januari 2004 ontvangen de werknemers en zelfstandigen die de wettelijke pensioenleeftijd hebben bereikt automatisch hun pensioen indien ze hun hoofdverblijfplaats in België hebben en ze de wettelijke pensioenleeftijd ten vroegste in december 2003 bereiken.

Alle betrokkenen ontvangen een brief van de bevoegde pensioendienst met de vraag of ze al dan niet wensen te stoppen met werken. Indien ze stoppen of zich beperken tot de toegelaten beroepsactiviteiten zal hun pensioen automatisch worden berekend en gestort.

Deze maatregel geldt eveneens voor een betrekkelijk groot aantal vrouwen. In het bijzonder de categorie vrouwen met een beperkte loopbaan, die op relatief jonge leeftijd gestopt zijn met werken en die soms vergaten hun pensioenaanvraag tevoren in te dienen.

Voorziene middelen

De **financiële weerslag** van het automatisch onderzoek van de pensioenrechten op de normale leeftijd van de personen die niet leven van een sociale uitkering, of met andere woorden de voornoemde personen die de normale pensioenleeftijd bereiken en beschikken over een inschrijving op de individuele rekening is **vrijwel onbestaande en alleszins verwaarloosbaar**.

Evaluatie a posteriori van de impact van de maatregel en vooruitzichten

Het project wordt thans gerealiseerd. De problemen in de eerste projectfase (ambtshalve onderzoek voor de sociale uitkeringstrekkers), die onder andere verband hielden met de stroom dossiers ter behandeling, raken stilaan opgelost en werden deels geregeld via een verhoging van het aantal personeelsleden voor de afhandeling van dat soort dossiers en een optimaal gebruik van de informatica.

Het project heeft twee doelstellingen bereikt: enerzijds een vlottere toegang creëren tot het pensioen voor bepaalde categorieën die veel minder vertrouwd zijn met de administratieve werking, en anderzijds werkneemster of vrouwelijke werklozen in staat stellen niet af te zien hun eigen rechten ten gunste van het verhoogd pensioenbedrag dat aldus op naam van hun echtgenoot wordt gestort.

Vrouw en economie (F)

Strategische doelstelling F.1.: bevordering van de economische rechten en zelfstandigheid van de vrouw via de toegang tot de arbeidsmarkt, passende arbeidsvoorwaarden en de toegang tot het economisch potentieel.

Strategische doelstelling F.2.: vlottere toegang van de vrouwen tot de hulpbronnen, de arbeidsmarkt, de commerciële markten en uitwisselingen.

Omschrijving en situering:

Zowel de werknemer als zelfstandige heeft recht op een minimumpensioen mits hij ten minste 2/3 van een volledige loopbaan onder (een van) beide regelingen heeft gerealiseerd. Voor de vrouwen zal die volledige loopbaan tegen 2009 geleidelijk evolueren van 40 naar 45 jaar en op gelijke voet komen met die van de mannen.

Het minimumpensioenbedrag hangt af van de duur van de loopbaan. Wanneer die loopbaanvoorwaarde ingevuld is en het pensioenbedrag lager is dan het gewaarborgd minimumpensioen wordt het pensioenbedrag automatisch verhoogd tot het niveau van dat gewaarborgd minimumpensioenbedrag.

In juli 2000 werden alle minimumpensioenen een eerste keer verhoogd met gemiddeld 24,79 euro per maand.

Een tweede verhoging van de minimumpensioenen gebeurde op 1 april 2003 (koninklijk besluit van 14 februari 2003 – Belgisch Staatsblad van 10 maart 2003). Deze moest opnieuw leiden tot de verhoging van de laagste pensioenen die toegekend waren voor de loopbanen die minstens 2/3 van een volledige loopbaan inhielden. Voor de onvolledige loopbanen werd een proportionele verhoging van het minimumpensioen doorgevoerd. Een aanzienlijk aantal vrouwen vielen onder die maatregel, enerzijds omdat zij doorgaans vaker onvolledige loopbanen hebben met lagere lonen dan de mannen en anderzijds omdat ze vaker het statuut van "weduwschap" bezitten.

De belangrijkste nieuwigheid van die tweede verhoging betrof de versoepeling van de toegang tot het minimumpensioen. Deze werd vergemakkelijkt voor personen met een "gemengde" loopbaan als werknemer en als zelfstandige. Meer dan 61.000 personen ontvingen aldus een volwaardig minimumpensioen.

Er dient te worden opgemerkt dat op dezelfde datum de inkomensgarantie voor ouderen (IGO) eveneens verhoogd werd (koninklijk besluit van 9 maart 2003 – Belgisch Staatsblad van 18 maart 2003) tot op het niveau van het minimumpensioen voor zelfstandigen. Deze regeling, die billijker is dan de voorgaande en die gebaseerd is op het principe van de individuele aanvraag, heeft eveneens geleid tot een indirecte verhoging van het inkomen van de vrouwen.

Middelen

De globale meerkost van de verhoging van de gewaarborgde minima (mannen en vrouwen, rust en overleving) van de werknemers en de zelfstandigen met inbegrip van de pro-ratisering bedraagt 59,4 miljoen euro voor de 9 maanden in 2003 in het werknemersstelsel en 44,0 miljoen in het stelsel van de zelfstandigen.

In het stelsel van de inkomensgarantie voor ouderen bedraagt de meerkost 2,7 miljoen euro voor de 9 maanden in 2003.

Bemerking : dit is wel de weerslag in dit stelsel waarbij er ook een gelijktijdige verhoging was van de gewaarborgde minima bij de werknemers en zelfstandigen.

Evaluatie a posteriori van de impact van de maatregel en vooruitzichten

Deze verhogingen hebben ertoe geleid dat een aanzienlijk aantal gepensioneerden hun inkomen zagen stijgen, waarbij het wel slechts gaat om een fasering binnen een langetermijnvisie die is ingegeven door een aanpassing aan de welvaart en de evolutie van de levensstandaard. Er blijkt duidelijk dat die fasen eveneens geleid hebben tot een verhoogd inkomen voor de vrouwen, maar dat de evolutie zich nog moet doorzetten. Daarom werd een nieuw meerjarenplan voor de aanpassing aan de welvaart goedgekeurd door de Ministerraad in Oostende in maart 2004 met betrekking tot de aanpassingen voor 2005, 2006 en 2007.

Vrouw en armoede

Strategische doelstelling A.2.: herziening van de wetgevingen en administratieve praktijken met het oog op de waarborging van de gelijke rechten inzake economisch potentieel en een ruimere toegang van die vrouwen tot dat potentieel

Vrouw en economie

Strategische doelstelling F.1.: bevordering van de economische rechten en zelfstandigheid van de vrouw via de toegang tot de arbeidsmarkt, passende arbeidsvoorwaarden en de toegang tot de economische hulpbronnen.

Omschrijving en situering:

Sociaal statuut voor de onthaalouder (m/v)

Sinds 1 april 2003 genieten alle onthaalouders een specifieke sociale bescherming en zijn ze gedekt tegen ziekte, arbeidsongeschiktheid, beroepsziekten en arbeidsongevallen; ze hebben recht op kinderbijslag en kunnen een pensioenrecht openen. Die regeling bracht een oplossing voor de preciaire situatie van de 10.000 geconventioneerde onthaalouders die voor het merendeel vrouwen zijn. Voortaan zijn ze niet langer afhankelijk van hun echtgenoot voor hun sociale dekking en zijn ze beschermd tegen de sterk schommelende vergoedingen die kenmerkend zijn voor hun activiteiten.

Sinds 1 april 2003 betaalt de onthaalmoeder een bijdrage voor haar eigen rustpensioen en voor het eventuele overlevingspensioen van haar echtgenoot ingeval van vroegtijdig overlijden. Rekening houdend met de wijzigingen die bij het koninklijk besluit van 18 maart 2003 (Belgisch Staatsblad van 27 maart 2003) aangebracht zijn aan het koninklijk besluit van 28 november 1969 (Belgisch Staatsblad van 5 december 1969) tot uitvoering van de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, namelijk:

- artikel 3, 9°, dat de toepassing van de socialezekerheidswet uitbreidt tot de onthaalouders (m/v);
- artikel 8ter, dat voor de onthaalouders voorziet in de toepassing van de regeling voor rust- en overlevingspensioenen voor werknemers;

kan gesteld worden dat de onthaalouders daadwerkelijk vallen onder artikel 1, tweede lid, van het koninklijk besluit nr. 50 van 24 oktober 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers.

Aldus is de algemene regeling op hen van toepassing. De onthaalouders moeten aldus voldoen aan de algemene voorwaarden inzake pensioenleeftijd en de pensioenberekening (basisloon, aantal loopbaanjaren en gezinssituatie). Zowel de activiteitsperiodes als de inactiviteitsperiodes (werkloosheid, ziekte, ongeschiktheid) worden in rekening gebracht bij de opening van het pensioenrecht.

Middelen

De geraamde meeruitgave in duizenden euro is weergegeven in onderstaande tabel:

Jaar	2004	2005	2006	2007	2008
Meeruitg.	1,3 €	6,5 €	10,4 €	25,1 €	54,8 €
Jaar	2009	2010	2011	2012	2013
Meeruitg.	69,8 €	97,1 €	168,9 €	271,3 €	387,4 €
Jaar	2014	2015	2016	2017	2018
Meeruitg.	519,3 €	689,8 €	924,9 €	1.222,0 €	1.542,8 €
Jaar	2019	2020	2021	2022	2023
Meeruitg.	1.895,2 €	2.273,9 €	2.630,5 €	2.985,6 €	3.336,2 €

Evaluatie a posteriori van de impact van de maatregel en vooruitzichten

De uitwerking en tenuitvoerlegging van het project zijn afgerond, maar het is duidelijk dat het nieuwe pensioenstatuut pas de komende jaren en geleidelijk effect zal sorteren.

Het nieuwe statuut van de onthaalouders is een opmerkelijke stap voorwaarts in de waarborging van hun economische zelfstandigheid; in het bijzonder van die van de vrouwen, die bijna geheel deze categorie uitmaken.

Vrouw en armoede (A)

Strategische doelstelling A.2.: herziening van de wetgevingen en administratieve praktijken met het oog op de waarborging van de gelijke rechten inzake economisch potentieel en een ruimere toegang van die vrouwen tot dat potentieel

Vrouw en economie (F)

Strategische doelstelling F.1.: bevordering van de economische rechten en autonomie van de vrouw via de toegang tot de arbeidsmarkt, passende arbeidsvoorwaarden en de toegang tot het economisch potentieel.

Institutionele mechanismen voor de opwaardering van de positie van de vrouw (H)

Strategische doelstelling H.2: integratie van een maatregel voor de gelijkheid van mannen en vrouwen bij de uitwerking van de wetsbepalingen, beleidspunten, programma's en projecten van algemeen belang

Omschrijving en situering:

Tijdskrediet en sociaal statuut

Sinds 1 januari 2003 vervangt het tijdskrediet het bestaande stelsel van de loopbaanonderbreking in de private sector. Die vervanging vereiste meerdere aanpassingen in de wetgeving (koninklijk besluit van 21 januari 2003) betreffende de sociale zekerheid en in het bijzonder inzake het rust- en overlevingspensioen voor werknemers.

De periode van het voltijds of halftijds tijdskrediet wordt kosteloos gelijkgesteld aan werk voor de pensioenberekening en is beperkt tot 3 jaar, zelfs indien de duur van het voltijds of halftijds tijdskrediet verlengd werd tot een maximum van 5 jaar op basis van een collectieve arbeidsovereenkomst op het niveau van de onderneming of de sector.

De periode van de 1/5de loopbaanvermindering wordt kosteloos gelijkgesteld met werk voor de pensioenberekening voor een maximumperiode van 5 jaar. Die periode wordt gevoegd bij de gelijkstelling van 3 jaar in geval van voltijds of halftijds tijdskrediet.

De periode van het bijzonder recht op loopbaanvermindering tot $\frac{1}{5}$ de voor een werknemer vanaf 50 jaar wordt kosteloos gelijkgesteld met werk voor de pensioenberekening en dit tot aan de wettelijke pensioenleeftijd.

De deeltijdse arbeid voor vrouwen is onverminderd toegenomen van 20% in 1983 tot ongeveer 40% nu. De impact van de deeltijdse arbeid, die vooral van toepassing is op de intreedsters, zal pas van 2030 laten gelden.

De grote meerderheid van de deeltijdse werknemers behoort daarenboven tot de categorie van de lage lonen. Aldus, zelfs in de vooronderstelling – wat niet het geval is – dat die deeltijdse werknemers een volledige halftijdse loopbaan zullen hebben, zullen ze in het beste geval op de pensioenleeftijd slechts beschikken over de helft van een minimumrustpensioen, hetgeen duidelijk minder dan het IGO en ongeveer 21% van het Nationaal Inkomen per capita zal zijn.

Op pensioenleeftijd zal de grote meerderheid van de deeltijdse werknemers aldus niet kunnen rekenen op een menswaardige levensstandaard. Ze zullen daarentegen opnieuw afhankelijk worden van hetzij een samenwonende partner, hetzij van afgeleide rechten van een overleden echtgenoot, hetzij de sociale bijstand.

Deze maatregelen zijn aldus gericht op een versoepeling van de voorgaande maatregelen en de waarborging van een kosteloze automatische gelijkstelling van 1 jaar op 3 jaar inzake pensioenrecht.

Evaluatie a posteriori van de impact van de maatregel en vooruitzichten

Deze nieuwe maatregelen zijn een stap voorwaarts naar de economische zelfstandigheid van de vrouwen en wil hun een verhoogde – zij het nog minimale – bescherming bieden inzake pensioenrecht. Die maatregelen zijn ingebed in het courante beheer maar zullen pas een latere impact hebben op de betaling van de pensioenen. Een uitbreiding van de maatregel kan enkel overwogen worden in het kader van globale begrotingsmaatregelen.

Onderzoek naar de financiële weerslag van de invoering van het tijdskrediet ter vervanging van de loopbaanonderbreking op de toekomstige inkomsten en toekomstige uitgaven in het wettelijk werknemerspensioenstelsel.

In het stelsel van het tijdskrediet wordt er, in vergelijking met het stelsel van de loopbaanonderbreking, bij een volledige onderbreking niet enkel het eerste jaar gratis gelijkgesteld in de pensioenberekening maar ook in **alle** gevallen het tweede en derde jaar.

Het eerste gevolg zal zijn, dat de regularisatiebijdragen voor voltijdse loopbaanonderbreking voor het tweede en derde jaar, die door de Rijksdienst voor Pensioenen zelf werden geïnd, zullen wegvallen. Een onderzoek naar de regularisatiebijdragen voor loopbaanonderbreking van het tweede kwartaal van 2001 geproportionaliseerd t.o.v. het totaal aan regularisaties voor dat zelfde kwartaal en verder geëxtrapoleerd voor het volledige jaar brengt ons op **een raming van een jaarlijks verlies aan regularisatiebijdragen van 692,6 duizend €.**

Voor de raming van de toekomstige meerkost aan pensioen-uitgaven in de werknemersregeling, werd uitgegaan van een R.V.A.- studie over de loopbaanonderbreking. Vertrekkende van 2.868 gevallen in **de uitstroom** voor het jaar 2000 met een totale duur tussen 24 en 36 maanden, werden er 25,77% of 739 gevallen gedistilleerd (waarvan 85% vrouwen) op basis van de verhouding van het aantal personen met volledige loopbaanonderbreking vallende onder de reglementering van de privé-sector t.o.v. het totaal aantal personen met loopbaanonderbreking. Deze 739 gevallen werden dan nog eens verdeeld over de verschillende leeftijden 25-65 jaar op basis van verdelingen per leeftijdsgroep voor vrouwen (meerderheid) uit dezelfde studie.

Uitgaande van een gelijk succes van het tijdskrediet met dat van de loopbaanonderbreking en dat deze gevallen elk 2 jaar bijkomend gratis pensioengelijkstelling ontvangen à rato van gemiddeld 309,87 € per jaar wat overeenstemt met een gemiddeld jaarloon van 23.240,02 € of een gemiddeld dagloon van 74,49 €, werden de jaarlijkse meeruitgaven berekend voor de periode 2002-2060. Met deze **hypothese van gelijk succes** wordt de jaarlijkse meeruitgave op kruissnelheid vanaf 2058, in euro's van vandaag, geraamd op **13.627,9 duizend €** (zie bijlage 1).

Met een hypothese waarbij **het succes van het tijdskrediet 20% lager** zou liggen wordt de jaarlijkse meerkost op kruis-

snelheid vanaf 2058 geraamd op **10.902,4 duizend €** (zie bijlage 2). Bij **20% groter succes** van het tijdskrediet wordt de jaarlijkse meeruitgave geraamd op **16.353,5 duizend €** (zie bijlage 3).

Het volledig gratis maken van de gelijkstelling in de pensioenberekening bij opname van het tijdskrediet door vermindering met 1/5 heeft geen financiële weerslag daar vroeger bij de loopbaanonderbreking er 1 jaar gratis was dat over 5 jaar van 1/5 vermindering was gespreid.

Bijlage 1

FINANCIËLE WEERSLAG BIJ GELIJK SUCCES VAN HET TIJDSKREDIET AAN DAT VAN DE LOOPBAANONDERBREKING. (in duizenden euro's of miljoenen franken van vandaag)

EUR (duizenden)	2002	2005	2010	2015	2020	2025	2030
Verlies regularisatiebijdragen	692,6	692,6	692,6	692,6	692,6	692,6	692,6
Meerkost werknemerspensioenen	0,0	7,4	159,9	540,4	1.413,0	2.734,3	4.510,4
Totale financiële weerslag	692,6	700,0	852,5	1.233,0	2.105,6	3.426,9	5.203,0
EUR (duizenden)	2035	2040	2045	2050	2055	2060	
Verlies regularisatiebijdragen	692,6	692,6	692,6	692,6	692,6	692,6	
Meerkost werknemerspensioenen	6.513,4	8.686,2	10.893,7	12.553,3	13.449,5	13.627,9	
Totale financiële weerslag	7.206,0	9.378,8	11.586,3	13.245,9	14.142,1	14.320,5	
BEF (miljoenen)	2002	2005	2010	2015	2020	2025	2030
Verlies regularisatiebijdragen	27,9	27,9	27,9	27,9	27,9	27,9	27,9
Meerkost werknemerspensioenen	0,0	0,3	6,5	21,8	57,0	110,3	182,0
Totale financiële weerslag	27,9	28,2	34,4	49,7	84,9	138,2	209,9
BEF (miljoenen)	2035	2040	2045	2050	2055	2060	
Verlies regularisatiebijdragen	27,9	27,9	27,9	27,9	27,9	27,9	
Meerkost werknemerspensioenen	262,8	350,4	439,5	506,4	542,6	549,8	
Totale financiële weerslag	290,7	378,3	467,4	534,3	570,5	577,7	

Bijlage 2

FINANCIËLE WEERSLAG BIJ 20% MINDER SUCCES VAN HET TIJDSKREDIET T.O.V. DAT VAN DE LOOPBAANONDERBREKING (in duizenden euro's of miljoenen franken van vandaag)

EUR (duizenden)	2002	2005	2010	2015	2020	2025	2030
Verlies regularisatiebijdragen	692,6	692,6	692,6	692,6	692,6	692,6	692,6
Meerkost werknemerspensioenen	0,0	5,9	127,9	432,3	1.130,4	2.187,4	3.608,3
Totale financiële weerslag	692,6	698,5	820,5	1.124,9	1.823,0	2.880,0	4.300,9
EUR (duizenden)	2035	2040	2045	2050	2055	2060	
Verlies regularisatiebijdragen	692,6	692,6	692,6	692,6	692,6	692,6	
Meerkost werknemerspensioenen	5.210,7	6.949,0	8.714,9	10.042,7	10.759,6	10.902,4	
Totale financiële weerslag	5.903,3	7.641,6	9.407,5	10.735,3	11.452,2	11.595,0	
BEF (miljoenen)	2002	2005	2010	2015	2020	2025	2030
Verlies regularisatiebijdragen	27,9	27,9	27,9	27,9	27,9	27,9	27,9
Meerkost werknemerspensioenen	0,0	0,2	5,2	17,4	45,6	88,2	145,6
Totale financiële weerslag	27,9	28,1	33,1	45,3	73,5	116,2	173,5
BEF (miljoenen)	2035	2040	2045	2050	2055	2060	
Verlies regularisatiebijdragen	27,9	27,9	27,9	27,9	27,9	27,9	
Meerkost werknemerspensioenen	210,2	280,3	351,6	405,1	434,0	439,8	
Totale financiële weerslag	238,1	308,2	379,5	433,0	461,9	467,7	

Bijlage 3

FINANCIËLE WEERSLAG BIJ 20% MEER SUCCES VAN HET TIJDSKREDIET T.O.V. DAT VAN DE LOOPBAANONDERBREKING (in duizenden euro's of miljoenen franken van vandaag)

EUR (duizenden)	2002	2005	2010	2015	2020	2025	2030
Verlies regularisatiebijdragen	692,6	692,6	692,6	692,6	692,6	692,6	692,6
Meerkost werknemerspensioenen	0,0	8,9	191,9	648,5	1.695,6	3.281,1	5.412,5
Totale financiële weerslag	692,6	701,5	884,5	1.341,1	2.388,2	3.973,7	6.105,1
EUR (duizenden)	2035	2040	2045	2050	2055	2060	
Verlies regularisatiebijdragen	692,6	692,6	692,6	692,6	692,6	692,6	
Meerkost werknemerspensioenen	7.816,1	10.423,4	13.072,4	15.064,0	16.139,4	16.353,5	
Totale financiële weerslag	8.508,7	11.116,0	13.765,0	15.756,6	16.832,0	17.046,1	
BEF (miljoenen)	2002	2005	2010	2015	2020	2025	2030
Verlies regularisatiebijdragen	27,9	27,9	27,9	27,9	27,9	27,9	27,9
Meerkost werknemerspensioenen	0,0	0,4	7,7	26,2	68,4	132,4	218,3
Totale financiële weerslag	27,9	28,3	35,6	54,1	96,3	160,3	246,2
BEF (miljoenen)	2035	2040	2045	2050	2055	2060	
Verlies regularisatiebijdragen	27,9	27,9	27,9	27,9	27,9	27,9	
Meerkost werknemerspensioenen	315,3	420,5	527,3	607,7	651,1	659,7	
Totale financiële weerslag	343,2	448,4	555,2	635,6	679,0	687,6	

Werk

Indicatoren van de Europese werkgelegenheidsstrategie: bestrijding van de discriminatie tussen mannen en vrouwen. België. Bron tabellen: NAP 2003.

In het kader van de bestrijding van de discriminatie tussen mannen en vrouwen heeft de Europese werkgelegenheidsstrategie drie doelstellingen vastgelegd:

1. het verhogen van de activiteitsgraad van vrouwen en het verkleinen van de verschillen tussen mannen en vrouwen inzake werkgelegenheidsgraad en werkloosheidsgraad;
2. aanzienlijk verkleinen van de beloningsverschillen tussen mannen en vrouwen;

3. voor 2010 voorzien in kinderopvang voor ten minste 3 % van de kinderen onder 3 jaar en voor ten minste 90 % van de kinderen tussen 3 en 6 jaar.

Vaststelling1: Hoewel de kloof tussen de werkgelegenheidsgraad van vrouwen en die van mannen aanzienlijk is verkleind in België (17 punt), blijft de werkloosheidsgraad van vrouwen hoger dan die van mannen. Terwijl vrouwen de helft uitmaken van de bevolking op beroepsactieve leeftijd, vertegenwoordigen zij slechts 42 % van de totale tewerkstelling. Algemeen kan worden gesteld dat de kloof verkleint maar dat de verschillen nog niet volledig zijn weggewerkt.

Bestrijding van de discriminatie tussen vrouwen en mannen

Verschil Vrouwen –Mannen	Werkgelegenheidsgraad (in % van de bevolking van 15 tot 64 jaar)				
	1998	1999	2000	2001	2002
Vlaams Gewest	-19,7	-18,1	-18,8	-17,6	-16,4
Waals Gewest	-19,5	-19,4	-19,4	-19,2	-18,6
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	-12,1	-12,6	-12,4	-14,6	-12,7
Land	-19,0	-18,0	-18,5	-17,8	-16,9
UE	-19,6	-19,1	-18,7	-18,1	-17,2
Verschil B/EU	0,6	1,1	0,2	0,3	0,3

Bron: EUROSTAT, NIS, Harmonisering van de gegevens 1998 STEUNPUNT WAV

Verschil Vrouwen –Mannen	Werkloosheidsgraad				
	1998	1999	2000	2001	2002
Vlaams Gewest	3,1	2,3	2,7	0,9	1,4
Waals Gewest	5,9	5,9	4,3	3,0	3,6
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	1,3	-0,3	-0,5	0,777	-0,3
Land	3,9	3,2	2,9	1,5	1,6
UE	3,1	2,7	2,5	2,1	1,8
Verschil B/EU	0,8	0,5	0,4	-0,6	-0,2

Bron: EUROSTAT, NIS, Harmonisering van de gegevens 1998 STEUNPUNT WAV

		België	EU	Verschil B/EU
Segregatie-index per activiteitensector (2001)	2001	18,1%	0,4%	0,5%
	2002	18,2%	17,7%	

Vaststelling 2: Zowel in Europa als in België blijft het loon van vrouwen lager dan dat van mannen. Toch is de kloof in België aanzienlijk kleiner dan in Europa. In 1999 bedroeg

het uurloon van vrouwen gemiddeld 84,3 % ten opzichte van dat van mannen, terwijl het Europees gemiddelde rond 74,1 % lag.

	België	EU	Vershil B/EU
Brutoloon van de vrouwen ten opzichte van brutoloon van de mannen (1999)	84,3%	74,1%	10,2%

Vaststelling 3: Inzake kinderopvang is de doelstelling om 90% van de kinderen tussen drie jaar en de leerplichtige leeftijd op te vangen, reeds gehaald. Zulks is ook het geval voor de opvang van kinderen onder drie jaar voor wie de doelstelling (33%) vrijwel is bereikt.

Opvang kinderen jonger dan 3 jaar in percentage van het aantal kinderen van dezelfde leeftijdsgroep

	Vlaamse Gemeenschap	Franse Gemeenschap	Land
2000	..	23,8	..
2001	31,4	23,8	28,0
2002	32,0	23,8	28,3
2003	33,3	23,8	29,0
2004	34,8	23,8	29,9

Opvang kinderen van 3 jaar tot leerplichtige leeftijd (6 jaar) in percentage van het aantal kinderen van dezelfde leeftijdsgroep

	Vlaamse Gemeenschap	Franse Gemeenschap	Land
2000	100	100	100
2001	100	100	100
2002	100	100	100
2003	100	100	100
2004	100	100	100

BRON: NIS, GEMEENSCHAPPEN
(r): raming

Minister van Landsverdediging

André FLAHAUT

Lambermontstraat 8
1000 Brussel

Inleiding

Het departement Defensie heeft, omwille van de leesbaarheid, de maatregelen opgesplitst in externe en interne beleidsmaatregelen. De externe beleidsmaatregelen volgen de indeling van de strategische doelstellingen van het actieplatform van Peking.

Acties die gevoerd worden in verschillende domeinen van het actieplatform van Peking

De interne beleidsmaatregelen worden weergegeven volgens de tabel die sinds 2001 wordt gebruikt voor de voorstelling van de specifieke, interne acties binnen het departement.

Externe beleidsmaatregelen

Vrouwen en armoede (A)

Strategische doelstelling A2 : *Wetten en bestuurlijke praktijk herzien om te waarborgen dat vrouwen gelijke rechten en toegang tot economische hulpbronnen krijgen.*

Het mannelijk en vrouwelijk personeel – militairen en burgerlijke agenten – hebben dezelfde pecuniaire rechten. Het personeel van het Departement wordt betaald op basis van barema's waarbij het verschil tussen mannelijk of vrouwelijk personeel geen rol speelt. De Sociale Diensten van het Departement voeren een beleid gericht op onder andere het verminderen van de schuldenlast waarbij geen onderscheid wordt gemaakt tussen mannelijke en vrouwelijke personeelsleden.

Vrouwen en onderwijs (B)

Strategische doelstelling B1 : *Gelijke toegang tot onderwijs waarborgen.*

De toegangsmodaliteiten en -kansen tot de verschillende onderwijsinstellingen, de verschillende soorten van vormingen

en trainingen zijn dezelfde voor de mannelijke en vrouwelijke militairen. De sociale promotie wordt aangemoedigd. De aanwezigheid van de vrouw in militaire scholen en opleidingscentra wordt aangemoedigd.

Vrouwen en gezondheid (C)

Strategische doelstelling C2 : *Preventieprogramma's ter bevordering van de gezondheid van vrouwen versterken.*

Alle bestaande voorzieningen zijn toegankelijk voor al het personeel. De preventieve en informatieve campagnes zijn zowel voor mannen als voor vrouwen bedoeld.

Geweld jegens vrouwen (D)

Strategische doelstelling D1 : *Geïntegreerde maatregelen treffen om geweld jegens vrouwen te voorkomen en uit te bannen.*

Op 24 april 1997 werd een beleid ingevoerd ter bescherming van de militairen tegen ongewenst seksueel gedrag in de Krijgsmacht. (Algemeen Order J-821 van 24 april 1997 en de nota's JSP-P van 05 mei en 30 december 1997).

De omzendbrief BAB van 6 mei 1996 bepaalt de politiek ter zake voor het burgerpersoneel.

Dit beleid beantwoordt aan de aanbevelingen van de Raad voor Gelijke Kansen. Het omvat een principeverklaring en de oprichting van een vertrouwensdienst. Een procedure voor de behandeling van klachten werd ingevoerd en sanctionering is mogelijk.

Het departement Defensie heeft ondertussen de bepalingen van de welzijnswetgeving inzake de bescherming tegen geweld, pesten en ongewenst seksueel gedrag op het werk op een concrete en praktische wijze uitgevoerd door de opmaak van een algemeen order. Dit gebeurde in samenspraak met de sociale partners. Dit algemeen order werd goedgekeurd door de minister en zal kortelings verspreid worden binnen alle eenheden van Defensie. Bijzonder veel aandacht werd besteed aan de uitbouw van de informele procedures waartoe een algemene inspectie- en bemiddelingsdienst werd opgericht die rechtstreeks afhangt van de Minister van Defensie. Deze dienst beschikt over ruime bevoegdheden en kan ondermeer beroep doen op een netwerk van lokale bemiddelaars waarvan actueel 30 % vrouwen zijn.

Vrouwen en gewapende conflicten (E)

Strategische doelstelling E3 : *Niet-gewelddadige vormen van conflictoplossing bevorderen en schendingen van mensenrechten in conflictsituaties tegengaan.*

Het respect van de Internationale Conventies van Genève en de Aanvullende Protocolen is van toepassing op al het militair en burgerlijk personeel, zowel mannelijk als vrouwelijk. De bestraffing van inbreuken op deze internationale rechtsregels wordt geregeld door het Algemeen Order J/818 van 5 februari 1998.

De operationele eenheden tellen minder militaire vrouwen dan mannen en bijgevolg nemen er ook minder vrouwen deel aan buitenlandse operaties. In 2001 namen 139 militaire vrouwen deel, in 2002 namen 144 militaire vrouwen deel en in 2003 namen 96 militaire vrouwen deel op een gemiddeld aantal mannelijke deelnemers van ongeveer 2 400 (4 tot 6 % vrouwen ten aanzien van het totaal aantal mannen).

De bevelvoerende commandant wordt ondersteund door een aantal raadgevers tijdens de operaties :

a. De raadgever recht van het gewapende conflict.

b. Tijdens de operaties kan deze raadgever zich voor moeilijke problemen ofwel wenden tot de hiërarchische keten waarbinnen hij functioneert ofwel zich rechtstreeks wenden tot gespecialiseerde raadgevers die tewerkgesteld zijn in de algemene directie juridische steun en bemiddeling van het departement. Hieronder een tabel die het aantal gevormde raadgevers weergeeft gedurende de laatste jaren. De cursus staat open, naast de actieve militairen, voor zowel de reservisten als voor buitenlandse deelnemers.

CDCA		Active		Réserve		Etrangers	
		M	F	M	F	M	F
2001	FR	8	1	-	-	-	-
	NL	11	0	-	-	-	-
2002	FR	7	0	0	0	9	2
	NL	6	1	0	0	1	0
2003	FR	7	1	7	0	10	0
	NL	12	0	3	0	2	0

c. De raadgever mentale operationaliteit (RMO)

De raadgever mentale operationaliteit is een andere, gespecialiseerde raadgever. De RMO, een militair, gevormd psycholoog met bijkomende vormingen waaronder deze van vertrouwenspersoon en bemiddelaar, waakt over het mentaal welzijn van de troepen in operaties.

d. Het aantal RMO's bedraagt 3 franstaligen en 5 vlamingen waarvan 2 vrouwen en 3 mannen.

Bijkomend dient vermeld dat één vrouwelijke raadgever die niet hernomen is in bovenstaande cijfers een coördinerende taak uitvoert. Verder zijn nog twee psychologen, één franstalige vrouw en één nederlandstalige man, aangeworven op diploma, in militaire opleiding.

De RMO's ondersteunen het personeel zowel voor, tijdens als na de operaties. Niet enkel het personeel in operaties wordt ondersteund maar op het thuisfront zorgt een RMO voor de gestructureerde opvang van de familieleden van de militairen in operaties. Teneinde de militairen zo goed mogelijk van te bereiden op de operaties waaraan zij deelnemen, wordt door de staf van Defensie een aide-mémoire samengesteld. Hierin worden ondermeer richtlijnen vastgelegd met betrekking tot de houding die de militairen gedurende de operatie dienen aan te nemen ten aanzien van de plaatselijke bevolking.

e. Zo bepaalde de brochure ISAF (AFGHANISTAN) een aantal gedragsregels ten aanzien van ondermeer moslimvrouwen (Par 3.j. – pagina 3-22 ev.). De aide-mémoire wordt verstrekt voor elke operatie aan elke deelnemer onder Belgisch commando.

6. Vrouwen en de economie (F)

Strategische doelstelling F5 : *Seksescheiding in de beroepsuitoefening en alle vormen van discriminatie bij de arbeidsvoorziening uitbannen.*

Strategische doelstelling F6 : *Harmonisatie van verantwoordelijkheden voor werk en gezin van vrouwen en mannen bevorderen.*

In het kader van de eenheidsstructuur die binnen het Departement op 2 januari 2002 werd ingevoerd, heeft de Divisie Beleidsvoorbereiding van de Algemene Directie Human Resources van de Defensiestaf het uitbouwen van een Gelijke Kansen beleid tot bevoegdheid. Om tot een gelijkheidsbeleid te komen werd een eerste analytisch rapport gemaakt in 2002. Dit heeft geleid tot het opstellen van een gelijkheidsplan Defensie voor de komende vijf jaar (2003-2007). Door het streven naar een verbeterde integratie van Belgen van buitenlandse herkomst en door het toelaten van aanwerving van burgers van de EU-lidstaten, werd geopteerd om het gelijkheidsbeleid om te vormen tot een diversiteitsbeleid. Dit diversiteitsbeleid neemt integraal het gelijkheidsplan over voor wat de thematiek « vrouwen » betreft. Daar naast zal het ook een beleid inhouden rond non-discriminatie, racisme en deontologie.

Het diversiteitsbeleid is een beheer van menselijke relaties waardoor pro-actief initiatieven kunnen genomen worden om de gelijke kansen van mannen en vrouwen te verzekeren ongeacht hun geslacht, ras... Het beleid spoort eveneens potentiële discriminerende praktijken op. Het diversiteitsbeleid wil de organisatiecultuur flexibeler maken en via een continue sensibilisering een draagvlak creëren op alle niveau's. Ook een verhoging van het welzijnsniveau wordt nagestreefd. Doelstellingen werden gedefinieerd voor alle divisies binnen het departement.

Bij de voorbereiding, de ontwikkeling en de uitvoering van al haar beleidsvormen hanteert Defensie het mainstreaming-principe. Het mainstreaming-principe wordt als volgt verwoord : zorgen voor een ruimer kader door de integratie van een Gelijke kansen beleid, en dan voornamelijk de aspecten man/vrouw en Belgen van buitenlandse afkomst, in de verschillende domeinen van het personeelsbeleid. Een beleid van gelijke kansen wordt gevoerd in alle fazen van de loopbaan. Dit geldt voor de rekrutering, de vorming, de functiekeuze, de carrière-mogelijkheden en de deelname aan humanitaire operaties.

Qua rekrutering zal de wervingsbasis verbreed worden door de herziening van de toelatingsvoorwaarden en maatregelen ter bevordering van de werving van vrouwen. De bestaande selectietests worden vernieuwd. Alle plaatsen en functies worden opengesteld zonder een onderscheid te maken op basis van het geslacht.

Details omtrent de aanwervingen per personeelscategorie voor de militaire populatie binnen Defensie worden weergegeven in de bijlage A.

De carrièremogelijkheden zijn gelijk en personeelsmutaties gebeuren op basis van de personeelsbehoeften enerzijds en de vastgelegde competentieprofielen anderzijds.

Op basis van de bestaande directieven kunnen vrouwen na de zwangerschap een vrijstelling bekomen voor het geheel of een deel van de jaarlijkse fysieke proeven. Deze vrijstelling wordt toegestaan door een geneesheer.

Arbeidsherverdelende maatregelen zoals de vierdagenweek, de halftijdse vervroegde uitstap en de loopbaanonderbreking zijn van toepassing op zowel het militair als het burgerlijk personeel. Het principe van de « vlottende uren » wordt ingevoerd als algemene regel maar blijft ondergeschikt aan de operationele noden.

Zeggenschap en besluitvorming (G)

Strategische doelstelling G1 : *Maatregelen treffen om te zorgen voor een volwaardige participatie van vrouwen in machtstructuren en besluitvorming.*

Voor wat betreft het militair personeel, telt de Belgische Krijgsmacht sinds 1975 vrouwen in haar rangen. Het objectief "Het aantal vrouwen in de hogere rangen verhogen" zal slechts progressief bereikt worden aangezien het aantal dienstjaren in aanmerking komt voor promotie. Het aantal vrouwelijke kandidaten voor promotie is hierdoor nog gering. Actueel zijn er 1 kolonel, 11 Luitenant-kolonels en 15 Majors van het vrouwelijke geslacht.

Een eerste vrouwelijke generaal zou in 2007 kunnen benoemd worden.

In de tabellen in bijlage B vindt u een overzicht van de vrouwen in hogere rangen.

De gemiddelde leeftijden per personeelscategorie, in 2003, zagen er uit als volgt :

Categorie	M	V
Officier	40	34
Onderofficier	39	36
vrijwilliger	37	39

De inzet van vrouwelijke militairen door Defensie gebeurt op basis van een functionele aanduiding; eenheden worden aangeduid en indien de functionele overste van de aangeduide eenheid een vrouw is, dan vertrekt deze in operatie. Verder wordt er deelgenomen aan de conferenties van het « Committee on Women in the NATO Forces ».

Mensenrechten van vrouwen (I)

Strategische doelstelling I2 : *Gelijkheid en non-discriminatie in het recht en in de praktijk verhogen.*

De gelijke behandeling van mannen en vrouwen in het Departement is een feit.

Op de moederschapsbescherming na zijn alle statutaire beschikkingen voor mannen en vrouwen dezelfde.

Bij zwangerschap zijn beschermende maatregelen voorzien (zoals bijvoorbeeld de geschiktheid voor zeedienst, de geschiktheid paracommando). Er bestaat nu ook het vaderschapsverlof. De raadgever mentale operationaliteit, een militair , gevormd psycholoog met bijkomende vormingen waaronder deze van vertrouwenspersonen waakt over het mentaal welzijn van de troepen in operaties.

Vrouwen en de media (J)

Strategische doelstelling J1 : *Bevorderen van de deelname van vrouwen aan besluitvorming en het uiten van hun mening via de media en nieuwe communicatietechnologieën.*

Strategische doelstelling J2 : *Een evenwichtige, niet-stereotype afbeelding van vrouwen in de media bevorderen.*

De vrije meningsuiting wordt voor het militair personeel geregeld door het Algemeen Order J/108F van 9 augustus 1994. De burgerlijke agenten zijn onderworpen aan artikel 7 van het Koninklijk Besluit van 2 oktober 1937.

Deze bepalingen zijn van toepassing op het personeel van Landsverdediging.

Sinds 2001 werd, teneinde het aantal vrouwen in het leger te verhogen, er op toegezien de vrouw duidelijker naar voor te brengen tijdens rekruteringscampagnes. Zo toonden de affiches van de campagne een man én een vrouw en kwamen in de spot voor TV eveneens vrouwen voor.

In het kader van het federaal project « impulsfonds » is een volledige doorlichting van de bestaande brochures vanuit het oogpunt « diversiteit » en « gender » voorzien waarbij de representatie van vrouwen een objectief vormt. Aandacht voor diversiteit en gender is nu opgenomen in de dagelijkse werking van onze imago en public relations dienst.

Vrouwen en het milieu (K)

Strategische doelstelling K1 : *Vrouwen actief betrekken bij de besluitvorming inzake het milieu op alle niveaus.*

Actueel, op basis van het vereiste profiel gekoppeld aan de competenties wordt de functie van milieu-coördinator van het departement uitgeoefend door een vrouwelijke luitenant-kolonel. Zij coördineert de acties van de diverse milieu-coördinatoren die verspreid zijn over de diverse eenheden van Defensie.

Interne beleidsmaatregelen

1. Sinds 1981 bestaat er geen enkele discriminatie tussen mannen en vrouwen in de Belgische Krijgsmacht. (wet van 4 augustus 1978 en Koninklijk en Ministerieel Besluit van 3 februari 1981).

Het burgerlijk personeel van het Departement is onderworpen aan wettelijke en reglementaire voorschriften die een strikte gelijkheid op elk niveau waarborgen tussen mannen en vrouwen, toepasselijk op de Openbare Diensten.

De maatregelen om de gelijkheid van kansen tussen mannen en vrouwen te bevorderen in de Openbare Diensten, geregeld door het Koninklijk Besluit van 27 februari 1990 (BS van 8 maart 1990), de circulaire 333 van 10 juli 1990 (BS van 23 oktober 1990) en 343 van 13 februari 1991 (BS van 4 april 1991), zijn van toepassing op het burgerpersoneel van het Departement.

Op 20 maart 2001 werd een tweede Algemene Vergadering van het Vrouwelijk Personeel georganiseerd door de Minister van Landsverdediging en de Chef van de Generale Staf waarop tevens een delegatie van het mannelijk personeel van de verschillende eenheden werd uitgenodigd. Bij die gelegenheid werden de eerste concrete maatregelen die tegemoet komen aan de eerder uitgedrukte wensen tijdens de eerste Algemene Vergadering van 13 november 2000 en het discussieforum georganiseerd ter gelegenheid van 25 jaar aanwezigheid van militaire vrouwen in de Krijgsmacht, aangekondigd. De lijst met maatregelen werd via het interne informatieblad « DIRECT » verspreid aan alle personeelsleden. Op 20 december 2001 werden de maatregelen verder uitgewerkt tijdens een Algemene Vergadering voor al het personeel van het Departement.

2. Binnen de nieuwe eenheidsstructuur die vanaf 1 januari 2002 in werking trad, is de Algemene Directie Human Resources verantwoordelijk voor het bepalen en het uitwerken van een beleid gelijke kansen. Dit domein valt onder de ondersectie organisatiecultuur van de Sectie Motivatiebeleid van de Divisie beleidsvoorbereiding. De ondersectie staat in voor het bepalen en uitwerken van een beleid gelijke kansen (nu uitgebreid tot diversiteitsbeleid). Hiervoor werd een meerjarenplan opgesteld. Ze staat ook in voor het opzetten van een preventiebeleid en een correctief beleid. De ondersectie verwerkt de gegevens verstrekt door diverse diensten waaronder deze van de algemene inspectie- en bemiddelingsdienst.

3. Gelet op het feit dat in de begroting van Defensie geen diversificatie wordt voorzien qua toekenning van de budgetten per geslacht, zijn er weinig genderbudgetting cijfers beschikbaar.

4. De onderstaande tabel geeft een overzicht van de realisaties in 2002 en 2003 waarbij de tabel die werd voorgesteld in het rapport voor het jaar 2001 als referentiekader wordt gebruikt.

Actiepunt	Stand van zaken
<p>1. 1. Kinderopvangstructuren</p>	<p>Een studie rond speelpleinwerking is bezig. Gezien de juridische problematiek rond dit thema, werd initieel een pilootproject ontwikkeld voor FLORENNES dat zou starten in 2004, maar naar alle waarschijnlijkheid pas later kan uitgevoerd worden.</p>
<p>1.1. Kinderopvang tijdens schoolverloven</p>	<p>In 2003 zijn de volgende crèches reeds in plaats gesteld : NEDEROVERHEEMBEEK, LEOPOLDSBURG, MARCHE-EN-FAMENNE, ZEEBRUGGE, BEVEKOM, EVERE-NOORD en LUIK. Is in afwachting van de beslissing Minister : PEUTIE (loop van 2005)</p>
<p>1.2. Kribbes en kinderopvangdiensten</p>	<p>In 2003 zijn de volgende crèches reeds in plaats gesteld : NEDEROVERHEEMBEEK, LEOPOLDSBURG, MARCHE-EN-FAMENNE, ZEEBRUGGE, BEVEKOM, EVERE-NOORD en LUIK. Is in afwachting van de beslissing Minister : PEUTIE (loop van 2005)</p>

Actiepunt	Stand van zaken
<p>2. Verlof wegens familiale omstandigheden (moederschapsverlof, vaderschapsverlof, adoptie, ouderschapsverlof, verlof om familiale redenen, om persoonlijke redenen).</p>	<p>Het Reg A12/1 wordt voorzien voor eind 2004. Vertraging werd opgelopen omdat wordt getracht rekening te houden met de normen van de militairen en burgers.</p>
<p>3. Affectatie - mutatie</p> <p>3.1. <i>Een personeelspolitiek uitwerken die de voordelen erkent, voor de organisatie en het individu, van een gecoördineerd beheer van de professionele loopbaan van het koppel (samenwonend).</i></p>	<p>Een werkgroep werkte een personeelspolitiek uit waarbij de volgende aspecten in aanmerking worden genomen :</p> <ul style="list-style-type: none"> • Indien beide personen van het koppel (samenwonend) Departementsleden tewerkgesteld zijn in Operaties, wordt één beider, op aanvraag , tewerkgesteld in een rustiger functie. • Bij de in plaatsstelling van het personeel wordt ook rekening gehouden met de plaats van tewerkstelling van de partner, indien hiertoe wordt verzocht • de woon - werkafstand
<p>4. Gelijke kansen – Integratie</p> <p>4.1. <i>Betere integratie van het burger-personeel</i></p>	<p>Alle nieuwe maatregelen streven naar de gelijkwaardigheid burgers en militairen</p> <p>Vb in 2003 :</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sportbeoefening van burgers onder dezelfde voorwaarden als Militairen (Jul 2003) • Aanpassing reglement A12/1 • Recht op gelijke medische verzorging (Sep 2003)
<p>4.2. <i>Plaats van de vrouw in de legerhiërarchie</i></p>	<p>Een gelijkekansenplan werd opgesteld voor de komende vijf jaar (2003-2007)</p> <p>Hierin worden ook een aantal actiepunten geformuleerd ter verbetering van de positie van de vrouw in de hiërarchie.</p> <p>Op 26 Dec 03 werd de eerste vrouwelijke Kol benoemd. (zie verdelingstabel vrouwen/graad)</p>
<p>4.3. <i>Criteria en controle van de lichamelijke conditie</i></p>	<p>Sinds begin 2003 worden alle militairen onderworpen aan de vernieuwde Militaire Test voor Lichamelijke Geschiktheid (MTLG) waarbij rekening werd gehouden met de fysiologie van de man of vrouw, en die hetzelfde doel beogen, namelijk de fysische geschiktheid van de persoon vaststellen.</p>
<p>4.4. <i>Oprichting van een cel voor gelijke kansen binnen de DGHR (Directoraat Generaal Human Resources)</i></p>	<p>De Cel Gelijke Kansen werd op 6 augustus 2001 opgericht binnen de Sectie Informatie en Interventies (JSP-IfI) van de Divisie Personeel van de Generale Staf.</p> <p>Deze cel werd uitgebreid tot een ondersectie organisatiecultuur binnen de divisie beleidsvoorbereidingen (sinds Apr 2003)</p>

Actiepunt	Stand van zaken
<p><i>4.5 Waken over een groter evenwicht man/ vrouw bij de werving</i></p>	<p>In de recruiteringscampagnes wordt telkens speciale aandacht gegeven aan de werving van vrouwen. Voor de werving van 2004 wordt het aandachtsveld uitgebreid tot allochtonen. Vanaf Jan 2004 is de werving mogelijk van burgers van de EU-lidstaten. Tot op heden (Mar 04) zijn er nog geen aanwervingen gebeurd van burgers van de EU-lidstaten. In het kader van het federaal project "Impulsfonds" wordt een volledige doorlichting voorzien van de bestaande brochures op diversiteit , waaronder de doelgroep vrouwen.</p>
<p>5. Werktijd – aanpassing</p>	<p>Binnen Defensie werden richtlijnen uitgevaardigd waarbij eco- mobiliteit en soepele werkuren de regel zijn. De richtlijnen betreffen AL het personeel van Defensie</p>
<p>6. Kwaliteit van het leven - van het materieel - van de kledij</p>	<p>Sinds 2002 maakt een vrouwelijke militair deel uit van de Inter machten Kledijcommissie.</p>
<p>7. Infrastructuren</p>	<p>In heel wat gebouwen bestaan er reeds omkleedlokalen. Vanaf begin 2002 zullen er in de bestaande en in de nieuwe gebouwen omkleedlokalen voorzien worden. De nieuwe infrastructuurnormen die in 2002 zullen verschijnen bepalen dat elk personeelslid van het departement recht heeft op een vestiairekast hetzij in een gescheiden omkleedruimte (M – V), hetzij in het werklokaal. Met het oog op het verhogen van de attractiviteit van het gebruik van de fiets zullen er bijkomende installaties gebouwd worden : fietsstallingen, douches,... Specifieke installaties (zoals werkplaatsen, keukens...) zijn reeds sinds verschillende jaren uitgerust met gescheiden douches en vestiaires, conform het ARAB. Ten gevolge van een studie om sanitair te voorzien op het terrein werden in het kamp LEOPOLDSBURG reeds sanitaire modules gebouwd.</p>
<p>8. Interpersonele relaties en eerbied voor de persoon</p>	<p>Door de oprichting van een Algemene Inspectiedienst en een netwerk van lokale bemiddelaars wordt het welbevinden van het individu gevolgd (klachtenbehandeling, non-discriminatie, racisme...) Een colloquim « Eenheid met diversiteit » werd georganiseerd om het engagement van het topkader te verzekeren. (07 Mei 03) Een diversiteitsbeleid wordt eerstdaags voorgesteld waarin aandacht en ruimte wordt gegeven aan het individu in al zijn verscheidenheid. Het federaal project « Impulsfonds » loopt over het jaar 2004 waarin de aandacht zal gaan naar een informatiecampagne en het creëren van een draagvlak voor diversiteit bij Defensie.</p>

Bijlage A

Aanwervingen per personeelscategorie

Deze tabel herneemt de cijfers 2001-2003 per categorie en per geslacht :

		Officieren			Onderofficieren			Vrijwilligers		
		Man		Vrouw	Man		Vrouw	Man		Vrouw
			% vrouwen			% vrouwen			% vrouwen	
Recrutering 2001	Ingeschreven voor selectie	1180	21	250	1869	16	291	3483	12	423
	Aangeworven	318	16	52	494	12	58	1238	8	93
Recrutering 2002	Ingeschreven voor selectie	1546	22	343	1941	18	349	4392	12	545
	Aangeworven	318	26	83	554	9	50	1255	11	136
Recrutering 2003	Ingeschreven voor selectie	1396	27	375	2395	16	395	4614	11	526
	Aangeworven	276	24	66	523	7	35	1093	9	94

Opmerkingen :

Algemene tendens : stijging van het aantal vrouwen vooral in de categorie officieren (Niv 1) vooral ten nadele van de categorie onderofficieren (Niv 2);

In 2001 werden 29 meer militaire vrouwen aangeworven.

Het percentage vrouwelijke militairen bedroeg 7,7 % in 2001, 7,98 % in 2002 en 8,21 % in 2003.

Bijlage B

EFFECTIEVEN OFFICIEREN DEFENSIE op 01 Mar 04

GRAAD	Landcomponent		Luchtcomponent		Marinecomponent		Medische component		Totaal		Alg. Tot
	Pers M	Pers V	Pers M	Pers V	Pers M	Pers V	Pers M	Pers V	Pers M	Pers V	
OFFICIEREN											
GEN			1						1		1
LTG	7		3		1				11		11
GMJ	18		5		1		1		25		25
COL	137		55		16		19	1	227	1	228
LCL	230	2	93	5	22		60	5	405	12	417
MAJ	446	10	171	1	44		74	4	735	15	750
CDT	1.009	36	327	14	83	4	103	7	1.522	61	1.583
CPN	502	31	195	15	42	1	55	15	794	62	856
1LT	273	30	125	21	23	4	9	4	430	59	489
SLT	216	35	143	31	40	5	6	6	405	77	482
TOTAL	2.838	144	1.118	87	272	14	327	42	4.555	287	4.842

Minister van Financiën
Didier REYNDERS
Staatsecretaris voor modernisering
van financiën en de strijd
tegen fiscale fraude,
Hervé JAMAR
Wetstraat 12
1000 Brussel

Inleiding

In het kader van het strategisch plan dat door de Regering in januari 2001 werd aangenomen op het stuk van de gelijkheid van mannen en vrouwen, heeft Minister van Financiën Didier REYNDERS zich als strategisch doel gesteld om te zorgen voor de neutraliteit van de belasting ten opzichte van de begunstigde van de inkomsten en van haar of zijn levenskeuze.

In dat perspectief heeft de belastinghervorming die op 20 mei 2001 werd aangenomen en waarvan de gevolgen op het stuk van de gelijke behandeling van mannen en vrouwen gespreid zijn over de jaren 2001 tot 2004, het mogelijk gemaakt een belangrijk aantal discriminaties op te heffen die waren gebaseerd op het geslacht en de levenskeuze.

Aanvullende wettelijke bepalingen die werden getroffen tijdens de jaren 20002 en 2003 hebben op een gerichte manier sommige van die bepalingen aangevuld, zoals onder meer het invoeren van stimuli voor de oprichting van bedrijfscreches, het instellen van een specifiek fiscaal statuut ten gunste van de meewerkend echtgeno(o)t(e) of de afschaffing van en inbreuk op de gelijkheid van mannen en vrouwen op het stuk van de bedrijfsvoorheffing.

Bovendien heeft Minister van Financiën Didier REYNDERS een groep deskundigen samengesteld met de opdracht maatregelen voor te stellen om andere discriminaties inzake personenbelasting aan te pakken die hoofdzakelijk vrouwen treffen. Die groep heeft op 7 mei 2003 zijn verslag uitgebracht.

Gelijklopend met die strategische doelstelling heeft Minister van Financiën Didier REYNDERS met de wet van 21 februari 2003 binnen de Federale Overheidsdienst Financiën een Dienst voor alimentatievorderingen opgericht ten einde een oplossing te geven aan het probleem van het niet betalen van onderhoudsuitkeringen, dat reeds meer dan dertig jaar aansleept.

Binnen zijn federale overheidsdienst tenslotte, had Minister van Financiën Didier REYNDERS aandacht voor het probleem van de gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij het toekennen van de ambten op het hoogste niveau van de hiërarchie en voor de toepassing van de wet van 20 juli 1990 ter bevordering van de evenwichtige aanwezigheid van mannen en vrouwen in organen met adviserende bevoegdheid.

Acties die gevoerd worden in verschillende domeinen van het actieplatform van Peking

A. Vrouwen en armoede

Strategische doelstelling A2 : *Wetten en bestuurlijke praktijk herzien om te waarborgen dat vrouwen gelijke rechten en toegang tot economische hulpbronnen krijgen.*

Oprichting van een Dienst voor Alimentatievorderingen bij de Federale Overheidsdienst Financiën.

Beschrijving van de maatregel en context ervan

Na dertig jaar van discussie en het indienen van diverse voorstellen om een oplossing te vinden voor het probleem van de niet-betaling van onderhoudsgelden en alimentatievorderingen, heeft de wet van 21 februari 2003 (Belgisch Staatsblad van 28 maart 2003) een Dienst voor alimentatievorderingen opgericht bij de FOD Financiën. Die dienst is belast met de toekenning van voorschotten op onderhoudsgelden en met de invordering ervan bij de onderhoudsplichtige. Daarvoor was dit een taak voor de OCMW overeenkomstig de bepalingen van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn. Enkel personen met een bescheiden inkomen konden bij het OCMW hulp krijgen.

De dienst heeft, vanaf 1 juni 2004, de taak om het maandbedrag en de achterstallende van de onderhoudsgelden in te vorderen voor rekening en in naam van de genietters ervan, dat wil zeggen kinderen, echtgenoten of ex-echtgenoten en samenwonenden of ex-samenwonenden, op voorwaarde dat er twee onderhoudsgelden geheel of gedeeltelijk niet werden betaald in de loop van de twaalf maanden die aan de aanvraag voorafgaan. Er wordt met geen enkele inkomstengrens rekening gehouden om van de tussenkomst van de Dienst voor alimentatievorderingen te kunnen genieten in het kader van diens opdracht inzake invordering.

Daar dient nochtans aan toegevoegd dat het huidige stelsel van voorschotten die door de OCMW worden toegekend in het kader van de organieke wet betreffende de OCMW, behouden blijft voor families met een bescheiden inkomen. Op termijn zal die taak worden overgenomen door de Dienst voor alimentatievorderingen.

Stapsgewijze uitvoering van het project :

De wet van 21 februari 2003 moest aanvankelijk in werking treden op 1 september 2003. Gelet op het feit dat het operationeel maken van die dienst op zeer korte tijd moest gebeuren en dat men voor de toepassing van de nieuwe wet moest kunnen beschikken over een juiste raming van de nodige menselijke en financiële middelen, werd de inwerkingtreding van de wet door de programmawet van 5 augustus 2003 uitgesteld tot 1 september 2004.

Ondanks dat uitstel is de Administratie blijven zorg dragen voor de oprichting van de nieuwe dienst die op een zekere belangstelling bij het personeel kan rekenen vermits veel ambtenaren zich kandidaat stelden om in die dienst te werken. Het volledige informaticaprogramma voor de indiening van de aanvragen is klaar, de registratiekantoren hebben een voorbereidende vorming gekregen en de Administratie heeft onder de registratiekantoren die kantoren aangeduid waar het publiek kan aankloppen, met 29 centra waarin daartoe speciaal is voorzien.

Tijdens de onderhandelingen ter gelegenheid van de uitwerking van de begroting 2004 werd niettemin beslist dat de Dienst reeds per 1 juni 2004 zou worden opgericht voor wat zijn invorderingstaak betreft. De Programmawet van 22 december 2003 (Belgisch Staatsblad van 31 december 2003) heeft die beslissing bekrachtigd.

Aangewende middelen

Voor wat het personeel betreft, zullen 186 personen (140 niveau B/C en 46 niveau A) in een eerste fase ter beschikking worden gesteld van de Dienst voor alimentatievorderingen gedurende het operationeel maken van de invorderingstaak. In 2003 werd een eerste oproep gedaan en 804 ambtenaren (325 Nederlandstaligen en 479 Franstaligen) hebben hun kandidatuur voor de dienst ingediend.

Negenentwintig kantoren van de domeinen, belast met de invordering van het niet-fiscale, zullen de opdracht hebben om de klanten te ontvangen en hen bij te staan bij het invullen van hun aanvraagformulier en de samenstelling van hun dossier. Die kantoren zullen tevens belast zijn met het invorderen van de onderhoudsgelden. Honderdvijfveertig registratiekantoren zullen eveneens ter beschikking staan van de schuldeisers om hun aanvraag en hun dossier in te dienen. Tenslotte zullen de gewestelijke directies en de centrale diensten instaan voor de financiële verrichtingen, de boekhouding en de geschillen. Ingevolge de wijziging van de wettelijke bepalingen zal aan het publiek nieuwe informatie worden verstrekt door de verspreiding van een brochure met een oplage van 10 000 exemplaren, eerst in de twee landstalen, maar zeer snel ook in de derde landstaal, het Duits.

Ook inzake informaticabijdragen werd tot een bijdrage beslist. Er werden inderdaad zeven informatici ter beschikking gesteld van de FOD Financiën om de nodige informaticastructuren te ontwerpen en aan te passen. Zij hebben een nieuw programma (TPALIM) op punt gesteld dat het mogelijk zal maken om na het invoeren van aanvraag van de schuldeiser het dossier elektronisch te beheren, om geautomatiseerd en vanop één enkele plaats ontvangstmeldingen en betaalberichten te versturen maar ook om betalingen te boeken.

Evaluatie a posteriori van de weerslag van de actie en vooruitzichten

De Dienst voor alimentatievordering treedt in werking op 1 juni 2004 voor wat zijn invorderingstaak betreft. Er werd bijgevolg nog geen evaluatie opgesteld.

Tijdens de parlementaire werkzaamheden van de wet van 21 februari 2003 werd veel aandacht besteed aan de noodzaak om het systeem dat vanaf 1 juni 2004 wordt ingevoerd te evalueren.

Artikel 29 van de wet van 21 februari 2003 richt bij de FOD Financiën een Eva-lu-atie-commissie op, samengesteld uit ambtenaren van de FOD Financiën, parlementairen en vertegenwoordigers van de bij de problematiek betrokken belangengroepen.

Het zal haar opdracht zijn om een jaarlijks evaluatieverslag op te stellen ten behoeve van de Ministers van Financiën en van Begroting en om hen te adviseren. De Minister van Financiën zal ermee belast zijn dat verslag in te dienen bij de federale wetgevende Kamers.

De evaluatie zal niet enkel betrekking hebben op de werking en de organisatie van de nieuw opgerichte Dienst, maar ook op sommige aspecten van de wet zelf (in hoofdzaak de bijdragepercentages voor de werkingskosten, het tijdstip waarop de Dienst na de daadwerkelijke invordering ook voorschotten op de alimentatievorderingen zal uitbetalen, de budgettaire gevolgen, het bedrag van de voorschotten...).

Strategische doelstelling A4 : *Op gender gebaseerde methodologieën ontwikkelen en onderzoek verrichten om de feminisering van de armoede aan te pakken.*

Invoering van een belastingkrediet ten gunste van de gezinnen met een laag inkomen en kinderlast.

Naam van het project :

Neutraliteit van de belasting ten opzichte van de begunstigde van de inkomsten en van haar of zijn levenskeuze.

Beschrijving van de maatregel en context ervan

Een groot aantal personen, vooral kroostrijke gezinnen en alleenstaande vrouwen met kinderen, kunnen niet genieten van de verhoging van het vrijgesteld gedeelte voor kinderlast omwille van hun laag belastbaar inkomen.

Stapsgewijze uitvoering van het project :

Om aan die toestand te verhelpen wordt het niet gebruikt belastingvrij gedeelte voor kinderlast vanaf aanslagjaar 2003 omgezet in een terugbetaalbaar belastingkrediet dat tot 250 EUR per kind ten laste kan oplopen. Dat bedrag bedraagt na indexering 330 EUR en 340 EUR voor respectievelijk aanslagjaar 2003 en 2004.

De hervormingwet van 10 augustus 2001 bevat nog andere maatregelen om beter te rekening te houden met de kinderen ten laste van alleenstaanden, die meestal vrouwen zijn. De toepassing van die bepalingen is gespreid over de aanslagjaren 2002 en 2003 (zie de samenvatting in het verslag 2001 – blz. 108, punten e, f et g).

Aangewende middelen

74,3 miljoen EUR

Evaluatie a posteriori van de weerslag van de actie en vooruitzichten

De invoering van een belastingkrediet voor kinderlast maakt het mogelijk de armoede te bestrijden van alleenstaanden met een laag inkomen en kinderen, die meestal vrouwen zijn.

F. Vrouwen en economie

Strategische doelstelling F1 : *De economische rechten en de onafhankelijkheid van vrouwen bevorderen, inclusief toegang tot werkgelegenheid, passende arbeidsvoorwaarden en zeggenschap over economisch hulpbronnen.*

Verbetering van het fiscaal statuut van de meewerkende echtgeno(o)t(e).

Naam van het project :

Neutraliteit van de belasting ten opzichte van de begunstigde van de inkomsten en van haar of zijn levenskeuze.

Beschrijving van de maatregel en context ervan

Deze maatregel kadert in van de wil van de Regering om eigen sociale en fiscale rechten toe te kennen aan de meewerkende echtgeno(o)t(e).

De verbetering van het statuut van de meewerkende echtgeno(o)t(e) is vooral interessant voor de vrouwen vermits het in de meeste gevallen om een vrouw gaat. Het eerste doel was een sociale bescherming te geven aan de meewerkende echtgeno(o)t(e) die daarvan tot nu toe verstoken was (zie de bijdrage van Mevrouw LARUELLE, Minister van Middenstand en Landbouw). Die aandacht voor de specifieke kenmerken van de meewerkende echtgeno(o)t(e) op sociaal vlak werd ook op fiscaal vlak doorgevoerd. (artikelen 9 tot 37 van de Programmawet van 24 december 2002).

Op fiscaal vlak kan dit nieuwe stelsel als volgt worden samengevat :

- de toekenning aan de meewerkende echtgeno(o)t(e) is een echt loon dat als beroepskost aftrekbaar is voor de echtgeno(o)t(e) die geholpen wordt;
- de meewerkende echtgeno(o)t(e) kan daarvan zijn/haar eigen sociale bijdragen evenals zijn of haar werkelijke of forfaitaire beroepskosten aftrekken en kan desgevallend genieten van een belastingkrediet voor bescheiden inkomens.

Stapsgewijze uitvoering van het project :

Het plan wordt uitgevoerd in twee stappen : vanaf het jaar 2003 kan de meewerkende echtgeno(o)t(e) vrijwillig kiezen voor het nieuwe sociale en fiscale stelsel.

Vanaf het jaar 2006 wordt dat nieuwe stelsel verplicht.

Aangewende middelen

Deze fiscale maatregel werd uitgewerkt op een manier die budgettair neutraal is.

Evaluatie a posteriori van de weerslag van de actie en vooruitzichten

Een evaluatie van het nieuwe stelsel ten gunste van de meewerkende echtgenoten is voorbarig. Het verslag (blz. 24) van het comité van deskundigen (zie strategisch doel I2, punt 4) vermeldt het behoud van een administratieve maatregel die een inbreuk zou kunnen vormen op het beginsel van de gelijke behandeling van mannen en vrouwen en waarvan de opheffing het mogelijk zou maken om aan de meewerkende echtgenoten een niet discriminerend statuut van volwaardig belastingplichtige te bezorgen naar het voorbeeld van datgene dat van toepassing is voor de partners in een feitelijk gezin die een zelfstandige beroepsactiviteit uitoefenen.

Strategische doelstelling F6 : Harmonisering van verantwoordelijkheden voor werk en gezin van vrouwen en mannen bevorderen.

Strategische doelstelling F6 : *Beter rekening houden, op het fiscale vlak, met het ten laste zijn van jonge kinderen*

Naam van het project :

Neutraliteit van de belasting ten opzichte van de begunstigde van de inkomsten en van haar of zijn levenskeuze

Beschrijving van de maatregel en context ervan

In recente studies over de werkloosheidsval, wordt de aandacht gevestigd op het feit dat de prijs en het plaatsaanbod inzake de opvang van jonge kinderen bepalende elementen zijn voor de toegang tot de arbeidsmarkt, in het bijzonder voor vrouwen. De aanwezigheid van jonge kinderen en de daarmee verbonden kosten brengen inzonderheid voor de vrouwen de tewerkstelling in het gedrang. Tijdens de laatste jaren werden verschillende fiscale maatregelen getroffen om de tewerkstellingsgraad te verhogen en de werkloosheidsvallen te bestrijden.

✓ In 2002 publiceerde de FOD Financiën een samenvattende brochure over de aftrek van de kosten voor kinderopvang voor kinderen van nul tot drie jaar, die in het kort als volgt kan worden weergegeven :

- voor de personen die geen aanspraak maken op de aftrek van de kosten voor kinderopvang, wordt de belastingvrije som verhoogd van 248 EUR tot 325 EUR (440 EUR na indexering voor het jaar 2003);
- voor degenen die aanspraak maken op de aftrek voor kinderopvang, worden de uitgaven in hun totaliteit in aanmerking genomen en niet langer slechts voor 80 % en het maximum aftrekbaar bedrag wordt vanaf aanslagjaar 2002 op 11,20 EUR gebracht (in plaats van 8,55 EUR);
- het statuut van de opvangmoeders werd eveneens sterk verbeterd zowel op sociaal als op fiscaal vlak. Op fiscaal vlak en voor de erkende opvangmoeders vormt de financiële tussenkomst van de overheid geen belastbaar inkomen en voor de thuisopvangmoeders kunnen de beroepskosten die betrekking hebben op de kinderopvangactiviteit

op drie verschillende manieren worden afgetrokken :

- hetzij op grond van het forfait dat van toepassing is voor de vrije beroepen, dat in twee stappen is verhoogd voor de inkomsten van 2002 en vervolgens van 2003 en volgende jaren;
- hetzij op grond van de werkelijke kosten;
- hetzij op grond van een forfaitair bedrag van 12,15 EUR per opvangdag en per kind.

✓ In 2003 werd een bijkomende stap gezet om de toegang van de vrouwen tot de arbeidsmarkt te bevorderen door de tussenkomst van ondernemingen in het bevorderen van de opvang van jonge kinderen aan te moedigen. In die optiek hebben de artikelen 104 en 105 van de Programmawet van 8 april 2003 voor de zelfstandigen en ondernemingen de mogelijkheid ingevoerd om vanaf 1 januari 2003 een bedrag van 5 250 EUR per jaar (6 300 EUR geïndexeerd voor 2003) per opvangplaats af te trekken van de sommen besteed voor hetzij de opvang van jonge kinderen, hetzij voor het oprichten of het in stand houden van een opvangplaats (artikel 52 bis van het Wetboek van de inkomstenbelastingen 92).

Stapsgewijze uitvoering van het project :

Het gaat om een reeks maatregelen, waarmee wordt beoogd de toegang tot de arbeidsmarkt in het bijzonder voor vrouwen te vergemakkelijken en waarvan de inwerkingtreding gespreid is over de jaren 2000 tot 2003.

Aangewende middelen

Bedrijfscreches : jaar 2003 : 0,97 miljoen EUR; jaar 2004 : 1,81 miljoen EUR; jaar 2005 : 3,70 miljoen EUR; jaar 2006 : 4,96 miljoen EUR; jaar 2008 : 6,52 miljoen EUR.

Evaluatie a posteriori van de weerslag van de actie en vooruitzichten

De Regering onderzoekt de opportuniteit om de fiscale aftrek wegens kinderlast voor de volgende aanslagjaren uit te breiden tot de kinderen van 3 tot 12 jaar (budgettaire raming : 14,9 miljoen EUR).

Mensenrechten van vrouwen (I)

Strategische doelstelling I2 : *Gelijkheid en non-discriminatie in het recht in de praktijk verhogen.*

1. Opheffing van de bepaling die vastlegde dat de vermindering van bedrijfsvoorheffing wegens gezinslast ambtshalve aan de echtgenoot werd verleend.

Naam van het project

Neutraliteit van de belasting ten opzichte van de begunstigde van de inkomsten en van haar of zijn levenskeuze.

Beschrijving van de maatregel en context ervan

De bepaling die erin voorzag dat wanneer beide echtgenoten beroepsinkomsten hebben de vermindering voor gezinslast voor de berekening van de bedrijfsvoorheffing ambtshalve aan

de man werd verleend is opgeheven vanaf de inkomsten van 2003 (Koninklijk besluit van 9 januari 2003). Voortaan duiden de echtgenoten zelf aan wie van hen van de vermindering geniet (Bericht verschenen in het Belgisch Staatsblad van 7 april 2003).

Deze maatregel werd getroffen ingevolge een in gebreke stelling door de Europese Commissie, die zich baseerde op de bepalingen van het Verdrag van Rome betreffende de gelijke behandeling van mannen en vrouwen.

Stapsgewijze uitvoering van het project

De invoering van administratieve controlemaatregelen maakte het noodzakelijk de inwerkingtreding van de maatregel uit te stellen om de werkgevers en de schuldenaars van de inkomsten de nodige tijd te geven om zich aan te passen aan de nieuwe te vervullen formaliteiten. De maatregel is in voege sinds 1 januari 2004.

Aangewende middelen

Nihil

Evaluatie a posteriori van de weerslag van de actie en vooruitzichten

Het betreft een maatregel die is opgenomen in de gewone afhandeling van de bedrijfsvoorheffing. Een evaluatie van het resultaat ervan is voorbarig.

2. Invoering vanaf aanslagjaar 2002, van de mogelijkheid om in bepaalde gevallen te kiezen voor het voordeligste aanslagstelsel

Naam van het project

Neutraliteit van de belasting ten opzichte van de begunstigde van de inkomsten en van haar of zijn levenskeuze

Beschrijving van de maatregel en context ervan

In de regel worden de inkomsten van gehuwden die samenwonen in een gemeenschappelijke aanslag opgenomen, terwijl de inkomsten van de anderen afzonderlijk worden belast. Ingeval van ontbinding van het huwelijk ingevolge overlijden werden de inkomsten echter in twee afzonderlijk aanslagen opgenomen.

Om geen fiscale voordelen te verliezen kunnen de belastingplichtigen die zich in een dergelijke situatie bevinden sinds aanslagjaar 2002 kiezen voor het voordeligste aanslagstelsel.

Stapsgewijze uitvoering van het project

De maatregel werd in één keer doorgevoerd en is in voege sinds aanslagjaar 2002.

Aangewende middelen

Deze fiscale maatregel werd uitgewerkt op een manier die budgettair neutraal is.

Evaluatie a posteriori van de weerslag van de actie en vooruitzichten

Deze maatregel maakt het mogelijk een verschil in fiscale aan-

slag gebaseerd op de burgerlijke staat van de belastingplichtigen weg te werken; hij zou een precedent kunnen vormen voor het wegwerken van andere verschillen in fiscale behandeling.

3. Gelijkschakeling van het belastingvrije gedeelte

Naam van het project

Neutraliteit van de belasting ten opzichte van de begunstigde van de inkomsten en van haar of zijn levenskeuze

Beschrijving van de maatregel en context ervan

Een van de meest opvallende verschillen tussen het fiscaal stelsel van de personen die onderworpen zijn aan een gemeenschappelijke aanslag en die welke afzonderlijk worden belast, is het verschil dat bestaat op het vlak van het basisbedrag van het belasting vrijgesteld gedeelte (3 250 EUR per persoon ingeval van gezamenlijke aanslag en 4 095 EUR in geval van afzonderlijke aanslag).

Stapsgewijze uitvoering van het project :

Het verschil wordt in twee stappen afgeschaft, namelijk :

- voor de inkomsten van het jaar 2003 wordt een eerste verhoging van het basisbedrag van de gehuwden toegepast : het vrijgesteld bedrag wordt op 3 390 EUR per echtgenoot gebracht;
- vanaf de inkomsten van het jaar 2004 wordt het basisbedrag voor iedereen gelijkgesteld, ongeacht zijn/haar burgerlijke staat. Dat bedrag is vastgesteld op 4 095 EUR vóór indexering.

Aangewende middelen

1,1 miljard EUR.

Evaluatie a posteriori van de weerslag van de actie en vooruitzichten

Deze maatregel schrapt een belangrijk verschil in fiscale behandeling gebaseerd op de burgerlijke staat van de belastingplichtigen. Hij maakt het mogelijk het verlies van financiële onafhankelijkheid te verminderen, inzonderheid voor de gehuwde vrouwen.

4. Verslag van het Comité van deskundigen betreffende directe en indirecte discriminatie op het vlak van de personenbelasting en van de bedrijfsvoorheffing

Naam van het project

Neutraliteit van de belasting ten opzichte van de begunstigde van de inkomsten en van haar of zijn levenskeuze.

Beschrijving van de maatregel en context ervan

In het kader van de strategische doelstelling van de Federale Overheidsdienst Financiën ter uitvoering van het strategisch plan op het stuk van de gelijkheid van vrouwen en mannen, heeft de Minister van Financiën Didier REYNDEERS zich als bijkomend doel gesteld om het werk verder te zetten dat met de belastinghervorming werd aangevat en hij heeft daartoe een comité van deskundigen opgericht belast met het opstellen

van een systematische inventaris van de bepalingen die, inzake personenbelasting, nadelige gevolgen kunnen hebben inzake de gelijke behandeling van mannen en vrouwen.

Het Comité heeft zijn verslag betreffende directe en indirecte discriminaties op het vlak van de personenbelasting en van de bedrijfsvoorheffing op 7 mei 2003 ingediend. Dat verslag is een werkinstrument dat als basis kan dienen voor het verder zetten van de reeds aangevatte hervormingen.

- ✓ In het hoofdstuk Verschillen en onrechtvaardigheden tussen echtgenoten onderling, tussen echtgenoten en samenwonenden, tussen alleenstaanden dienen de volgende vaststellingen worden aangestipt :
  - Het verslag stelt inzake het huwelijksquotiënt vast dat de discriminatie blijft bestaan tussen gehuwden en feitelijk samenwonenden. Ook al zijn er verdedigers van het behoud van de maatregel, toch is zij het voorwerp van veelvuldige kritiek die pleit voor de vervanging ervan door meer gerichte maatregelen (blz. 26-27);
  - Het onderstreept dat er bij het fiscaal in aanmerking nemen van kinderen ten laste vele verschillen in behandeling bestaan die zijn gebaseerd op de burgerlijke staat van de ouders en stelt met name voor om de aftrek van onderhoudsgeld af te schaffen (blz. 30);
  - Het wijst op het behoud van de overdracht van talrijke aftrekken tussen gehuwden wanneer de inkomsten van een van hen onvoldoende zijn, hetgeen niet is toegestaan voor feitelijke gezinnen (blz.32-33).

- ✓ Een van de aanbevelingen van het verslag is dat in een volgend stadium zou moeten worden gestreefd naar aparte aanslagen op individuele naam van elke echtgenoot om alle fiscale discriminaties op te heffen (blz.11).

- ✓ Dat document onderlijnt tevens dat de fiscale en sociale maatregelen die een sociale bescherming beogen dermate met elkaar vervlochten zijn dat de realisatie van enkele technische maatregelen in de personenbelasting niet kan volstaan om de verschillen in behandeling op te heffen. Het pleit ervoor dat een oplossing voor de discriminatoire behandeling tussen mannen en vrouwen zou worden gezocht binnen een geïntegreerd beleid en beveelt daartoe de oprichting aan van een interdepartementale commissie ter voortzetting van de « cel gender mainstreaming ».

Stapsgewijze uitvoering van het project

Het strategisch plan bepaalt dat, eens de inventaris is opgesteld, een comité van deskundigen de maatregelen zal bestuderen die dienen genomen om de gelijkheid van mannen en vrouwen te bevorderen.

Aangewende middelen

Nihil

Evaluatie a posteriori van de weerslag van de actie en vooruitzichten

Dat verslag zal als basis dienen voor het werk van een comité van deskundigen dat maatregelen zal bestuderen die dienen genomen om de gelijkheid van mannen en vrouwen te bevorderen (zie eindverslag en evaluatie van de cel « gender mainstreaming » opgericht door de federale regering – blz.53). ■

Minister van Sociale Zaken
en Volksgezondheid, Rudy DEMOTTE
en Staatssecretaris voor het Gezin
en Personen met een handicap, toegevoegd,
Isabelle SIMONIS

Kunstlaan 7
1210 Brussel

Inleiding

Bepaalde strategische doelstellingen uit de domeinen « Vrouwen en armoede », « Vrouwen en gezondheid », « Vrouwen en economie » en « Geweld jegens vrouwen » van het Actieplatform van Peking ressorteren onder de bevoegdheid van de Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid en onder deze van de Staatssecretaris voor de Gezinnen en Personen met een Handicap.

In 2002 en 2003 ondernamen de toenmalige Minister en zijn diensten meerdere acties in deze verschillende domeinen.

Acties die gevoerd worden in verschillende domeinen van het actieplatform van Peking

Externe beleidsmaatregelen

Vrouwen en armoede (A)

Strategische doelstelling A1 : *Macro-economische beleidsmaatregelen en ontwikkelingsstrategieën, gericht op de behoeften en inspanningen van vrouwen die in armoede leven, nemen.*

1. De begeleidingsuitkeringen zonder invloed op de gewaarborgde kinderbijslag

De begeleidingsuitkeringen toegekend aan jongeren die o.m. een intensieve opleiding volgen met uitzicht op een baan werden toegevoegd aan de lijst van de inkomsten waarmee geen rekening gehouden wordt bij het onderzoek naar de bestaansmiddelen dat de toekenning van de gewaarborgde kinderbijslag voorafgaat.

2. Uitbreiding van de groep van « rechthebbenden met personen ten laste » op de sociale bijlagen bij de kinderbijslag

De bijkomende kinderbijslag voor langdurig arbeidsongeschikten en werklozen en voor gepensioneerden wordt toegekend op grond van de hoedanigheid van « rechthebbende met personen ten laste ». Bij koninklijk besluit van 16 juli 2002 werd deze groep van rechthebbenden uitgebreid. Voortaan kan ook de gescheiden rechthebbende ouder het recht openen op de bijkomende kinderbijslag, zonder dat dient aangetoond te worden dat hij uit de echt gescheiden, van tafel en bed gescheiden of feitelijk gescheiden is van de bijslagtrekkende ouder.

3. De invoering van de forfaitaire bijslag voor het kind geplaatst bij een particulier

Bij wet van 24 december 2002 werd een forfaitaire bijslag ingesteld voor het kind dat bij een particulier geplaatst is door bemiddeling of ten laste van een openbare overheid. Deze bijslag wordt toegekend aan het oorspronkelijke gezin van het kind, opdat de band van het kind met het oorspronkelijke gezin zou behouden blijven of versterkt worden. Het bedrag en de toekenningsvoorwaarden van deze bijslag werden vastgelegd bij koninklijk besluit van 11 juni 2003.

4. Uitbreiding van de met arbeid gelijkgestelde dagen.

De kinderbijslag voor werknemers wordt toegekend op grond van de arbeidsprestaties van de rechthebbende of de met arbeid gelijkgestelde dagen, zoals de wettelijke vakantie. Bij koninklijk besluit van 21 januari 2003 werd de lijst van gelijkgestelde dagen aangevuld met de dagen waarop de werknemer het recht heeft van het werk afwezig te zijn ter gelegenheid van de geboorte van zijn kind of omwille van het onthaal van het kind in zijn gezin in het raam van een adoptie (artikel 30, §§2 en 3 van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeids-overeenkomsten).

5. Hervorming van de verhoogde kinderbijslag voor kinderen met een aandoening

Sinds 1 mei 2003 is de hervorming van de verhoogde kinderbijslag voor kinderen met een aandoening in voege. Voorheen moest het kind ten minste 66 % lichamelijk of geestelijk ongeschikt zijn. Dit instapcriterium werd vervangen door een nieuw evaluatiestelsel dat beter rekening houdt met de gevolgen van de aandoening voor het kind en zijn familiale omgeving. De evaluatie steunt voortaan op drie pijlers : 1) de ongeschiktheid van het kind, 2) de gevolgen voor het kind op het vlak van de activiteit en de participatie, 3) de gevolgen voor de familiale omgeving van het kind.

In functie van het aantal punten dat voor de verschillende pijlers wordt toegekend zijn er voortaan zes bijslagen, waarbij vooral de kinderen die hoog scoren op de nieuwe medisch-sociale schaal een substantiële verhoging krijgen in vergelijking met voorheen. De nieuwe regeling beperkt zich voorlopig tot kinderen die na 1 januari 1996 geboren zijn. In functie van de budgettaire mogelijkheden zal dit stelsel uitgebreid worden naar andere leeftijdscategorieën (zie infra Perspectieven).

6. Sociale bijlagen bij de gewone kinderbijslag : gelijke behandeling van inkomsten uit arbeid en sociale uitkeringen – vrijgestelde inkomsten

De bijkomende kinderbijslag ten gunste van de kinderen van de langdurig arbeidsongeschikten en werklozen en voor de gepensioneerden wordt niet toegekend indien de inkomsten een bepaald plafond overschrijden. Momenteel verschillen deze plafonds naargelang het gaat om vervangingsinkomsten of beroepsinkomsten. Bovendien worden deze inkomsten niet op dezelfde wijze in aanmerking genomen : er wordt een onderscheid gemaakt naargelang het inkomen verworven wordt door de arbeidsongeschikte, werkloze of gepensioneerde dan wel door diens partner. Het ligt in de bedoeling om de regeling te vereenvoudigen (zie infra Perspectieven).

Vrouwen en gezondheid (C)

Strategische doelstelling C1 : *Verruiming van de toegang van vrouwen tot een efficiënte, betaalbare en kwalitatief hoogstaande gezondheidszorg, voorlichting en aanverwante diensten, gedurende hun hele leven.*

De toegang voor vrouwen tot een efficiënte, betaalbare en kwalitatief hoogstaande gezondheidszorg is in België op precies dezelfde wijze gegarandeerd als voor mannen en er wordt dus geen onderscheid gemaakt tussen mannen en vrouwen. Er zijn dan ook in het geheel geen signalen dat er zich voor vrouwen inzake toegang tot de gezondheidszorg problemen zouden stellen.

Er werden echter in de loop van 2002, 2003 en 2004 wel een aantal maatregelen genomen die werk en levenskwaliteit met elkaar wensen te verzoenen. Dit gebeurde meer bepaald op het vlak van het ouderschap. Verder werden nog maatregelen getroffen op het vlak van de tussenkomst van de ziekteverzekering waardoor een aantal verstrekkingen terugbetaalbaar worden gesteld. Deze verstrekkingen komen in het bijzonder vrouwen ten goede.

Maatregelen inzake de moederschapsverzekering

Borstvoedingspauzes : sinds 1 juli 2002 kunnen de werknemers die bevallen zijn, onder bepaalde voorwaarden, borstvoedingspauzes opnemen. De uren van borstvoedingspauzes worden vergoed door het ziekenfonds. Dit recht op borstvoedingspauzes is ingesteld voor alle werknemers die op grond van een arbeidsovereenkomst zijn tewerkgesteld.

De werknemster kan aldus haar arbeidsprestaties schorsen om borstvoeding te geven of om melk af te kolven. De borstvoedingspauze duurt een half uur. Indien de werknemster tijdens een arbeidsdag ten minste 7 uren en een half werkt, heeft zij recht op twee pauzes, te nemen in één of twee keer.

Vaderschaps- en adoptieverlof : eveneens sinds 1 juli 2002, is er een vaderschapsverlof ingesteld (evenals een adoptieverlof). Dit verlof bedraagt tien dagen, door de betrokkene (de vader van het kind) te kiezen binnen dertig dagen te rekenen vanaf de dag van de bevalling. De tien dagen mogen in één keer opgenomen worden of gespreid. Voor de eerste drie

dagen afwezigheid ontvangt de vader zijn gewoon loon. Voor de volgende 7 dagen heeft de betrokkene recht op een uitkering (vaderschapsuitkering) die betaald wordt in het kader van de ziekte- en invaliditeitsverzekering, naar analogie van de uitkering die aan de moeder wordt toegekend in het kader van de moederschapsverzekering. Hetzelfde recht werd trouwens ingesteld voor de ouders bij een adoptie.

Moederschapsverlof voor zelfstandigen : het moederschapsverlof voor zelfstandigen werd uitgebreid van drie tot zes weken. Wie een meerling ter wereld brengt, heeft recht op zeven weken. De moederschapsuitkering voor zelfstandigen werd verdubbeld tot 1 924,06 EUR (1 962,50 EUR sinds juni 2003). Wanneer er een meerling geboren wordt, krijgt de moeder zeven weken rust en een uitkering van 2 244,74 EUR (2 289,58 EUR sinds juni 2003). De aanstaande moeders mogen voortaan ook een deel van de rust opnemen vóór de bevalling (maximaal 3 weken).

Maatregelen inzake de tegemoetkoming van de ziekteverzekering

Terugbetaling contraceptiva : sinds 1 mei 2004 betaalt ieder meisje tot en met de leeftijd van 20 jaar dat met een voorschrift voor een anticonceptiemiddel naar de apotheker gaat, ongeveer 3 euro per maand minder. Concreet beslist het meisje samen met haar arts over de anticonceptie die haar het best past. Vervolgens gaat zij met haar voorschrift naar een apotheker. De apotheker zal op vertoon van haar SIS-kaart automatisch 3 euro per maand aftrekken van het bedrag dat de patiënte moet betalen.

Aan de hand van de SIS-kaart kan de apotheker nagaan of het meisje inderdaad niet ouder is dan 20 jaar en of zij wel degelijk de persoon is waarvoor het geneesmiddel werd voorgeschreven. Wanneer de SIS-kaart niet kan worden voorgelegd, zal de apotheker aan het meisje een formulier geven dat zij bij haar mutualiteit kan indienen voor terugbetaling.

Wanneer de gekozen pil reeds gedeeltelijk wordt terugbetaald door het RIZIV, komt de korting bovenop de huidige terugbetaling. In de praktijk betekent dit dat de zogenaamde pillen van de tweede generatie gratis zullen zijn.

Terugbetaling van de specialiteiten Menopur en Metrodin : sinds 1 maart 2002 worden de specialiteiten *Menopur* en *Metrodin HP*, bestemd voor de behandeling van vruchtbaarheidsproblemen, terugbetaald door de ziekteverzekering.

Terugbetaling van de mammofoon : sinds 1 november 2002 worden borstsonderzoeken met een mammofoon-naald terugbetaald door de ziekteverzekering. Met behulp van een mammofoon-naald kan weefsel uit een borst weggenomen worden, zonder dat daarvoor een meer ingrijpende operatie nodig is. De vrouwen kunnen zo een ziekenhuisopname vermijden en het litteken dat ze aan de ingreep overhouden is veel kleiner. Door de naalden via de verplichte ziekteverzekering terug te betalen, krijgen alle vrouwen toegang tot deze behandeling. De terugbetaling is vastgesteld op 247,88 EUR per mammofoon-naald. De producenten mogen nooit meer dan 371,82 EUR

voor hun naalden vragen, het remgeld kan nooit meer dan 123,94 EUR bedragen.

Grote risico's zelfstandigen : sinds 1 januari 2003 dekt de ziekteverzekering voor zelfstandigen twee grote risico's :

- de geneesmiddelen voor tritherapie voor aids-patiënten worden volledig terugbetaald;
- er komt een tegemoetkoming voor zelfstandigen van wie kinderen opgenomen worden in een Medisch Pediatrisch Centrum. In dergelijke centra worden kinderen met chronische ziektes verzorgd. Dankzij de uitbreiding tot grote risico's zal de kost voor de zelfstandige beperkt worden tot hooguit 4,29 EUR per dag. Dit remgeld wordt bovendien meegeteld in de maximumfactuur.

Terugbetaling van pruiken : sinds 1 maart 2003 is de tegemoetkoming van de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen aangepast voor rechthebbenden die kaal zijn ten gevolge van chemotherapie. In geval van kaalhoofdigheid door chemotherapie bedraagt de tegemoetkoming van de verzekering voor een haarprothese 120 EUR.

In-vitrofertilisatie : sinds 1 juli 2003 worden de laboratoriumkosten voor in-vitrofertilisatie (IVF) tot een bedrag van 1 182 EUR per poging terugbetaald door de ziekteverzekering. Het remgeld (kosten voor consultaties) blijft ten laste van de patiënten.

Om bij in-vitrofertilisatie van deze terugbetaling van 1.182 EUR per poging te kunnen genieten, moeten de aanvragers aan verschillende voorwaarden voldoen :

- Ten hoogste 42 jaar oud zijn.
- Er mag slechts een beperkt aantal embryo's worden ingeplant, naargelang de leeftijd van de vrouw en de rangorde van de cyclus.
- Er worden maximum 6 pogingen terugbetaald per patiënte.
- Ze dienen zich tot één van de 18 erkende gespecialiseerde centra te richten.

Seksueel overdraagbare aandoeningen (SOA) : voortzetting en opvoering van de preventie- inspanningen onder de bevolking via contraceptiva en middelen ter bescherming tegen SOA's en hiv. Wat de bescherming tegen SOA's en hiv betreft, is er op federaal niveau voorzien om middelen ter beschikking te stellen van de mutualiteiten en de apothekers om hun patiënten informatie te geven over bescherming en het gebruik van het condoom.

Strategische doelstelling C2 : *Preventieprogramma's ter bevordering van de gezondheid van vrouwen versterken.*

Bevordering van borstvoeding

De federale administratie draagt bij tot de bevordering van borstvoeding. In overeenstemming met de projecten van het Federaal Borstvoedingscomité, zal de federale administratie actief de maatregelen steunen die bedoeld zijn om borstvoeding te bevorderen tijdens het verblijf in de kraamkliniek, waar

98 % van de bevallingen gebeurt, met name door de toekenning van het keurmerk « Babyvriendelijk Ziekenhuis ».

Borstkankerscreening

Dit is een gemeenschapsbevoegdheid, maar voor de vrouwen tussen 50 en 69 jaar oud gebeurt dit in overleg met de federale overheid. Zo bestaat er een protocolakkoord, getekend op 25 oktober 2000 en een aanhangsel bij dit protocolakkoord, tot samenwerking tussen de federale overheid en de gemeenschappen inzake mammografische borstkankerscreening en betreffende de overdracht van de gegevens die noodzakelijk zijn voor de uitvoering, de follow-up en de evaluatie van het programma voor mammografische borstkankerscreening.

De Gemeenschappen en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bezorgen aan de federale overheid de individuele gecodeerde gegevens met betrekking tot het programma voor mammografische borstkankerscreening met het oog op de evaluatie ervan door Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid.

Het nationaal programma voor mammografische borstkankerscreening bij alle vrouwen van 50 tot 69 jaar die niet tot een risicogroep behoren (erfelijkheid...) is opgestart in de loop van 2001, maar verschillende lokale en regionale initiatieven hadden voordien al dit type preventie gepromoot. In 2001 ging het om 12.000 betrokkenen. Dit lage aantal deelnemende vrouwen is te verklaren door het feit dat slecht één Gemeenschap deze campagne in de loop van 2001 heeft opgestart. De cijfers voor de volgende jaren die ons zullen worden voorgelegd, zullen dan ook sprekender zijn.

Naast borstkanker is ook baarmoederhalskanker een belangrijke doodsoorzaak bij vrouwen van 35 tot 64 jaar. Net zoals bij borstkanker, kan deze oorzaak van sterfte grotendeels worden voorkomen dankzij primaire preventie (gezondere levensstijl) en secundaire preventie (bijvoorbeeld vroegtijdige detectie door screening).

In 2003 lagen er projecten in die zin ter studie en werd er gewacht op goedkeuring door de Europese Commissie en de ministers van Volksgezondheid. Deze projecten zullen waarschijnlijk in de komende jaren in praktijk worden gebracht.

Astma

Het zou interessant zijn om bepaalde studies uit te voeren. Bepaalde studies werden reeds uitgevoerd (cf. studie van Dr. M. DE SPIEGELAERE). Deze studies leverden resultaten op aan de hand waarvan een verband kon worden vastgesteld tussen minder gunstige sociaal-economische omstandigheden en astma op school. Zo zouden sociaal-economische, familiale en gezondheidsfactoren een invloed hebben op ziektes zoals astma. Steeds meer kinderen krijgen af te rekenen met astma en allergieën. Het is bekend dat astma, en in het bijzonder astma bij kinderen en adolescenten, van allergische oorsprong is.

Een niet te verwaarlozen deel van de Belgische bevolking is in meer of mindere mate gevoelig aan een aantal allergenen.

Er is ook een erfelijke factor, die in het medisch jargon "atopie" wordt genoemd. Het is ook bekend dat een steeds groter wor-

dend deel van de bevolking aan allergieën lijdt. Er is dan ook een invloed op de levenskwaliteit van de moeders. Deze ziekte betekent ook een zware financiële last voor het gezondheidssysteem van het land, vermindert de productiviteit door ziekteverzuim en brengt de kwaliteit van het onderwijs (voor de kinderen) en de levenskwaliteit van de astmalijders en hun families in het gedrang.

Gezondheidsrapport

Mannen leven korter maar kennen een leven met een betere subjectieve gezondheid, minder lichamelijke beperkingen (minder chronische ziekten en een kleiner aantal jaren in slechte geestelijke gezondheid).

In de jongere leeftijdscategorieën bestaat er daarentegen een duidelijke oversterfte bij de mannen. Deze oversterfte kan grotendeels verklaard worden door het risicovoller gedrag van jonge mannen, zoals bijvoorbeeld overdreven snelheid en rijden onder invloed van alcohol. De verschillen in functie van het opleidingsniveau zijn vooral uitgesproken op het vlak van levensverwachting en levenskwaliteit (onder levenskwaliteit verstaan we het al dan niet in goede gezondheid verkeren).

Tussen de verschillende opleidingsniveaus bestaan er verschillen op het vlak van levensverwachting en levenskwaliteit, zeker in het lager en secundair onderwijs (in het voordeel van de hogere diploma's). De bevolkingsgroep met een hogere opleiding heeft op 25 jaar een 13 jaar langere levensverwachting zonder lichamelijke beperkingen dan de personen zonder diploma of een diploma lager onderwijs.

Hoewel de impact van het roken op de sterfte van de vrouwelijke bevolking nog meevalt, dient de toenemende tabaksconsumptie bij jongeren en vrouwen echter met argusogen gevolgd te worden (cf. tabak).

Op het vlak van cardiovasculaire aandoeningen, die gewoonlijk vaker voorkomen bij mannen dan bij vrouwen, wijzen recente studies uit dat ook steeds meer vrouwen met dergelijke aandoeningen te maken krijgen.

Bij beide geslachten bevinden zelfmoord en verkeersongevallen zich in de top drie van

de voornaamste doodsoorzaken bij jongeren. Over alle leeftijdsgroepen heen blijven de twee belangrijkste doodsoorzaken cardiovasculaire aandoeningen en kanker. De Wereldgezondheidsorganisatie voorspelt dat verkeersongelukken (momenteel de 9e doodsoorzaak) in 2030 de 3e doodsoorzaak zou kunnen worden.

België kent één van de hoogste zelfmoordcijfers van Europa. Een zelfmoordpoging is

vaak gerelateerd met depressie en andere psychische problemen. Voor een ruimere blik op deze materie kan men het rapport « Depressie – stand van zaken in België'(18) » raadplegen. De impact van psychische aandoeningen wordt vaak onderschat. Vooral op het gebied van zelfmoordpreventie lijken nog mogelijkheden aanwezig om het aantal sterfgevallen terug te dringen (cf. geestelijke gezondheidszorg).

Tabak/Drugs

In 2002 koos de Belgische Regering ervoor zijn nationale aanpak verder te zetten in de lijn van de « Beleidsnota van de

Federale Regering in verband met de drugsproblematiek » van januari 2001.

De belangrijkste prioriteiten van de regering omvatten :

- verminderen van het aantal druggebruikers
- verminderen van de fysieke en mentale effecten van druggebruik
- en uiteindelijk het verminderen van de gevolgen van drugs voor de samenleving.

Steeds meer onderzoeken wijzen uit dat passief roken (personen die vaak in contact komen met rokers) een verhoogd risico oplevert om ziektes te ontwikkelen die mogelijk in verband kunnen worden gebracht met tabak (chronische bronchitis, longkanker...). Eén van de prioriteiten van onze regering is dan ook het beschermen van niet-rokers tegen passief roken.

Bovendien werd in 2001 een Cel Gezondheidsbeleid Drugs opgericht in 2001. Deze cel zal optreden als coördinator van het Belgisch drugbeleid. De belangrijkste opdrachten van deze cel zijn : acties voorstellen, advies geven en de samenwerking op nationaal en internationaal niveau bevorderen.

Nieuwe wetten en een Koninklijk Besluit hebben wijzigingen aangebracht aan de wet van 24 februari 1921. De belangrijkste wijzigingen zijn :

- Het incorporeren van de verordening n°3677/90 van de Raad van Europa houdende maatregelen om te voorkomen dat bepaalde stoffen worden misbruikt voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen.

- Druggebruik in groep wordt op zich niet meer als strafbaar aanzien; dit wordt vervangen door druggebruik in de aanwezigheid van minderjarigen.

De gebruiksfrequenties voor cannabis en XTC/amfetamines liggen hoger bij mannen dan bij vrouwen en het druggebruik onder schoolgaande jeugd wordt veelvuldig onderzocht.

Bovendien kan momenteel de prevalentie van problematisch druggebruik in België enkel worden geschat aan de hand van de hiv-prevalentie onder problematische druggebruikers en aan de hand van data met betrekking tot druggebruikers die in het nationaal hiv/aids-register vermeld zijn.

Preventie behoort tot de taken van de gemeenschappen en/of gewesten. Het Focal Point ontwikkelde een « early warning system on drugs ». Dit coördineert het verzamelen en uitwisselen van informatie tussen bestaande netwerken.

Er wordt gewerkt aan een website waar de labo's hun resultaten van analyses kunnen ingeven. Daarenboven is een project gestart waarbij in beslag genomen stalen worden geanalyseerd, teneinde tot een snelle opsporing te komen van nieuwe en vooral van gevaarlijke drugs.

Strategische doelstelling C3 : *Genderbewuste initiatieven ontplooiën, die zich richten op seksueel overdraagbare ziekten, HIV/AIDS, en zaken die verband houden met seksuele en de reproductieve gezondheid.*

Heel wat initiatieven die de voorbije jaren werden ontplooid, komen impliciet ook de vrouw ten goede zonder dat de vrouw als specifieke doelgroep werd vooropgesteld of het initiatief er is gekomen vanuit gendergeoriënteerde overwegingen. Het

voorbeeld bij uitstek hieromtrent is het zorgprogramma reproductieve geneeskunde dat zich richt tot koppels met onvruchtbaarheidsproblemen en al bestaat sinds 1999. In dit kader werden tevens colleges opgericht.

Aids

Wat de verdeling van aids-infecties naargelang leeftijd en overdrachtswijze betreft, is er in 2002 geen enkele verandering vastgesteld in vergelijking met 2001. Er wordt toch een toename vastgesteld in het percentage vrouwen, gaande van 42,9 % in 2001 naar 45,2 % in 2002. Bij de Belgische HIV-geïnfecteerden vinden we vier maal meer mannen dan vrouwen. Bij de Belgische mannen blijken de homo- en biseksuele contacten de meest waarschijnlijke overdrachtswijze te zijn in twee gevallen op drie (66,3 %). Bij de Belgische vrouwen zijn het overwegend de heteroseksuele contacten die als overdrachtswijze vermeld worden (76 %).

Hoewel de levensverwachting dankzij tritherapie verhoogd kan worden, kan aids momenteel niet worden genezen. De nadruk moet dus verder worden gelegd op preventiemaatregelen en de informatie- en sensibiliseringscampagnes moeten worden voortgezet.

SOA surveillancesysteem

Sinds 1990 is er een SOA surveillancesysteem via een peilnetwerk van klinici. Eén van de doelstellingen ervan is om binnen een periode van 4 jaar (opstartfase = 2000-2004) te kunnen rekenen op de medewerking van ongeveer 1-2 % van de verschillende specialisten, met een min of meer gelijke verdeling volgens medische specialiteit en regio. Voor elk gerapporteerd geval worden volgende demografische gegevens geregistreerd : geboortjaar, geslacht, leeftijd, nationaliteit, verblijfplaats in België en opleidingsniveau.

Bij de vrouwen is de leeftijdscategorie van 20 tot 24 het sterkst vertegenwoordigd.

Het doel van het surveillancesysteem via een peilnetwerk is het opvolgen van de tendensen in bepaalde SOA, het identificeren van gedragspatronen, het identificeren van bevolkingsgroepen die een hoger risico vertonen en het sensibiliseren van de artsen voor de omvang van deze risicofactoren.

Op het vlak van de volksgezondheid is het belangrijk dat deze SOA surveillance nog word opgedreven en verbeterd, om cruciale gegevens te verzamelen die bijdragen tot het stimuleren van een steeds doeltreffender preventie.

Strategische doelstelling C4 : *Onderzoek bevorderen en informatie verspreiden betreffende de gezondheid van de vrouw.*

Dit is een gemeenschapsbevoegdheid.

Geestelijke gezondheidszorg – Depressie

Gegevens in verband met depressie zijn te vinden op de website van het Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid, dat de gegevens vergelijkt.

Depressie is een mentale ziekte gekarakteriseerd door een stoornis van de stemming : b.v. een sombere stemming, een

verlies aan interesse, een gevoel van moedeloosheid, slaap- en concentratieproblemen, gewichtsstoornissen, een psychomotorische vertraging of onrust, een chronische vermoeidheid, terugkerende gedachten aan de dood... (→ correlatie met zelfmoord). Depressie heeft niet alleen gevolgen voor de gezondheid in het algemeen en de overleving, maar ook voor het familiaal leven, de sociale relaties en het werk.

Volgens de Wereldgezondheidsorganisatie is één vijfde van alle oorzaken van handicap te wijten aan psychiatrische aandoeningen en in de eerste plaats aan depressie en angst.

Depressie komt bij vrouwen gemiddeld twee maal meer voor dan bij mannen. Hormonale factoren en psychologische kenmerken zouden deels dit overwicht bij vrouwen kunnen verklaren. Dit verschil tussen de geslachten valt ook te observeren op het gebied van de hardnekkigheid van de symptomen.

Depressie is een ziekte die doeltreffend kan worden behandeld. Het probleem wordt echter niet altijd op de juiste manier aangepakt. Er is dus nood aan bijzondere inspanningen, enerzijds om de bevolking te informeren over de mogelijkheden van behandeling, anderzijds om de vorming van de artsen wat betreft de herkenning van depressiesymptomen en het voorschrijven van adequate behandeling te stimuleren.

De vorming van artsen rond vaak voorkomende mentale gezondheidsproblemen is een essentieel element in een efficiënte aanpak van depressie.

De vorming van artsen zou moeten herzien worden om hier rekening mee te houden.

Er zijn vele zorgverleners actief op het vlak van mentale gezondheid en depressie, maar hun acties worden echter niet altijd gecoördineerd.

Strategische doelstelling C5 : *Middelen ten behoeve van de gezondheid van vrouwen verruimen en toezicht houden op de follow-up.*

Aangezien in de Belgische gezondheidszorg mannen en vrouwen nu reeds als gelijken worden behandeld en de overheid de gezondheid van de gehele Belgische bevolking nastreeft, man of vrouw, jong of oud, werden geen middelen opzij gehouden specifiek ten behoeve van vrouwen.

Hoewel bepaalde verslagen besluiten dat steeds meer vrouwen met bepaalde problemen worden geconfronteerd (Depressie – Osteoporose*), worden er geen specifieke onderzoeken voorzien.

* Een verslag over een campagne voor « het goed gebruik van niet-steroidale anti-inflammatoire geneesmiddelen (NSAI) » toont aan dat ongeveer 70 % van de patiënten met artrose die aan het onderzoek hebben deelgenomen, vrouwen zijn.

Geweld jegens vrouwen (D)

Strategische doelstelling D1 : *Geïntegreerde maatregelen treffen om geweld jegens vrouwen te voorkomen en uit te bannen.*

Strategische doelstelling D2 : *De oorzaken en gevolgen van geweld jegens vrouwen en de doelstreffendheid van preventie-maatregelen bestuderen.*

De federale ministers die bevoegd zijn voor volksgezondheid hebben in 2003 aan de huisartsenverenigingen WWH en SSMG de opdracht gegeven om een wetenschappelijke studie te maken met het oog op de samenstelling van een brochure « intrafamiliaal geweld » over partnergeweld, kindermishandeling en geweld jegens bejaarden. Deze aanbevelingen zullen binnenkort verspreid worden onder de urgentieartsen en de huisartsen en zullen ook beschikbaar worden gesteld op het internet. Het is de bedoeling om de eerstelijns hulpverleners voor deze problematiek te sensibiliseren en een antwoord te geven op de problemen inzake vroegtijdige herkenning en op deontologische en ethische vragen. Deze aanbevelingen zullen ook gebruikt worden bij de opleiding van hulpverleners.

Wat meer bepaald het geweld op het werk betreft, zijn de nieuwe bepalingen van de wet van 11 juni 2002 betreffende de bescherming van de werknemers tegen geweld, pesten en ongewenst seksueel gedrag op het werk op 1 juli 2002 in werking getreden. Voor de FOD Sociale Zekerheid werd sedert maart 2003 een preventieadviseur psycho-sociale aspecten aangeduid, evenals 4 vertrouwenspersonen (3 vrouwen en 1 man).

Ambtenaren die het slachtoffer worden van ongewenst seksueel gedrag op het werk, van pesten of geweld kunnen zich tot de preventieadviseur of tot een van deze vertrouwenspersonen wenden. Deze ambtenaren volgen daartoe een specifieke vorming. De klachten worden in volle vertrouwelijkheid behandeld.

Via een interne nota en het Intranet werden deze personen aan de ganse FOD kenbaar gemaakt; ook de nieuwe personeelsleden worden hiervan via de onthaalbrochure op de hoogte gebracht.

Vrouwen en economie (F)

Strategische doelstelling F1 : *De economische rechten en de onafhankelijkheid van vrouwen bevorderen, inclusief toegang tot werkgelegenheid, passende arbeidsvoorwaarden en zeggenschap over economische hulpbronnen.*

Strategische doelstelling F3 : *Voorzien in zakelijke dienstverlening, opleiding en toegang tot afzetgebieden informatie en technologie, met name voor vrouwen met een laag inkomen.*

Strategische doelstelling F5 : *Seksescap in de beroepsuitoefening en alle vormen van discriminatie bij de arbeidsvoorziening uitbannen.*

Sociaal en fiscaal statuut van de meewerkende echtgenoot

Er is een volledige persoonlijke sociale bescherming van de voor de meewerkende echtgenoot uitgewerkt. Deze zal ingevoerd worden in twee stappen. In een eerste fase (van 1 januari 2003 tot 1 januari 2006) zullen de meewerkende echtgenoten zich vrijwillig kunnen aansluiten voor het volledig sociaal statuut van de zelfstandige, maar ze zullen reeds verplicht zijn om zicht te verzekeren tegen arbeidsongeschiktheid en invaliditeit. Vanaf 1 januari 2006, zullen de echtgenoten van zelfstandigen ook verplicht bijdragen moeten betalen voor de pensioenen, de gezinsbijslag en de ziekteverzekering, tenzij ze op erewoord verklaren dat ze niet meewerken op het bedrijf.

Het statuut voor onthaalouders

Zoals werd aangekondigd in het vorig verslag, is er een sociaal statuut gekomen voor de erkende en gesubsidieerde onthaalouders (op 1 april 2003). Dit nieuwe statuut biedt sociale bescherming voor de onthaalouders die door de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid als fictieve werknemers worden beschouwd. Concreet hebben zij recht op volgende prestaties in het de regeling van de sociale zekerheid der werknemers : persoonlijk recht op de verzekering voor geneeskundige verzorging, recht op een vervangingsinkomen in geval van moederschaprust, arbeidsongeschiktheid door ziekte of ongeval en arbeidsongeschiktheid door een arbeidsongeval of beroepsziekte, recht op gezinsbijslag (kraamgeld en adoptiepremie inbegrepen), recht op een opvanguitkering wanneer kinderen buiten de wil van de onthaalouder afwezig blijven, recht op een rust- en overlevingspensioen.

Dankzij deze degelijke sociale bescherming kan de sociaal-economische situatie van deze groep vrouwen kwalitatief verbeterd worden door hun persoonlijke rechten toe te kennen en hen niet langer afhankelijk te maken van afgeleide rechten. Het statuut draagt ook bij tot de aantrekkelijkheid van het beroep. Dit beroep maakt het immers mogelijk om thuis te werken en verenigt zo het beroepsleven met het gezinsleven. Bovendien wordt ook de creatie van nieuwe en degelijke opvangplaatsen bevorderd.

Het sociaal statuut voor de kunstenaars

Het nieuw sociaal statuut voor de kunstenaars, dat beter is afgestemd op de specifieke noden van deze sector, is in werking getreden op 1 juli 2003.

Voortaan worden kunstenaars beschouwd als werknemers en kunnen ze genieten van een volledige sociale bescherming op het vlak van ziekteverzekering, jaarlijkse vakantie, kinderbijslag, werkloosheidsuitkeringen en uitkeringen in geval van arbeidsongeschiktheid, evenals op het vlak van pensioen. Om de administratieve stappen te vergemakkelijken, zullen de kunstenaars die voor verschillende opdrachtgevers werken, een beroep kunnen doen op de « Sociale Agentschappen voor Kunstenaars », die optreden als vaste werkgever. De kunstenaars die dat wensen, kunnen vragen om beschouwd te worden als zelfstandigen. Er werd een Commissie Kunstenaars opgericht om de kunstenaars te informeren en te adviseren bij de keuze van hun statuut, rekening houdend met de specifieke situatie van elke kunstenaar, zoals de professionele ervaring en het aantal opdrachtgevers.

In de artistieke sector zijn veel vrouwen actief, deze grotere sociale bescherming en de vereenvoudiging van de administratieve stappen, leidt tot een betere sociaal-economische positie van de vrouw binnen de huidige sociaal-economische context.

Perspectieven

Tijdens de Ministerraad van 20 en 21 maart 2004 heeft de regering een hele reeks maatregelen genomen die de levenskwaliteit van de gezinnen zullen kunnen verbeteren. Op het

gebied van ondersteuning van de buitenschoolse opvang, verbetering van de verloven en verhoging van het kindergeld werden concrete maatregelen bereikt waarvan sommige reeds in 2004 zullen worden toegepast.

Aanmoediging van de buitenschoolse kinderopvang

Het vinden van een kwaliteitsvolle opvang voor zijn kind om zelf rustig te kunnen (gaan) werken, blijft tegenwoordig voor heel veel ouders nog een probleem. Deze toestand heeft gevolgen voor de gelijkheid van mannen en vrouwen in de toegang tot een arbeidsplaats. Maar al te vaak is het nog altijd de vrouw die bij gebrek aan opvangmogelijkheden, besluit om haar carrière op te offeren. Opdat deze vrouwen hun competenties volledig zouden kunnen ten nutte maken op de arbeidsmarkt, is het van het grootste belang dat er meer kinderopvangmogelijkheden komen.

Om de situatie en de levenskwaliteit van de ouders en de kinderen te verbeteren, zal de federale regering de middelen die via het Fonds voor Collectieve Uitrustingen en Diensten aan de buitenschoolse kinderopvangsector besteed worden, met 30 % verhogen.

Verbetering van de verlofdagen :

1. Uitbreiding van het zwangerschapsverlof in het geval van een ziekenhuisopname van een pasgeborene.

Elke opnamedag van het pasgeboren kind na de eerste 7 dagen, geeft recht op één extra dag zwangerschapsverlof bij de 15 weken. Deze aanvullende dagen worden vergoed tegen 75 % van het geplafonneerd loon. Deze verlengingsperiode kan men vrij kiezen.

Via deze maatregel kunnen de ouders wiens baby langer in het ziekenhuis blijft dan de normale periode, aanspraak maken op een overeenkomstig zwangerschapsverlof.

2. Uitbreiding van het zwangerschapsverlof in het geval van meerlinggeboorten.

Indien zij dit wenst, heeft de moeder bij meerlinggeboorten recht op twee weken extra zwangerschapsverlof, die zij na de bevalling moet nemen.

3. Verlenging van het zwangerschapsverlof

Het prenataal verlof wordt met een week verkort (wordt van 7 op 6 weken gebracht) en het postnataal verlof wordt met een week verlengd (wordt van 8 op 9 weken gebracht).

Vanaf 2006 wordt het postnataal verlof verlengd met een week voor vrouwen die om gezondheidsredenen al hun prenataal verlof hebben opgebruikt.

4. Verbetering van het ouderschapsverlof

Er is een aanzienlijk budget voorzien om vanaf 2005 het ouderschapsverlof te verbeteren.

Er zal onder andere werk worden gemaakt van de verlenging van het ouderschapsverlof bij voltijdse tewerkstelling, een hogere vergoeding en de verhoging van de leeftijdsgrens van kinderen waarvoor ouderschapsverlof kan worden genomen, ...

De sociale partners moeten hieromtrent nog worden geraadpleegd.

5. Verbetering van het zorgverlof

Voor een ernstig ziek kind kan het ouderschapsverlof direct na het zorgverlof worden opgenomen; het tijdskrediet na een zorgverlof kan gemakkelijker genomen worden.

De huidige regel voor de privé-sector bestaat erin dat het recht op onderbreking slechts een aanvang neemt op de eerste dag van de tweede maand volgend op de maand van de aanvraag. Het recht op onderbreking zal voortaan in werking treden op de eerste dag van de week volgend op deze waarin de werkgever de aanvraag heeft ontvangen.

6. Uitbreiding van het adoptieverlof

Het adoptieverlof werd herzien in 2004 en het nieuwe systeem is geïnspireerd op het systeem dat reeds bestond in de openbare sector. Het verlof voor de adoptie van een kind dat jonger is dan 3 jaar bedraagt 6 weken, voor de adoptie van een kind dat ouder is dan 3 jaar (en maximum 8 jaar oud is) bedraagt het verlof 4 weken. De duur van het adoptieverlof wordt verdubbeld bij adoptie van een kind met een handicap.

- Verhoogde kinderbijslag voor zieke kinderen of kinderen met een handicap :

Het nieuwe stelsel beperkte zich tot kinderen die na 1 januari 1996 geboren werden.

Nu is de uitbreiding ervan gepland voor kinderen geboren na 1 januari 1993. Het is natuurlijk de bedoeling, alle kinderen er te laten van genieten, maar mits naleving van de mogelijkheden van de medische onderzoeken en de beschikbare budgettaire marges.

Inwerkingtreding : 1 januari 2006.

- Sociale bijslagen bij de kinderbijslag : gelijke behandeling van inkomens uit arbeid en sociale uitkeringen van de partner :

De gezinsbijslageregeling voor werknemers voorziet in de toekenning van **aanvullende gezinsbijslagen** (de zogenaamde « sociale bijslagen ») aan gezinnen die zich een kwetsbare situatie bevinden (werklozen, invaliden en gepensioneerden). Deze aanvullende bijslagen worden toegekend onder bepaalde voorwaarden, die verbonden zijn aan het gezinsprofiel (gezin of gescheiden ouders) en aan de inkomsten (bedrag dat niet mag overschreden worden per type gezinsinkomsten).

Er wordt gewerkt aan de aanpassing van het koninklijk besluit dat de toekenning van deze sociale bijslagen regelt, zodat kinderarmoede beter kan worden bestreden. Het aangepaste koninklijk besluit zal nog dit jaar in werking treden.

Preventie van beroepsrisico's

Zoals aangekondigd in het vorige rapport (2001) werd op 18 maart 2003 een symposium gehouden met als thema « Man/vrouw in de gezondheidszorg ».

Daarop kwam een nieuwe benadering van de rugklachten aan bod. Ook heeft binnen het Beheerscomité van het Fonds voor de beroepsziekten een werkgroep rond dit thema vergaderd.

Op 1 juli 2004 start er een project waarvan de doelstelling is een juist evenwicht te vinden tussen preventie en vergoeding en een beleid dat erop gericht is om de herinschakeling in het arbeidsproces zo snel en zo efficiënt mogelijk te realiseren.

De doelgroep is in een eerste fase beperkt tot de verpleegkundigen die gedurende 4 tot 13 weken arbeidsongeschikt zijn ingevolge rugklachten en geen medische tegenindicatie vertonen voor deelname aan een revalidatieprogramma.

Deze problematiek is dan ook gendergevoelig omdat veelal verpleegkundigen met rugklachten te kampen hebben en het grote deel van deze beroeps categorie vrouwen zijn.

Dit proefproject brengt geen meeruitgaven mee op de opdrachtenbegroting van het Fonds voor de beroepsziekten.

Bij een positieve evaluatie van de haalbaarheid van het project, zal dit uitgebreid worden tot andere sectoren waar blootstelling is aan het risico van heffen en tillen van lasten en aan mechanische trillingen.

Besluit

De projecten die in 2000 zijn opgestart, verlopen normaal. Bepaalde projecten zullen in 2004 worden afgerond.

Wat het introduceren van de genderdimensie en de oprichting van een cel « gender mainstreaming » betreft, kunnen we enkel een achterstand vaststellen. Ook zijn er op het vlak van gezondheidsbeleid nog geen specifieke maatregelen voor vrouwen genomen (behalve specifieke problemen).

Er dient dringend een cel « gender mainstreaming » te worden opgericht om het beleid op te volgen, richting en advies te geven en om de komende onderzoeken in die richting te sturen. ■

Minister van Economie, Energie, Buitenlandse Handel en Wetenschapsbeleid Fientje MOERMAN

Brederodestraat 9
1000 Brussel

Inleiding

In het kader van de goedkeuring door de regering, in januari 2001, van het strategisch plan inzake gelijkheid van kansen tussen mannen en vrouwen zet Fientje MOERMAN, Minister van Economie, Energie, Buitenlandse Handel en Wetenschapsbeleid, verdere stappen ten gunste van meer gelijkheid van kansen in de talrijke gebieden die onder haar bevoegdheid vallen.

Afhankelijk van de gebieden komt dit beleid op verscheidene manieren tot uiting, : het zal dikwijls impliciet zijn, maar het wordt ook vertaald door specifieke maatregelen. Het verzame-

len van statistische gegevens vormt het domein bij uitstek waar men nog over te weinig gegevens in verband met het geslacht beschikt. In dat verband werden diverse initiatieven genomen, die ten goede zullen komen aan talrijke sectoren van de economie waarvoor er te weinig gegevens in verband met het geslacht beschikbaar zijn.

In het kader van het wetenschapsbeleid heeft de Minister ook verscheidene initiatieven genomen waarmee zij uitdrukking geeft aan haar wil om de vrouwen veel meer te betrekken bij deze sleutelsector van de economie.

Acties die gevoerd worden in verschillende domeinen van het actieplatform van Peking

Externe beleidsmaatregelen

Institutionele mechanismen voor de verbetering van de situatie van de vrouw(H)

Strategische doelstellingen H2 : *Een genderperspectief integreren in wetgeving, overheidsbeleid, -programma's en -projecten.*

Meerjarenprogramma voor wetenschappelijk onderzoek

Het meerjarenprogramma voor wetenschappelijk onderzoek rond « Actuele problemen inzake sociale cohesie » was aanvankelijk gekozen als proefproject in het kader van de « gender mainstreaming ». Het jaar 2003 was om twee redenen belangrijk voor de « gender mainstreaming ». Enerzijds liepen alle onderzoeken verricht naar aanleiding van de eerste oproep (gedaan in 2000) ten einde. In die context werden verscheidene valorisaties verricht voor elk afzonderlijk onderzoek. Meer bijzonderheden hierover vindt u op de website van het programma : <http://www.belspo.be/belspo/fedra/prog.asp?!=fr&COD=SO#projects>.

Anderzijds werd in 2002 een tweede oproep tot voorstellen gedaan en begonnen de geselecteerde onderzoeksprojecten in de loop van het eerste kwartaal van 2003. Zij impliceren talrijke sociaal-economische facetten die opnieuw een bepaalde plaats kunnen geven aan de problematiek van het geslacht (gezondheidsprestaties, asielzoekers, beroepsmobiliteit, elektronisch stemmen, sociale integratie-economie, evolutie van het gezin en van het ouderschap...).

Aangezien de duur van het programma voor « sociale cohesie » beperkt is in de tijd, is het tevens van belang het aantal programma's dat het thema van het geslacht al of niet expliciet aansnijdt, te diversifiëren. Zo werd deze problematiek in het bijzonder aangesneden in het kader van het project « Woordenboek van de duurzame ontwikkeling in België », van de onderzoekswerken voor het Programma voor de bescherming van de gezondheid van de werknemer, evenals in het onderzoek naar de ontwikkeling van telewerk in België (binnen de transversale acties – wetenschap en samenleving), of binnen de ICT (transversale acties – wetenschap en samenleving). Op middellange termijn zouden er ook enkele indicaties beschikbaar moeten zijn over de deelname van vrouwen aan onderzoeksprogramma's.

Terugkeerbeurs

Bijzondere aandacht werd geschonken aan de kandidaten in het kader van beurzen voor mandaten tot terugkeer, bestemd voor het terughalen van gekwalificeerde vorsers. Voor deze beurzen werd gezorgd door het federale Wetenschapsbeleid en het was de bedoeling de EER te bevorderen. Deze beurzen zijn ook bedoeld om de intra-Europese mobiliteit te bevorderen.

Het aandeel van de vrouwen in het aantal binnengekomen dossiers stijgt een beetje ten opzichte van 2002, maar het selectiepercentage ervan is duidelijk verbeterd. Meer dan een mandaat op vier werd aan een vrouw toegekend. Deze cijfers zijn bemoedigend, maar halen nog niet de doelstellingen van de Commissie (35 à 40 % vrouwen in de betrekkingen van vorder). Na het eerste jaar werden reeds aanmoedigingsmaatregelen ten aanzien van de vrouwen genomen, zoals het inlassen in het formulier van een vraag die het de kandidaten mogelijk maakt een eventuele vertraging van hun wetenschappelijke loopbaan te verantwoorden en dus een meer objectieve evaluatie van bepaalde dossiers mogelijk te maken (een typisch voorbeeld is zwangerschap of ouderschapsverlof).

Strategische doelstelling H3 : *Naar sekse uitsplitsen van gegevens en informatie verspreiden ten behoeve van planning en evaluatie.*

De Algemene Directie Statistiek & Economische Informatie heeft als eerste opdracht de officiële statistiek op te stellen en te coördineren, ook in de context van Europese verordeningen en internationale teksten, en de toegang ertoe en de verspreiding ervan te verbeteren. Daartoe heeft de Directie Statistiek de communicatiekanalen vermenigvuldigd : documentatiecentrum toegankelijk voor het publiek, publicaties, conferenties en het tot stand brengen van een Internetsite <http://statbel.fgov>.

In het kader van haar opdracht schenkt de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie bijzonder veel aandacht aan het ter beschikking stellen van statistieken die uitgesplitst zijn per geslacht, overal waar dat mogelijk is, dat wil zeggen in alle statistieken over personen en gezinnen. In dat verband kon in 2002 et 2003 een aanzienlijke vooruitgang worden geboekt. Demografische statistieken zorgen voor veel gediversifieerde informatie over de situatie van vrouwen en mannen, individueel en in het gezin. De herziening van de statistische methode, op gang gebracht door de Hoge Raad voor de Statistiek, is onder andere bedoeld om rekening te houden met de dimensie van de evolutie van de gezinnen in de huidige samenleving (bijvoorbeeld door het invoeren van het begrip samenwonende partner, terwijl vroeger enkel het begrip gehuwd koppel in aanmerking werd genomen).

De structurele enquête naar de lonen maakt het mogelijk informatie te bekomen over de lonen en over de arbeidsduur, maar ook over de kenmerken van de werknemer (of werknemster), zoals het opvoedingsniveau, de uitgeoefende functie of het beroep in de onderneming, het contracttype, het onderwijsniveau, enz. Om de vier jaar wordt een soortgelijke enquête tot stand gebracht op het niveau van de Europese Unie.

De enquête naar de arbeidskrachten is ook een belangrijke bron van volgens het geslacht uitgesplitste informatie. Het hoofddoel van deze geïntegreerde enquête is het geven van een nauwkeurig beeld (dat regelmatig wordt herhaald) van de drie grote bestanddelen van de bevolking : de actieve tewerkgestelde personen, de personen die werk zoeken en de personen zonder werk die er ook geen zoeken. Deze enquête wordt sedert 1999 kwartaalsgewijs verricht. Zij maakt het mogelijk snel informatie te bekomen over de evolutie van de arbeidsmarkt en de kenmerken ervan.

Dankzij de enquête konden op het geslacht gesteunde verschillen beklemtoond worden voor wat de bedrijfssector, de uitgeoefende functie, de bezoldiging en het onderwijsniveau betreft. De enquête geeft ook informatie over de motieven van mannen en vrouwen om te kiezen voor deeltijds werk.

Aan deze enquête werden verscheidene modules toegevoegd in verband met bijzondere aspecten van de beroepsactiviteit. Zo kon in 2002 via een salarismodule (gedeeltelijke) informatie worden ingewonnen over loonverschillen tussen de geslachten. In 2003 heeft de module « werkgelegenheid van gehandicapte personen » het mogelijk gemaakt dit weinig gekende aspect in de arbeidswereld aan te snijden.

Andere aan de gang of in voorbereiding zijnde modules maken het mogelijk informatie te verzamelen over thema's die belangrijk zijn voor de problematiek van de gelijkheid van kansen. Hierbij denken wij vooral aan de module « levenslang leren », die betrekking heeft op de permanente opleiding en op de naschoolse vorming; of aan de module « arbeidsorganisatie en indeling van de arbeidstijd », die een kostbare bron van informatie is over het verzoenen van gezinsleven en beroepsleven. Het bevorderen van het ondernemerschap is een van belangrijke pijlers van het beleid van de Minister van Economie. Welnu, in België zijn er te weinig vrouwelijke ondernemers.

Aangezien zij hierover geen statistieken heeft, heeft de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie in 2002, met de medewerking van de Belgische Vereniging van Vrouwelijke Bedrijfsleiders, dan ook een enquête verricht naar vrouwelijke bedrijfsleiders.

De tijdsbesteding van mannen en vrouwen werd ontleed en is ook het voorwerp van een enquête.

De EU-SILC enquête analyseert het inkomen en de levensomstandigheden. Zij werd tot stand gebracht als pilootenquête en heeft reeds gegevens over de armoede opgeleverd (monetaire armoede, maar ook armoede-indicatoren), uitgesplitst naar geslacht. Definitieve resultaten worden verwacht tegen eind 2004.

Op het vlak van de financiële statistieken werd een specifieke tabel ingelast die informatie geeft over de inkomens, volgens het geslacht, de leeftijd en het type van fiscaal gezin waartoe de persoon behoort (gebaseerd op de referentiepersoon).

De resultaten van de socio-economische enquête 2001 worden alsmaar grondiger gebruikt. Zij zullen het mogelijk maken volledige en naar het geslacht uitgesplitste gegevens te bekomen op demografisch, sociaal en economisch gebied (trends inzake levenskeuze, onderwijsniveau, beroepsintegratie, sociaal-professioneel statuut, enz.). Bijzondere aandacht wordt geschonken aan de integratie van de geslachtsdimensie in de exploitatie die via monografieën zal gebeuren.

Inzake informatie stelt de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, op voorwaarde dat er een strikte vertrouwelijkheid in acht wordt genomen, individuele en anonieme gegevens ter beschikking van de vorsers. Die gegevens zijn een onontbeerlijke bron voor het wetenschappelijk onderzoek inzake gelijke kansen.

Inzake Wetenschapsbeleid bevatten de door de Europese Commissie begin 2003 gepubliceerde « She Figures » (Women in Science) naast enkele officiële statistieken voornamelijk een verzameling van cijfers afkomstig van diverse en niet-homogene bronnen. Dit maakt het geenszins mogelijk een beeld te geven van de plaats van de vrouwen in het wetenschappelijk onderzoek in België. In 2003 werden officiële nationale statistieken geleverd die in de volgende publicatie van « She Figures » opgenomen zouden moeten zijn. Als voorbode van meer doorgedreven toekomstige analyses wordt er overigens in het hoofdstuk O&O-personeel van het binnenkort verschijnende Belgisch Rapport over Wetenschap, Technologie en Innovatie (BRISTI) een eerste analyse gemaakt van de plaats van de vrouwen in O&O in België.

Vrouw en Economie (F)

Strategische doelstelling F3 : *Voorzien in zakelijke dienstverlening, opleiding en toegang tot afzetgebieden informatie en technologie, met name voor vrouwen met een laag inkomen.*

Nieuwe Informatie- en Communicatietechnologieën en dualisering

Op verzoek van de Minister van Economie werkt het Federaal Planbureau aan een studie over de toegang tot de informatie-

maatschappij. Dit onderzoeksproject bestaat erin te analyseren welke op middellange termijn de verwachte effecten zijn van de ontwikkeling van de informatiemaatschappij op twee fundamentele aspecten van onze samenleving :

- de economische organisatie en meer in het bijzonder de nieuwe types van betrekkingen tussen de economische actoren onderling en de nieuwe wijzen waarop de bedrijvigheid is georganiseerd;
- de sociale organisatie en de effecten van de integratie van nieuwe technologieën op de sociale samenhang.

In een tweede fase zal die studie specifiek het probleem van de dualisering mannen/vrouwen in de Belgische samenleving aansnijden.

De FOD Economie neemt deel aan de werkzaamheden van de ESDIS-groep (Employment and Social Dimension of the Information Society). Die groep, die bij de Europese Commissie is opgericht, analyseert de impact van de informatiemaatschappij op de tewerkstelling en de sociale samenhang. In dat kader buigt die groep zich over de problematiek rond de digitale opnemings, namelijk de deelneming van iedereen aan de informatiemaatschappij.

Vrouwen, kansarmen, bejaarden en gehandicapten hebben meer kans om uit de informatiemaatschappij uitgesloten te worden. Opdat de digitale kloof niet groter wordt moeten dus specifieke acties voor deze mensen op touw worden gezet.

ESDIS heeft tot deze bedenking bijgedragen door een rapport uit te werken met als titel : « Het potentieel van de informatiemaatschappij ten dienste van de sociale integratie », samen met een uiteenzetting over de beleidslijnen en programma's die in de verschillende lidstaten tot stand werden gebracht om de toegang van eenieder tot de informatiemaatschappij te bevorderen.

Overigens legt de ESDIS-groep de laatste hand aan een rapport over het menselijk en sociaal kapitaal in de informatiemaatschappij. Dat rapport handelt hoofdzakelijk over de problematiek van de toegang van vrouwen tot de informatiemaatschappij.

Vrouwen en armoede

Strategische doelstelling A2 : *Wetten en bestuurlijke praktijk herzien om te waarborgen dat vrouwen gelijke rechten en toegang tot economische hulpbronnen krijgen.*

De wet van 5 juli 1998 over de collectieve schuldenregeling en de mogelijkheid van verkoop uit de hand van de in beslag genomen onroerende goederen is op 1 januari 1999 in werking getreden en de procedures die hij invoert, zijn bedoeld om het voor talrijke gezinnen mogelijk te maken hun schuldproblemen te regelen. Sedert de inwerkingtreding werden meer dan 25 000 verzoekschriften ingediend. Naar aanleiding van een beslissing tot ontvankelijkheid van het verzoek had de Centrale voor Kredieten aan Particulieren op 31 december 2002 23 789 meldingen van een collectieve regeling ontvangen. Een door de Ministerraad van 5 april 2003 goedgekeurd voorontwerp van wet heeft als hoofddoelstellingen de fase van de minnelijke schikking te bevorderen en de situatie van de verzoeker te verbeteren.

Binnen de gezinnen stelt men vast dat vrouwen en kinderen vaak het meest lijden onder de gevolgen van de schuldenlast. Hieruit vloeit voort dat deze wet, die geen initiatief inzake positieve discriminatie ten gunste van vrouwen is, de facto een positieve uitwerking op een bepaalde categorie van de vrouwelijke bevolking zal hebben.

Interne beleidsmaatregelen

Diverse interne beleidsmaatregelen werden genomen ter aanmoediging van gelijke kansen voor mannen en vrouwen. We kunnen vooraal de volgende initiatieven vermelden.

De wet van 3 mei 2003 tot wijziging van de wet van 20 juli 1990 ter bevordering van de evenwichtige aanwezigheid van mannen en vrouwen in organen met adviserende bevoegdheid van de FOD Economie wordt zo ruim mogelijk toegepast. Bijzondere inspanningen worden gedaan om te zorgen voor de voor vrouwen gereserveerde quota.

De VZW Sociale Dienst van de Federale Overheidsdienst Economie zorgt sedert 2000 voor een tegemoetkoming in de kosten voor kinderopvang op schooldagen (morgen en/of avond).

Dit principe geldt op schooldagen voor alle kinderen die recht hebben op kinderbijslag, vanaf het eerste jaar van de kleuterschool tot en met het laatste jaar van de lagere school. De bijdrage is vastgesteld op 25 EUR per kind en per schooljaar, voor zover de kosten voor kinderopvang ten minste zoveel bedragen. Dit bedrag wordt verdubbeld (met name 50 EUR) voor alleenstaanden met een kind ten laste. Meestal betreft het alleenstaande moeders.

Deze Sociale Dienst is een van de enige die een specifieke actie ten gunste van eenoudergezinnen onderneemt.

In het kader van het voorontwerp van wet betreffende de bescherming van werknemers tegen geweld, pesterijen en ongewenst seksueel gedrag op het werk beschikt de FOD Economie over twee vertrouwenspersonen om klachten over ongewenst seksueel gedrag te behandelen.

De maatschappelijk assistenten volgen een opleiding inzake bescherming van de werknemers tegen ongewenst seksueel gedrag en pesterijen op het werk.

Wat het stressbeheer betreft, werd een interne enquête verricht, waarbij de weerslag van stress op de arbeidsbeleving

werd vergeleken, afhankelijk van het geslacht. De resultaten van de enquête werden vermeld in een onder het personeel verspreide brochure.

Vooruitzichten

De bevordering van gelijke kansen voor mannen en vrouwen ligt aan de basis van het globaal beleid van de Minister van Economie, Energie, Buitenlandse Handel en Wetenschapsbeleid. Dit beleid komt tot uiting door initiatieven inzake positieve discriminatie wanneer dat passend is (inzonderheid inzake wetenschappelijk onderzoek), door maatregelen die een goed begrip mogelijk maken van de plaats van de vrouw in de economische samenleving (statistische gegevens uitgesplitst volgens het geslacht) of maatregelen ter bescherming van de kwetsbare categorieën van de bevolking - vaak vrouwen - op gebieden die onder haar bevoegdheid vallen, (inzonderheid inzake overmatige schuldenlast).

Hoewel de geboekte vooruitgang voor de bovenvermelde elementen bemoedigend is, moet er nog een lange weg worden afgelegd om de nagestreefde doelstellingen te verwezenlijken. De gestarte initiatieven zullen dus worden voortgezet om te zorgen voor toekomstgerichte instrumenten die de dimensie « geslacht » integreren in de studies die verband houden met de ontwikkeling van nieuwe informatie- en communicatietechnologieën en in het jaarverslag van het Observatorium voor het Krediet en de Schuldenlast.

Bijzondere aandacht zal worden geschonken aan de integratie van de geslachtsdimensie in alle domeinen van de statistiek waardoor een analyse mogelijk wordt van de sociaal-economische situatie van vrouwen en mannen.

De toegang tot de informatie- en communicatietechnologie - met vooral een differentiatie op basis van het geslacht - zal het voorwerp zijn van een enquête, die thans nog in het ontwerp stadium is. De uitvoeringsmodaliteiten zullen binnenkort worden gespecificeerd.

Een samenhangend en zinvol beleid inzake gelijke kansen kan enkel steunen op betrouwbare en volgens het geslacht uitgesplitste statistische gegevens, alsmede op de resultaten van wetenschappelijk onderzoek op specifieke gebieden - twee primordiale beleidsopties die de Minister van Economie, Energie, Buitenlandse Handel en Wetenschapsbeleid verder wenst na te streven op alle gebieden die onder haar bevoegdheid vallen. ■

Minister van Mobiliteit en Sociale Economie Bert ANCIAUX

Wetstraat 63-65
1040 Brussel

Bevoegdheid mobiliteit

De maatregelen die in 2002-2003 werden genomen om de gelijkheid te bevorderen, betroffen in het bijzonder het sensibiliseren voor de thematiek van de gelijke kansen die nog al te vaak voorbehouden is voor een kleine groep ingewijden.

Institutionele mechanismen om de positie van de vrouw te verbeteren. (H)

Strategische doelstelling H3 : *Naar sekse uitsplitsen van gegevens en informatie verspreiden ten behoeve van planning en evaluatie.*

In het kader van de opvolging van de Wereldconferentie van 1995 van de UNO over vrouwen, werd aan elke Minister een oproep gedaan om in zijn beleid een doelstelling te kiezen die relevant is in het domein van de gelijkheid tussen mannen en vrouwen.

De in 2001 gedefinieerde strategische doelstelling komt voor de FOD Mobiliteit en Vervoer neer op « het inspanningen leveren voor research, het verzamelen van gegevens die de dimensie geslacht bevatten in het domein van het vervoer en het voor deze problematiek sensibiliseren van de krachten van de FOD ». In 2002 werd dezelfde oefening herhaald. Elke Federale Overheidsdienst kreeg de opdracht om de in 2001 gedefinieerde doelstelling na te streven.

Vanuit methodologisch opzicht bestond de eerste etappe van het proces uit het verzamelen van gegevens die de dimensie geslacht bevatten in het domein van de mobiliteit, en dit op Belgisch en buitenlands niveau. Dit is in 2001 gebeurd, meer bepaald door middel van een studie die gericht was op het analyseren van de relevantie van een « geslacht » aanpak in het beleid van de mobiliteit. Zo werden er twee werkinstrumenten gemaakt : een Cd-rom en een document met de samenvatting van de verrichte onderzoeken.

In 2002 concentreerden de inspanningen zich op de kritische lectuur van de studies en de politieke maatregelen en concrete acties die in het kader van een gendermainstreaming bena-

dering werden ontwikkeld. Dankzij deze analyse kon men een reeks aanbevelingen formuleren die stellen hoe belangrijk het is dat men in het mobiliteitbeleid rekening houdt met de « geslacht » dimensie.

Er werden rondetafelgesprekken georganiseerd met verschillende cellen/diensten van het kabinet en het bestuur, met de bedoeling nieuwe partners te overtuigen om deel te nemen.

Er werd een nota met aanbevelingen opgesteld en voorgesteld tijdens een bijeenkomst met opnieuw meerdere diensten van het kabinet en het bestuur.

In 2003 besliste de Voorzitter van het Directiecomité om met de uitvoering van de sensibiliseringsdoelstelling van de medewerkers van de FOD door te gaan. Zo werden de volgende voorstellen aanvaard :

- De nota met aanbevelingen bekendmaken op het interne netwerk van de FOD en vermelden dat de CD bestaat en dat hij in het documentatiecentrum verkrijgbaar is;
- Een dossier « Geslacht en Mobiliteit » opstellen en dit ter beschikking van het documentatiecentrum houden;
- In dit verband een artikel over het thema « Geslacht en Mobiliteit » schrijven en publiceren in de krant van de FOD;
- De nota met aanbevelingen en/of de CD uitdelen aan de FOD's, instellingen, onderzoekers... die erom vragen.

Qua inhoud en in grote lijnen bestaat het opnemen van de gendermainstreaming in de mobiliteitsbeleiden uit het analyseren van de mobiliteit van personen, daarbij van de stelling uitgaande dat de verplaatsingen van mannen en vrouwen verschillend kunnen zijn en dat de toegang tot de mobiliteit wellicht min of meer beperkt kan zijn als men met deze verschillen geen rekening houdt.

Verskillende studies tonen aan dat mannen en vrouwen zich in de mobiliteit verschillend gedragen.

Zo beschikken vrouwen minder vaak dan mannen over een auto. Welnu, vrouwen hebben meer verscheidenheid in de vervoermiddelen nodig want zij gaan naar meer plaatsen, leggen kortere afstanden af en hebben heel wat verplichtingen tegenover hun gezin.

Een fundamenteel punt is dat men aantoont hoe belangrijk het is dat de mobiliteit van mannen en vrouwen apart wordt geanalyseerd voor elk project. Dit impliceert dat men moet

beschikken over gegevens die verdeeld zijn volgens het geslacht, dat men de verschillen –als die er zijn– nauwkeurig omschrijft, analyseert en strategieën ontwikkelt om deze verschillen te verkleinen.

De vrouwen die zeer veel gebruik maken van openbaar vervoer, moeten als een specifieke groep worden bekeken in de planning van de vervoermiddelen.

De ondervertegenwoordiging van vrouwen in de transportwereld, is een gegeven dat het allemaal zeker niet gemakkelijker maakt.

Bovendien mag men de organisatie van de vervoermiddelen zeker niet uitsluitend uitdenken vanuit een verschil qua werktijd en gezintijd. Tegenwoordig is de verdeling tussen de werktijd, de vrije tijd, de culturele, educatieve activiteiten niet meer stabiel en de grenzen tussen de verschillende ruimten vervaagen beetje bij beetje.

De maatregelen die men betreffende mobiliteit neemt, moeten op het vlak van het aanbod en de toegankelijkheid van de diensten, rekening houden met de nieuwe levensritmes van de burgers.

Vrouwen en economie (F)

Strategische doelstelling F5 : *Seksescheiding in de beroepsuitoefening en alle vormen van discriminatie bij de arbeidsvoorziening uitbannen.*

Interne politieke maatregelen

In toepassing van het koninklijk besluit van 27 februari 1990 houdende maatregelen tot bevordering van gelijke kansen voor mannen en vrouwen in de overheidsdiensten, moet elke FOD een plan voor gelijkheid van kansen uitwerken.

Dit plan voor gelijkheid omvat een algemeen actieplan dat in de loop van het jaar op poten moet worden gezet.

Er werd een enquête bestemd voor de krachten van de FOD uitgevoerd en einde 2002 verspreid.

Deze enquête dekte drie aspecten :

- Het thema gelijkheid van kansen : de verwachtingen ten opzichte van deze thematiek nauwkeurig omschrijven;
- De hinderpalen voor promotie : ze opsporen, de aanvullende opleidingen bepalen die zich eventueel zouden opdringen;
- De kinderopvang : de verwachtingen van de ouders afbakenen.

Het gaat om drie punten die in het plan voor gelijkheid van kansen 2002 voorkomen en waarvoor men heeft geoordeeld dat het onontbeerlijk is de mening van de betrokkenen te kennen, alvorens men beslist de ene of de andere positieve actie door te voeren.

Bovendien heeft de enquête de sensibilisering van de medewerkers mogelijk gemaakt. Aan deze krachten werden er verschillende soorten informatie gegeven via de aankondiging van de enquête in de krant van de FOD, de begeleidende brief die de enquête inleidt, de enquête zelf en ten slotte door middel van een nieuw artikel in de krant van de FOD dat de voornameste verkregen leringen doorgeeft.

Dit zijn ze in grote lijnen :

- men wenst massaal een plan met positieve acties;

- het tewerkstellingsbeleid wordt globaal identiek beoordeeld voor mannen en voor vrouwen (maar de vrouwen staan meestal op niveau D, in mindere mate op niveau C en nog minder op niveaus B en A);
- men vindt de verbetering van de opleidingsmogelijkheden prioritair;
- ook de communicatie tussen collega's moet worden verbeterd;
- de veroudering van de FOD populatie wordt op de voorgrond gezet;
- de werkzekerheid, de sfeer op het werk en de inhoud van het werk zijn de drie hoofdredenen voor tevredenheid bij de ondervraagden;
- omgekeerd zijn een slechte sfeer, onvoldoende doorgroeimogelijkheden en een gebrekkige communicatie in en tussen de diensten de drie hoofdredenen voor ontevredenheid bij de ondervraagden;
- de meningen zijn verdeeld over de ontwikkeling van de infrastructuur voor kinderopvang;
- de schakel tussen het gezinsleven en het beroepsleven wordt goed beheerd.

En ten slotte werd het actieplan 2002-2003 geëvalueerd en werd er een nieuw plan uitgewerkt in voortzetting van het algemene actieplan en het voorgaande tweejaarlijkse plan, met inachtneming voor de door de enquête bekomen informatie.

Perspectieven

De genomen beslissingen uitvoeren in het kader van het nastreven van de beoogde sensibilisering van de krachten van de FOD voor de thematiek « Geslacht en Mobiliteit »; Het actieplan 2004 uitvoeren;

Deelnemen aan de « Job Day », georganiseerd door Selor en een specifieke plaats geven aan de tewerkstelling van vrouwen in de technische functies –waarin ze al te vaak te weinig vertegenwoordigd zijn;

De inspanningen voor de sensibilisering behouden : de werking op de mentaliteit kan enkel op termijn worden bekeken.

Bevoegdheid sociale economie

Het federaal beleid inzake sociale economie heeft als essentieel doel de promotie en de verspreiding van de waarden van de sociale economie en van de organisaties die de sociale economie en haar waarden « uitdragen ». Een breed spectrum van deze sector richt zich meer bepaald op de inschakeling van laaggeschoolden die, in het traditioneel economisch circuit vaak uitgesloten blijven. In deze "doelgroep" vinden we vaak vrouwen terug. Zij zijn de eerste slachtoffers van een gebrekkige opleiding en, bijgevolg, van socio-professionele uitsluiting. Vandaar dat het « genderthema » transversaal loopt over de bredere doelstelling, met name de strijd tegen uitsluiting van kwetsbare doelgroepen.

Vrouwen en de economie (F)

Strategische doelstelling F1 : *De economische rechten en de onafhankelijkheid van vrouwen bevorderen, inclusief toegang tot werkgelegenheid, passende arbeidsvoorwaarden en zeggenschap over economische hulpbronnen.*

Strategische doelstelling F6 : *Harmonisering van verantwoordelijkheden voor werk en gezin van vrouwen en mannen bevorderen.*

Er moet worden vermeld dat de vzw Flora, een netwerk rond vorming en jobcreatie voor vrouwen, in 2002 en 2003, ondersteund werd in het kader van het Managementplan ES-change. De steun diende om te werken rond het thema « gender op de werkvloer ». Meer specifiek beoogt het project de samenwerking tussen verschillende verenigingen voor socio-professionele inschakeling met als doel het sensibiliseren van HRM-verantwoordelijken tot het aanwerven van laaggeschoolde vrouwen. Om deze dubbele uitdaging van zowel de « genderthematiek » als de strijd tegen sociale uitsluiting aan te gaan wordt dit jaar een specifiek project ondersteund. Het project wil, voor de doelgroep van kansarme vrouwen, nieuwe technologieën voor microkrediet (« peer-lending ») ontwikkelen. De subsidie kadert volledig in het beleid van de Minister van Sociale Economie : enerzijds in de strijd tegen sociale uitsluiting van kansarmen en, anderzijds, door het ontwikkelen van specifieke en innoverende financiële instrumenten om dit doel te bereiken. Dit « peer lending »-project wordt gedragen door Crédal (Brussel en Wallonië), in partnerschap met Hefboom (Brussel en Vlaanderen), Stebo (Genk), Vie Féminine (Luik) en Vie Féminine (Brussel). Het doel van het project is het stimuleren van activiteiten en nieuwe projecten voor kansarme groepen, meer specifiek voor laaggeschoolde allochtone vrouwen die zo de mogelijkheden krijgen om uit hun sociaal isolement te breken. De gebruikte methode, « peer lending » genaamd die men als een groepsmicrokrediet kan beschouwen, biedt hiertoe een originele en veelbelovende oplossing.

Tenslotte werd in 2004 de vzw EVA benoemd tot « ambassadeur van de sociale economie ». De belangrijke rol die deze vzw vervult in de sector van de sociale economie werd hiermee beklemtoond. EVA is een opleidings- en tewerkstellingproject en werkt rond drie pijlers : aanbod van diensten, tewerkstelling en vorming en participatie van de wijken.

De vzw Eva heeft 5 projecten uitgebouwd : Eva (sociaal restaurant), De Buiteling (buitenschoolse kinderopvang), KuregehemNet (informaticatools), Accent (dienstencentrum en diensten aan huis) en Nieuwkomers (opleiding kinderverzorgster).

Sinds twee jaar werkt de vzw Eva ook rond diversiteit, waarvan het « genderprobleem » integraal deel uitmaakt. In het geheel van hierboven vermelde activiteiten wordt specifiek aandacht geschonken aan diversiteit en gender.

Toegekende middelen

- Vzw Flora : 15 000 EUR over twee jaar;
- Crédal-Peer lending : 22 100 EUR;
- Vzw Eva : 15 000 EUR

Evaluatie a posteriori, van de impact en van de perspectieven

- Vzw Flora : een activiteitenverslag en ontmoetingen op het terrein zullen aangeven in welke mate het project zijn doelstellingen heeft bereikt.
- Crédal- Peer Lending : het betreft hier een meerjarig project, met co - financiering uit ESF. De eindresultaten zullen pas over vier jaar gekend zijn. Er zal een tussentijds verslag worden opgesteld. Hiermee zal het op het einde van dit jaar reeds mogelijk zijn om de relevantie van de gekozen strategische en operationele doelstellingen te toetsen.
- Vzw EVA : op een promotiedag kon hun actie gevaloriseerd worden. Er wordt een ruimer actie- en promotieprogramma opgezet.

Het federaal sociaal economiebeleid geeft, met haar punctuele acties, impulsen aan nieuwe dynamieken die, op termijn, tot structurele veranderingen moeten leiden. ■

Minister van Ambtenarenzaken, Maatschappelijke Integratie en Grootstedenbeleid

Marie ARENA

Wetstraat 51
1040 Brussel

Acties in de verschillende domeinen van het actieplatform van Peking

Bevoegdheid ambtenarenzaken

Vrouwen en onderwijs (A)

Strategische doelstelling B3 : *De toegang van vrouwen tot beroepsonderwijs, wetenschap en technologie en permanente educatie verbeteren.*

Strategische doelstelling B4 : *Onderwijs en opleidingen zonder discriminatie ontwikkelen.*

Strategische doelstelling B6 : *Permanente educatie en opleiding voor meisjes en vrouwen bevorderen.*

Context en genomen initiatieven

De opleiding van 8 000 federale ambtenaren behoort tot de verantwoordelijkheid van elke federale overheidsdienst of elke openbare instelling. Het openbaar ambt biedt de ambtenaren een reeks opleidingen aan door toedoen van het Opleidingsinstituut van de Federale Overheid (OFO). Die **opleidingen** betreffen administratieve materies (bijvoorbeeld : Staatscomptabiliteit, statuut van het Rijkspersoneel), informatica, talen en persoonlijk functioneren. Het OFO biedt eveneens opleidingen op maat aan om tegemoet te komen aan specifieke behoeften wanneer daar vraag naar is.

Als zijn dienstchef er akkoord mee gaat, kan iedere ambtenaar zich gratis voor de door het OFO gegeven cursussen inschrijven. Tijdens het jaar 2002 mocht het OFO 17 078 deelnemers aan de opleidingen verwelkomen, waaronder 49,85 % vrouwen en 50,15 % mannen. In 2003 waren er 13 649 deelnemers, waaronder 52,19 % vrouwen en 47,81 % mannen. De **deelname van mannen en vrouwen** aan de opleidingen lijkt zeer **evenwichtig** voor alle domeinen van de opleiding.

Sedert geruime tijd werden verschillende acties opgezet om de deelname van alle personeelsleden aan de opleidingen te stimuleren. Alle opleidingen worden tijdens de dag gegeven. Residentiële seminaries zijn eerder zeldzaam. In de mate van het mogelijke wordt overigens **bij het organiseren van de opleidingen rekening gehouden met de uurregeling** van personen die **deeltijds** werken en wordt onder meer vermeden om 's woensdags cursussen te organiseren.

In de catalogus van het OFO worden sinds enkele jaren **opleidingen gegeven voor materies die verband houden met gelijke kansen**. Die opleidingen staan open voor zowel mannen als vrouwen, met uitzondering van de opleiding « leiding geven als vrouw » die uitsluitend voor vrouwen bestemd is. In 2002-2003 hebben 33 vrouwen aan die opleiding deelgenomen. Onder de opleidingen die thema's inzake « gelijke kansen » behandelen is er een opleiding « werk en gezin beter combineren » en een andere die zich richt tot de « vertrouwenspersonen » die worden aangewezen voor de bestrijding van pesten en ongewenste intimiteiten.

In 2003 werd aan de catalogus een nieuwe opleiding toegevoegd met als titel « **gender op de Werkplek** », ten einde de gelijkheid van vrouwen en mannen te bevorderen. Het doel van die opleiding bestaat erin de specificiteiten van vrouwen en mannen en de kwaliteiten van mannen en vrouwen te analyseren door beide geslachten dezelfde waarde toe te kennen om aldus de samenwerking tussen collega's van beide geslachten te verbeteren.

Dat programma heeft geleid tot een opleiding op maat voor 25 penitentiaire assistenten – mannen en vrouwen – in de gevangenis van Oudenaarde.

In het raam van de **modernisering van het federaal bestuur** werd op grote schaal een opleiding voor nieuwe technieken inzake human resources management georganiseerd. Om de

toekomstige medewerkers van de stafdiensten Personeel en Organisatie te sensibiliseren, werd een **opleidingsmodule van een voormiddag gewijd aan de integratie van de gender-dimensie in het beheer van de human resources** aan het opleidingsprogramma van de « consultants in human resources management » toegevoegd.

Er werd ook bijzonder aandacht besteed aan een evenwichtige deelname van mannen en vrouwen bij het organiseren van die opleidingen. Van de 386 personen die werden geselecteerd op grond van een mini-evaluatiecentrum waren er 46 % vrouwen en 54 % mannen. Het evenwicht tussen de geslachten werd bereikt voor de opleidingen in interne communicatie, in human resources management en in organisatieontwikkeling. Voor de opleidingen in BPR (business process reengineering) daarentegen was er een duidelijke ondervertegenwoordiging van de vrouwen (8 vrouwen en 47 mannen).

Evaluatie en perspectieven

De statistische gegevens tonen aan dat er een evenwichtige deelname van mannen en vrouwen aan de verschillende opleidingen van het Opleidingsinstituut van de Federale Overheid is. Opleidingen inzake gelijkheid tussen mannen en vrouwen worden ook gegeven, zelfs voor een beperkt aantal deelnemers. Voor de toekomst wordt aan verschillende pistes gedacht :

- voor het inwinnen van statistische gegevens zal men erop toezien dat de gender-dimensie wordt geïntegreerd in een **nieuw berekeningssysteem voor de opleidingsinvesteringen** in het federaal openbaar ambt. Het zou operationeel moeten worden in 2005;
- voor de **specifieke opleidingen** inzake de gelijkheid van vrouwen en mannen zal aan de ambtenaren een gerichte **informatie** over het bestaan van die opleidingen worden verschaft;
- Het advies van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen inzake de middelen om de opleidingsprogramma's eventueel te **verrijken**, zal eveneens worden aangevraagd;
- De mogelijkheid om de nieuwe ambtenaren te sensibiliseren, zal worden onderzocht in het raam van het project voor de vernieuwing van het **stageprogramma**.

Vrouwen en gezondheid (C)

Strategische doelstelling C3 : *Genderbewuste initiatieven ontplooiën, die zich richten op seksueel overdraagbare ziekten, HIV/AIDS, en zaken die verband houden met seksuele en de reproductieve gezondheid.*

Met het koninklijk besluit van 12 december 2002 werd een artikel 33ter in het verlofbesluit ingevoegd waardoor het recht op borstvoedingspauzes geregeld werd voor alle contractuele en statutaire vrouwelijke personeelsleden met ingang van 1 juli 2002 :

Concreet houdt de nieuwe regeling in dat het vrouwelijk personeelslid recht heeft op een dienstvrijstelling om haar kind met moedermelk te voeden of melk af te kolven tot zeven maanden na de geboorte. In uitzonderlijke medische omstandigheden (bv. premature geboorte) kan deze periode met maximaal twee maanden worden verlengd.

Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat de mogelijkheid om het kind te voeden met moedermelk niet betekent dat het vrouwelijk personeelslid ook kan instaan voor de zorg van het kind tijdens de rest van de werkdag op de werkplaats.

De borstvoedingspauze mag een half uur duren en het vrouwelijk personeelslid dat tijdens een werkdag 4 uur of langer werkt, heeft gedurende die dag recht op één pauze. Het vrouwelijk personeelslid dat ten minste 7,5 uren werkt, heeft gedurende die dag recht op twee pauzes. De arbeidsuren die in aanmerking worden genomen om te bepalen hoeveel pauzes het personeelslid per werkdag mag nemen, zijn de uren die op de bedoelde dag effectief worden gepresteerd. De duur van de pauzes wordt meegerekend voor het vaststellen van de effectieve prestaties.

Het vrouwelijk personeelslid zal de overheid waaronder zij ressorteert twee maanden op voorhand moeten inlichten, tenzij deze laatste akkoord gaat met een kortere termijn op vraag van de betrokkene. Ook zal zij het bewijs moeten leveren dat zij daadwerkelijk borstvoeding geeft. Zij kan daartoe een attest van een consultatiebureau voor zuigelingen (Kind en Gezin of ONE) of een medisch getuigschrift voorleggen. Dit bewijs dient iedere maand opnieuw geleverd te worden. Zij zal ook een akkoord moeten bereiken met de overheid waaronder zij ressorteert over de ogenblikken waarop de pauze kan genomen worden.

Vrouwen en de economie - Anwezigheid vrouwen in het federaal openbaar ambt (F)

Strategische doelstelling F1 : *De economische rechten en de onafhankelijkheid van vrouwen bevorderen, inclusief toegang tot werkgelegenheid, passende arbeidsvoorwaarden en zeggenschap over economische hulpbronnen.*

Strategische doelstelling F5 : *Seksescheiding in de beroepsuitoefening en alle vormen van discriminatie bij de arbeidsvoorziening uitbannen.*

Context en genomen initiatieven

De tewerkstelling van de vrouwen in het openbaar ambt

In januari 2004 telde het federaal openbaar ambt 79 918 personeelsleden; 49,53 % van het personeel bestond uit vrouwen. Een vergelijking met de situatie in de privé-sector toont aan dat in de federale overheidssector verhoudingsgewijs meer vertegenwoordigd zijn.

Nochtans kan die bijna perfecte pariteit de ongelijkheden niet verhullen.

De vrouwen blijven oververtegenwoordigd in de lagere betrekkingen :

- De vrouwen vormen 39,7 % van de ambtenaren van niveau A (universitair), 34,3 % van niveau B (graduaat), 58,1 % van niveau C (hoger secundair) en 58,3 % van niveau D (geen diplomaverreichte).
- Ze zijn ook dikwijls tewerkgesteld in contractuele betrekkingen : 43,79 % van de statutaire ambtenaren zijn vrouwen, maar de vrouwen vormen ook 71,1 % van de contractuele personeelsleden.

Voor de leidinggevende functies vormden de vrouwen 12 % van de mandaathouders (1 op 17 in N, 9 op 86, hetzij 10 % in niveau N-1 en 6 op 26, hetzij 23 % in niveau N-2).

De selecties voor het bekomen van een betrekking in het openbaar ambt

Voor het bekomen van een statutaire betrekking in het openbaar ambt moeten de sollicitanten slagen voor een selectie bij SELOR. In 2002 slaagde 29 % van de vrouwen en 31 % van de mannen. Voor de selecties in niveau A waren meer vrouwen dan mannen geslaagd (28 % tegen 25 %).

Die tendensen worden bevestigd in 2003, zelfs indien het slaagpercentage in het algemeen daalde. 21 % van de vrouwen slaagde tegenover 23 % van de mannen.

De slaagpercentages zijn ongeveer gelijk, maar er schreven zich meer mannen in (25 640 mannelijke sollicitanten tegen 20 959 vrouwelijke sollicitanten in 2003), terwijl de aanwezigheidsgraad tijdens de selectie gelijkwaardig is (ongeveer 50 % van de ingeschreven sollicitanten leggen de selectie af).

SELOR voert een monitoring van de resultaten uit in verband met gender, om na te gaan of de toegepaste tests in hun geheel geen discriminatie inhouden van het ene of het andere geslacht. Er wordt op dit ogenblik een wetenschappelijke analyse uitgevoerd om na te gaan of de psychologische tests neutraal zijn ten overstaan van de sollicitanten op het vlak van hun geslacht, hun herkomst, enz.

De loopbaanexamens in het openbaar ambt

De niveaus B,C en D hebben de mogelijkheid om bevorderd te worden in een hoger niveau, wanneer ze slagen voor loopbaanexamens die ze bij SELOR kunnen afleggen.

Hoewel de totale inschrijvingscijfers sterker daalden voor vrouwen : 2 934 in 2003 tegenover 6 210 in 2002 (versus 5 650 in 2003 tegenover 7 080 in 2002 voor mannen) steeg het slaagpercentage voor vrouwen van 27 % in 2002 naar 44 % in 2003 (en dit tegenover 23 % in 2002 en 32 % in 2003 voor de mannen).

De selecties voor managementbetrekkingen

De invoering van het mandatenstelsel in het hoog openbaar ambt bracht talrijke selectieproeven met zich mee.

Voor de managementfuncties (N, N-1 en N-2), stelden 1 468 mannen zich kandidaat tegenover 308 vrouwen. 21 % van de mannen werd gemiddeld zeer geschikt of geschikt verklaard tegenover 24 % van de vrouwen. Het slaagpercentage van de vrouwen in vergelijking met de mannen is verhoudingsgewijs groter voor de functies N en N-1. Voor de staffuncties (N-1 enkel voor betrekkingen zoals verantwoordelijke voor het personeel, de begroting of ICT) hebben 412 mannen en 55 vrouwen hun kans gewaagd. Onder hen slaagde 20 % van de mannen en 31 % van de vrouwen.

We stellen dus een ondervertegenwoordiging van de vrouwen vast onder de sollicitanten naar de managementbetrekkingen, terwijl ze gemiddeld verhoudingsgewijs veel talrijker waren om als geschikt of zeer geschikt gerangschikt te worden. We herinneren er evenwel aan dat het welslagen als dusdanig geen waarborg voor een effectieve benoeming bood, daar de uiteindelijke keuze moet gebeuren tussen de geslaagden voor de selectieproef.

Toch moeten we vaststellen dat op dat niveau van verantwoordelijkheid, de invoering van een mandatenstelsel en de nieuwe selectiemethodes voor de topmanagers het glazen plafond niet konden breken.

Evaluatie en perspectieven

De pariteit tussen mannen en vrouwen is een realiteit binnen het federaal openbaar ambt. Maar dat mag de blijvende ongelijkheden niet verhullen : de vrouwen blijven een minderheid in de hoge ambten en zijn meestal contractuelen.

Wat de selecties betreft, worden de gedane **inspanningen voor het uitwissen van discriminaties in de praktijken** en de aanmoediging van de diversiteit voortgezet.

In de toekomst wil de minister van Ambtenarenzaken vooral optreden om de kandidatuur van vrouwen voor directiebetrekkingen te bevorderen.

Vrouwen en de economie – evenwicht gezin en werk (F)

Strategische doelstelling F6 : *Harmonisering van verantwoordelijkheden voor werk en gezin van vrouwen en mannen bevorderen.*

Het openbaar ambt biedt zijn personeel verschillende mogelijkheden aan inzake verlof of arbeidstijdregeling waardoor ze privé- en beroepsleven te verzoenen. Wij beperken ons hier tot de maatregelen die in 2002-2003 in werking zijn getreden.

Met ingang van 1 juli 2002 wordt het recht voor mannelijke personeelsleden om van het werk afwezig te zijn ter gelegenheid van de bevalling van de echtgenote uitgebreid tot 10 werkdagen. Voor statutaire personeelsleden worden deze dagen volledig bezoldigd, terwijl voor contractuele personeelsleden de eerste drie werkdagen volledig bezoldigd worden en de resterende 7 aan 82 % (ziekenfonds).

Uit vroeger uitgevoerde extrapolaties is gebleken dat die maatregel zal betrekking hebben op ongeveer 800 nieuwe vaders per jaar voor gans het federaal openbaar ambt.

De uitbreiding van het vaderschapsverlof kadert in een filosofie van betere verzoening tussen werk en gezinsleven en strekt ertoe mannen meer te betrekken bij de opvang van een pasgeborene in het gezin en hen te stimuleren tot het opnemen van gezinsverantwoordelijkheid in dit verband.

Naar de toekomst toe kan, in overeenstemming met de voor de privé-sector voorgestelde wijzigingen inzake het moederschapsverlof onderzocht worden of deze aanpassingen eveneens moeten doorgevoerd worden voor de personeelsleden van het federaal administratief openbaar ambt. Zo werd onder andere voorgesteld om bij de geboorte van een meerling de moeder twee bijkomende weken moederschapsverlof toe te kennen, die verplicht te nemen zijn na de geboorte (van 17 naar 19 weken moederschapsverlof). Bovendien wordt voorgesteld om het postnataal verlof te verlengen met 1 week voor vrouwen die slechts recht hebben op 8 weken postnataal verlof omdat ze hun 7 weken prenataal verlof om medische redenen hebben moeten nemen.

Institutionele mechanismen voor de verbetering van de positie van de vrouw (H)

Strategische doelstelling H2 : *Een genderperspectief integreren in wetgeving, overheidsbeleid, -programma's en -projecten.*

Strategische doelstelling H3 : *Naar sekse uitsplitsen van gegevens en informatie verspreiden ten behoeve van planning en evaluatie.*

In het raam van het **project van een cel gender mainstreaming** dat werd aangevat door de minister voor gelijke kansen in 2002, had de minister van Ambtenarenzaken zich ertoe verbonden **de gender-dimensie in de hervorming van het openbaar ambt te integreren.**

Die doelstelling werd omgezet in verschillende beleidsdoelstellingen die in 2002-2003 werden gerealiseerd, namelijk :

- Het opstellen van een nota door een vrouwelijke universitaire expert waarbij de aandacht wordt gevestigd op de bedreigingen en de gunstige gelegenheden van de hervorming inzake de gelijkheid van vrouwen en mannen;
- De invoering in het boek met alle aanwezige interdepartementale functies in het federaal openbaar ambt van een functiebeschrijving van een verantwoordelijke (m/v) « positieve acties » zoals voorzien in de regelgeving;
- Het uitvoeren van een analyse van de impact van gender TIJDENS de eerste selecties van « topmanagers »;
- De invoering van een module « gelijke kansen » in de opleiding van de toekomstige medewerkers van de stafdiensten personeel en organisatie.

Die acties leveren een bijdrage aan de integratiestap van de gender-dimensie in de publieke beleidskeuzes.

Men zal er in de toekomst op toezien dat die stap naar andere actierreinen wordt uitgebreid.

Zo moet het openbaar ambt ook een centralisatie doorvoeren van de gegevens betreffende de personeelsleden van het openbaar ambt via het opnieuw aanleggen van een centrale databank waarin het statuut, de leeftijd, het geslacht, het niveau, enz. van de federale ambtenaren is opgenomen.

Er moet een belangrijk werk worden geleverd om **de geslachtsvariabele in de verzamelde gegevens te integreren?** om ALDUS te kunnen beschikken over statistische geslachtelijke gegevens die totaal onontbeerlijk zijn om een beleid te voeren dat de gelijkheid van vrouwen en mannen eerbiedigt.

In de eerste plaats zullen de inspanningen gericht zijn op een software voor het evaluatiesysteem van de ambtenaren en op een methodologie voor de berekening van de opleidingsinvesteringen in het federaal openbaar ambt.

Vrouwen en de media (J)

Strategische doelstelling J2 : *Een evenwichtige, niet-stereotiepe afbeelding van vrouwen in de media bevorderen.*

Bij alle facetten van de interne en externe communicatie van het openbaar ambt wordt aandacht besteed aan de naleving

van de diversiteit. De interne elektronische brief in het openbaar ambt bijvoorbeeld is zowel voor de mannelijke als de vrouwelijke lezer bestemd (m/v). Op de logo's, de beelden of de mediadragers moet men erop toezien dat zowel vrouwen als mannen worden getoond, waarbij men wel zoveel mogelijk stereotiepe situaties dient te vermijden.

Perspectieven

Het moderniseringsproces leidt tot ingrijpende veranderingen in het beheer van de human resources in het openbaar ambt. Die ingrijpende veranderingen kunnen eventueel een gedifferentieerde impact hebben op de loopbanen van mannen en vrouwen, maar die impact valt wel moeilijk a priori te evalueren. Er kunnen evenwel nu reeds structurele maatregelen worden genomen om zich dagelijks in te zetten voor de bevordering van de gelijkheid van vrouwen en mannen.

De voorzitter van de FOD Personeel en Organisatie heeft zich in zijn managementplan ertoe verbonden bij zijn actie rekening te zullen houden met de gelijkheid van vrouwen en mannen.

Eind 2003 werd binnen het openbaar ambt een project ter bevordering van de diversiteit opgestart. Het doel bestaat erin van de federale overheid een voortreffelijke en moderne werkgever te maken die oog heeft voor de verschillen die de rijkdom van de federale overheid vormen. De dimensie van de gelijkheid van vrouwen en mannen vormt één van de assen van het « diversiteitsproject ».

Binnen elke directie-generaal van de FOD Personeel en Organisatie werd een « resources »-persoon aangewezen die zich met de thematiek moet bezighouden. Een netwerk dat alle FOD's met elkaar verbindt, werd eveneens opgebouwd. Het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen is eveneens bij het project betrokken als expert.

Er werd een cel diversiteit voor het begeleiden van het project opgericht, die onder de supervisie staat van een projectleider uit de overheid. Een voor één jaar voltijds aangeworven universitaire vrouwelijke expert zal worden belast met het uitwerken van voorstellen, de verschillende « resources »-personen te sensibiliseren en de acties ten gunste van de gelijkheid van vrouwen en mannen te begeleiden.

De administraties die pilootprojecten wensen op stapel te zetten ten gunste van de gelijkheid van vrouwen en mannen zullen aldus zowel qua inhoud als qua begroting worden ondersteund.

Er werd een budget van 500 000 EUR vrijgemaakt voor het project « diversiteit » in 2003 en voor 2004 is een zelfde bedrag voorzien op de kredieten voor de modernisering van het openbaar ambt.

Het project wordt op het hoogste bestuursniveau ondersteund door de voorzitter van het directiecomité die het sponsort bij zijn collega's van de andere departementen.

Er zijn nu reeds verschillende acties geprogrammeerd :

- de actualisering van de universitaire studies over de gelijkheid van vrouwen en mannen in het openbaar ambt;
- een voormiddag die besteed wordt aan de sensibilisering van de medewerkers in human resources via het bedrijfstheater;

- de opleiding van de leden van het netwerk inzake begrippen betreffende de gelijkheid van vrouwen en mannen en « gender mainstreaming »;
- een evaluatie van het beleid voor positieve acties dat in 1990 werd opgestart en het formuleren van verbeteringsvoorstellen.

De doelstelling is groots opgezet. Het zal erom gaan het moderniseringselan in het openbaar ambt te benutten om modelbesturen inzake de gelijkheid van vrouwen en mannen tot stand te brengen.

Bevoegdheid maatschappelijke integratie

Inleiding

Zoals reeds aangehaald werd in de bijdragen over de voorgaande jaren, wordt de POD Maatschappelijke Integratie geconfronteerd met het probleem van vrouwenarmoede in het kader van de subsidies die aan de OCMW's gestort worden, zodat deze het recht op maatschappelijke integratie kunnen verwezenlijken.

Uit een statistische analyse van de gegevens die de OCMW's moeten indienen om deze subsidies te kunnen verkrijgen, blijkt dat de meerderheid van OCMW-steuntrekkers vrouwen zijn, gezien zij ongeveer 60 % van de leefloners vertegenwoordigen. Dat is een gevolg van de ongelijkheid van mannen en vrouwen op het vlak van opleiding en tewerkstelling. In de achtergestelde milieus zijn er nog veel vrouwen die ofwel afhankelijk zijn van hun levenspartner ofwel een onzekere banen hebben waardoor ze niet ten volle aanspraak kunnen maken op rechten inzake sociale zekerheid of werkloosheid. In zulke omstandigheden betekent een breuk vaak inkomensverlies.

De POD Maatschappelijke Integratie heeft maar weinig vat op deze stand van zaken, die aantoont welke de beleidstekortkomingen zijn op het vlak van opvoeding, onderwijs, opleiding en tewerkstelling. De enige actiemiddelen waarover de POD beschikt, zijn het activeringsbeleid en de dynamiek die het wil meegeven aan het door haar gecoördineerde Nationaal Actieplan voor Sociale Insluiting.

Externe politieke maatregelen

Vrouwen en armoede (A)

Strategische doelstelling A2 : *Wetten en bestuurlijke praktijk herzien om te waarborgen dat vrouwen gelijke rechten en toegang tot economische hulpbronnen krijgen.*

Sinds 1992 konden alleenstaande ouders een minimumloon ontvangen dat een derde hoger lag dan het minimumloon voor alleenstaanden. In 2001 vertegenwoordigden éénoudergezinnen meer dan één begunstigde op vijf en in 95 % van de gevallen was de ouder een vrouw.

Zoals reeds aangegeven in de voorgaande verslagen, leidt dit helaas tot een « werkloosheidsval » die groter is voor deze personen dan voor andere en die bovenop de traditionele remmingen komt voor werk voor vrouwen met de laagste scholingsgraad, de kleinste mobiliteit en vooral de kinder- en gezinslast. Er moet dus bijzondere aandacht worden besteed aan de éénoudergezinnen op het vlak van de activeringsmaatregelen om dit negatieve effect te verbeteren. In dit opzicht biedt de monitoring, waarvan de uitvoering van het lenteprogramma het voorwerp uitmaakt, maandelijks gegevens die worden opgesplitst volgens het geslacht.

De Minister van Maatschappelijke Integratie is bovendien belast met de coördinatie van de follow-up van het Nationaal Actieplan tegen de Armoede, dat bijzondere aandacht schenkt aan het effect van het geslacht. De meeste indicatoren die zijn opgenomen in dit Plan om de evolutie van de armoede te bestuderen, worden apart berekend voor de mannen en de vrouwen, zodat kan worden nagegaan of bepaalde parameters anders evolueren naargelang van het geslacht. Er zullen binnenkort actuele cijfers beschikbaar zijn die een eerste analyse mogelijk zullen maken van de evolutie in verhouding tot de cijfers die bij het eerste Actieplan werden gevoegd.

Het Activaprogramma, dat van toepassing op werklozen sinds januari 2002, werd uitgebreid naar leefloners, waardoor het leefloon het bestaansminimum heeft vervangen sinds 1 oktober 2002. Naast nog andere hervormingen wijzigt de wet betreffende het recht op maatschappelijke integratie de categorieën voor de toekenning van het vroegere bestaansminimum in gunstige zin voor de vrouwen. Enerzijds werd het recht op het leefloon volledig geïndividualiseerd door de afschaffing van de categorie echtgenoten. Wanneer een koppel vroeger een bestaansminimum genoot, werd die in meer dan 65 % van de gevallen aan de man betaald. In het nieuwe systeem krijgt iedereen rechtstreeks zijn deel en kan dit behouden, ook wanneer de partner een sanctie wordt opgelegd.

Anderzijds werden twee nieuwe categorieën ingevoerd, met een inkomen dat zich ergens tussen het inkomen van een alleenstaande en dat van een eenoudergezin situeert. Het gaat om alleenstaanden die hun kind(eren) halftijds huisvesten en alleenstaanden die onderhoudsgeld moeten betalen voor hun kind(eren). In het laatste geval moeten de betrokkenen het bewijs leveren dat dit onderhoudsgeld effectief werd betaald, wat tot gevolg heeft dat de alleenstaande ouders die een leefloon genieten (de overgrote meerderheid bestaat uit mannen) worden aangemoedigd om hun onderhoudsplicht tegenover hun kinderen te vervullen, zodat de ouder (over het algemeen de moeder) beter beschermd wordt en deze de kinderlast dagelijks op zich kan nemen.

Perspectieven

De POD Maatschappelijke Integratie beschikt voortaan over de mogelijkheid om zijn eigen personeelsbeleid te ontwikkelen. Op dit ogenblik telt de ploeg van de POD 58 % vrouwen, maar dezen bezetten slechts 42 % van de functies van niveau A, terwijl ze 69 % van de laaggeschoolde functies bekleden. In de

toekomst zal er een beter evenwicht worden gezocht, zowel via nieuwe aanwervingen als via de toegang tot sleutelposities. Bij de nieuwe projecten die zijn ingeschreven in het beheersplan, wordt voorzien in een analyse van de stakeholders en in een geïntegreerd beleid inzake kennisbeheer waarin de statistieken een centrale plaats zullen innemen. Op die manier zal de gedifferentieerde impact die de door de POD toegepaste wetgeving kan hebben op mannen en vrouwen, beter kunnen worden geëvalueerd en kunnen, indien nodig, de vastgestelde ongelijkheden worden verbeterd.

Voor de follow-up van het Nationaal Actieplan Insluiting vraagt de POD aan de verschillende betrokken administraties (federaal, gemeenschaps- en gewestelijk niveau) fiches in te vullen, waarin hen met name wordt verzocht, enerzijds duidelijk aan te geven wat de impact van elke actie op de mannen en vrouwen is en anderzijds de kwantitatieve indicatoren te bezorgen, opgesplitst volgens geslacht. Deze indicaties kunnen worden opgenomen in een follow-upverslag en zo domeinen blootleggen, waarop de aandacht voor het ene of het andere geslacht moet worden versterkt.

Competencie grootstedenbeleid

Institutionele mechanismen voor de verbetering van de positie van de vrouw (H)

Strategische doelstelling H2 : *Een genderperspectief integreren in wetgeving, overheidsbeleid, -programma's en -projecten.*

Achtergrond en genomen initiatieven

Sedert 2000 financiert het federaal Grootstedenbeleid (het programma federaal grootstedenbeleid) een jaarlijks programma waardoor de plaatselijke overheden van buurten die grote sociale, economische en stedenbouwkundige moeilijkheden ondervinden projecten voor stedelijke heropleving kunnen uitvoeren. De geïntegreerde benadering van het stedelijk beleid omvat de gender dimensie bij de voorbereiding en de uitvoering van het programma federaal grootstedenbeleid, terwijl de bij de toepassing van dit beleid betrokken partijen bewust worden gemaakt. Men kan aldus spreken van gender mainstreaming in het kader van het Grootstedenbeleid.

Initiatieven

Het Grootstedenbeleid integreert meteen de gender dimensie in zijn jaarlijks programma voor de financiering van plaatsen in moeilijkheden. Bij het voorbereiden van het programma grootstedenbeleid vindt men dit aandachtspunt terug in alle 15 overeenkomsten gesloten tussen de federale regering en de overeenkomstsluitende steden en gemeenten. Artikel 4 van de kaderovereenkomst van het programma grootstedenbeleid preciseert immers dat « de lokale overheden zich ertoe verbinden de principes inzake gelijkheid van kansen tussen mannen en vrouwen te respecteren bij de arbeidsplaatsen die in het kader van deze overeenkomst worden gecreëerd. Zij verbinden zich er ook toe met deze principes rekening te houden bij de

uitwerking van alle acties die aan deze overeenkomst verbonden zijn ».

Het programma grootstedenbeleid heeft overigens innoverende projecten tot stand gebracht, waarin rekening werd gehouden met de gender dimensie op gebieden waarop de verschillen inzake toegang, vertegenwoordiging of deelneming duidelijk zijn. Om deze beginselen te kunnen toepassen heeft de Vice-Eerste Minister (mevrouw Onkelinx, Minister van Werkgelegenheid en het Gelijke Kansenbeleid), in overleg met de Minister van Economie en Wetenschappelijk Onderzoek, belast voor Grootstedenbeleid, in 2002 een specifieke ondersteuning voorgesteld voor de steden en gemeenten die, in het kader van voormelde overeenkomst voor het jaar 2002, bijzonder kenmerkende en innoverende projecten voor een periode van 1 jaar hebben voorgelegd voor het bevorderen van gelijke kansen van mannen en vrouwen. Voor zes stedelijke proefprojecten inzake gelijke kansen werd een uitzonderlijke toelage van 12 480 EUR per project toegekend, namelijk de projecten van de hierna volgende steden en gemeenten : Gent, Antwerpen, La Louvière, Luik, Saint-Jans-Molenbeek en Sint-Gillis.

In Sint-Gillis gaat het om projecten tot bestrijding van geweld of, ruimer, om de naleving van het principe van gelijkheid tussen mannen en vrouwen te bevorderen.

Het Gentse project gaat over de ontwikkeling van een arbeidsorganisatie die oog heeft voor de levenskwaliteit en het samengaan van beroepsleven en privé-leven bij de Gentse administratie. Op basis van een audit zullen voorstellen worden geformuleerd en vervolgens worden voorgesteld als « goede praktijken » aan de andere werkgevers van de stad.

Het Antwerpse project is bedoeld als ondersteuning van de praktische uitvoering van het Antwerps gemeentelijk beleid tegen pesterijen op het werk. De vertrouwenspersonen bij de Antwerpse gemeentelijke diensten moeten ondersteund worden en een bijzondere opleiding krijgen opdat ze een ruime opdracht kunnen vervullen (aanspreekpunt voor klachten). De goede praktijken van dit project zullen aan de andere werkgevers van de stad worden voorgesteld.

Het project van La Louvière heeft tot doel het « Plate-Forme Femmes » van de stad verschillende acties te laten ondernemen op het gebied van gelijkheid tussen mannen en vrouwen. Opgericht op initiatief van de schepen voor de vrouw, bestaat het « Plate-Forme Femmes » uit beleidsvrouwen en vrouwen uit het verenigingsleven van La Louvière.

Het Luikse project moet de « Conseils Communaux de Quartiers pour Enfants (CCQE) » ertoe aanzetten na te denken over gelijkheid tussen de geslachten door middel van een kritische analyse van werkelijk beleefde situaties. Kinderen tussen 10 en 12 jaar, verkozen bij elke Raad, zullen een week lang deelnemen aan de stage van het audiovisueel productieatelier « Caméra Enfants Admis » en zullen een film maken over gelijkheid tussen de geslachten.

Het project van de gemeente Sint-Jans-Molenbeek heet « Donnons-nous la main » en is een proefproject bij de gemeentescholen. Zijn globaal doel bestaat erin, door middel van animaties, de allerjongsten bewust te maken van de fundamentele gelijkheid die moet bestaan tussen meisjes en jongens, de toekomstige burgers van de samenleving van morgen.

Evaluatie en vooruitzichten

Uit gegevens kunnen we de representativiteit van de geslachten bij de cellen voor plaatselijke coördinatie van de stadscontracten evalueren. Voor 2004 mag men stellen dat de verhouding tussen vrouwen en mannen die de 15 contracten in de steden coördineren behoorlijk is aangezien 20 vrouwen en 16,5 mannen zich daarmee (voltijds) bezighouden.

De administratie zal zorgen voor de toepassing van deze clause met het oog op de naleving van de principes inzake gelijke kansen voor mannen en vrouwen wat betreft de banen die in het kader van de projecten zelf worden gecreëerd. Hoe? De administratie zal deze clause jaarlijks vooraf en achteraf evalueren in iedere van de contracterende steden. Dankzij een vergelijking tussen de bereikte resultaten en degene die in de steden van het programma verwacht werden, zullen de sterke en zwakke punten van de toepassing van deze clause in de initiatieven die de regering in de 15 steden en gemeenten van het programma financiert, kunnen bepaald worden.

Vooruitzichten

Het programma federaal grootstedenbeleid zal voorzien in een financiering voor drie jaar (2005-2007). De gender dimensie zal worden versterkt. Het gender beleid wordt in het programma grootstedenbeleid immers voorgesteld als een transversaal

accent vóór en na het uittekenen van de projecten die tijdens de periode 2005-2007 zullen worden gefinancierd.

Vóór het project : bij de diagnose voordat het actieplan van de steden wordt opgemaakt, moeten de doelgroepen worden bepaald rekening houdend met de gender specificiteit. In de stadscontracten moet ingespeeld worden op andere behoeften naar gelang de doelgroep uit vrouwen of uit mannen bestaat. Vrouwen en mannen zijn geen homogene groep wat betreft hun ervaringen ten opzichte van het openbaar leven, de toegang tot de stadsvoorzieningen of de dienstverlening die in de verschillende wijken wordt aangeboden. Het onderverdelen van de doelgroep in verschillende beter omschreven categorieën maakt het mogelijk maatregelen die beter aangepast zijn aan de verschillende ervaringen uit te denken : oudere vrouwen, geïmmigreerde vrouwen, werkzoekende vrouwen, enz. Voor de toegang tot de openbare plaatsen moet rekening worden gehouden met deze ervaringen. Daardoor zijn er ook meer mogelijkheden om de doelgroep te bereiken. Deze aandachtspunten moeten deel uitmaken van de diagnose van de wijken waarvoor het programma geldt.

Na het programma : de gender problematiek zal deel uitmaken van iedere actie, ieder strategisch doel van de stad / gemeente : huisvesting, gezondheid, geïntegreerde buurtontwikkeling, inspraak, toegang tot het arbeidsproces, economische ontwikkeling, duurzame ontwikkeling, preventie... om aanleiding te geven tot innoverende acties in deze materies. ■

Minister van Middenstand
en Landbouw
Sabine LARUELLE
Guldenvlieslaan 87
1060 Brussel

Inleiding

In het kader van de beleidsdomeinen van de Minister van Middenstand en Landbouw worden de concrete doelstellingen steeds getoetst aan de gelijkheid tussen man en vrouw.

Acties die gevoerd worden in verschillende domeinen van het actieplatform van Peking

Externe beleidsmaatregelen

Vouwen en armoede (A)

Strategische doelstelling A2 : *Wetten en bestuurlijke praktijk herzien om te waarborgen dat vrouwen gelijke rechten en toegang tot economische hulpbronnen krijgen.*

KMO-Beleid en Middenstand

De strategische doelstelling in het kader van het rapport van de regering inzake « gender mainstreaming » werd gedefinieerd als « de uitbreiding van het sociaal statuut van zelfstandige weknemers tot de meewerkende echtgenoten ». Omtrent deze strategische doelstelling heeft de Ministerraad van 19 april 2002 een principeakkoord bereikt met betrekking tot de omzetting in een wetsontwerp van het principe van een eigen sociaal en fiscaal statuut voor de meewerkende echtgenoten. Dit akkoord voorzag in een eerste fase, naast de raadpleging van de Raad voor de gelijkheid van kansen en de Ronde Tafel voor zelfstandigen, de raadpleging van de vrouwenorganisaties voor eind mei 2002. De raadpleging van de vrouwenorga-

nisaties verliep in een constructief klimaat en vond plaats op 27 mei 2002. Het advies van de Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen werd afgeleverd op 14 juni 2002.

De tekst van het principeakkoord, aangepast aan de geuite opmerkingen tijdens deze raadplegingen, werden omgezet in een ontwerp van wet en werd begin juni aan de Ministerraad voorgelegd, en na goedkeuring voorgelegd voor bespreking aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

Het nieuwe statuut van de meewerkende echtgenote werd door het parlement goedgekeurd en opgenomen in de programmawet van 24 december 2002.

De meewerkende echtgenoten van de zelfstandigen – het betreft potentieel 65 000 personen, hadden geen toegang tot het sociaal statuut der zelfstandigen en genoten slechts op afgeleide wijze de sociale rechten via hun getrouwde partner. Vanaf 2003 begint er een overgangperiode gedurende welke de meewerkende echtgenoten zich verplichtend dienen aan te sluiten voor het ministatuut dat hun het recht op uitkeringen opent in geval van arbeidsongeschiktheid (met inbegrip van invaliditeit) en moederschap (dit is het enige luik van het sociaal statuut waarvoor zij voorheen via hun echtgenoot geen afgeleide rechten genoten).

Gedurende de overgangperiode kunnen de meewerkende echtgenoten echter kiezen voor het volledige sociaal statuut (maxistatuut).

Deze overgangperiode zal het de families van zelfstandigen mogelijk maken een weloverwogen beslissing te nemen en zal de Overheid het voordeel bieden het aantal meewerkende echtgenoten in kaart te brengen en het geheel van de problematiek te verfijnen.

Vanaf 1 januari 2006 zijn alle meewerkende echtgenoten op basis van een weerlegbaar vermoeden aan het volledige statuut onderworpen.

Worden verondersteld « meewerkende echtgenoten » te zijn, alle personen die met een zelfstandige gehuwd zijn of die samenwonen onder gemeenschappelijk leefcontract met een zelfstandige en die geen eigen sociale bescherming hebben, onder meer wegens een andere activiteit.

Het betreft evenwel een weerlegbaar vermoeden mits eenvoudige verklaring op eer waardoor de echtgenoot verklaart dat hij zijn partner bij diens zelfstandige activiteit niet daadwerkelijk helpt. Een overgangsstelsel van optionele onderwerping aan het volledig statuut wordt evenwel na 1 januari 2006 behouden voor de meewerkende echtgenoten geboren vóór 1956. Deze personen zullen in het ministatuut kunnen blijven.

De algemene regel is dat het nieuwe statuut (maxistatuut) geen bijdrageverhoging met zich zal meebrengen aangezien de

inkomens die zullen dienen als berekeningsgrond eenvoudigweg tussen de twee meewerkende echtgenoten of wettelijke samenwoners verdeeld zullen worden.

Het nieuwe statuut voor de meewerkende echtgenoot vertoont eveneens een belangrijk fiscaal luik. De meewerkende echtgenoot ontvangt een volwaardige bezoldiging waarvan hij zijn eigen sociale bijdragen en zijn werkelijke beroepskosten of beroepskosten die forfaitair bepaald zullen worden op 5 % van de inkomsten zal kunnen aftrekken. De meewerkende echtgenoot zal eveneens desgevallend een belastingskrediet van 200 EUR (of op dit ogenblik na indexering 240 EUR) binnen bepaalde inkomensgrenzen kunnen genieten.

Perspectieven

De Minister zal de overgangsfase die voorzien is in het nieuwe statuut der medewerkende echtgenoot gebruiken om een voortdurende evaluatie – en verfijningstrategie te ontwikkelen en om transparant overleg te organiseren met de vrouwenorganisaties teneinde de definitieve fase per 1 januari 2006 van kracht, grondig voor te bereiden.

De diverse instellingen die onder de bevoegdheid van de Minister vallen zullen hun inspanningen en lopende acties met betrekking tot de gelijkheid tussen mannen en vrouwen voortzetten. ■

Minister van Leefmilieu,
Consumentenzaken en Duurzame
Ontwikkeling
Freya VAN DEN BOSSCHE
Marie-Theresiatraat 1
1000 Brussel

Inleiding

Men moet eerst opmerken dat de bevoegdheidsverdeling onder de vorige regering anders was, waardoor de huidige rapportering niet meer gelijkloopt met de toenmalige bevoegdheidsindeling. De vorige minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu verkoos om in 2001 hoofdzakelijk aandacht te schenken aan het domein « vrouwen en gezondheid », waardoor er geen rapportering is voor consumentenzaken en leefmilieu.

De vorige staatssecretaris voor Energie en Duurzame Ontwikkeling rapporteerde voornamelijk met betrekking tot het (eerste) Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling (2000-2004). Aangezien dit Plan ook de jaargangen 2002 en 2003 beslaat, zal deze rapportering zich hoofdzakelijk hierop richten.

Omwille van de transversaliteit van enkele van de bevoegdheden en geselecteerde acties werd geopteerd voor de weergave van meer dan één strategische doelstelling per actie. Zo beslaat de geselecteerde actie voor Leefmilieu, NEHAP, zowel leefmilieu als gezondheid en werd er dus voor gekozen deze actie te kaderen binnen twee van de strategische doelstellingen van het actieplatform van Peking : vrouwen en gezondheid (C) en vrouwen en milieu (K). Ook voor wat betreft duurzame ontwikkeling, een transversaal bevoegdheidsdomein bij uitstek, werd noodzakelijker wijze geopteerd voor de keuze van meerdere strategische doelstellingen binnen de geselecteerde actie, namelijk het eerste Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling (2000-2004).

Acties in de verschillende domeinen van het actieplatform van Peking

Leefmilieu

Het Directoraat-generaal Leefmilieu respecteert de beslissingen die tijdens de Conferentie van Peking werden genomen in die zin dat ze, voor wat betreft de materie waarvoor het bevoegd is, niet discrimineert tegenover vrouwen. In de toekomst zal het Directoraat-generaal bestuderen welke middelen kunnen worden ingezet op de punten waarvoor men vrouwen zou kunnen beschouwen als een risicogroep. Dat werd onder meer al overwogen in het kader van het NEHAP.

Actiedomein en strategische doelstelling waarmee de actie verband houdt

Vrouwen en gezondheid (C) en Vrouwen en leefmilieu (K).

Het Nationaal Actieplan Leefmilieu Gezondheid (NEHAP) geeft denkpistes aan om een dialoog te starten tussen de verschil-

lende overheden en de verschillende sectoren, met de beroepsorganisaties, de belangenorganisaties of internationale organisaties, over de problemen die leefmilieu en gezondheid met elkaar verbinden.

Beschrijving en context

Het Nationaal Actieplan Leefmilieu Gezondheid (NEHAP) werd opgesteld tussen 2000 en 2002. Men ging ervan uit dat het overleg over de relaties tussen het leefmilieu en de gezondheid de autonomie van de Federale Overheid, de Gewesten en de Gemeenschappen moest respecteren bij de opstelling en de uitvoering van hun wetgevingen en hun andere, eigen beheermiddelen.

De Gemengde Interministeriële Conferentie Leefmilieu Gezondheid van 3 april 2003 neemt de aanbevelingen 1, 2 en 3 van het NEHAP aan. De leden gaan de verbintenis aan zich ervoor in te zetten om de aanbevelingen 4 tot 7 te verwezenlijken binnen de respectievelijke bevoegdheden.

De 7 aanbevelingen zijn :

1. Tot stand brengen van een functionele samenwerking tussen de bestaande milieu- en gezondheidsstructuren.
2. Ontwikkelen en beheren van databanken voor alle aspecten van milieugezondheid.
3. Vastleggen van onderzoeksprioriteiten voor de relaties tussen milieu en gezondheid.
4. Ontwikkelen van een preventiebeleid voor de relaties tussen milieu en gezondheid.
5. Communiceren over de relaties tussen milieu en gezondheid.
6. Ondersteunen van de ontwikkeling van opleidingen en specifieke vormingen op het vlak van de relaties tussen milieu en gezondheid.
7. Sensibilisatie en educatie op het vlak van de relaties tussen milieu en gezondheid.

Deze 7 aanbevelingen maken het voornaamste doel uit van het NEHAP. Zij dienen immers als referentiekader voor reflectie en voor te nemen beslissingen met betrekking tot leefmilieu en gezondheid.

Aanbeveling 3 voorziet in het bijzonder de definitie van de onderzoeksprioriteiten inzake de verbanden tussen leefmilieu en gezondheid. Er bestaat onzekerheid over vele problemen die leefmilieu en gezondheid aan elkaar koppelen. Op dit ogenblik hebben we slechts een beperkt zicht op de gevolgen die kleine dosissen vervuilende stoffen over een langere periode op de gezondheid hebben. Ook over de manier waarop verschillende stoffen een wisselwerking aangaan met het menselijk lichaam bestaat onduidelijkheid.

De extrapolatie van de gegevens van Arbeidsgeneeskunde klopt niet altijd voor een bevolking die gedurende lange tijd wordt blootgesteld aan cocktails van verschillende stoffen en die een gevoeligheid heeft die verschillend is naar gelang van het ontwikkelingsniveau, de leeftijd en de algemene gezondheidstoestand. Het vastleggen van bepaalde normen is op dit ogenblik immers gebaseerd op het begrip van « gemiddelde » volwassene zonder er voldoende rekening mee te houden dat sommige risicogroepen zoals kinderen, bejaarden, zwangere vrouwen of bepaalde socio-economische groepen moeten

beschermd worden. Deze aanbeveling wil er dus voor zorgen dat men in het onderzoek meer rekening houdt met verschillende risicogroepen, waaronder vrouwen.

Toegewezen middelen

De 7 aanbevelingen traden in werking in 2004, met 4 eerste pilootprojecten. Deze eerste projecten beantwoorden weliswaar niet helemaal aan de aanbeveling 3 die hierboven wordt beschreven, maar in de loop van de volgende jaren zullen er geleidelijk aan andere projecten worden uitgewerkt in die optiek.

Evaluatie a posteriori van de impact van de actie en perspectieven

De projecten worden geëvalueerd binnen de Gemengde Interministeriële Conferentie Leefmilieu Gezondheid.

Consumentenzaken

Actiedomein en strategische doelstelling waarmee de actie verband houdt

Vrouwen en media (J).

Beschrijving en context

In het jaar 2003 werd onder de toenmalige minister van Consumentenzaken een subsidie uitgereikt voor een reclamecode-onderzoek door het Centrum voor Vrouwenstudies verbonden aan de Universiteit Antwerpen. De studie betreft een onderzoek naar bestaande richtlijnen en aanbevelingen over de representatie van mannen en vrouwen in reclame. Het doel van dit project was om, door middel van inventarisering, een zicht te krijgen op de bestaande codes die wereldwijd in voege zijn, met betrekking tot (al dan niet) mensonterende reclame. Het bereikte resultaat is een studie die in boekvorm werd gedrukt op 105 pagina's (UA, Campus Drie Eiken). Het strategisch doel van deze studie bestaat erin zoveel mogelijk reclamecodes en aanbevelingen wereldwijd te inventariseren met het oog op beleidsondersteuning.

Het gaat om een nieuw project dat echter kadert binnen de bestaande werkzaamheden van het Centrum voor Vrouwenstudies. In de toelichting van het subsidiëringsbesluit specificeert de toenmalige minister dat er nood is aan werkbare codes of richtlijnen voor de beoordeling van, al dan niet subtiele, mensonwaardige boodschappen. De toenmalige minister stelde immers dat de consument wordt geconfronteerd met mensonwaardige reclameboodschappen om een product aan te prijzen.

Toegewezen middelen

Het Centrum voor Vrouwenstudies kreeg een subsidie ter waarde van 6 190 EUR (op de middelen van de begroting van 2003 van de FOD Economie).

Evaluatie a posteriori van de impact van de actie en perspectieven

De Raad voor het Verbruik heeft op 4 december 2002 een advies uitgebracht over het beeld van de vrouw in de reclame.

Het onderzoek is afgelopen. Het project heeft een zicht op de verschillende zelfregulerende gendercodes van de reclame-industrie. Het onderzoek werd overgemaakt aan het zelfregulerend orgaan van de reclamesector in België, de Jury voor Ethische Praktijken inzake Reclame en aan de consumentenverenigingen.

Duurzame Ontwikkeling

Actiedomein en strategische doelstelling waarmee de actie verband houdt

Geweld op vrouwen (D2), Vrouwen en economie (F6) en Institutionele mechanismen voor de verbetering van de positie van de vrouw (H2).

Beschrijving en context

De genderproblematiek komt op het vlak van duurzame ontwikkeling voor een groot deel binnen het Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling aan bod. Dit plan wordt om de vier jaar vastgelegd en bevat de maatregelen die men op federaal vlak moet nemen voor de realisatie van de doelstellingen inzake duurzame ontwikkeling.

Het is het resultaat van een lang proces waaraan niet alleen alle federale overheidsdiensten hebben meegewerkt, maar ook de regeringen van de gemeenschappen en de gewesten, de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling en de bevolking. Vermits duurzame ontwikkeling een veelomvattend terrein is, moeten er prioriteiten worden vastgelegd. Voor de opstelling van het plan worden de thema's gekozen in functie van de drie pijlers van duurzame ontwikkeling (de sociale, economische en ecologische).

Het eerste Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling (2000-2004), hierna het eerste plan genoemd, is geen inventaris van maatregelen, maar vormt eerder een basis die bestaat uit een combinatie van wat wenselijk is en wat haalbaar is. Het omvat een aantal voorstellen voor maatregelen die verband houden met transversale beleidslijnen en maatregelen die gericht zijn op de versterking van de rol van een aantal grote groepen van de maatschappij (vrouwen, jongeren...).

De inhoud van het eerste plan werd bovendien bepaald op basis van Agenda 21, die de nadruk legt op de onderlinge afhankelijkheid van enerzijds de noodzaak tot volwaardige deelname van een reeks grote maatschappelijke groepen aan de ontwikkeling en anderzijds de kansen op effectieve verwezenlijking van de doelstellingen en beleidsmaatregelen inzake duurzame ontwikkeling. De verbetering van de toestand van bepaalde maatschappelijke groepen en de doeltreffende werking van mechanismen voor deelname aan de besluitvorming in alle domeinen van duurzame ontwikkeling, zijn noodzakelijk voor het succes van het beleid inzake duurzame ontwikkeling. In navolging van Agenda 21 bevat het eerste plan dan ook een aantal acties die erop gericht zijn de billijke deelname van vrouwen aan duurzame ontwikkeling te versterken.

Het eerste plan eindigt eind 2004. Vele punten die erin opge-

nomen zijn zullen tijdens de volgende jaren verder worden geconcretiseerd. Het Tweede Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling (2004-2008), hierna tweede plan genoemd, dat aansluit bij het eerste en waaraan momenteel wordt gewerkt (opstelling ontwerpplan), treedt in voege vanaf 19 december 2004. Het schort de acties van het eerste plan niet op. De opmaak van het voorontwerp van het tweede plan gebeurde in de tweede helft van 2003 binnen de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling.

Artikel 698 van het eerste plan stelt dat de relatie tussen de gezinssituatie en arbeidssituatie moet worden onderzocht. Er moet een betere tijdsverdeling komen tussen arbeid, gezin en andere gekozen tijdsbestedingen. Mannen moeten meer gezinstaken op zich kunnen nemen. Maatregelen met betrekking tot de indeling van de werktijd moeten worden overwogen. Zo moeten onder andere de verschillende bestaande maatregelen voor deeltijds werken worden geharmoniseerd. In het voorontwerpplan van het tweede plan is er een actie gewijd aan het mogelijk maken van familiale zorg (actie 7). Deze actie legt de nadruk op de verbetering van de combinatie tussen privé-leven en arbeid en stelt dat de regelingen die in dit kader worden genomen niet uitsluitend mogen gelden voor vrouwen maar moeten aansluiten bij andere inspanningen om mannen en vrouwen een gelijkwaardige rol toe te kennen in de samenleving. Er wordt onder andere gepleit voor een uitbreiding van het ouderschapsverlof en een onderzoek naar de mogelijkheden om de bestaande wetgeving rond telewerk en thuisarbeid te verfijnen. De evolutie van het gebruik van deze stelsels kan een indicatie geven of zorgtaken al of niet evenwichtiger worden verdeeld tussen beide geslachten.

Ook aan het thema geweld wordt zowel in het eerste plan als in het voorontwerp van het tweede plan aandacht besteed. Ter voorkoming van geweld zal de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu informatie- en sensibiliseringscampagnes voeren in samenspraak met andere departementen. Bovendien zal er in 2005 een platform worden opgericht om de fundamentele sociale oorzaken van geweld grondig te kunnen bestuderen. Op basis van deze studie zal er een nationaal plan worden uitgewerkt met concrete acties om primair geweld te voorkomen (actie 15 van het voorontwerp van het tweede plan).

Ten slotte stelt artikel 693 van het eerste plan dat er in het kader van de Copernicus-hervorming een meer evenwichtige vertegenwoordiging moet zijn binnen de federale administraties. Onderzoeken hebben immers uitgewezen dat er een onevenredige vertegenwoordiging is in de federale administraties : hoe hoger het niveau en de rang, hoe meer mannen en hoe minder vrouwen men aantreft. Mannen vervullen over het algemeen ook andere functies dan vrouwen. Vrouwen vormen het grootste deel van de contractueel tewerkgestelden in de federale ministeries. Er moet een onderzoek gebeuren naar instrumenten en methodes om de instroom en doorstroom van vrouwelijke ambtenaren te verbeteren. De evaluatie van de wetgeving en de procedures voor aanwerving van ambtenaren moet gebeuren op basis van genderneutraliteit.

In uitvoering van de Regeerverklaring van juli 2003 wordt in alle departementen momenteel gewerkt aan de oprichting van

een cel Duurzame Ontwikkeling. Die moet instaan voor de follow-up van de verbintenissen, projecten en maatregelen die door de regeringen worden vastgesteld met betrekking tot het beleid inzake duurzame ontwikkeling en de tenuitvoerlegging van het plan in alle administraties en overheidsorganen. Bij de aanstelling van de ambtenaren in deze cellen voor duurzame ontwikkeling zal men rekening houden met de genderdimensie. Artikels 643 tot 665 van het eerste plan ten slotte handelen over de totstandbrenging van een Duurzame-ontwikkelingseffectbeoordeling (DOEB). DOEB is een methode voor analyse door de administratie van mogelijke effecten (sociaal, economisch en ecologisch) van een voorgesteld beleid vooraleer de uiteindelijke beslissing wordt genomen, en bevat eventueel voorstellen van alternatieven. DOEB zorgt voor een betere kennis van de effecten van beleid en maatregelen. Hierdoor kunnen prioriteiten en alternatieven nauwkeuriger worden omschreven. De genderproblematiek kan worden bestudeerd in het kader van de sociale pijler, één van de evaluatiepunten van DOEB. Er werd reeds een wetenschappelijke studie over DOEB

gevraagd. Hieraan zal speciaal aandacht worden besteed in een begeleidingscomité (om enerzijds na te gaan wat andere landen doen en anderzijds na te gaan welke mogelijkheden er zijn).

Evaluatie a posteriori van de impact en perspectieven

Zoals reeds eerder in de tekst werd vermeld, schort het tweede plan de acties van het eerste niet op. Integendeel, het beoogt een follow-up te geven van de acties die afgerond zijn, maar ook van deze die nog doorlopen en die niet werden uitgevoerd en van de redenen waarom dit niet is gebeurd. Bovendien wil het in de mate van het mogelijke ook de implementatie beoordelen van de acties die zijn afgerond.

Met medewerking van Selor werd er reeds een studie verricht naar de gelijkheid mannen-vrouwen bij de aanwervingen en promoties. De resultaten hiervan zullen in 2004 beschikbaar zijn (artikel 693 eerste plan).

De minister zal erop toe zien dat in de evaluatie van de impact, die door DOEB werd bekomen, een duidelijke verwijzing naar gender werd opgenomen. ■

Staatssecretaris voor Informatisering van de Staat, toegevoegd aan de Minister van Begroting en Overheidsbedrijven Peter VANVELTHOVEN

Maria-Theresiastraat 1
1000 Brussel

Inleiding

Recent werd, bij K.B. van 11 mei 2001, de federale overheidsdienst Informatie- en Communicatietechnologie (FEDICT) gecreëerd.

FEDICT heeft als taak het initiëren, uitwerken en begeleiden van e-government projecten voor de federale overheid. Meer precies zijn de verantwoordelijkheden van FEDICT de volgende :

- het uitwerken van een gemeenschappelijke strategie inzake e-government, en het opvolgen van de naleving ervan;
- het bevorderen en bewaken van de homogeniteit en consistentie van het beleid met deze gemeenschappelijke strategie;
- het begeleiden van de federale overheidsdiensten bij de implementatie van deze gemeenschappelijke strategie;
- het uitwerken van de nodige normen, standaarden en basisarchitectuur voor een efficiënte inzet van informatie- en communicatietechnologie ter ondersteuning van deze strategie, en het opvolgen van de naleving ervan;
- het uitwerken van projecten en diensten die potentieel het geheel van de federale overheidsdiensten overkoepelen en deze gemeenschappelijke strategie ondersteunen.

E-government heeft als doel een betere dienstverlening aan te bieden aan de burgers en ondernemingen en de relaties tussen de overheden, de burgers en de ondernemingen grondig te herdenken door gebruik te maken van de mogelijkheden van de moderne technologieën, het internet en de nieuwe media. Een van de belangrijkste doelstellingen van de E-government strategie is de modernisering van de overheid zodat zij op proactieve manier kan optreden ten aanzien van de behoeften van de nieuwe van de nieuwe informatiemaatschappij.

Het belang van de informatisering van de Staat als onmisbaar element in de verdere uitbouw van een moderne, efficiënte en klantvriendelijke overheid werd door de Regering onderstreept door *de aanstelling in juli 2003 van een Staatssecretaris voor de Informatisering van de Staat* : een gedreven en degelijke ICT-ondersteuning moet ons land helpen de stap te zetten naar de kennismaatschappij.

Medio 2002 tot medio 2003 werd de focus gelegd op de creatie van de fundamentele elektronische diensten aan burgers, ondernemingen en ambtenaren aan te bieden en de oplevering van de eerste applicaties die de mogelijkheden van e-government zichtbaar maken. Het 3de en 4de trimester 2003 werd aandacht besteed aan het herpositioneren, het organiseren van de dienst en het voorbereiden van de operationalisering van de bestaande diensten. Vanaf 2004 zal e-government meer zichtbaar worden naarmate de uitvoering van nieuwe projecten.

Bij de ontwikkeling van e-government projecten wordt niet onmiddellijk uitgegaan van een man/vrouw benadering, vermits het de bedoeling is dat ze ten goede komen van iedereen ongeacht het geslacht. Dit neemt niet weg dat bij de uitvoering van sommige projecten bijzondere aandacht wordt besteed aan een genderdimensie of dat een aantal projecten specifiek een voordeel bieden aan vrouwen. Bovendien is het een permanente bekommernis vanuit het beleid van de Staatssecretaris dat iedereen wordt betrokken bij de informatisering van de Staat.

Acties in de verschillende domeinen van het actieplatform van Peking

Vrouwen en onderwijs (B)

Strategische doelstelling B3 : *De toegang van vrouwen tot beroepsonderwijs, wetenschap en technologie en permanente educatie verbeteren.*

In de toekomst - in de post-industriële - kennismaatschappij wordt het moeilijk een onderscheid te maken tussen industriële en dienstenactiviteiten : de dienstensector wint aan belang, maar een diensteneconomie kan enkel gedijen op een industriële onderbouw gebaseerd op technologie en wetenschap. Daarom blijft België nood hebben aan meer technologen. Maar niet enkel aan « harde » wetenschappers en ingenieurs. Ook heeft de maatschappij nood aan mensen met nieuwe « zachte » vaardigheden en attitudes : communicatieve vaardigheden, groeps- en projectwerking, synthese en strategisch meedenken met anderen.

Vanuit de vooruitgeschoven positie van « Informatisering van de Staat » voelt men deze nood duidelijk aan. Om succesvol nieuwe informaticaprojecten in te voeren heeft men nood aan heel wat mensen met voldoende kennis van de technologie, maar ook met voldoende kennis van de bedrijfsprocessen en inlevingsvermogen in de realiteit van de administraties.

In de lijn van het beleid van de Staatssecretaris voor Informatisering van de Staat start de Hogeschool West-Vlaanderen voor het academiejaar 2004-2005 met een bachelor richting « Netwerkeconomie ». Dit is een halfharde/halfzachte studierichting met vijftig procent informatica en vijftig procent bedrijfseconomie. Typisch zullen afgestudeerden van deze richting, met degelijke inzichten in de mogelijkheden van de informatie- en communicatietechnologieën en van de bedrijfsprocessen ingezet worden voor de invoering van ICT, eventueel door anderen ontworpen, zowel in de onderneming als in een federale overheidsdienst.

Niet alleen wordt er vanuit gegaan dat heel wat meisjesstudenten zich tot deze richting zullen aangetrokken voelen wegens haar minder hard - wiskundig - karakter. Actueel worden heel wat posities in de ICT-sector die beroep doen op de meer zachte vaardigheden ingenomen door personen - mannen - die een « hard » curriculum doorlopen hebben. Dankzij een hogere uitstroom van vrouwen uit deze aantrekkelijke halfharde-halfzachte richting kunnen zij het tekort aan « hard » opgeleiden dan ook nog eens mee helpen opvangen.

Terloops dient opgemerkt dat verder studeren kan zowel naar een « harde » master in de computerwetenschappen als naar een master in de toegepaste economische (mens-)wetenschappen. Tevens wordt aan jongeren reeds na drie jaar studie de kans geboden zich eventueel op de arbeidsmarkt aan te bieden zonder hun kansen op het behalen van een

academische mastergraad in het gedrang te brengen : een nieuwe stap in de verdere democratisering van het hoger onderwijs.

Toegewezen middelen

Het project impliceert geen extra kost, in die zin dat geen nieuwe docenten moeten worden aangeworven noch nieuwe laboratoria moeten worden ingericht, vermits het gaat om een nieuw leerprogramma ingericht binnen een bestaande instelling.

Evaluatie a posteriori van de impact van de actie en perspectieven

Een evaluatie van dit initiatief kan slechts gebeuren op middellange termijn naargelang het aantal inschrijvingen en het succes ervan in de beroepspraktijk.

Vrouwen en de economie (F)

Strategische doelstelling F6 : *Harmonisering van verantwoordelijkheden voor werk en gezin van vrouwen en mannen bevorderen.*

In uitvoering van het Regeerakkoord van juli 2003 heeft de Staatssecretaris voor Informatisering van de Staat een initiatief genomen om het opzetten van telewerkprojecten voor ambtenaren aanzienlijk te vereenvoudigen. Bovendien wordt het gebruik van breedband internettoegang maximaal aangemoedigd. De bedoeling bestaat erin dat de overheid met betrekking tot dit project een belangrijke voorbeeldfunctie vervult opdat vrouwen en mannen in de mogelijkheid worden gesteld om gezin en werk beter te combineren. De telewerkomgeving wordt zo dicht mogelijk bij de echte werkomgeving gebracht door het internet als communicatieplatform te gebruiken. Het usermanagement (userID; paswoord voor identificatie en authenticatie; token en op termijn de elektronische identiteitskaart) dat reeds door FEDICT werd ontwikkeld, alsook een nog te ontwikkelen tool voor een beveiligde internetconnectie, zullen via het federale portaal ter beschikking worden gesteld van alle FOD's zodat ambtenaren op een voldoende veilige manier kunnen telewerken. Dit zal resulteren in een kortere implementatietijd en gereduceerde kost ten opzichte van verschillende afzonderlijke initiatieven van de FOD's. Bovendien moeten de interne bedrijfsapplicaties op deze manier niet worden aangepast.

Toegewezen middelen

De additionele kostprijs voor de ontwikkeling van een tool voor een beveiligde internetconnectie bedraagt 100 000 EUR inclusief BTW ten laste van de begroting van FEDICT.

Evaluatie a posteriori van de impact van de actie en perspectieven

De resultaten en de impact van het project « Telewerken/thuiswerken voor ambtenaren » kunnen slechts worden geëvalueerd na de implementatie van het project in december 2004. Een eerste evaluatie van de telewerkprojecten zal gebeuren door de Minister van Ambtenarenzaken en de Staatssecretaris voor de Informatisering van de Staat in april 2005.

Institutionele mechanismen voor de verbetering van de positie van de vrouw (H)

Strategische doelstelling H3 : Naar sekse uitsplitsen van gegevens en informatie verspreiden ten behoeve van planning en evaluatie.

Beschrijving en context

Tijdens de federale verkiezingen van 2003 hadden de burgers de mogelijkheid de kiezerslijsten te raadplegen, stemmingsimulaties te maken en de resultaten te raadplegen zodra die bekend waren. Het project was één van de eerste applicaties om de mogelijkheden van e-governement aan te tonen. De toepassing kende een groot succes, zoals de statistieken in onderstaande tabel aantonen voor de periode 16 mei t.e.m. 20 mei 2003 :

Het project « Verkiezingen 2004 » biedt de burgers dezelfde faciliteiten tijdens de regionale en Europese verkiezingen van

2004. De principes van de federale verkiezingen blijven gelden, rekening houdend met de bijzondere karakteristieken van de verkiezingen 2004. Er wordt een samenwerking opgezet met de Minister van Binnenlandse Zaken en de andere betrokken overheidsniveaus (gewesten en de verschillende landen van de Europese Unie) om de best mogelijke voorstelling van de resultaten mogelijk te maken. Bij de voorstelling van de resultaten wordt voor het eerst een genderbenadering geïntegreerd. Zo zal op de site nauwkeurige informatie worden verstrekt over het percentage zetels toegekend aan mannen en vrouwen en een vergelijking met de resultaten van de verkiezingen van 1999.

Toegewezen middelen

De totale kostprijs (implementatie + hardware en software + onderhoud) van het project « Verkiezingen 2004 » bedraagt 1 128 882,81 EUR inclusief BTW ten laste van de begroting van FEDICT. De integratie van een genderbenadering, meer bepaald het uitsplitsen van gegevens naar sekse, kan moeilijk als een onderdeel van de totale kostprijs worden weergegeven.

Evaluatie a posteriori van de impact van de actie en perspectieven

De resultaten van het project « Verkiezingen 2004 », in het bijzonder van de publicatie van het percentage toegekende zetels aan mannen en vrouwen en de vergelijking ervan met de verkiezingsresultaten van 1999, kunnen slechts na 13 juni 2004 worden geëvalueerd. ■

Statistics	Fri 16 th	Sat 17 th	Sun 18 th	Mon 19 th	Tue 20 th
Total Site Hits	674.047	1.453.824	22.033.951	31.509.770	11.206.410
Peak Hits / Sec	48 (20.00)	73 (20.15)	850 (22.00)	900 (10.30)	310 (11 :00)
Total Page Views	32.147	59.307	1.022.681	1.932.139	487.349
Time of Peak Page Views	3.200 20.00-21.00	7.200 20.00-21.00	130.000 21.00-22.00	190.000 10.30-11.30	45.000 11 :00-12 :00

Verlag van de Minister belast met het Gelijkekansenbeleid Marie ARENA (Jaar 2002-2003)

Inleiding

Het verslag dat hier wordt voorgesteld door de Minister belast met het beleid inzake de Gelijkheid van vrouwen en mannen behandelt de jaren 2002 en 2003.

Dit verslag is een scharnierslag aangezien het een overzicht biedt van de beleidsmaatregelen en acties die door de opeenvolgende Ministers voor de gelijkheid van vrouwen en mannen gevoerd werden, de acties waaraan ze hun steun hebben verleend en hun inspanningen voor de creatie van het federaal Instituut voor de gelijkheid van vrouwen.

De lezer zal vaststellen dat er naast de specifieke acties voor de

gelijkheid van vrouwen en mannen een coherent en globaal gelijkheidsbeleid nodig is voor het voeren van acties met het oog op de integratie van de gelijkheidscomponent in alle beleidsvlakken van de regering. De twee betrokken Ministers zijn deze uitdaging met volle overtuiging aangegaan en het is een van de belangrijkste taken van het onlangs opgerichte Instituut.

De acties die gevoerd werden door andere collega's van de regering op initiatief of in samenwerking met de Minister belast met het gelijkheid worden uitvoerig beschreven in de verschillende hoofdstukken van het verslag van de regering.

Acties die gevoerd worden in verschillende domeinen van het actieplatform van Peking

Vrouwen en gezondheid (C)

Strategische doelstelling C2 : *Preventieprogramma's ter bevordering van de gezondheid van vrouwen versterken.*

In opvolging van de verkennende studie die in 2001 door België besteld werd in het raam van voorzitterschap van de Europese Unie met het oog op de bevestiging van de onderzoeksresultaten die erop wezen dat, door de beroepssegregatie, de arbeidsomstandigheden een verschillende impact hebben op de gezondheid van werknemers en werkneemsters, werden contacten gelegd met het oog op een beter begrip van dit fenomeen via de statistieken van verschillende organen. Het Fonds voor arbeidsongevallen, lid van het begeleidingscomité van de studie in kwestie, produceert sinds 2002 geslachtsspecifieke gegevens. Wat betreft het Fonds voor beroepsziekten is de bewustmaking voortgezet teneinde hetzelfde resultaat te verkrijgen.

Na het werk van de Raad van de gelijke kansen voor mannen en vrouwen in samenwerking met het personeel van de Dienst van de gelijke kansen, heeft het Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid de genderdimensie geïntegreerd in de voorbereiding van de gezondheidsenquête van 2005 en de Directie van de gelijke kansen (het huidige Instituut) gevraagd om lid te worden van de wetenschappelijke raad van de gezondheidsenquête door middel van interviews.

In 2002 en 2003 heeft de Directie van de gelijke kansen er, door zijn deelname aan de begeleidingscomités van verschillende projecten van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg met betrekking tot de gezondheid van werknemers, over gewaakt dat het genderperspectief op systematische wijze geïntegreerd werd in de werkzaamheden. Het gaat hierbij om de projecten Toxtrainer, Sobane, Prevent agri, proxima en Lombalgies.

Geweld op vrouwen (D)

Strategische doelstelling D1 : *Geïntegreerde maatregelen treffen om geweld jegens vrouwen te voorkomen en uit te bannen.*

Op initiatief van de Minister werd op 11 mei 2001 een actieplan tegen het geweld op vrouwen goedgekeurd door de Ministerraad.

De bedoeling ervan was de erkenning van de omvang van het geweld op basis van het geslacht, het inschrijven van de acties van de overheden in een algemeen en gecoördineerd beleid dat de systematisering van gender mainstreaming voorziet bij de tenuitvoerlegging van maatregelen, het voorstellen van de

bestaande middelen met het oog op informatie, evaluatie, het uitwisselen van good practices en het bepalen van nieuwe doelstellingen.

Dit actieplan tegen het geweld op vrouwen was het onderwerp van overleg tussen de verschillende betrokken federale departementen – in de eerste plaats Gelijke Kansen, Binnenlandse Zaken, Justitie en Volksgezondheid – en met de verantwoordelijken van de gemeenschappen en de gewesten inzake gelijke kansen en slachtofferhulp.

Het plan bestond uit projectprogramma's met betrekking tot vijf specifieke domeinen : partnergeweld, geweld op het werk, mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting, asielbeleid, internationale betrekkingen en ontwikkelingsamenwerking. Hierbij werden de twee eerste actiedomeinen als prioritair gezien.

Het plan werd, zoals voorzien, voor de eerste keer geëvalueerd in mei 2002. Deze evaluatie werd voorgesteld op een Europees colloquium met als titel « De aanpak van partnergeweld in België en de Europese Unie », dat op 10 juni 2002 in Brussel plaatsvond op initiatief van de Vice-Eerste Minister, Minister van Werkgelegenheid en Gelijke Kansen.

Eind 2003 werd dit plan nogmaals globaal geëvalueerd met het oog op de bepaling van een nieuw actieplan voor de periode 2004-2007.

We herinneren eraan dat dit verslag zich beperkt tot de acties die gevoerd werden door de Minister of op haar initiatief. De acties van andere Ministers worden voorgesteld in het verslag van de regering.

De sensibilisatiecampagne die gevoerd werd van november 2001 tot december 2001 werd in 2002 geëvalueerd op basis van de verslagen van de twee referentieorganen uit de affichecampagne (Tele-Onthaal en Télé-Accueil. Ter herinnering : deze organen werden bij de campagne betrokken op advies van het adviescomité voor gelijke kansen van de Senaat). Bij wijze van voorbeeld kunnen we opmerken dat in Vlaanderen, gedurende de periode van december 2001 tot januari 2002 het aantal oproepen met betrekking tot partnergeweld met 44,7 % steeg (zijnde 244 oproepen in absolute cijfers, een gemiddelde van 122 per maand). Het verslag voor de Franse Gemeenschap maakt gewag van 427 oproepen tijdens de maanden november en december 2001. De evaluatie maakte het ook mogelijk om te onderstrepen dat de campagne enkel een rechtstreekse impact heeft op de specifieke doelgroep waarop ze gericht is en enkel gedurende de campagneperiode. Het effect breidt zich vervolgens geleidelijk uit.

Deze analyse ging vooraf aan de beslissing tot de herlancering van de campagne « Breek de stilte », waarbij folders en kleine affiches verspreid werden met dezelfde illustratie als bij de voorgaande campagne. Er werd geen enkel mediaplan gekop-

peld aan deze operatie. De bedoeling was om de kleine affiches op te hangen in voor het grote publiek toegankelijke plaatsen zoals bibliotheken, postkantoren, OCMW's, wachtlokalen bij artsen... De twee gemeenschappen hebben samengewerkt aan de verspreiding, onder andere bij de openbare centra voor sociale bijstand.

De totale kost van deze operatie, zijnde 16 804 EUR werd volledig gedragen door de federale begroting voor gelijke kansen. In 2002 werd de **verspreiding** voortgezet van de **folders** in de drie landstalen die ontwikkeld werden met de nationale sensibilisatiecampagne rond partnergeweld in 2001. Er werden 150 000 exemplaren ter beschikking gesteld van verschillende instellingen en organismen, waaronder de raadplegingen van het ONE en Kind en Gezin, de vestigingen van ORBEM, FOREM, RVA en VDAB, de OCMW's, de spoedgevallendiensten van de ziekenhuizen, de centra voor gezinsplanning...

Omdat er in België verschillende groepen van mensen van buitenlandse afkomst bestaan die noch de Nederlandse noch de Franse taal beheersen, werd de folder vertaald in de meest courante allochtone talen. Op basis van de officiële NIS-statistieken, werden volgende talen geselecteerd : Italiaans, Spaans, Engels, Turks, Portugees, Grieks, Arabisch, Chinees, Pools, Servo-Kroatisch, Swahili en Lingala. De vertaling werd uitgevoerd met de hulp van de desbetreffende verenigingen van vrouwen van buitenlandse afkomst. Op elke folder werden adressen vermeld van vrijwilligers die de slachtoffers een eerste luisterend oor konden bieden in hun eigen taal. Indien noodzakelijk konden zij de slachtoffers doorverwijzen naar gespecialiseerde opvangcentra op basis van een adressenlijst die zij ontvingen van de Directie van de gelijke kansen (het huidige Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen). De folders werden op 11 november 2002 (de vrouwendag) gelanceerd en werden nadien verspreid via de socio-culturele organisaties van vrouwen van buitenlandse afkomst en de lokale immigratiediensten.

De campagne was een groot succes. De eerste druk van meer dan 5000 exemplaren per taal was reeds in de eerste maanden van de lancering volledig uitgeput. In 2003 werden de folders herdrukt. Het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen heeft deze campagne geëvalueerd door een vragenlijst te sturen naar alle contactpersonen die in deze folders vermeld staan. De resultaten van deze actie zijn bemoedigend. Tientallen slachtoffers van buitenlandse afkomst hebben reeds een beroep gedaan op de specifieke hulpverlening in hun taal en sommigen hebben op basis van deze campagne zelfs aan hun geweldsituatie kunnen ontsnappen. Door de uitmuntende samenwerking met de organisaties van personen van buitenlandse afkomst kregen die ook een beter zicht op de procedurele en sociale hulpmogelijkheden voor slachtoffers van geweld.

De totale kostprijs voor deze campagne (9 000 EUR) werd gedragen door het federaal budget voor gelijke kansen.

Omdat men wist dat dergelijke campagnes het aantal aangemelde gevallen en vragen om hulp bij hulporganisaties doen stijgen, werden in 2002 **6 betrekkingen van niveau 1** (startbanenovereenkomsten) ter beschikking gesteld aan de verenigingen voor slachtofferhulp en aan de diensten die gespecialiseerd zijn in de hulpverlening aan vrouwen die het slachtoffer zijn van partnergeweld.

De 6 begunstigde verenigingen waren diegene die een coördinerende rol speelden en die de slachtoffers konden doorverwijzen naar de gepaste diensten in de drie gewesten van het land. Het totaalbudget van 247 710 EUR kwam volledig ten laste van de federale begroting voor gelijke kansen.

Uit de evaluatie van deze contracten blijkt dat in sommige centra de aangeworven personen zeker in het beginstadium van het project vooral een sensibiliserende en coördinerende rol hebben gespeeld binnen de centra zelf. Het was belangrijk dat alle verschillende diensten binnen de centra een uniforme visie met betrekking tot geweld tegen vrouwen hadden. Niet alle diensten en hun medewerkers hadden reeds ervaring met dit thema en moesten dus gesensibiliseerd worden. Het was ook belangrijk om te weten welke vragen om hulp bij welke diensten terechtkonden en hoe daarop kon worden gereageerd. Er werd een werkgroep « partnergeweld » opgericht waarin alle verschillende diensten vertegenwoordigd waren. In sommige centra werd nadien bijgedragen tot een uniforme registratie van de meldingen van partnergeweld.

In 2003 en 2004 zijn deze contracten verlengd. Het in het verslag 2001 aangekondigde voorontwerp van wet met betrekking tot **de bescherming van het slachtoffer van partnergeweld en de uithuizeplaatsing van de dader** werd voorgelegd aan het parlement. Op 12 februari 2003 verscheen de wet tot toewijzing van de gezinswoning aan de echtgenoot of aan de wettelijk samenwonende die het slachtoffer is van fysieke gewelddaden vanwege zijn partner in het Belgisch Staatsblad.

In navolging van de nieuwe wet over de toewijzing van de gezinswoning werd in het voorjaar van 2003 een **informatiefolder** gedrukt en op grote schaal verspreid. Ook op deze folder werd de slogan « Laat ons de stilte breken voor we zelf gebroken zijn - geweld tussen partners is een strafbaar feit » herhaald. Het totaalbudget voor de druk van deze folder (7 000 EUR) werd volledig gedragen door het federaal budget voor gelijke kansen.

Ondanks alles blijft deze wet onbekend en de informatie- en sensibilisatieinspanningen moeten worden voortgezet. Er werden ook verschillende beslissingen genomen ter ondersteuning van **vernieuwende lokale beleidsmaatregelen ter bestrijding van de fysiek en seksueel geweld**.

In 2003 werd een overeenkomst afgesloten met de stad voor het opstarten een experimenteel project rond **bemiddeling in strafzaken en partnergeweld**. Men wilde met name in enkele zaken van partnergeweld het systeem van bemiddeling toe-

passen als alternatief voor strafrechtelijke vervolging, verschillende methodes die in deze zaken kunnen worden toegepast definiëren (therapie, communicatietraining, enz), en alle betrokken partijen (parket, politie, centra, enz.) sensibiliseren rond bemiddeling als mogelijkheid tot oplossing voor partnergeweld. Het project wordt geëvalueerd na het aflopen ervan in de lente van 2004.

De Federale Staat en de Gemeenschappen en Gewesten hebben subsidies toegekend om gezamenlijke lokale pilootprojecten

ten te ondersteunen inzake de bevordering van de gelijkheid van vrouwen en mannen en de strijd tegen partnergeweld. Aan Nederlandstalige zijde werden tien laureaatprojecten weerhouden die waren ingediend door de provincies en die werden ontwikkeld in samenwerking met plaatselijke partners.

Deze projecten beschikten in 2002 over een bijzondere financiële steun van 12 500 EUR per project (kost verdeeld tussen de federale Staat en de Vlaamse Gemeenschap. Deze laatste steunde de projecten inzake vrouwen en besluitvorming). In 2003 werden deze projecten geëvalueerd en indien nodig verlengd. Andere provincies hebben verkozen een totaal nieuw project in te dienen voor 2003. Opnieuw werd per project 12 500 EUR voorzien.

Op Waals niveau werd in mei 2002 door de Ministers Laurette Onkelinx, Vice-Eerste Minister, Minister van Werkgelegenheid en Gelijke Kansen, Hervé Hasquin, Minister-President van de Franse Gemeenschap bevoegd voor Gelijke Kansen, Marie Arena, Minister van Werkgelegenheid en Opleiding van het Waals Gewest en Thierry Detienne, Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid van het Waals Gewest een oproep gelanceerd tot het indienen van lokale pilootprojecten in het domein van het beleid inzake de gelijkheid van vrouwen en mannen. De doelstelling was om steun te verlenen aan vernieuwende en pertinente projecten van verenigingen in het raam van de ontwikkeling van een lokaal gelijkekansenbeleid. De gekozen thematieken vielen onder de bevoegdheden van de verschillende ministers. Ze hadden betrekking op de socio-economische gelijkheid van mannen en vrouwen en meer in het bijzonder op de toegang van vrouwen tot beroepen die traditioneel door mannen worden uitgeoefend, de beroepsinschakeling van laaggeschoolde vrouwen, sociaal achtergestelde vrouwen, migrantenvrouwen en herintreedsters; de strijd tegen het geweld op vrouwen, in het bijzonder de sociale en psychologische begeleiding van vrouwelijke slachtoffers van geweld en de sensibilisatie van jongeren met betrekking tot partnergeweld; het burgerschap, in het bijzonder de sensibilisatie en de opvoeding van jongeren met betrekking tot gelijkheid van vrouwen en mannen en de bevordering van een meer evenwichtige deelname van vrouwen en mannen aan de besluitvorming. De werkzaamheden gebeurden in nauwe samenwerking met de provinciale coördinatrices inzake gelijke kansen.

Op basis van de resultaten kunnen we besluiten dat sommige van deze projecten zeer vernieuwend zijn en als goede praktijken kunnen dienen.

De coördinatoren vormen een heel belangrijke schakel tussen de verschillen lokale partners. Zij zijn de initiatiefnemers van de multidisciplinariteit. Het zijn zij die ervoor zorgen dat alle federale en gemeenschapsactiepunten worden gedragen door alle lokale partners en ze zorgen voor de samenwerking van al deze partners. Ze spelen ook een belangrijke ombudsfunctie voor de verschillende departementen en politieke overheden. Ze kunnen nieuwe aandachtspunten, leemtes en hiaten aankaarten. Ook vormen ze een belangrijke schakel in de evaluatie van de acties van de federale en regionale overheden.

Op 3 september 2003 heeft de Raad van Bestuur van het Instituut voor de gelijkheid van Vrouwen en Mannen bepaald

dat het budget voor de projecten van 2004 wordt voortgezet. Zoals aangekondigd in het verslag 2001, hebben sedert 1 januari 2002 de samenwerkingverbanden tussen de departementen Gelijke Kansen en Binnenlandse Zaken het mogelijk gemaakt om **in drie pilootovereenkomsten rond veiligheid en preventie een programma voor preventie van geweld tussen (ex-) partners** in te voegen. De steden en gemeenten die deze projecten opzetten zijn voor Wallonië de stad Seraing (oprichting van een centrum tegen partnergeweld), voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de gemeente Sint-Jans-Molenbeek (preventiebeleid partnergeweld), en voor Vlaanderen de stad Gent (tele-vrouwenalarm). Elk project geniet een buitengewone subsidie van 24 879 EUR ten laste van de begroting 2002 van het Departement Gelijke kansen. In 2003 werden deze projecten geëvalueerd en voor maximum 1 jaar verlengd met een financiering van 24 879 EUR.

Eind 2003 heeft het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen aan het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding een mandaat gegeven voor de **verspreiding van informatie over de rechten van vrouwen van buitenlandse afkomst**.

De overeenkomst tussen het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen en het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding gaat over de creatie van een gecentraliseerde structuur voor hulpverlening en juridische informatie, gespecialiseerd in discriminaties van allochtone vrouwen of vrouwen van buitenlandse origine die enerzijds verband houden met de wetgeving in hun land van oorsprong, en meer in het bijzonder de erkenning en toepassing ervan in België, en anderzijds met hun status als vrouw en de plaats die zij innemen in hun gemeenschap van oorsprong. De werkzaamheden zullen rond drie opdrachten draaien : de opvang van vrouwen, de centralisering van de hulp en de vorming van beroepsmensen (magistraten, provinciale coördinatrices...).

Het totaalbudget van 150 000 EUR wordt gezamenlijk gedragen door het Instituut en het Centrum.

Ten slotte werden in de periode 2002-2003 de **werkzaamheden voor de verbetering van de gegevensregistratie** voortgezet met het oog op het formuleren aanbevelingen voor een betere aanpak van geweld en partnergeweld.

Op initiatief van de Minister voor het gelijkheidsbeleid werd van december 2002 tot december 2003 een onderzoek gevoerd door het Limburgs Universitair Centrum (LUC) en de Université catholique de Louvain (UCL) om efficiënte modaliteiten te bepalen voor de registratie van partnergeweld in de gezondheidssector en de slachtofferhulp.

Voor dit onderzoek werd een budget van 134 492,64 EUR uitgetrokken van het programma voor gelijke kansen voor 2002. De bedoeling ervan was om te bepalen hoe men om een doeltreffend systeem op poten zou kunnen zetten voor de registratie van geweldsdaaden binnen het gezin en tussen partners in het bijzonder, en dit vertrekkende vanuit de gevallen die in de medische sector en de slachtofferhulp terechtkomen.

Het onderzoek werd gevoerd op basis van de registratiesystemen van de verschillende actoren. Het toonde aan hoe moeilijk het was om een juist beeld te krijgen van de gegevens inza-

ke intrafamiliaal geweld en partnergeweld in het bijzonder. Het aantonen van de lacunes heeft geleid tot een sterkere bewustwording van de noodzaak om een gestandaardiseerd registratiemodel uit te werken. Deze registratiemethode werd bepaald op basis van de terreinervaring in België en de experimenten in Europa en op internationaal niveau.

In december 2003 kreeg dit dossier een verder opvolging in de vorm van een bijkomend onderzoek, toevertrouwd aan de twee universitaire instellingen van het oorspronkelijke onderzoek. De doelstelling is om uit te zoeken in hoeverre het in de loop van het onderzoek van 2003 ontwikkelde model toepasbaar is in de organisaties uit de medische sector en de slachtofferhulp. Om het registratiesysteem op een succesvolle wijze in te voeren is een testperiode onmisbaar gebleken.

De onderzoeksteams hebben een tiental centra en organisaties uit de betrokken sectoren geselecteerd. Gedurende een bepaalde tijd hebben ze systematisch gebruik gemaakt van de nieuwe registratiemethode. Daarna worden de eventuele methodologische en praktische problemen van de gebruikers, hun commentaren en voorstellen ter verbetering van het instrument in kaart gebracht. Vervolgens zal aan de gehele sector een verbeterde versie van de registratiemethode worden voorgesteld.

Strategische doelstelling D3 : *Vrouwenhandel uitbannen en slachtoffers van geweld als gevolg van prostitutie en vrouwenhandel ondersteunen.*

De drie opvangcentra inzake mensenhandel hebben de mogelijkheid gekregen om in rechte op te treden :

- Payoke bij koninklijk besluit van 29 januari 1997;
- Pag-Asa bij koninklijk besluit van 9 juni 1999;
- Surya bij koninklijk besluit van 8 juli 2001.

Deze drie opvangcentra hebben op de initiële begroting 2002 en 2003 van het federale gelijkheidsbeleid een subsidie van 147 000 EUR gekregen.

De toekenningsvoorwaarden van de subsidies werden opgesteld in samenwerking met de drie opvangcentra en het Centrum voor de Gelijke Kansen en voor Racismebestrijding, cel tegen de mensenhandel.

Deze subsidies zullen hen toelaten om te voldoen aan hun respectievelijke behoeften voor de beveiliging van hun installaties, de personeelskosten en de werkingskosten.

De Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) te Brussel heeft van april tot juli 2002 in samenwerking met de Belgische regering, Pag-Asa, Payoke, Surya, 't Huis, het Centrum voor Gelijke Kansen en voor Racismebestrijding en andere niet-gouvernementele organisaties (NGO's) ten dienste van slachtoffers van mensenhandel een project gevoerd met als titel « *Project of Compilation of Information and Dissemination on Return and Reintegration Assistance to Victims of Trafficking, including Minors from Belgium* ».

Dit project werd gedeeltelijk gefinancierd door de Minister van Gelijke Kansen ten bedrage van 24 789,35 EUR van het programma gelijke kansen van het begrotingsjaar 2001. In de eerste fase werd informatie over de mogelijke noden van de slachtoffers van

mensenhandel in België verzameld teneinde die noden in overeenstemming te brengen met de bijstand in hun land van herkomst. In een tweede fase was het de bedoeling om de verzamelde informatie rond de bestaande reïntegratieschema's in de betrokken landen van herkomst op grote schaal te verspreiden bij de verschillende instanties die met de slachtoffers in contact komen (gespecialiseerde NGO's, maatschappelijk werkers, betrokken regeringsdepartementen en diensten, gespecialiseerde centra voor slachtoffers en niet-begeleide minderjarigen, de diplomatieke vertegenwoordigers van de betrokken landen van oorsprong). Op basis van de resultaten van deze enquête werden initiatieven genomen om een twintigtal personen effectief te helpen bij de reïntegratie in hun land van herkomst. Per land werd een folder opgesteld waarin naast concrete informatie ook specifieke hulpcentra in het land van herkomst werd vermeld. Bij elke reïntegratie werden de lokale partners in het land van herkomst betrokken.

Vrouwen en economie (F)

Strategische doelstelling F1 : *De economische rechten en de onafhankelijkheid van vrouwen bevorderen, inclusief de toegang tot werkgelegenheid, passende arbeidsvoorwaarden en zeggenschap over economische hulpbronnen.*

In het licht van de voortzetting van de in 2001 geleverde inspanningen ter bevordering van de gelijke kansen inzake werkgelegenheid in de openbare sector hebben de twee opeenvolgende Ministers belast met het Gelijkekansenbeleid de denkoefening voortgezet rond de gevolgen van de aanpak zijnde hervormingen in de openbare sector voor de gelijkheid van vrouwen en mannen bij de aanwerving en promotie in de federale overheidssector.

In het kader van haar dubbele bevoegdheid heeft Minister Arena er in het bijzonder over gewaakt dat haar diensten terdege rekening houden met het aspect « gelijkheid » bij de bijsturing van de hervorming van de openbare diensten (zie aparte bijdrage).

De Directie van de gelijke kansen is doorggegaan met de animatie van het **netwerk van positieve-actieambtenaren** in het raam van de follow-up van het koninklijk besluit van 27 februari 1990 houdende maatregelen tot bevordering van gelijke kansen voor mannen en vrouwen in de overheidsdiensten. De Directie heeft ook verder gewerkt aan de creatie van een specifieke structuur inzake gelijkheid binnen de FOD P&O. De Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen heeft op 13 december 2002 een advies uitgebracht met betrekking tot gender en de Copernicushervorming.

Strategische doelstelling F3. : *Voorzien in zakelijke dienstverlening, opleiding en toegang tot afzetgebieden, informatie en technologie, met name voor vrouwen met een laag inkomen.*

Op politiek niveau hebben de federale Staat, de Gewesten en de Gemeenschappen de op de Top van Lissabon geuite bekommernis voor de effectieve toegang van Europa tot de informatie-maatschappij vertaald in een samenwerkingsakkoord rond de

gelijke toegang van vrouwen tot de nieuwe technologieën. Het doel van dit akkoord, ondertekend in november 2001, is om een proces van overleg en samenwerking op gang te brengen tussen de verschillende beleidsorganen, naargelang hun respectieve bevoegdheden. De doelgroepen van dit akkoord zijn :

- wat het onderwijs betreft : de leerkrachten en de leerlingen van het lager en middelbaar onderwijs;
- wat de burgers, de alfabetisering en vorming betreft : de vormingswerkers in jeugdcentra, informatie- en documentatiecentra, opvangcentra, permanente vormingsorganisaties en hun publiek;
- wat de tewerkstelling en beroepsopleiding betreft : de verantwoordelijken voor de opvang, begeleiding en selectie voor opleidingen en plaatsing van de werkzoekenden, en ook de werkgevers met inbegrip van de uitzendbureaus;
- wat e-government betreft : iedereen met speciale aandacht voor oudere en voor vrouwen van buitenlandse afkomst.

Project Electronica

Op institutioneel niveau leidt de Directie van de gelijke kansen van het Federaal Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid sinds maart 2001 een project dat de instroom van vrouwen in de ICT-sector wil bevorderen. Dit project, Electronica genaamd, werd medegefinancierd door het Europees Sociaal Fonds in het kader van het federaal programma 2000-2006. Het project werd opgezet volgens de lijnen van bovenvermelde vaststellingen en in samenwerking met vormingsorganisaties op het terrein. Er werd ook een partnership gevormd met het platform ADA dat de vormingsorganisaties bijeenbrengt.

Het werd al snel duidelijk dat het noodzakelijk was om zowel de vrouwen als de werkgevers te sensibiliseren om meer vrouwen in de ICT-sector te krijgen. Enerzijds moeten de werkgevers die klagen over een gebrek aan gekwalificeerd personeel aangespoord worden om in hun bedrijf ook vrouwen in dienst te nemen. Anderzijds moeten vrouwen warm gemaakt worden om te kiezen voor technologische opleidingen en beroepen die meer inhouden dan een louter gebruik van kantoortoepassingen.

Op grond van deze overwegingen werden de verschillende activiteiten van het project bepaald.

Het project wilde op termijn een mentaliteitsverandering bewerkstellings bij de vrouwen, lesgevers en werkgevers en alle betrokkenen uit de sector.

De verschillende luiken van het project moesten het hen mogelijk maken om het genderperspectief te integreren en hen ertoe brengen een doelstelling van gelijke kansen voor ogen te houden en na te streven. Bijvoorbeeld :

- toename van het aantal vrouwen in de richtingen die leiden naar opleidingen en beroepen in de ICT-sector;
- een grotere instroom van vrouwen in de opleidingen en beroepen in de ICT-sector;
- vrouwen warm maken voor 'technische' beroepen die niet traditioneel vrouwelijk zijn;
- de opleiding, aanwerving en loopbaan van vrouwen in informaticaberoepen aanmoedigen;
- de lesgevers, plaatsingsbureaus en werkgevers ertoe brengen rekening te houden met de kandidaturen van vrouwen voor informaticaberoepen.

Concreet werd het project Electronica opgesplitst in verschillende fasen.

Eerst werd er van september 2001 tot september 2002 een algemene sensibilisatiecampagne gevoerd. Deze campagne bestond uit visuele hulpmiddelen (affichecampagne in de grote steden en openbare plaatsen en in tijdschriften) en een gratis telefoonnummer.

Vervolgens werden sensibilisatiemodules uitgewerkt. Deze belangrijke fase van het project Electronica ging van start in juni 2002. Er werd in dit raam een overeenkomst afgesloten met de Universiteit de Liège (**Techni-Elles I**). Die werkte in consortium met de Katholieke Universiteit Leuven voor de ontwikkeling en opstelling van de inhoud van de modules. Deze modules richten zich specifiek tot alle betrokkenen uit de sectoren – op termijn met inbegrip van de werkgevers – waarbij al hun vooroordelen uit de weg worden geruimd en het « modelprofiel » van de mannelijke informaticus in vraag wordt gesteld ter bevordering van de aanwerving van vrouwen in de ICT-sector. Ze werden opgesteld in functie van de vier specifieke doelgroepen : vrouwen op zoek naar een opleiding, tewerkstelling en/of beroepskeuzevoorlichting in de ICT, de PMS-centra en oriëntatiecentra, de inschakelingsinstellingen en centra voor beroepskeuzevoorlichting met inbegrip van de interimkantoren en de werkgevers uit de ICT-sector.

Na voorafgaand onderzoek in het raam van het opstellen van de modules bleek het om het volledige doelpubliek te kunnen bereiken noodzakelijk om deze sensibilisatiemodules ook uit te breiden naar universiteits- en hogeschoolstudenten. Er werd dus een voortzetting in die zin aangevraagd die op 13 december 2002 goedgekeurd werd door het toekenningscomité van het ESF. Deze voortzetting, die eveneens door de Katholieke Universiteit Leuven in consortium met de Universiteit de Liège gerealiseerd werd om de continuïteit en uniformiteit met de eerder gecreëerde instrumenten te waarborgen, kreeg de naam Techni-Elles II.

Na deze bewustmakingsfase maakte het project Techni-Elles het mogelijk om het instrument aan te passen aan het terrein, het te evalueren, indien nodig bij te sturen en te verspreiden. Hierbij werden dezelfde partners betrokken in functie van de aanbevelingen om in het raam van het gelijkekansenbeleid tot structurele oplossingen te komen.

In het raam van het project Techni-Elles II moest er verder gebouwd worden op de kennis die verworven werd in Techni-Elles I. De acties werden daarnaast ook uitgebreid naar andere actoren uit de ICT-sector.

Concreet bestond dit enerzijds uit een analyse van de toekomstige evolutie van de ICT-beroepen gedurende de 5 volgende jaren (2003-2008) en de impact van deze evolutie op de gelijke toegang van mannen en vrouwen tot de verschillende sectoren die in deze evolutie betrokken zijn, en anderzijds uit de analyse van de studiekeuze- en de specialisatievereisten die deze evolutie kunnen beïnvloeden en kunnen leiden tot een gelijke toegang van vrouwen en mannen tot de ICT-opleidingen.

Daartoe werden ook de werkgevers betrokken. Er werd een enquête gevoerd naar hun ervaringen en hun visie met betrekking tot het instrument dat werd ontwikkeld in het kader van Techni-Elles I. Vervolgens werden specifieke case studies

gevoerd in een tiental ondernemingen. In die gevalstudies werden de werkgevers en de werknemers (m/v) bevestigd over hun ervaring in de ICT-sector. De aangehaalde moeilijkheden op het stuk van de gelijke kansen en de eventuele oplossingen die door hen werden voorgesteld werden ook geanalyseerd. Daarnaast werden ook de studenten informatica bij het proces betrokken. Ze werden bevestigd over hun studie-ervaring en over de moeilijkheden of beperkingen inzake gelijke kansen waarmee zij geconfronteerd werden. Er werd gevraagd wat hun verwachtingen zijn met betrekking tot de overeenstemming van hun studies met de arbeidsmarkt. Zowel de studenten informatica en de pas afgestudeerden (universiteit en hogeschool) als de werknemers in permanente opleiding informatica werden bevestigd over hun carrière (cursus) om een wederkerige vergelijking te kunnen opmaken op basis van een aangepaste methode (bijvoorbeeld vragenlijst en discussie met een doelgroep). Na verschillende fasen van interviews en analyse werden aanbevelingen geformuleerd aangaande de informaticaopleidingen rekening houdend met de evolutie van de arbeidsmarkt. Er werden ook aanbevelingen geformuleerd met betrekking tot de gelijkheid op de arbeidsmarkt in de ICT-sector. Het laatste luik van het project bestond uit de verspreiding van de resultaten van het project. In december 2002 vond een studiedag plaats met alle partners van het project Electronica en hun respectievelijke doelgroepen om er de conclusies te trekken uit de acties en partnerschappen. Deze dag maakte deel uit van een ruimer initiatief, de Journées Digitales van 4 tot 7 december 2002.

De sensibilisatiemodules waren klaar in december 2002. In de loop van 2003 werden ze gedrukt en op ruime schaal verspreid. Ten slotte werd het project Electronica ook geëvalueerd. De resultaten werden in maart 2003 bekendgemaakt. Deze evaluatie betreft in het bijzonder het verloop en de opvolging en de sensibilisatiecampagne en de werking van het partnerschap. In de conclusie wordt gewezen op de toegevoegde waarde van het project op het niveau van de ontwikkelde instrumenten en opgerichte partnerschappen.

Het budget voor 2002 van het project Electronica bedroeg 411 999,00 EUR. Dit budget werd voor de helft gedragen door het ESF en voor de andere helft door de Belgische overheid.

Het deel ten laste van de Belgische overheid (205 999,50 EUR) werd verdeeld onder de begroting van het programma gelijke kansen (42 885,58) en de algemene begroting van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg (163 113,92 EUR). Het budget 2003 van het project Electronica bedroeg 172 273,48 EUR. Dit bedrag was voor de helft ten laste van het ESF en voor de helft voor rekening van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg.

Strategische doelstelling F5 : *Seksescheiding in de beroepsuitoefening en alle vormen van discriminatie bij de arbeidsvoorziening uitbannen.*

Het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen beheert het project EVA (**évaluation analytique – analytische evaluatie**) in het raam van de vierde prioriteit (gelijke kansen) van het programma 2000-2006 van het Europees

Sociaal Fonds (luik mainstreaming en meer in het bijzonder functieclassificatie). Dit project wordt gefinancierd door het ESF en de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg.

Het project heeft tot doel de sociale partners en de sectoren hulpmiddelen aan te reiken bij het invoeren van een nieuwe functieclassificatie en een herziening van verouderde systemen te stimuleren en hen zo een stap dichterbij te brengen bij een **sekseneutraal functieclassificatiesysteem** met het oog op het wegwerken van de bestaande loondiscriminaties. Daarbij wordt vooral het belang benadrukt van de invoering en het gebruik van moderne, analytische functiewaarderingssystemen ter vervanging van de verouderde rankingmethodes. Analytische systemen bieden de meeste garanties op een objectieve en sekseneutrale waardering van functies.

Het project bestaat uit drie fasen.

Na de actualisatie van de opleidingsmodule (fase 1 gerealiseerd in 2001), werd de periode 2002-2003 vooral gewijd aan de realisatie van de tweede fase van het project : de integratie van de vormingsmodule door de sociale partners in hun organisaties door middel van interne vormingen. Er werd een formele overeenkomst afgesloten met elke partner om de verspreiding en het gebruik van de module te begunstigen. De module bleek een waardevol werkinstrument voor iedereen die betrokken is bij functieclassificatie en loononderhandeling.

De doelgroepen die door de vier sociale partners (ACV, ABW, ACLVB en VBO) waren gekozen kregen de volgende vormingen aangeboden :

- Vorming 1 : vorming van drie dagen rond sekseneutrale functieclassificatie op basis van de vormingsmodule "Evaluatie en classificatie van functies. Instrumenten voor gelijk loon." Deze vorming was bedoeld voor de opleiders van de vormingsdiensten van de sociale partners. Door de opleiding zijn ze nu in staat om zelf dergelijke vormingen te geven en kunnen ze die in hun werkplanning opnemen. De nadruk werd daarbij enerzijds gelegd op de overdracht van kennis over de inhoud van de vormingsmodule en anderzijds op de ontwikkeling van de capaciteit om die verworven kennis aan anderen door te geven. Op termijn zou deze kennisoverdracht moeten leiden tot meer eerstelijns aanspreekpunten in dit domein en de ontlasting van de specialisten inzake functieclassificatie.
- Vorming 2 : een tweedaagse vorming rond sekseneutrale functieclassificatie op basis van de vormingsmodule « Evaluatie en classificatie van functies. Instrumenten voor gelijk loon ». Deze vorming was bedoeld voor iedereen die betrokken is bij de onderhandelingen inzake functieclassificaties en loonakkoorden in de verschillende sectoren en ondernemingen (deze groep wordt ofwel gevormd door de personen die vorming 1 gevolgd hebben, ofwel door de vormingsorganisaties die die eerste vorming gegeven hebben). De doelstelling bestaat uit het sensibiliseren van de deelnemers over de valkuilen en discriminaties die kunnen opduiken bij de onderhandelingen over arbeidsvoorwaarden en hen de nodige instrumenten geven om ze te vermijden. De doelgroep moet voorbereid zijn op de stereotiepen die bij dit soort onderhandelingen naar boven komen.

- Na afloop van deze vormingen moet elke sociale partner een publicatie verspreiden onder zijn leden om de informatie ruimer te verspreiden. Deze publicatie moet beschouwd worden als het vertrekpunt van een grootschalige kennisoverdracht via uitgebreide sensibilisatie- en vormingscampagnes voor een nog ruimer doelpubliek. Het is immers niet alleen belangrijk dat de opleiders en onderhandelaars opgeleid worden, maar ook de leden van de betrokken organisaties moeten ingelicht worden over deze vormingen en het project EVA in het algemeen. Om dit multiplicatoreffect te verkrijgen publiceert elke partner een grondig artikel in zijn ledenblad. De opleidingen en het project EVA moeten ook vermeld worden op de website van de betrokken organen.

De twee vormingen bestaan niet enkel uit een theoretisch gedeelte maar ook uit een groot aantal oefeningen om de integratie van de begrippen door de deelnemers en de overdracht van de kennis die werd opgedaan in de dagelijkse praktijk te vergemakkelijken.

Ter versterking van het multiplicatoreffect voorzien de afgesloten overeenkomsten nog de organisatie van een evaluatievergadering voor elke partner om te bepalen hoe de personen die de vormingen gevolgd hebben deze kennis in hun beroepsleven gebruikt hebben. Ook werd een praktische gids opgesteld met de belangrijkste principes van de cursus en tips en trucs inzake gelijkheid bij functieclassificatie. Deze gids is vooral gebaseerd op de bestaande module maar, op uitdrukkelijke vraag van de sociale partners, bevat hij ook een hoofdstuk over loonbepaling op basis van competenties. De toevoeging van dat hoofdstuk komt tegemoet aan de wens van de sociale partners door de huidige tendens in de ondernemingen om lonen veeleer te bepalen op basis van competenties in plaats van op basis van functies, een systeem met een intrinsiek risico voor discriminatie op basis van geslacht.

Na afloop van deze twee jaar kan gesteld worden dat de doelstelling van de verspreiding van kennis bereikt is. Via de sociale partners hebben 177 personen een opleiding gekregen (110 vrouwen en 67 mannen) verdeeld over 20 vormingssessies. Bij de vrouwen werd het taalevenwicht bereikt (55 deelnemers per taalrol) en bij de mannen is de verhouding 36 Nederlandstaligen en 31 Franstaligen. De verdere sensibilisatie op grote schaal is momenteel in handen de sociale partners.

Het budget voor dit project zit als volgt in elkaar :

2002 :

ESF :	390 308,35 EUR
FOD WASO :	325 856,04 EUR
programma gelijkheid :	77 572,23 EUR

2003 :

ESF :	171 041,35 EUR
FOD WASO :	122 592,35 EUR
programma gelijkheid :	53 152,00 EUR

In de Belgische universiteiten vertegenwoordigen vrouwen momenteel meer dan 50 % van de studenten van de eerste cyclus, maar slechts een derde van de doctoraten. Minimum 40

% van de assistenten zijn vrouwen, maar ze vormen slechts 8% van de gewone hoogleraars.

Het percentage vrouwen daalt dus naarmate het studieniveau en de academische hiërarchie stijgt. Daarnaast bevinden zich in bepaalde studierichtingen een groot aantal meisjes, terwijl ze in andere sterk in de minderheid zijn (bijvoorbeeld in exacte en toegepaste wetenschappen en in ingenieursopleidingen). Bovendien nemen vrouwen, op een aantal zeer zeldzame uitzonderingen na, de grote meerderheid van de administratieve functies in, vooral die onderaan de hiërarchie.

Daarbij komt nog de ondervertegenwoordiging van vrouwen in de beheers-, besluitvormings- en adviesorganen van de universiteiten, de onderzoeksinstellingen, de fondsen zoals het NFWO of het FRIA en het FWO-Vlaanderen en de academies.

Op basis van deze vaststelling werd begin 2003 beslist om een project te voeren om de verantwoordelijke overheden en het volledige personeel van de universitaire instellingen voor dit probleem te sensibiliseren.

De vzw Sophia werd met deze opdracht belast. Sophia speelt sinds zijn oprichting een rol als interface tussen de Vlaamse en Franstalige universiteiten. **De bedoeling is om bij te dragen tot de invoering van gender mainstreaming in de Belgische universiteiten met het oog op de integratie van een volun-taristisch en transversaal gelijkheidsbeleid voor de mannen en vrouwen die in deze sector werkzaam zijn.** Dit beleid is gericht op de verschillende takken van het personeel van deze instellingen : academisch, wetenschappelijk, administratief en technisch.

De gender-mainstreamingmethode zou moeten toegepast worden in het beleid inzake human resources management, de deelname aan de besluitvormingsorganen, de onderwijsactiviteiten en het onderzoek.

Om dit project tot een goed einde te brengen, bestaat de opdracht van Sophia uit vier onderling samenhangende etappes :

- 1) Het coördineren van de verschillende rond gelijkheid gesensibiliseerde universitaire groepen.
- 2) Het informeren en sensibiliseren van alle niveaus van het personeel van de Belgische universiteiten.
- 3) Het organiseren van een vorming rond « gender mainstreaming in de universiteiten », in functie van de vooraf in kaart gebrachte wensen en vragen van het personeel van de universiteiten.
- 4) Het samenstellen van een federaal netwerk inzake gelijkheid in de universiteiten.

Na afloop van het project kan bevestigd worden dat de werkzaamheden van Sophia een katalyserende werking hebben gehad in de universitaire context : er is een (weliswaar nog beperkte) vraag naar actie met betrekking tot de gelijkheid van vrouwen en mannen.

Daarvan getuigt de oprichting van commissies, denkgroepen, platformen enz. in de betrokken universiteiten in de loop van het afgelopen jaar. De initiatieven van Sophia hebben hiertoe bijgedragen en hebben ervoor gezorgd dat nieuwe categorieën van het personeel betrokken zijn bij de problematiek, zowel aan academische kant (bijvoorbeeld bij de exacte wetenschappen) als bij het wetenschappelijk en administratief personeel. De moeilijkheden houden verband met de beperkte duur van

het project, het te kleine aantal betrokken personen, een gebrek aan interesse bij de leiding van bepaalde universiteiten voor wie deze problematiek geen prioriteit is, een te beperkt aantal personen met kennis van zaken rond gender mainstreaming in de universiteiten en het particularisme van de universiteiten die soms weinig geneigd zijn om samen te werken met het netwerk van Sophia, dat vooral samengesteld is uit leden van de centra voor « Vrouwenstudies » en de feministische leerstoel.

Het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen zal ongetwijfeld een bepalende rol spelen bij de duurzaamheid van het project, waarschijnlijk in partnerschap met de vzw Sophia. Daarbij zal het gaan om de voortzetting van het terreinwerk, een specifieke sensibilisatieactie voor de academische autoriteiten te beginnen bij de rectoraten en de ontwikkeling van een externe expertise bij één universiteit die ook nuttig is voor de andere.

Strategische doelstelling F6 : Harmonisering van verantwoordelijkheden voor werk en gezin van vrouwen en mannen bevorderen.

De kwestie van het sociaal statuut van de bij een dienst aangesloten onthaalmoeders werd al behandeld in het vorige verslag in het kader van de versterking van de mechanismen voor de opvang van kleine kinderen. Sinds 1 april 2003 is een sociale bescherming op maat van kracht voor ongeveer 10 000 onthaalmoeders. Iedereen die momenteel als aangesloten onthaalmoeder werkt krijgt dus automatisch de rechten en plichten van dit nieuwe statuut. Zo zijn ze voortaan beschermd tegen ziekte, arbeidsongeschiktheid, beroepsziekten en arbeidsongevallen. Ze hebben ook recht op kinderbijslag en kunnen pensioenrechten openen. Bovendien hebben ze recht op een uitkering voor gedeeltelijke werkloosheid, dit wil zeggen in het geval wanneer kinderen afwezig zijn om redenen buiten de wil van de onthaalmoeder.

Opdat deze sociale bescherming niet teveel zou kosten voor de personen die als aangesloten onthaalouder werkzaam zijn, bedraagt de persoonlijke bijdrage die ze aan het RSZ betalen ongeveer 5 % van de uitkering die ze ontvangen (tegenover 13,07 % voor werknemers).

De Directie van de gelijke kansen heeft in 2002 en 2003 (gedurende 15 maanden) een project met Europese cofinanciering gevoerd, « **Actieve vaders** » genaamd. Dit project had als hoofddoelstelling de sensibilisatie van de mannen en de sociale partners voor de specifieke verlopen voor mannen in het raam van de combinatie van werk en privé-leven, zoals aanbevolen door de resolutie van de Raad van de Europese Unie van juni 2000 op initiatief van het Portugese voorzitterschap.

In België was het informatie- en sensibilisatiewerk vooral geconcentreerd rond ouderschaps- en vaderschapsverlof. Er werd een brochure op 300 000 exemplaren gedrukt, waarvan 75 % verspreid werd via ondernemingen, gemeenten, materniteiten, het ONE, Kind en Gezin, de Gezinsbond enz... De verspreiding van de brochures zal in 2004 voortgezet worden.

Er werd ook een theateranimatie ontwikkeld ten behoeve van de vakbonden, ondernemingen en de openbare sector. Het stukje werd 15 keer opgevoerd (minstens een keer per provin-

cie) en kon zo een duizendtal personen bereiken met een informatie- en sensibilisatierol bij het doelpubliek. Deze voorstelling is momenteel op video beschikbaar in het Frans en het Nederlands.

Het project kreeg een bedrag van 40 000 EUR toegewezen ten laste van het programma gelijke kansen van de federale begroting 2002. De Europese subsidie voor het Belgische luik van het project bedroeg 160 000 EUR.

Zeggenschap en besluitvorming (G)

Strategische doelstelling G1 : Maatregelen treffen om te zorgen voor een volwaardige participatie van vrouwen in machtsstructuren en besluitvorming.

Op 21 februari 2002 gaf het Parlement zijn goedkeuring aan de herziening van titel II van de Grondwet tot waarborging van het recht op gelijkheid van mannen en vrouwen en ter bevordering van hun gelijke toegang tot de door verkiezing verkregen mandaten en de openbare mandaten (B.S. van 26/02/2002). De Belgische grondwet garandeert sindsdien expliciet het principe van de gelijkheid van vrouwen en mannen, waardoor rechtszaken in geval van bewezen discriminatie mogelijk zijn en het positieve-actiebeleid gerechtvaardigd wordt.

De wijziging van artikel 10 en de invoeging van een artikel 11bis in de Grondwet hebben in het bijzonder de goedkeuring mogelijk gemaakt van verschillende wetsvoorstellen ter versterking van de bepaling die voorzien wordt in de wet van 24 mei 1994 ter bevordering van een evenwichtige verdeling van vrouwen en mannen op de kandidatenlijsten voor de verkiezingen.

- **De wet van 17 juni 2002 tot waarborging van een gelijke vertegenwoordiging van mannen en vrouwen op de kandidatenlijsten voor de verkiezingen van het Europees Parlement** (B.S. van 28/08/2002).
- **De wet 18 juli 2002 tot waarborging van een gelijke vertegenwoordiging van mannen en vrouwen op de kandidatenlijsten van de kandidaturen voor de verkiezingen van de federale Wetgevende Kamers en van de Raad van de Duitstalige Gemeenschap** (B.S. van 28/08/2002).
- **Bijzondere wet tot waarborging van een gelijke vertegenwoordiging van mannen en vrouwen op de kandidatenlijsten van de kandidaturen voor de verkiezingen van de Waalse Gewestraad, de Vlaamse Raad en de Brusselse Hoofdstedelijke Raad** (B.S. van 13/09/2002).

Deze drie wetten voeren een dubbele pariteit op de kandidatenlijsten in. Op elke kandidatenlijst mag het verschil tussen het aantal kandidaten van elk geslacht niet groter zijn dan één en de twee eerste kandidaten op elke lijst mogen niet van hetzelfde geslacht zijn.

Een overgangsbepaling stelt evenwel dat bij de eerstvolgende volledige hernieuwing van elke vergadering na het van kracht worden van de wet de eerste drie kandidaten op elke lijst niet van hetzelfde geslacht mogen zijn.

De parlementsverkiezingen van 18 mei 2003 waren de eerste verkiezingen waarbij alle kandidatenlijsten paritair samengesteld waren. In Januari 2004 heeft het Instituut voor de gelijk-

heid van vrouwen en mannen een **brochure** uitgebracht (1 500 exemplaren in elke taal voor een bedrag van 3 710 EUR) die aantoont dat, in een proportioneel kiessysteem, de combinatie van de pariteitswet en de uitbreiding van de kieskringen tot een opvallende stijging van het aantal verkozen vrouwen heeft geleid. Terwijl in 1999 de vrouwen 29 van de 150 zetels behaalden in de Kamer van Volksvertegenwoordigers, haalden ze er in 2003 52 van de 150, zijnde 34,6 % van de zetels. Met een stijging van 19,3 % naar 34,6 % van de verkozenen, is de vrouwelijke aanwezigheid in de Kamer van Volksvertegenwoordigers dus met 79,3 % toegenomen tussen de parlementsverkiezingen van 1999 en 2003.

Begin mei 2003 keurde het Parlement een **wet** goed tot wijziging van de wet van 20 juli 1990 ter bevordering van de evenwichtige aanwezigheid van mannen en vrouwen in organen met adviserende bevoegdheid. De wet van 3 mei 2003 (B.S. van 12/06/2003) voorziet met name :

- het opstellen van een limitatieve lijst van organen die binnen het toepassingsgebied van de wet vallen om de controle en toepassing ervan ter vergemakkelijken. De automatische actualisatie zal gebeuren via een verplichte inschrijvingsprocedure voor alle organen met een adviserende bevoegdheid;
- de oprichting van een commissie die advies moet geven met betrekking tot de bevordering van de evenwichtige aanwezigheid vrouwen in adviesorganen. Deze commissie zal zich daarnaast moeten uitspreken over de bepaling en de evolutie van de lijst en over de vragen tot afwijking en uitsluiting uit het toepassingsgebied;
- De striktere definitie van de draagwijdte van het quorum dat afzonderlijk van kracht is voor de effectieve leden, de plaatsvervangers en elke structurele onderverdeling van het adviesorgaan;
- de mogelijkheid tot aanpassing van het quorum via een in de Ministerraad goedgekeurd koninklijk besluit om de evenwichtige aanwezigheid van mannen en vrouwen in adviesorganen te verbeteren.

Het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen werkt momenteel aan de bepaling van de limitatieve lijst van organen die in het toepassingsgebied van de wet vallen en aan de oprichting van de commissie ad hoc die door de wet voorzien wordt.

Zoals aangekondigd in het verslag met betrekking tot het jaar 2001, heeft de Minister de Nationale Arbeidsraad gevraagd om pistes aan te reiken met het oog op de verbetering van de **aanwezigheid van vrouwen bij het collectief overleg**. In zijn advies nr. 1407 van 12 juni 2002 vestigde de Nationale Arbeidsraad de aandacht van de paritaire comités op de te bereiken doelstelling van een evenwichtige aanwezigheid van vrouwen in hun midden en gaf hij aan binnen een termijn van twee jaar hun inspanningen terzake te zullen onderzoeken. Het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen zal de resultaten zorgvuldig onderzoeken.

In de loop van de zomer van 2002 heeft de Directie van de gelijke kansen een brochure gepubliceerd en verspreid waarin de resultaten van de sociale verkiezingen van mei 2000 geanalyseerd worden, getiteld « Vrouwen en het sociaal overleg in de

ondernemingen. Analyse van de resultaten van de sociale verkiezingen van mei 2000 vanuit een genderinvalshoek » (5 000 exemplaren in het Frans en in het Nederlands voor een budget van 14 166,50 EUR ten laste van het programma gelijke kansen voor mannen en vrouwen).

Institutionele mechanismen voor de verbetering van de positie van de vrouw (H)

Strategische doelstelling H1 : *Nationale organen en andere overheidsinstellingen oprichten en versterken.*

Het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen werd opgericht door de wet van 16 december 2002, die op 31 december 2002 in het Belgisch Staatsblad verscheen.

Het instituut heeft als taak toe te zien op de naleving van de gelijkheid van vrouwen en mannen, elke vorm van discriminatie en ongelijkheid op basis van het geslacht te bestrijden en instrumenten en strategieën die gestoeld zijn op een geïntegreerde aanpak van de genderdimensie uit te werken.

Het neemt de bevoegdheden over van de Directie van de gelijke kansen van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg. Op 1 juni 2003 werd het personeel ervan naar het Instituut overgeheveld.

Het Instituut heeft het statuut van een overheidsinstelling van categorie B.

Het Instituut is bevoegd om :

1. de studies en onderzoeken betreffende gender en gelijkheid van vrouwen en mannen te verrichten, ontwikkelen, ondersteunen en coördineren, en de impact van de concrete beleidslijnen, programma's en maatregelen vanuit genderperspectief te evalueren;
2. aanbevelingen te richten tot de overheid ter verbetering van de wetten en reglementeringen;
3. aanbevelingen te richten tot de overheid, privé-personen of instellingen naar aanleiding van de resultaten van de onder 1 vermelde studies en onderzoeken;
4. ondersteuning en bijstand te organiseren aan de verenigingen die actief zijn op het vlak van de gelijkheid van vrouwen en mannen, of voor projecten ter bevordering van de gelijkheid van vrouwen en mannen;
5. binnen de perken van zijn doelstelling, hulp te verlenen aan iedereen die om raad vraagt in verband met de omvang van zijn rechten en plichten. Die hulp laat de betrokkene toe om inlichtingen en raadgevingen te verkrijgen over de middelen die hij/zij kan aanwenden om zijn/haar rechten te doen gelden;
6. in rechte op te treden in rechtsgeschillen waartoe de toepassing van de strafwetten en andere wetten die specifiek tot doel hebben de gelijkheid van vrouwen en mannen te waarborgen, aanleiding kan geven;
7. in het kader van zijn opdracht, alle nodige informatie, documentatie en archieven aan te leggen en te verstrekken;
8. de statistische gegevens en de rechterlijke beslissingen die nuttig zijn voor de evaluatie van de wetten en reglementeringen betreffende de gelijkheid van vrouwen en mannen te verzamelen en te publiceren, zonder mogelijkheid tot identificatie van de betrokken partijen;

9. wanneer het Instituut feiten inroept die aanleiding geven tot een vermoeden van een discriminerende behandeling zoals bedoeld in de wetten en reglementering betreffende de gelijkheid van vrouwen en mannen, aan de bevoegde overheid te vragen om op de hoogte gebracht en gehouden te worden van de resultaten van de analyse van de bewuste feiten;

10. een netwerkstructuur uit te werken met de verschillende betrokken partijen in het domein van de gelijkheid van vrouwen. Het beschikt over twee beheersorganen :

- een raad van bestuur waarvan de leden benoemd werden door het koninklijk besluit van 24 maart 2003 (B.S. van 31 maart 2003);
- een directie waarvoor de selectieprocedure gelanceerd werd door middel van een publicatie van het Selectiebureau van de Federale Overheid in het Belgisch Staatsblad van 8 april 2003.

Het Instituut zal ook belast worden met de voorbereiding en toepassing van regeringsbeslissingen en de follow-up van de Europese en internationale beleidslijnen inzake de gelijkheid van vrouwen en mannen. Het zal deze opdracht uitvoeren onder het gezag van de minister die belast is met het beleid inzake de gelijkheid van vrouwen en mannen. De minister kan het Instituut echter enkel positieve bevelen geven.

De bevoegde ministers en staatssecretarissen stellen, op verzoek van het Instituut, de informatie ter beschikking die nodig is voor de vervulling van zijn opdracht. Het Instituut kan het advies inwinnen van de Gemeenschappen, de Gewesten, de provinciale en de lokale overheden en van elke andere openbare instelling als dit nuttig is voor de uitvoering van zijn opdracht.

Vanaf 2004 zal het Instituut over een specifieke dotatie beschikken op het budget van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal overleg. De dotatie ten laste van de begroting 2004 van de FOD bedraagt 4 158 000 EUR.

Het Instituut krijgt ook een subsidie van de Nationale Loterij. In 2002 bedroeg deze subsidie ongeveer 75 000 EUR en in 2003 100 000 EUR.

Het jaar 2003 moet als een overgangsjaar beschouwd worden. Hoewel de wet eind 2002 gestemd werd, werd het personeel pas in juni 2003 overgeheveld en het specifieke budget bestaat nog maar sinds begin 2004 (ook de beloofde sommen van de Nationale Loterij werden pas eind 2003 en begin 2004 uitbetaald). Ten slotte was de procedure voor de benoeming van de directie eind 2003 nog niet afgesloten.

De Minister zorgt eveneens voor de **ondersteuning van het verenigingsleven** als contactpunt met de burgermaatschappij. Vier organisaties ontvangen structurele financiële steun van de federale Staat.

De vzw Amazone, met als opdrachten het creëren van voorwaarden die een effectieve en efficiënte werking mogelijk maken van de vrouwenorganisaties en -groeperingen die erom vragen, de organisatie van een ontmoetingscentrum voor de vrouwenverenigingen en de promotie van de vrouwenbeweging, de organisatie en de ondersteuning van initiatieven ter bevordering van de gelijkheid van mannen en vrouwen.

Amazone kon in 2002 en 2003 rekenen op diverse subsidies van de federale overheid, namelijk :

- 436 000 EUR en 450 000 EUR voor personeelsuitgaven
- 139 000 EUR en 140 000 EUR voor uitrusting en werking
- 248 000 EUR en 260 000 EUR voor het huren van gebouwen in 2002 en 2003 van het federale budget voor gelijke kansen beheerd door de Directie van de gelijke kansen van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg.

De doelstelling van **de vzw Sophia** is « het bevorderen van de gelijkheid van mannen en vrouwen door het verspreiden van informatie over vrouwenstudies, -onderzoek en -onderwijs en over de vrouwen in België door het stimuleren van de reflectie en het debat, en dit met alle middelen die zij nodig acht ».

De vzw ontvangt 64 452,32 EUR subsidie van de federale overheid die de personeels- en werkingskosten moet dekken.

Om hen toe te laten om in te staan voor de coördinatie van de vrouwenorganisaties bij de tenuitvoerlegging van het actieplatform van Peking, beschikken **de CFFB en de NVR** sinds 2001 elk over een structurele subsidie van 30 000 EUR per jaar. Het budget voor gelijke kansen bevat ook een budgettair artikel over de subsidiëring van eenmalige projecten van verenigingen die tot doel hebben de sociale emancipatie van de vrouw te stimuleren en te bevorderen. In 2002 en 2003 bedroeg dit budget 188 000 en 191 000 EUR.

Strategische doelstelling H2 : *Een genderperspectief integreren in wetgeving, overheidsbeleid, programma's en projecten.*

Hoewel ze verder gaat met de tenuitvoerlegging van specifieke maatregelen ter bevordering van de gelijkheid van vrouwen en mannen, heeft de Minister geprobeerd om, in samenwerking met haar collega's uit de regering, een geïntegreerde benadering van de gelijkheid van mannen en vrouwen (**« gender mainstreaming »**) te ontwikkelen.

Zoals gezegd in het verslag van 1999 erkent de regering de rol die zij te vervullen heeft bij de verwezenlijking van de gelijkheid van vrouwen en mannen. Het postulaat aan de basis van dit initiatief is de erkenning van de transversaliteit van de genderdimensie.

In 2001 werd het akkoord van de regering om een beleid voor de gelijkheid van vrouwen en mannen te voeren in de praktijk gebracht. Elk departement heeft zich aldus verbonden om in het raam van zijn beleid een strategische doelstelling te bepalen die bijdraagt tot de bevordering van de gelijkheid van vrouwen en mannen en tot het waarborgen van de ontwikkeling, de tenuitvoerlegging, de follow-up en de evaluatie van die doelstelling.

Elke Minister heeft formeel iemand van zijn of haar Kabinet en iemand van zijn of haar administratie aangeduid voor de opvolging van het verloop van het project.

Om de regering te helpen bij het naleven van deze verbintenissen, werd door de Minister belast met het gelijkekansenbeleid ook een cel « mainstreaming » bestaande uit universitaire deskundigen opgericht. Deze werkgroep werd samengesteld en gecoördineerd door de vroegere Directie van de gelijke kansen van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg, waarvan van het personeel werd overgeheveld naar het Instituut voor de Gelijkheid van vrouwen en mannen. De cel heeft in eerste instantie een vorming rond « gender mainstre-

aming » gegeven aan alle betrokkenen bij het project. Vervolgens hebben ze elk van de departementen begeleid bij de tenuitvoerlegging van hun strategische doelstelling in functie van hun specifieke deskundheidsdomeinen. De doelstellingen werden geherdefinieerd en opgedeeld in meer operationele subdoelstellingen volgens een achtstappenmethode met checklists (sleutelvragen voor de verduidelijking van de gedefinieerde doelstelling, sleutelvragen voor de definitie van tussentijdse resultaten, een operationeel plan voor de realisatie van tussentijdse resultaten, enz.) die ontwikkeld werd door de universitaire ploeg, die bestond uit medewerkers van de KUL, de UIA, de ULB, de ULG en de VUB (kost van 147 004,81 EUR ten laste van het programma voor gelijkheid van 2002).

Dit pilootproject werd opgestart in januari 2001 en werd in voortgezet in 2002 waarbij, als gevolg van de beslissing van de Ministerraad van 8 maart 2002, ook een proefproject rond « **gender budgeting** » geïntegreerd werd, een essentiële component van « gender mainstreaming » (kost van 48 289,37 EUR in 2002 en 33 792,00 in 2003 ten laste van het programma voor gelijkheid). Dit proefproject in de vorm van onderzoeksactiviteit van juni tot december 2002 en werd uitgevoerd door een universitaire ploeg (EgiD/Ulg, IOB/UA).

Ter herinnering : « gender budgeting » (begrotingsanalyse in termen van gender en gelijkheid) is gericht op het aanpakken van het probleem van de ongelijkheid tussen vrouwen en mannen voor middel van een analyse van de overheidsuitgaven, de belastingsinkomsten, andere financiële inkomsten en budgetten vanuit een genderinvalshoek en dus van de gevolgen en hun impact op de ongelijkheden tussen vrouwen en mannen, meisjes en jongens.

De doelstelling van deze analyse is dus de identificatie van de beslissingen en keuzes die deze ongelijkheden versterken of afzwakken.

Dit instrument is dus een voortgezette vorm van « gender mainstreaming ». De denkwijze is dezelfde, het enige verschil is de aandacht die geschonken wordt aan de verdeling van de financiële middelen, dus van de hulpbronnen als een factor van ongelijkheid of, integendeel, gelijkheid.

Aangezien « gender budgeting » erop gericht is om bij het proces van de budgettaire beslissingen rekening te houden met de sociaal-economische realiteit van vrouwen en mannen en de evolutie ervan beantwoordt het volledig aan de wens naar efficiëntie en effectiviteit van het overheidsbeleid.

De doelstelling van de eerste fase van het project (van juni tot december 2002) bestond uit het testen van een of meer methodologische instrumenten voor « gender budgeting », het bepalen van de voorwaarden en modaliteiten voor de overdraagbaarheid ervan naar de Belgische federale begroting, de identificatie van de noodzakelijke gegevens voor de realisatie van een budgetanalyse vanuit een genderinvalshoek en van de middelen die nodig zijn om die gegevens te verzamelen, het precies omschrijven van de uitvoeringsmodaliteiten (de fasen maar ook de obstakels en hinderpalen die moeten overwonnen worden) en het bepalen van de modaliteiten en voorwaarden voor een succesvolle algemene toepassing van dergelijke instrumenten.

Er werd eerst een vorming van anderhalve dag gegeven aan de verschillende terreinactoren. Daarna heeft de universitaire

ploeg de verantwoordelijken in elk van de departement ontmoet om een overzicht op te stellen van wat er bestaat in termen van geslachtsspecifieke gegevens met betrekking tot het doelpubliek van begrotingslijnen, de impact van begrotingsoriëntaties op mannen en vrouwen, wat er kan gebeuren of wat de problemen zijn, enz. (volgens een welbepaald analyseschema).

Tijdens deze eerste fase hebben twee departementen diepgaand werk verricht. Bij de Directie-generaal voor Ontwikkelingssamenwerking werd een analyse gemaakt van het Belgisch beleid inzake ontwikkelingssamenwerking vanuit het perspectief van de pertinentie van de begrotingskeuzes met betrekking tot de doelstelling van de gelijkheid van vrouwen en mannen. De Federale Overheidsdienst Financiën heeft een analyse gemaakt van de hervorming van de personenbelasting. Tijdens de tweede fase ging het werk verder en heeft een comité van experts inzake discriminaties tussen mannen en vrouwen een inventaris opgesteld van de bepalingen van de personenbelasting die een impact kunnen hebben op het beginsel van de gelijkheid van vrouwen en mannen.

Na deze 6 maanden van werkzaamheden kwam uit het verslag de draagwijdte en de complexiteit van het gender-budgeting-concept naar voren. Er werden acties opgestart maar de termijn van het project was te kort om de opdracht te vervullen. De overeenkomst werd dus verlengd van januari tot april 2003 om zo het thema verder uit te diepen en de acties te af te werken. De doelstellingen van deze tweede conventie waren :

- De realisatie van een sensibilisatiefolder rond gender budgeting;
- Het verbeteren van de kennis over een aantal ervaringen uit het buitenland om te begrijpen hoe men in die landen dit concept in de praktijk heeft gebracht;
- Het meer in detail bestuderen van een aantal begrotingslijnen van FOD's die interessant waren gebleken in het raam van het project;
- Het formuleren van voorstellen over de middelen die nodig zijn voor de integratie van het analyseschema in de projecten en acties die beheerd worden door de federale overheid.

Na afloop van het project werd een syntheseverslag gemaakt met de belangrijkste elementen van de twee activiteitenverslagen van het onderzoek. Deze twee instrumenten werden verspreid tijdens de studievoormiddag van 24 november 2003 waar een zestigtal personen uit verschillende middelen aanwezig waren (ambtenaren van Financiën en Begroting, gelijkheidsspecialisten, verenigingen, onderzoekers, enz.). De documenten werden verspreid onder de geïnteresseerden en zullen in 2004 op ruimere schaal verdeeld worden.

De creatie van de cel « mainstreaming » en het project « gender budgeting » hebben geleid tot meer informatie en sensibilisatie rond deze thema's en een aantal concrete acties die er uit zijn voortgekomen werden in 2001 al opgenomen in de verslagen die op basis van de wet van 6 maart 1996 aan de federale kamers moeten worden voorgelegd, andere zijn opgenomen in de bijdragen van de verschillende regeringsleden voor dit verslag.

De invoering van een « gender-mainstreamingstrategie » inclusief « gender budgeting » is echter een langetermijnproces met

vele sensibilisatie- en leerfasen. Hoewel de tastbare resultaten in termen van impact op het leven van mannen en vrouwen in de Belgische samenleving nog zeer bescheiden zijn, werd binnen de federale overheid een mentaliteitsverandering op gang gebracht en werden in een groot aantal departementen kleine stappen gezet voor de bevordering van de gelijkheid van vrouwen en mannen.

Bij de **evaluatie van het project « gender mainstreaming »** begin 2003 gingen de aanbevelingen van de experts vooral over de institutionalisering van het proces waarvoor inspanningen op lange termijn en duidelijke doelstellingen nodig zijn, de voortzetting van het informatie- en sensibilisatiewerk inzake de gelijkheid van vrouwen en mannen, met name ten aanzien van de hoge administratieve en politieke hiërarchie, daarbij wijzend op het verband leggen tussen de gelijkheidsdoelstelling aan de organisationele realiteit van de overheid en de noodzakelijke deskundige en begeleidende rol die het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen daarbij zou moeten spelen.

Wat betreft de **evaluatie van het project « gender budgeting »** lijkt het vooreerst essentieel om nogmaals de nadruk te leggen op de pertinentie en de belangrijkheid van de doelstelling van de gelijkheid tussen de geslachten en de noodzaak van de evaluatie van het overheidsbeleid en het ontwikkelingsproces van dat beleid met het oog op het wegwerken van ongelijkheden. Er moet ook verdergewerkt worden aan het verklaren en documenteren van de voortbestaande ongelijkheden tussen vrouwen en mannen. Hieromtrent lijkt het essentieel om te laten inzien dat deze ongelijkheden niet kunnen teruggebracht worden tot een statistische ondervetegenwoordiging, waar het om gaat zijn machtsverhoudingen en hiërarchische verhoudingen die leiden tot precaire situaties, devalorisatie en uitsluiting.

Er moet ook benadrukt worden dat de corrigerende maatregelen belangrijk zijn omdat ze gericht zijn op correctie van ongelijkheden uit het verleden, maar dat verstandig management veronderstelt dat ze vermeden wordt en er dus preventief moet opgetreden worden, wat ook de kern is van « gender mainstreaming ».

De aanvankelijke duur van het project (van juni tot december 2002) liet de onderzoeksploeg niet toe om de informatie- en sensibilisatie-instrumenten te ontwikkelen die onmisbaar zijn voor de duurzaamheid van het werk in de administraties, niet-tegenstaande het werk veelbelovend was. Na de verlenging herinnert het tweede verslag aan het waarom, het wat, hoe en met wie inzake « gender budgeting ».

De conclusies hebben het vervolgens over de succesfactoren (instemming van de politieke en bestuurlijke leiding met de nagestreefde doelstellingen; beschikken over de kennis die nodig is om het gendereffect te begrijpen en in het bijzonder geslachtsspecifieke statistieken maar ook kwalitatieve gegevens die het mogelijk maken om ze te analyseren; beschikken over eenvoudige, realistische en soepele werkmethodes; de aanwezigheid van aansprekende factoren) en de remmen en hinderpalen (niet achter de gelijkheidsdoelstelling staan; geen rekening houden met de verschillende potentiële effecten van beleidsmaatregelen; tekort aan gegevens; tijdstekort; het jargon dat rond dit thema hangt; onverzoenbaarheid tussen de voorgestelde methodes en de functioneringsregels van de

instellingen; gebrek aan doorzichtigheid in de huidige overheidsbegrotingen; niet-resultaatgericht overheidsbeleid). Ook de mogelijke katalysatoren passeren de revue en tot slot worden nog een aantal voorstellen en aanbevelingen geformuleerd voor de doeltreffende toepassing van « gender budgeting » bij de Belgische federale overheid.

Momenteel zijn gesprekken aan de gang rond de institutionalisering van het mainstreamingproces met inbegrip van « gender budgeting » op basis van de ervaring die werd opgedaan door deze twee projecten.

De Minister heeft het gender-mainstreamingbeleid op plaatselijk niveau door de heroriëntatie van het **lokaal gelijkekansenbeleid** voortgezet. In eerste instantie heeft ze beslist om samen te werken met de Gemeenschappen en de Gewesten. Vroeger was het partnerschap inzake het lokaal beleid beperkt tot de provincies. Om een duurzame dynamiek op dit niveau te bewerkstelligen, werd er beslist om in 2002 en 2003 specifieke middelen toe te kennen voor de gelijkheid van vrouwen en mannen op lokaal niveau.

De financiering van overeenkomsten voor het op poten zetten van een provinciale coördinatie werd voortgezet, maar ze werd ook toegekend door de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap en het Waals Gewest. Er is ook een akkoord tussen de federale Staat en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In 2002 bedroeg de financiering van de provinciale coördinatie 194 950,99 EUR waarvan 91 904,33 ten laste van het programma voor gelijkheid van de federale begroting. In 2003 liep deze financiering op tot 247 100 EUR, waarvan 133 740 EUR van het federale budget voor gelijkheid.

De provinciale dienst gelijke kansen heeft voortaan als opdracht om samen te werken met de plaatselijke besturen om projecten te ontwikkelen ter bestrijding van fysiek en seksueel geweld op vrouwen en om de gelijkheid van vrouwen en mannen op plaatselijk niveau te bevorderen op socio-economisch vlak, in het maatschappelijk leven en in de toegang tot de besluitvorming. De idee is om de projecten meer te richten op de diensten aan de bevolking dan op het intern gelijkekansenbeleid. Voor de twee luiken zijn respectievelijke provinciale begeleidingscomités opgericht die samengesteld zijn uit lokaal werkzame deskundigen in de behandelde thema's. Ze zijn belast met de begeleiding en de evaluatie van de projecten die voorzien zijn in de jaarlijkse actieplannen, waarvan het eerste in 2002 van start is gegaan.

Zoals aangekondigd in het vorige verslag, werd in 2002 en 2003 in partnerschap met de provincies financiering verleend aan proefprojecten op plaatselijk niveau via verenigingen en in samenwerking met de gemeenschappen en de gewesten.

In 2002 bedroeg het budget voor de financiering van deze projecten 220 920,94 EUR, waarvan 118 470,56 EUR van het gelijkheidsprogramma van de federale begroting. In 2002 werd 206 813,20 EUR uitgetrokken, 106 446,66 EUR daarvan ten laste van gelijkheidsprogramma van de federale begroting.

Ten slotte heeft de Vice-Eerste Minister van Werkgelegenheid en Gelijke kansen, in overleg met de Minister van Economie en Wetenschappelijk Onderzoek, belast met het Grootstedenbeleid een specifieke steun aangeboden aan steden en gemeenten die, in het raam van de afsluiting van het

contract inzake het programma voor het grootstedenbeleid 2002, markante en vernieuwende projecten ter bevordering van de gelijkheid van mannen en vrouwen voorstelden. Er werden 6 overeenkomsten voorzien voor pilootprojecten rond gelijke kansen met elk een budget van 12 480 EUR. Het gaat om Antwerpen, Gent, La Louvière, Luik, Sint-Jans-Molenbeek en Sint-Gillis.

Strategische doelstelling H3 : *Naar sekse uitsplitsen van gegevens en informatie verspreiden ten behoeve van planning en evaluatie.*

Op 6 mei 2002 werd een **studiedag gehouden met als titel : « Vrouwen en mannen zichtbaar maken in de statistieken »**. De bedoeling was het sensibiliseren van de « producenten » van statistieken voor het belang van naar geslacht uitgesplitste statistieken door de valorisatie van het werk van het LUC rond "gender statistics" dat tot stand kwam in samenwerking met de DWTC en de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg, de belichting van de ervaringen uit andere Europese landen en op het niveau van de Europese Unie en de confrontatie van 'producenten' en 'gebruikers' (bijvoorbeeld onderzoekers) van statistieken in thematische workshops. De doelgroep bestond meer in het bijzonder uit verantwoordelijken inzake statistiek van het NIS, de Kruispuntbank van de sociale zekerheid en verschillende departementen (Financiën, Werkgelegenheid, RVA, Sociale Zaken, RIZIV, Communicatie en Infrastructuur, Binnenlandse zaken, enz.), leden van de Hoge Raad voor de Statistiek, vakbonden, het VBO, de Gewesten, de cel mainstreaming (of toch de groep gender budgeting) en onderzoekers/sters.

Naast de bespreking van buitenlandse en Belgische ervaringen (op basis van het in 2001 gepubliceerd handboek « Mannen en Vrouwen op de drempel van de 21ste eeuw. Handleiding genderstatistieken ») was de studiedag vooral geconcentreerd op de uitwisseling van ervaringen tussen producenten en gebruikers van statistieken in de domeinen van de werkgelegenheid, inkomsten en de besluitvorming op politiek en bestuurlijk niveau en bij het sociaal overleg.

De studiedag was een belangrijk instrument voor de sensibilisatie voor het belang van de productie van naar geslacht uitgesplitste statistieken en specifieke statistische onderzoeken. Meerdere instanties hebben zich verbonden tot een betere integratie van de genderdimensie bij de productie van hun statistieken en de Hoge Raad voor de Statistiek werd door zijn voogdijminister gevraagd om een advies uit te brengen over de manier waarop het genderperspectief kan geïntegreerd worden in de werkzaamheden van het Nationaal Instituut voor de Statistieken. **Op 12 juni 2002 bracht de Hoge Raad voor de Statistiek een advies uit met betrekking tot genderstatistieken getiteld : « Statistische analyse van de positie van de vrouwen in de samenleving ».**

Zoals vermeld in punt C3 zorgt het Fonds voor Arbeidsongevallen als gevolg van een bewustmakingsactie sinds 2003 voor de verzameling van naar geslacht uitgesplitste gegevens en integreert het de genderspecifieke aspecten in zijn statistisch werk.

Het project Diane is een project met Europese cofinanciering in het raam van het programma « EQUAL » dat deel uitmaakt van het federaal programma gelijke kansen.

De doelstelling van het project is het opstellen van geslachtsspecifieke statistieken met betrekking tot de oprichting van ondernemingen door vrouwen en de vrouwen die ingeschreven zijn als zelfstandige en de creatie van netwerken rond deze materie. Het project loopt gedurende de begrotingsjaren 2002, 2003 en 2004.

De jaren 2002 en 2003 waren gericht op de eerste doelstelling van het project, de productie van geslachtsspecifieke statistieken. De cofinanciering door het gelijkheidsprogramma van de federale begroting bedroeg 100.000 EUR (begroting 2002 gebruikt in 2002 en 2003).

Het project zorgde ook voor de bewustmaking rond het belang van de genderdimensie in de werkzaamheden van de Belgische projectpartners. Gedurende de periode in kwestie is het aantal vrouwelijke leden van de raad van bestuur van de Union des Classes moyennes van Henegouwen, een partner in het project, gestegen van 1 naar 10 op een totaal van 40 leden.

9. Mensenrechten van vrouwen (I)

Strategische doelstelling I1 : *De mensenrechten van vrouwen bevorderen en beschermen door de volledige uitvoering van alle mensenrechteninstrumenten, en wel in het bijzonder het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (CEDAW).*

Op 12 december 2002 organiseerde de Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen een studievoormiddag onder het motto « De Verenigde Naties : een troef voor vrouwen ». De doelstelling van deze voormiddag was het voorstellen van de structuren van Verenigde Naties ten dienste van de gelijkheid en het aantonen van de invloed van dit orgaan op de gelijkheid door middel van twee voorbeelden : de wereldvrouwenconferenties enerzijds en het verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen en de opvolging ervan anderzijds. De voormiddag werd afgesloten met een denkoefening rond de rechten van vrouwen in het kader van de mensenrechten en een debat over de rol van de niet-gouvernementele organisaties bij de ondersteuning van de werkzaamheden van de Organisatie van de Verenigde Naties. De organisatie van dit evenement werd toevertrouwd aan de Directie van de gelijke kansen (sindsdien opgenomen in het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen). De kostprijs van 3 925 EUR werd gedragen door het artikel met betrekking tot de werking van de Raad van de Gelijke Kansen van het federale programma voor de gelijkheid van het begrotingsjaar 2002.

Strategische doelstelling I2 : *Gelijkheid en non-discriminatie in het recht en in de praktijk verhogen.*

- **De wet van 21 februari 2002 tot wijziging van de Grondwet, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 26 februari 2002**, heeft een alinea 3 ingevoegd in artikel 10 : « De gelijkheid van vrouwen en mannen is gewaarborgd »;

- De wet van 5 maart 2002 betreffende het beginsel van non-discriminatie ten gunste van deeltijdwerkers, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 13 maart 2002, bepaalt dat deeltijdse werknemers niet minder gunstig behandeld mogen worden met betrekking tot de arbeidsvoorwaarden dan voltijdse werknemers in een vergelijkbare situatie louter op grond van het feit dat zij in deeltijd werkzaam zijn, tenzij het verschil in behandeling om objectieve redenen gerechtvaardigd is;
- Het decreet van 8 mei 2002 houdende evenredige participatie op de arbeidsmarkt, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 26 juli 2002, waardoor de Vlaamse regering overgaat tot de opheffing van Titel V van de wet van 4 augustus 1978 betreffende de gelijke behandeling van mannen en vrouwen ten aanzien van de arbeidsvoorwaarden, de toegang tot het arbeidsproces, de beroepsopleiding en de promotiekansen en ten aanzien van de toegang tot een zelfstandig beroep, die werd opgeheven door de wet van 7 mei 1999 op de gelijke behandeling van mannen en vrouwen ten aanzien van de arbeidsvoorwaarden, de toegang tot het arbeidsproces en de promotiekansen, de toegang tot een zelfstandig beroep en de aanvullende regelingen voor sociale zekerheid, maar enkel voor wat valt onder de bevoegdheid van de federale wetgever, is van kracht geworden op 1 oktober 2002;
- De wet van 5 juni 2002 betreffende het non-discriminatiebeginsel ten voordele van werknemers met een arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 26 juni 2002, bepaalt dat werknemers met een arbeidsovereenkomst voor een bepaalde tijd niet minder gunstig behandeld mogen worden met betrekking tot de arbeidsvoorwaarden dan vergelijkbare werknemers in vaste dienst louter op grond van het feit dat zij voor bepaalde tijd werken, tenzij het verschil in behandeling om objectieve redenen gerechtvaardigd is;
- De wet van 11 juni 2002 betreffende de bescherming tegen geweld, pesterijen en ongewenst seksueel gedrag op het werk, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 22 juni 2002, en zijn koninklijk besluit van 11 juli 2002 betreffende de bescherming tegen geweld, pesterijen en ongewenst seksueel gedrag op het werk, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 18 juli 2002, vervolledigen het Belgisch juridisch arsenaal, dat gedeeltelijk onaangepast was. De wet van 11 juni 2002 schrijft zich in in de wet van 4 augustus 1996 betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk en heeft twee hoofddoelstellingen : de preventie en de bescherming van werknemers tegen dergelijke daden (het koninklijk besluit van 11 juli 2002 betreffende de bescherming tegen geweld, pesterijen en ongewenst seksueel gedrag op het werk, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 18 juli 2002 hoort bij deze wet);
- De wet van 16 december 2002 houdende oprichting van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 31 december 2002, heeft gezorgd voor de oprichting van het Instituut, dat zeer algemene bevoegdheden heeft gekregen ter bestrijding van de discriminatie tussen mannen en vrouwen in de materies die onder de federale wetgeving vallen. Daarnaast is het Instituut ook gemachtigd om in rechte op te treden;

- De wet van 25 februari 2003 ter bestrijding van discriminatie en tot wijziging van de wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 17 maart 2003, beoogt de bestrijding van elke discriminatie gebaseerd op het geslacht, een zogenaamd ras, de huidskleur, de afkomst, de nationale of etnische afstamming, seksuele geaardheid, de burgerlijke staat, de geboorte, het fortuin, de leeftijd, het geloof of de levensbeschouwing, de huidige of toekomstige gezondheidstoestand, een handicap of een fysieke eigenschap.

Deze wet is van toepassing op de werkgelegenheid met uitzondering van de discriminaties op basis van het geslacht (waarvoor verwezen wordt naar de wet van 7 mei 1999 op de gelijke behandeling).

Strategische doelstelling I3 : *Vrouwen in staat stellen kennis te nemen van hun rechten.*

- Het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen, dat opgericht werd door de wet van 16 december 2002, heeft als taak "toe te zien op de naleving van de gelijkheid van vrouwen en mannen, elke vorm van discriminatie en ongelijkheid op basis van het geslacht te bestrijden en instrumenten en strategieën die gestoeld zijn op een geïntegreerde aanpak van de genderdimensie uit te werken". Het is met name bevoegd voor de productie van alle informatie die het nodig acht om zijn doelstelling te vervullen. Daarom zet het Instituut de publicatie voort van de « Basisdocumentatie » inzake de gelijkheid van vrouwen en mannen, die bestaat uit een overzicht van het Europees gemeenschapsrecht, verwijzingen naar Europese rechtspraak, de Belgische wetgeving en de Belgische rechtspraak ter zake, bibliografische gegevens en verwijzingen naar belangrijke publicaties. Van zodra het Instituut over een eigen website beschikt zal dit instrument verspreid worden via het internet.
- Daarnaast werd ook de aanzet gegeven tot de actualisatie van de Wetswijzer Gelijke Kansen. De Minister bevoegd voor gelijke kansen nam het initiatief tot het opstellen van een codex van de voornaamste rechtsregels inzake de gelijke kansen voor mannen en vrouwen. Naast de Belgische wetgeving vermeldt deze codex ook de Europese en internationale wetgevingen. Men vindt er een selectie van teksten uit de belangrijkste domeinen van de gelijkheidsproblematiek : de arbeidsmarkt, de sociale zekerheid, de besluitvorming en het geweld. De wetswijzer gaat nog verder dan de problematiek van de gelijke kansen, want naast de regels tot waarborging en begunstiging van de gelijke kansen bevat hij ook de wetteksten die vooral op vrouwen betrekking hebben. Hij bevat ook een lijst van de Europese en Belgische jurisprudentie en een opsomming van de voornaamste publicaties inzake gelijkheid. ■

Verlag van de Minister van de Ontwikkelingsamenwerking, Marc VERWILGHEN (Jaar 2002-2003)

Inleiding

De wet van 25 mei 1999 betreffende de internationale samenwerking heeft aan het principe van de gelijkheid van rechten en kansen tussen mannen en vrouwen kracht van wet gegeven.

Overeenkomstig de bepalingen van deze wet werden een Strategienota « **Gelijkheid van rechten en kansen tussen vrouwen en mannen** » (en een actieplan voor de uitvoering) opgesteld en in 2002 overgemaakt aan het Federale parlement. In zijn algemene beleidsnota die hij op 23 oktober 2003 heeft voorgesteld aan het Federale parlement, heeft de Minister van ontwikkelingsamenwerking opnieuw **het prioritaire karakter van gender** bevestigd als transsectoraal thema. Hij heeft ook de wil te kennen gegeven om de uitvoering van de strategie van 2002 verder te zetten. Alle acties die beschreven zijn in dit rapport kaderen in de strategie van 2002. Het lijkt ons dus nuttig er hieronder de grote lijnen van te schetsen.

De doelstelling van de strategie van 2002 bestaat erin **de inspanningen die onze partners aan de dag leggen met het oog op de gelijkheid van de rechten en kansen van mannen en vrouwen te ondersteunen**, via alle samenwerkingskanalen, en tegelijk door :

- de integratie van de dimensie gender in alle beleidsonderdelen, programma's en projecten, transversaal (ongeacht de sector in kwestie) en longitudinaal (in alle stadia van de projectcyclus). Dat is een geleidelijke benadering op lange termijn.
- de verwezenlijking van « positieve acties » die uitdrukkelijk gericht zijn op een benadeeld segment van de bevolking, ten einde voor hen een positieve discriminatie in te stellen. Dat zijn tijdelijke maatregelen.

Deze twee benaderingen zijn complementair en versterken elkaar wederzijds.

De strategie omvat **drie interventieassen** :

1. Ondersteuning van de inspanningen van de partnerlanden¹ inzake gender.
2. Ondersteuning van de inspanningen van de internationale organisaties en actoren van de niet gouvernementele samenwerking inzake gender.
3. Versterking van de institutionele capaciteit van de Directie-Generaal van de Internationale Samenwerking (DGOS) en de Belgische Technische Coöperatie (BTC) inzake gender.

De eerste twee interventieassen en de acties die ondernomen zijn in het kader van hun uitvoering staan beschreven onder de **externe politieke maatregelen**, terwijl de derde as en de acties die verband houden met de binnen de DGOS en de BTC genomen maatregelen beschreven staan onder **binnenlandse politieke maatregelen**.

Op te merken valt dat de DGOS gekozen heeft voor een aanpak van budgettaire integratie. Er is geen specifieke begrotingslijn voor gender. Wel wordt elk jaar een budget voorzien voor de werking en de activiteiten van de Commissie vrouwen en ontwikkeling, waarvan de DGOS ook het secretariaat verzekert.

In het kader van het interdepartementaal initiatief **gender sensitive budgeting**, werd door een experte van de Universiteit van Antwerpen een analyse uitgevoerd van het beleid, de strategie en de begroting van ontwikkelingssamenwerking. Op basis van de verkregen resultaten formuleert het rapport een reeks van aanbevelingen gericht op het verhogen van het begrotingsaandeel van de DGOS dat gevoelig is voor de genderproblematiek. Die aanbevelingen waren richtinggevend voor de nieuwe beleidsnota « gender » (2004) van de Minister van ontwikkelingssamenwerking².

Het mandaat van de Belgische samenwerking kadert in een visie van armoedebestrijding, met het oog op een duurzame ontwik-

¹ In 2003 is het aantal partnerlanden, als gevolg van een besluit van de Ministerraad, herleid van 25 naar 18.

² Zie hoofdstuk : « Resultaten van deze initiatieven »

keling. Ze hanteert in dat verband een holistische benadering van armoede. **Armoede vertoont inderdaad uiteenlopende dimensies**, zoals het Development Aid Committee (DAC) of het Comité voor ontwikkelingshulp (COH) van de OESO³ herhaalt. Ze vertaalt de onmogelijkheid om zich een behoorlijke levensstandaard te verwerven en omvat de verschillende essentiële domeinen waarop mannen en vrouwen ontberingen kennen. De uiteenlopende dimensies van armoede verwijzen naar afzonderlijke aspecten van de capaciteiten van mannen en vrouwen : economisch, menselijk, politiek, sociaal-cultureel en defensief. Een duidelijk bewustzijn van de problematiek man-vrouw is prioritair voor elke vorm van armoedebestrijding in al zijn dimensies. Deze benadering heeft voor gevolg dat de programma's en

projecten die we ondersteunen vaak verscheidene luiken en actiedomeinen omvatten. Het is derhalve niet altijd makkelijk om ze te rangschikken onder een of ander actiedomein van Beijing.

We hebben er dus voor gekozen om in dit rapport, per actiedomein, slechts enkele **concrete voorbeelden van evoluties en acties** te geven, die plaatsvonden in 2002 en 2003 (en die - ter herinnering - parallelle implicaties hadden in verscheidene van de genoemde domeinen). We hebben er niet naar gestreefd om volledig te zijn, temeer daar het verzamelen van informatie op het terrein vaak moeilijk blijft maar proberen veeleer een kwalitatieve trend te beschrijven.

Acties in het kader van de 12 domeinen van het actieplatform van Beijing

Externe politieke maatregelen

Steun aan de inspanningen van de partnerlanden⁴ inzake gender Ongelijkheid tussen mannen en vrouwen bestaat in alle uithoeken van de wereld. De aard, de kenmerken en de intensiteit van de ongelijkheid verschillen echter van land tot land. De interventies moeten dan ook beantwoorden aan de specifieke context van het land in kwestie en de strategische kaders en planninginstrumenten ondersteunen die in voorbereiding zijn of zelfs al aanwezig, met het oog op lokale toe-eigening (*ownership*) en duurzaamheid. Dat alles gebeurt in overleg met het maatschappelijk middenveld. Het betreft een proces waaraan alle donoren gezamenlijk hun steun hebben toegezegd, met het oog op het verhogen van de efficiëntie van hun hulp.

Op **macroniveau** evolueert de Belgische samenwerking, samen met die van andere geldschieters, naar nieuwe modaliteiten van hulp, waaronder voornamelijk algemene budgettaire hulp, sectorale hulp (budgettaire hulp gericht op een bepaalde sector), de sectorale benadering (gebruik van verschillende hulpinstrumenten ter ondersteuning van een sectoraal beleid) en programma-hulp (steun aan een programma binnen een sector). De grote uitdaging die zich momenteel stelt is de integratie van de genderdimensie in de nieuwe vormen van hulp, in samenwerking met de andere geldschieters.

Op **mesoniveau** ondersteunt en versterkt de Belgische samenwerking de actoren van het maatschappelijk middenveld in de partnerlanden (vrouwenorganisaties, parlementairen, universiteiten) en hun **netwerken**, die actief zijn in het domein van de gelijkheid tussen mannen en vrouwen, teneinde een invloed uit te oefenen op het uitstippelen van de nationale prioriteiten en deel te nemen aan de follow-up van de integratie van het genderthema in de nationale programma's en budgetten.

Op **microniveau** ondersteunt de Belgische samenwerking het versterken van de capaciteiten van **vrouwengroepen en -organisaties** in de plaatselijke gemeenschappen.

In de mate van het mogelijke, schakelt de Belgische samenwerking zich in, met de andere geldschieters, internationale organisaties, E.U., andere bilaterale donorlanden en NGO's, in de **coördinatiemechanismen** en strategische partnerships inzake gender, teneinde samen en op een gecoördineerde manier bij te dragen tot de inspanningen van de partnerlanden inzake armoedebestrijding en voor de gelijkheid tussen mannen en vrouwen.

De Belgische samenwerking integreert gender ook in de **politieke dialoog** (Gemengde commissies) en in de programmatie en zet, in samenwerking met de BTC, haar inspanningen voort om gender longitudinaal te integreren, dat wil zeggen in de hele interventiecyclus, van identificatie tot evaluatie.

In het kader van de programmeringsactiviteiten, ziet de Belgische

---

³ De richtlijnen van het COH : armoedevermindering, OESO 2001.

⁴ In 2003 is het aantal partnerlanden, als gevolg van een besluit van de Ministerraad, herleid van 25 naar 18.

samenwerking toe op :

- de integratie van gendergebonden kwesties in de prioritaire interventiesectoren in het land;
- de selectie in elk partnerland van een **omvangrijk programma** waarvan de belangrijkste doelstelling bestaat uit de gelijkheid tussen mannen en vrouwen, overeenkomstig het engagement dat door de DGOS is aangegaan in het kader van de follow-up van de Conferentie van Beijing op het niveau van de federale regering.

Bij de **interventies** van de rechtstreekse bilaterale samenwerking wordt door de Belgische Technische Coöperatie (BTC)⁵ speciale aandacht besteed aan de kwestie van de gelijkheid tussen vrouwen en mannen, tijdens de hele project/programmacyclus : analyse van de specifieke beperkingen en opportuniteiten, vaststellen van praktische en strategische behoeften, bepalen van doelstellingen, keuze van strategieën, overlegmethoden, middelen, opstellen van indicatoren voor de follow-up en de controle.

De **pertinentie** van de interventies wordt beoordeeld aan de hand van criteria van de « Gender Equality Marker » van het COH⁶.

Steun aan de inspanningen van de internationale organisaties en actoren van de niet-gouvernementele samenwerking inzake gender

Een belangrijk aandeel van de officiële Belgische hulp wordt verstrekt door tussenkomst van internationale en niet-gouvernementele organisaties.

De Belgische samenwerking hanteert een **actieve multilaterale strategie**. Ze selecteert als partnerorganisaties diegene waarvan het mandaat en de activiteiten overeenstemmen met haar eigen prioriteiten en die goed blijken te presteren. **Gender** wordt op die manier gebruikt als een van de **selectie- en beoordelingscriteria** van die organisaties. Verder ondersteunt de Belgische samenwerking, onder meer via de gerichte bijdragen, programma's en benaderingen op het vlak van gender waardoor bepaalde organisaties een comparatief voordeel hebben.

De Belgische samenwerking gebruikt gender ook als een beoordelingscriterium voor de strategieën en jaarplannen van de onrechtstreekse actoren, zoals niet-gouvernementele organisaties.

Enkele opmerkelijke punten in 2002 en 2003

- Met het oog op een betere kennis van de specifieke context van de partnerlanden, werden genderanalyses voorbereid, met onder meer genderspecifieke indicatoren (gebaseerd op die van de Millenniumontwikkelingsdoelstellingen (MOD) en dit voor verscheidene partnerlanden (Bolivia, Vietnam, Niger, Senegal, Ecuador) en andere, zoals Afghanistan;
- Technische fiches met de bestaande statistische gegevens met betrekking tot mannen en vrouwen in de partnerlanden werden door BTC opgemaakt en verspreid;

- De gelijkheid mannen/vrouwen is in onze contacten met de partnerlanden en -organisaties permanent als prioritair thema aanwezig, en dit zowel doorheen de politieke dialoog, in de verslagen van de Gemengde Commissies als in de samenwerkingsprogramma's;
- Ambitieuze specifieke programma's gericht op het bestrijden van discriminatie van vrouwen of op het verhogen van hun autonomie zijn opgezet in verscheidene partnerlanden. Dit is met name het geval voor Niger, Marokko, Algerije, Vietnam, Peru, Ecuador en Bolivia, Tanzania en Zuid-Afrika maar ook voor niet-partnerlanden waaronder Afghanistan, Burkina Faso, Ethiopië, Kenia, enz.;
- De Belgische samenwerking steunt specifiek de internationale organisaties die een normatieve rol spelen op het vlak van gender (bij voorbeeld : UNIFEM⁷) en versterkt zijn partnerrelatie met zij die actief de integratie van gender in hun programma's ondersteunen (bij voorbeeld : UNFPA⁸, UNICEF⁹, UNDP¹⁰, UNAIDS, enz.);
- De lokale vrouwenorganisaties en hun netwerken worden via diverse kanalen ondersteund : via de budgetlijn « rechtstreekse steun aan de plaatselijke NGO's » ; via de acties van het Belgisch Overlevingsfonds ; via de financiering van projecten van internationale organisaties (bij voorbeeld het DIMITRA-project¹¹ van de FAO), via de budgetlijn « Conflictpreventie ».

Vrouwen en armoede (A)

Strategische doelstelling A3 : Vrouwen toegang verlenen tot spaar- en kredietfaciliteiten en -instellingen.

In Niger is in 2003 het project « *Augmentation des revenus monétaires des femmes dans la région de Dosso [Verhogen van de financiële inkomsten van vrouwen in de streek van Dosso]* » gestart. Het is gericht op het verbeteren van de inkomens van de vrouwen in de dorpen, door het opzetten van activiteiten die inkomsten genereren. Doelstelling is het versterken van de socio-economische positie van de vrouwen van Dosso door het verhogen van hun financiële middelen. Deze doelstelling zal gerealiseerd worden door het verlichten van de taken van de vrouwen, door hen toegang te verschaffen tot de financiële middelen (microkrediet) en vooral door "empowerment" via organisatie, opleiding maar ook het sensibiliseren van hun omgeving. Het verhogen van de inkomsten en de organisatorische capaciteiten van de vrouwen zal hen onder meer in staat stellen beter bij te dragen tot het in handen nemen van de gezondheidsproblemen van hun familieleden.

Ook in Niger had het project « Appui à la sélection, à la promotion de la chèvre rousse de Maradi [Steun aan de selectie en de promotie van de rode Maradi-geit] » tot doel de inkomsten van de vrouwen in de dorpen te verbeteren en te werken aan hun « emp-

5 De Belgische Technische Coöperatie is het uitvoeringsagentschap voor de rechtstreekse bilaterale interventies.

6 De « Gender Equality Marker » rangschikt de projecten/programma's in 3 categorieën : die welke gebaseerd zijn op het thema « gelijkheid van kansen » (code 2), die welke gedeeltelijk (code 1) en die welke weinig of geen rekening houden met het thema (code 0).

7 United Nations Development Fund for Women : autonoom organisme verbonden met het UNDP

8 Fonds van de Verenigde Naties voor Bevolkingsactiviteiten

9 Het kinderfonds van de Verenigde Naties

10 Ontwikkelingsfonds van de Verenigde Naties

11 Het DIMITRA-project is een informatie- en communicatieproject met als doel het valoriseren van de bijdrage van vrouwen op het platteland aan de voedselzekerheid en duurzame ontwikkeling.

werment». De rode Maradi-geit is bijzonder in trek om haar melk-productie, de kwaliteit van haar vlees en haar huid, die gebruikt wordt bij de vervaardiging van luxelederwaren. Het zijn voorname-lijk de vrouwen die zich bezighouden met de teelt van dit ras.

De eerste fase van het project werd in maart 2002 beëindigd en bood de kans om met succes de verspreiding van genetische vooruitgang in een landelijk milieu te testen. In het kader van de tweede fase, ligt de nadruk op het aspect "verspreiding". Dat moet het mogelijk maken een brede laag van kweeksters te bereiken en een gevoelige verbetering te realiseren van de productiviteit van de dieren. Het originele van deze tweede fase schuilt in de nauwe betrokkenheid van de kweeksters bij het selectie- en verspreidingsprogramma van fokdieren van hoge kwaliteit en in een actievere ondersteuning van hun opleiding in betere teelttechnieken (schuilplaats voor de dieren, voeding, diergeneeskundige zorgen), in de organisatie van hun verenigingen en in het beheer van het spaarkrediet.

In 2003 heeft het Overlevingsfonds de voortzetting goedgekeurd van de Belgische steun aan de « *Kenia Women Finance Trust* » (KFWT) in Kenia. De KWFT is een instelling voor microfinanciering die aanwezig is in een groot gedeelte van het land en zich richt op de doelgroep van vrouwen in een landelijk milieu. De steun van België is verlengd vanwege het professionalisme van het beheer en de institutionele en financiële prestaties die elk jaar beter worden en in elk geval voldoende om ook het vervolgprogramma te ondersteunen voor de periode 2003–2006.

De KWFT had eind 2001 een cliënteel van 35.000 mensen. Het vervolgprogramma zou de KWFT moeten in staat stellen om tegen 2006 een publiek te bereiken van 60.000 vrouwelijke klanten, in hoofdzaak de vrouwen met lage inkomsten in een landelijke omgeving.

In Vietnam wordt in partnership met de *Vrouwenunie van Vietnam* het project « *Strengthening of the Institutional Capacity of the Vietnam Women's Union related to the Management of savings and credit programs for Rural Poor Women, Fase 2* » opgezet. Het project streeft naar het versterken van de institutionele capaciteiten voor het ontwikkelen van krediet- en spaarprogramma's, met de bedoeling de levenskwaliteit van de armen te verbeteren, in hoofdzaak op het platteland. Momenteel loopt de tweede fase van dit project (2000–2005). Vanwege de uitstekende resultaten, werd besloten om het uit te breiden tot een groter aantal provincies.

Meer in het algemeen worden sinds enkele jaren uiteenlopende interventies van de Belgische samenwerking ontwikkeld die steun verlenen aan microfinancieringsinstellingen in West-, Oost-, Centraal- en Zuid-Afrika, Azië en Latijns-Amerika. In de loop van 2004 zal werk gemaakt worden van een genderspecifieke indicator voor de begunstigden van die interventies, waarmee voor deze interventies het aandeel en de evolutie van de vrouwelijke « cliënteel » kan beoordeeld worden.

Vrouwen en onderwijs (B)

Strategische doelstellingen :

- B1.** *Gelijke toegang tot onderwijs waarborgen*
- B2.** *Analfabetisme onder vrouwen uitbannen*
- B3.** *De toegang van vrouwen tot beroepsonderwijs, wetenschap en technologie en permanente vorming verbeteren*
- B4.** *Onderwijs en opleidingen zonder discriminatie ontwikkelen*
- B5.** *Volgende middelen toekennen voor en toezicht houden op de uitvoering van onderwijshervormingen*
- B6.** *Permanente vorming en opleiding voor meisjes en vrouwen bevorderen*

Wat het onderwijs betreft, beantwoorden de interventies van de Belgische samenwerking aan alle hierboven opgesomde strategische doelstellingen en dat via uiteenlopende kanalen. De strategie van de Belgische samenwerking inzake onderwijs kadert in een logica van verwezenlijken van de Millenniumontwikkelingsdoelstellingen (MOD)¹², met respect voor het *ownership* en zelfs *leadership* van de partnerlanden en in het kader van een gecoördineerde samenwerking met de geldschietters. De Belgische samenwerking verkiest, overal waar de realiteit het toelaat, de **programma-aanpak**, die zowel aansluit bij het perspectief van de MOD, bij de strategieën inzake armoedebestrijding, als bij de sectorale plannen van de partnerlanden. Deze aanpak is gebaseerd op een permanente dialoog op het lokale niveau, tussen de gemeenschap van de geldschietters en de overheden van het land. In het kader van die dialoog wordt de nadruk gelegd op het uitwerken van strategieën gericht op het aanzwengelen van zowel de vraag naar als het aanbod aan **onderwijs voor meisjes**, het optrekken van het aantal vrouwelijke leerkrachten en het wegnemen van sociale en culturele hinderpalen die meisjes beletten het schoolcurriculum af te maken.

Wat betreft de bilaterale interventies neemt België actief deel aan het proces van de *Fast Track Initiative*, dat toe doel heeft de vooruitgang te versnellen, opdat het beëindigen van basisonderwijs van goede kwaliteit veralgemeend zou worden, zonder gendergebonden ongelijkheid. Dit initiatief legt een bijzondere nadruk op de scholingsgraad bij meisjes, onder andere door de invoering van genderspecifieke indicatoren bij het evalueren van de resultaten. In de toekomst zal de Belgische samenwerking de bilaterale inspanningen met het oog op de onderwijssector opvoeren. In dat verband zijn akkoorden ondertekend met **Mali** en **Tanzania**. In **Burkina Faso**, **Ethiopië** en **Niger** worden de interventies afgerond. Ze onderzoekt ook de mogelijkheden voor het integreren van hulp aan de onderwijssector in de Indicatieve samenwerkingsprogramma's in **Mali** en **Vietnam** en ze bestudeert de mogelijkheid van een interventie in de heropbouw van het onderwijssysteem in de **D.R. Congo**.

Bij de multilaterale actie, draagt België bij tot het impulsfonds *Fast Track Initiative*, dat gericht is op het verzekeren van de financie-

¹² MOD inzake onderwijs : iedereen in staat stellen een niveau basisonderwijs te halen : ervoor zorgen dat tegen 2015, alle kinderen overal ter wereld, zowel jongens als meisjes het volledige basisonderwijs kunnen doorlopen. Promoten van de gelijkheid tussen de geslachten en verhogen van de capaciteiten van vrouwen : geslachtsgebonden ongelijkheid uitbannen tegen 2005, prioritair in het basis- en secundair onderwijs en later, tegen 2015, in alle onderwijsniveaus.

ring van het basisonderwijs in de landen zonder geldschietters. Verder komt België ook tussen in het domein van **de volwassenalfabetisering** en in het bijzonder van de vrouwen, met het oog op het versterken van hun capaciteiten en hun beslissingsmacht in het kader van sectorale of multisectorale projecten, met name die welke gefinancierd worden door het Belgisch Overlevingsfonds. Terwijl de scholen het formele onderwijs verspreken aan de jongeren, richt de alfabetisering zich eerder op volwassenen. De twee processen zijn gericht op het versterken van de capaciteiten van mannen en vrouwen, opdat ze actief deel zouden kunnen nemen aan de ontwikkeling, en dat zowel bij de keuze van de prioritaire richtingen als bij de uitvoering ervan.

Bij wijze van voorbeeld : het Belgisch Overlevingsfonds ontwikkelt in Niger in elk van zijn programma's, een luik «volwassenalfabetisering», dat zich zowel tot mannen als vrouwen richt. De aanpak van de alfabetisering verschilt afhankelijk van de partnerorganisaties van het Fonds. In het Damagaram-programma gebruikt de NGO AQUADEV de «tekstpedagogie» : in een eerste stadium spreken de deelne(e)m(st)ers aan de alfabetiseringscursus over hun leven, hun problemen en hun visie op mogelijke oplossingen. Stukken van wat ze zeggen worden door de monitoren/monitrices opgeschreven. Vervolgens leren ze niet alleen lezen en rekenen aan de hand van teksten die ze zelf geproduceerd hebben maar ze denken ook na en discussiëren over die onderwerpen. Deze methode heeft bewezen een krachtig ontwikkelingsinstrument te zijn. In het Maradi-programma gebruikt UNICEF alfabetisering niet alleen om te leren lezen en rekenen maar ook om de deelne(e)m(st)ers te sensibiliseren voor thema's als voeding en opvoeding van de kinderen, hygiëne, enz.

Tot slot werd in twee recente onderzoeken naar de haalbaarheid van projecten in de **technische en beroepsopleiding (Burundi, D.R. Congo)** de nadruk gelegd op de noodzaak om aangepaste technische en beroepsopleidingen voor jonge meisjes in te richten.

Vrouwen en gezondheid (C)

Strategische doelstellingen :

- C1.** *Verruiming van de toegang van vrouwen tot efficiënte, betaalbare en kwalitatief hoogstaande gezondheidszorg, voorlichting en aanverwante diensten, gedurende hun hele leven*
- C2.** *Preventieprogramma's ter bevordering van de gezondheid van vrouwen versterken*
- C3.** *Genderbewuste initiatieven ontplooiën, die zich richten op seksueel overdraagbare ziekten, HIV/AIDS, en zaken die verband houden met de seksuele en de reproductieve gezondheid*
- C4.** *Onderzoek bevorderen en informatie verspreiden betreffende de gezondheid van de vrouw*

C5. *Middelen ten behoeve van de gezondheid van vrouwen verruimen en toezicht houden op de follow-up*

In dit hoofdstuk groeperen we de strategische doelstellingen gericht op twee prioritaire thema's voor de Belgische samenwerking : gezondheid en reproductieve en seksuele rechten en de strijd tegen HIV/AIDS.

Gezondheid en reproductieve en seksuele rechten

De reproductieve gezondheid, met inbegrip van gezinsplanning en seksuele gezondheid, is een mensenrecht, als een van de aspecten van het fundamentele recht op gezondheid. De investeringen in reproductieve gezondheid redden levens en verbeteren de levenskwaliteit, gaan de verspreiding van HIV/AIDS tegen en bevorderen de gelijkheid tussen de geslachten. De Belgische samenwerking breidt haar hulp op dit terrein uit via verschillende kanalen en heeft een constructieve partnership opgebouwd met het Platform Bevolking en Ontwikkeling¹³, en het *International Centre for Reproductive Health* van de Universiteit van Gent.

In het kader van zijn multilaterale samenwerking, vergroot Ontwikkelingssamenwerking zijn ondersteuning aan het Bevolkingsfonds van de Verenigde Naties (**UNFPA**). Deze organisatie, opgericht in het kader van het Actieprogramma van de Internationale Bevolkingsconferentie (1994), concentreert haar inspanningen op de reproductieve en seksuele gezondheid.

Na de onderbreking in de Verenigde Staten van de financiering aan het UNFPA, heeft het Belgisch parlement een resolutie goedgekeurd waarin geprotesteerd wordt tegen deze situatie en er met name bij de Belgische regering op aangedrongen wordt, om het beleid van steun aan deze internationale organisatie te versterken. De Europese Ministerraad voor ontwikkelingssamenwerking is diezelfde weg ingeslagen en heeft een gelijkaardig initiatief genomen en alle landen hebben zich ertoe verbonden om meer ondersteuning te bieden aan deze organisatie die zo belangrijk is in de voorbereiding en invoering van dit beleid in tal van ontwikkelingslanden.

De Belgische samenwerking heeft haar hulp aan het UNFPA inderdaad opgevoerd. De hulp is van 4,6 miljoen EUR in 2000 gestegen naar 6,3 miljoen EUR in 2002. Dankzij de steun van alle andere donorlanden werd op die manier 40 % van het begrotingstekort van het UNFPA gedegemd.

Via zijn gerichte bijdragen, ondersteunt de Belgische samenwerking het UNFPA-programma « *Support for Reproductive Health and Gender Needs for Displaced Populations with special attention to Adolescents* ». De eerste fase van dit project (1999-2000) was gewijd aan « *Training for reproductive health in emergency situations* », gericht op NGO's en op het personeel van de Verenigde Naties op het terrein. De tweede fase, die nu loopt,

¹³ Het Platform Bevolking en Ontwikkeling is een initiatief van het maatschappelijk middenveld. Het is in april 2000 opgericht met de steun van het Informatiecentrum van de Verenigde Naties en het Vlaamse kenniscentrum voor seksuele gezondheid en HIV (sensoa). Het verenigt deskundigen inzake bevolking en reproductieve gezondheid uit academische kringen, uit de internationale organisaties, ontwikkelings-NGO's en waarnemers uit de administratie. Het neemt de follow-up van het Actieprogramma van Cairo (1994) voor zijn rekening en concentreert zijn werkzaamheden op de rechten inzake seksualiteit en reproductieve gezondheid, « empowerment » van vrouwen, veroudering en migratie. Het organiseert jaarlijkse seminars rond de thema's van de Commissie Bevolking en Ontwikkeling van de Verenigde Naties met de bedoeling bij te dragen tot het Belgische standpunt voorgesteld op die Commissie.

omvat de uitvoering van concrete projecten in 7 landen. Het belang van dit programma schuilt in zijn inductieve aanpak : ondanks een heel verschillende context, staan de 7 landen voor vergelijkbare problemen. Het UNFPA hoopt dat deze inductieve aanpak hen in staat zal stellen om nuttige algemene lessen te trekken voor zijn werk op het vlak van gender en de reproductieve gezondheid van ontheemde adolescenten.

In het kader van de rechtstreekse bilaterale samenwerking, werd in **Ecuador** een « *Projet de promotion des droits sexuels et reproductifs des adolescentes et des adolescents* [Project ter bevordering van de seksuele en reproductieve rechten van adolescenten, jongens en meisjes] » opgezet dat rond drie belangrijke thema's draait : (a) bevorderen en verdedigen van de rechten van adolescenten in het algemeen, met de nadruk op hun reproductieve en seksuele rechten ; (b) de integratie van het genderperspectief ; en (c) het aanmoedigen van jongeren, via steun aan jongerengroeperingen en -organisaties, om actief deel te nemen aan de opleiding en de informatie inzake reproductieve gezondheid en seksuele rechten. Dit project wordt tegelijk georganiseerd in elf steden in het land, met de bedoeling om ook de netwerken en de ruimte voor interactie tussen de overheid, het maatschappelijk middenveld en de plaatselijke gemeenschappen te versterken en te vergroten.

De « *Vlaamse Interuniversitaire Raad* » (VLIR) stimuleert het onderzoek ter ondersteuning van het beleid (OOB) rond het thema van de seksuele en reproductieve rechten van ontheemde vrouwen.

In een onderzoek uit 2001-2002, « *Reproductieve en seksuele rechten van vrouwelijke vluchtelingen en ontheemden als hoeksteen van de eerbiediging van de rechten van de mens* », uitgevoerd door het International Centre for Reproductive Health (ICRH) van de Universiteit van Gent wordt de thematiek vanuit verschillende disciplines benaderd, maar met een bijzondere aandacht voor mensenrechten en met de nadruk op het belang van de politieke, juridische, sociale en culturele factoren.

In 2002-2003 werd door hetzelfde centrum een ander onderzoek gevoerd naar « de reproductieve en seksuele rechten van kinderen en adolescenten (tussen 10 en 18 jaar) in conflictsituaties ».

De strijd tegen HIV/AIDS

De wereldwijde HIV/AIDS-epidemie treft onevenredig veel vrouwen, als besmet individu maar ook als persoon belast met de zorg voor de slachtoffers van de epidemie. In Subsaharaans Afrika bestaat meer dan de helft van de volwassenen met HIV/AIDS uit vrouwen. Jonge vrouwen van 15 tot 24 jaar hebben 2,5 keer meer kans om met HIV besmet te raken dan mannen van dezelfde leeftijd. Op het platteland is AIDS verantwoordelijk voor het instorten van de traditionele ondersteuningsnetwerken, waardoor families uiteenvallen, volksverhuizingen op gang komen en het besmettingsgevaar weer toeneemt. De epidemie wordt ook aangewakkerd door culturele stereotypen met betrekking tot mannelijke en vrouwelijke rol- en gedragspatronen en discriminerende wetgeving ten aanzien van vrouwen. Geweld in het gezin, dat de vrouwendiscriminatie en de ondergeschiktheid versterkt, verhoogt ook de kwetsbaarheid van de vrouwen voor HIV. Vrouwenhandel en seksuele uitbuiting dragen ook sterk bij tot het verhogen van het besmettingsrisico voor vrouwen.

De Belgische samenwerking financiert tal van interventies op het vlak van de strijd tegen HIV/AIDS.

Bij wijze van voorbeeld van een lopend programma : de Belgische samenwerking ondersteunt het driejarenprogramma « Adolescent Sexual and Reproductive health Promotion and HIV Prevention programme in Sub-Saharan Africa » van het UNFPA. Dit project, waaraan ook een gendersaspect zit, stelt zich tot doel de seksuele en reproductieve gezondheid van jongeren in **Mali, Ivoorkust en Niger** te verbeteren, door de bevolking te sensibiliseren voor het HIV/AIDS-probleem en vooral door de nadruk te leggen op preventie.

De DGOS ondersteunt de acties van de Belgische NGO's die zich bezighouden met het verbeteren van de toegang tot de behandelingen en van de preventie van de overdracht van moeder op kind. Ook de NGO's die zich inzetten voor het verzachten van de economische impact van AIDS en andere activiteiten georganiseerd door de jongerenbewegingen en vrouwenverenigingen kunnen op steun rekenen.

Op het vlak van beleidsondersteuning financiert de Belgische samenwerking de activiteiten van het **Instituut voor Tropische Geneeskunde van Antwerpen** (ITGA), rond de HIV/AIDS-problematiek. Het ITGA is van plan om in het kader van zijn vijfjarenprogramma (2003-2007) zijn inspanningen rond deze problematiek op te voeren. Inzake epidemiologie en preventie wordt bijzondere aandacht besteed aan de risicogroepen zoals prostituees en jongeren. Het programma omvat een luik rond klinisch onderzoek naar virusremmers, klinisch-biologische follow-up van ouders met AIDS en voorkomen van de overdracht van moeder op kind en een onderzoeksluik naar de weerslag van AIDS op de systemen voor de gezondheidszorg. Het instituut verricht ook onderzoek naar **microbiciden** die rectaal of vaginaal kunnen gebruikt worden, onder de vorm van een gel, spons, glijmiddel of film, en die geleidelijk een actief bestanddeel vrijgeven dat het AIDS-virus doodt. Dit onderzoek is voor vrouwen bijzonder belangrijk.

De strijd tegen AIDS is een prioriteit voor de Minister van ontwikkelingssamenwerking. Vrouwen en AIDS was het thema dat de Minister uitkoos voor de wereldvrouwendag van 2004, in samenwerking met UNAIDS (vertegenwoordigd door zijn uitvoerend directeur, Dr. Piot).

Geweld op vrouwen (D)

Strategische doelstellingen :

1. *Geïntegreerde maatregelen treffen om geweld jegens vrouwen te voorkomen en uit te bannen*
2. *De oorzaken en gevolgen van geweld jegens vrouwen en de doeltreffendheid van preventiemaatregelen bestuderen*
3. *uitbannen en slachtoffers van geweld als gevolg van prostitutie en vrouwenhandel ondersteunen*

De Belgische samenwerking verhoogt haar inspanningen in de strijd tegen alle vormen van geweld ten aanzien van vrouwen.

In Zuid-Afrika was het project « *Democratization of the South African Police* » in het bijzonder gericht op de bescherming van vrouwen tegen geweld.

In **Peru** financiert de Belgische samenwerking sinds eind 2001 het project « *Promotion de la défense des droits humains* [Voor de verdediging van de mensenrechten] », in partnership met de «

Defensoria del pueblo ». Dit project, dat zich richt naar de armste segmenten van de bevolking, beoogt de **bescherming van vrouwen en mannen tegen mensenrechtenschendingen**. Er lopen acties op het vlak van sensibilisering en onderwijs om te bouwen aan een cultuur van vrede en respect voor de fundamentele rechten van de mens. Een gelijkaardig project wordt opgezet in **Bolivia**. Het « integraal programma ter bestrijding van seksueel en familiaal geweld in Ayacucho (Contigo) », ook in **Peru**, stelde zich tot doel een beleid uit te tekenen en in te voeren van **verzorging, preventie en reïntegratie** van slachtoffers van familiaal en seksueel geweld, vanuit een perspectief van gelijkheid van kansen en respect voor de mensenrechten. De Belgische samenwerking ondersteunt het hele nationale Contigo-programma door het ontwikkelen en installeren van plaatselijke preventiesystemen, verzorging en bescherming van de vrouwen, kinderen en adolescenten, die het slachtoffer werden van familiaal en seksueel geweld, in de voornaamste districten van het departement Ayacucho. Om ook de landelijke gebieden te bereiken, voorziet het programma voornamelijk de uitbouw van een gedecentraliseerde zorgverlening, zoals de Urgentiecentra voor de vrouw en de Defensorias in de scholen en de dorpsgemeenschappen en de invoering van een opleidingsprogramma en stages en beurzen bestemd voor het personeel (m/v) dat de klachten zal moeten registreren, alsook voor zij die de eerste instantie zullen vormen in de behandeling van de conflicten, in het bijzonder vrederechters en « verdedigers » in de scholen en de dorpsgemeenschappen.

Het programma voorziet in een vernieuwende behandeling van familiaal en seksueel geweld, in de mate dat het ingaat tegen de vicieuze cirkel van het geweld. Zo worden de slachtoffers van het geweld, die door het programma opgevangen worden aangeemoedigd om deel te nemen aan kleine pilootprojecten die inkomsten genereren of bijdragen tot hun integratie in het professionele leven. Zo kunnen ze ontsnappen aan een situatie van onderworpenheid en autonomie verwerven.

In de **Dominicaanse Republiek** financiert de Belgische samenwerking gedurende een periode van 3 jaar (2003-2005) het project : « Formation, Prévention et construction institutionnelle d'un cadre protecteur contre la violence sexuelle envers les femmes et les enfants [Opleiding, preventie en institutionele opbouw van een beschermend kader tegen seksueel geweld tegen vrouwen en kinderen] » van de organisatie « *End child prostitution and trafficking* » (ECPAT). Het project wil de strijd aanbinden tegen verschillende vormen van **seksueel geweld** tegen vrouwen en kinderen en jongeren (incest, verkrachting, prostitutie, pornografie, sekstoerisme). Een juridisch kader voor de bescherming van kinderen bestaat al maar de reglementering wordt niet toegepast, bij gebrek aan politieke wil, informatie en coördinatie tussen de verschillende diensten. Heel wat vrouwen beschouwen emigratie als de enige mogelijkheid om te ontsnappen aan geweld en armoede. Velen onder hen komen in de prostitutie terecht. De doelstelling van het project bestaat erin de toepassing van de bestaande reglementering te verbeteren, door opleiding van politiepersoneel, ambtenaren en advocaten, door institutionele ondersteuning en de oprichting van een jeugdpolitie, door sensibilisering en een project ter preventie van seksuele mishandeling van kinderen in Puerto Plata ; het onderwijs en de preventie van kinderen en jongeren in Boca Chica ; en een pilootproject in de **strijd tegen vrouwenhandel**.

Vrouwen en gewapende conflicten (E)

Strategische doelstellingen :

- E1. *De participatie van vrouwen in conflictoplossing op besluitvormingsniveau verruimen en vrouwen die leven in omstandigheden waarin sprake is van gewapende en andere conflicten of die leven onder buitenlandse bezetting, beschermen*
- E2. *Buitensporige militaire uitgaven terugdringen en de beschikbaarheid van wapentuig beheersen*
- E3. *Niet-gewelddadige vormen van conflictoplossing bevorderen en schendingen van mensenrechten in conflictsituaties tegen gaan*
- E4. *De bijdrage van vrouwen aan de totstandbrenging van een cultuur voor vrede bevorderen*
- E5. *Zorgen voor bescherming, ondersteuning en opleidingen voor vrouwelijke vluchtelingen, andere ontheemde vrouwen die behoefte hebben aan internationale bescherming en binnenlandse ontheemde vrouwen.*
- E6. *Hulp verlenen aan vrouwen uit de koloniën en gebieden zonder zelfbestuur*

In oktober 2000 heeft de Veiligheidsraad van de V.N. een debat georganiseerd rond het onderwerp « *Vrouwen, vrede en veiligheid* », dat op 31 oktober is uitgemond in **Resolutie 1325**. Die erkent onder meer het belang van een beter inzicht in de impact van gewapende conflicten op vrouwen en meisjes en legt de nadruk op de noodzaak van efficiënte mechanismen voor het garanderen van hun bescherming en hun volledige participatie aan het vredesproces. Ze is gebaseerd op het principe dat gevoeligheid voor gendervraagstukken een wezenlijke bijdrage kan leveren tot het bevorderen van de vrede en de internationale veiligheid.

In 2002 heeft de Belgische samenwerking een **strategie** ontwikkeld waarin ze die vraagstukken opgenomen heeft.

De voorbije jaren heeft de Belgische samenwerking grotere inspanningen geleverd in het kader van de uitvoering van Resolutie 1325, in het bijzonder in de regio van de grote meren, in Afghanistan en in Palestina. We vermelden hieronder maar enkele recente voorbeelden van interventies, in het bijzonder die welke tot doel hebben de rol van de vrouw te versterken in de processen van bemiddeling, heropbouw en verzoening, na afloop van het conflict maar ook steun aan organisaties die vrouwen helpen die het slachtoffer geweest zijn van geweld en seksueel misbruik in conflictsituaties.

De Belgische samenwerking ondersteunde, van 2000 tot 2003, de activiteiten van UNIFEM in **Burundi**, gericht op het versterken van de rol van vrouwen in het **vredesproces**, met een bijzondere aandacht voor vluchtelingen en ontheemden, en op de uitvoering van de Akkoorden van Arusha, via het programma « *Engendering the Mainstream Peace Building and Mediation Processes in Burundi* ». Het partnership met de vrouwenorganisaties en de gevolgde methodologieën hebben het mogelijk gemaakt de capaciteiten van de vrouwelijke vluchtelingen te versterken en ervoor te zorgen dat ze in staat zijn om het hoofd te bieden aan de opportuniteiten en uitdagingen die voortvloeien uit het vredesproces.

In **Rwanda** heeft de **Belgische samenwerking** in 2002 en 2003 het project « Programme de soutien au monde associatif dans la prise en charge des femmes traumatisées [Programma ter ondersteuning van de organisaties en verenigingen bij het werken met

getraumatiseerde vrouwen] » van Artsen zonder Grenzen gefinancierd.

In 2003 werd die activiteit voortgezet door de financiering van het platform van Rwandese verenigingen « TRAIT d'UNION », voor de financiering van het project « *Programme de santé mentale et appui socio-médical aux personnes vulnérables et celles vivant avec le VIH* [Programma voor mentale gezondheid en sociomedische steun aan kwetsbare en met HIV besmette personen] ».

Dit programma heeft tot doel de psychologische, medische, sociale en economische aanpak te verbeteren van de leden van de verenigingen, vrouwen, kinderen en jonge wezen, allen slachtoffers van geweld en andere trauma's tijdens de genocide en de periode erna. Het doet dat via de gemeenschappen en in een holistische benadering. Zo is gebleken dat de behoefte aan psychologische ondersteuning toeneemt, met name in de context van het begin van de processen voor de Gacaca-rechtbanken en de vrijlating van zo'n 23.000 gevangenen in januari 2003 maar ook een opflakking van het geweld die te maken heeft met schendingen van de morele waarden in Rwanda.

De benadering is holistisch omdat ze rekening houdt met het geheel van moeilijkheden waarmee vrouwen en wezen af te rekenen krijgen. Zo ontwikkelt ze psychosociale, medische en opleidingsactiviteiten voor de jongeren en omvat ze financiële steun bij de invoering van inkomsten genererende activiteiten. De benadering is maatschappelijk (via de gemeenschappen) vermits het programma bouwt op de bestaande gezondheidsstructuren in de gemeenten en tot stand komt via de opleiding van nieuwe « *personnes-ressources* », een soort peters en meters of animatoren. Op die manier werden vijfhondervierennegentig mensen in de gemeenschappen opgeleid om « *psychosociaal animat(ori)ce* » te worden, wat zowel de zelfhulp van de gemeenschap als de duurzaamheid van het programma ten goede komt. De aanpak gebeurde in partnership tussen de drie verenigingen die deelnamen aan het programma.

In **Rwanda** lopen ook nog andere projecten waaronder MWISANGE van de NGO BIRCO dat zich richt op de problemen van fysisch en seksueel misbruik van kinderen en adolescenten. Het project streeft naar **reïntegratie van door de genocide getraumatiseerde jongeren**. De Rwandese NGO HAGURUKA wordt ook ondersteund voor zijn acties gericht op het verbeteren van de **sociaal-juridische situatie van de vrouwen en kinderen**. Tot slot wordt het **Gacaca-proces** (volksrechtbanken) ondersteund door de NGO's Réseau des citoyens, Avocats sans frontières en plaatselijke NGO's die de steun genieten van de DGOS, maar ook via de rechtstreekse bilaterale samenwerking.

In **Afghanistan** vormt de promotie van de Afghaanse vrouw en haar rechten de rode draad van onze samenwerking met het land. Enkele dagen na het historische akkoord van Bonn (5.12.2001), besloot België tot de financiering, als mede-organisator met de UNIFEM, van een rondetafel onder de titel : « *Round Table on building Afghan Women's leadership* » (Brussel, 10-12.12.2001). De rondetafel heeft geleid tot een reeks van aanbevelingen die zijn opgenomen in het Actieplan van Brussel en gericht tot de internationale gemeenschap en de Afghaanse overheid. Het Actieplan heeft ruime weerklank gevonden en is een referentiedocument geworden. Het federale parlement (Senaat) heeft op 31.01.2002 een resolutie gestemd die steunt op dit Actieplan.

België heeft er zich op de Conferentie van Tokio over de wederopbouw van Afghanistan (01.2002) toe verbonden zijn hulp te concentreren op de steun aan de democratische structuren en op de verbetering van de levensomstandigheden van de Afghaanse vrouwen, opdat ze op voet van gelijkheid met de mannen zouden bijdragen tot de nationale verzoening, een duurzame vrede en de heropbouw van hun land.

Na de rondetafel van Brussel, en nog altijd met de financiële ondersteuning van België, hebben UNIFEM en de Afghaanse minister voor vrouwenemancipatie in maart 2002 in Kaboel, een nationaal overleg met de Afghaanse vrouwen georganiseerd. De verklaring na afloop van dat overleg bevestigde andermaal de prioriteiten die in Brussel werden bepaald en diende als leidraad bij het opstellen van het strategisch plan van het Ministerie van vrouwenemancipatie.

Op operationeel vlak volgt de DGOS een dubbele strategie : (a) integratie van de genderdimensie in alle interventiesectoren (humanitaire hulp, wederopbouw en herstel...), door de voorkeur te geven aan initiatieven die zich inschrijven in de prioritaire domeinen van het Actieplan voor Brussel (onderwijs voor meisjes, reproductieve gezondheidszorg, water en sanering in de scholen, participatie van de vrouwen aan de verkiezingen, veiligheid, enz) ; en (b) « *positieve acties* » gericht op het versterken van het Ministerie van vrouwenemancipatie door institutionele steun (via het UNDP) en, in samenwerking met andere geldschieters, ook steun aan een programma van UNIFEM gericht op decentralisatie van de diensten voor vrouwen in de provincies, via de oprichting van centra voor maatschappelijke ontwikkeling (Women Development Centers genoemd). De oprichting van die centra is een sleutelement in de strategie waarmee het Ministerie van vrouwenemancipatie de plattelandsvrouwen wil bereiken. De centra zijn plaatsen waar vrouwen elkaar ontmoeten en vergaderen. Ze bieden uiteenlopende mogelijkheden : dienstverlening organiseren (juridisch, gezondheidszorgen, psychosociale hulp, opleiding, alfabetisering), informatie verstrekken over hun rechten, activiteiten ontwikkelen die inkomsten genereren, netwerken uitbouwen...

Aangezien Afghanistan geen partnerland is van de Belgische samenwerking, is de financiering toegekend aan internationale organisaties (voornamelijk van de Verenigde Naties) en Belgische NGO's.

Verder werden in 2002 en 2003 verscheidene initiatieven van het Belgisch maatschappelijk middenveld (NGO's, universiteiten, vrouwenverenigingen) ten bate van de Afghaanse vrouwen ondersteund. Daarvoor werd een beroep gedaan op de begroting « *preventieve diplomatie* » van Buitenlandse Zaken. Die kleine projecten houden zich bezig met gezondheid van vrouwen, opleiding van vrouwen als docenten, onderwijs voor jonge meisjes, beroepsopleiding, het creëren van jobs voor vrouwen en de oprichting van een vrouwenhuis in Istalif.

Het herstel van de rechten van de vrouwen, hun participatie aan het democratiseringsproces is een werk van lange adem dat continuïteit van de acties vergt. Het genderperspectief (gelijkheid mannen/vrouwen) blijft in dat verband de rode draad van de Belgische steun aan de wederopbouw van Afghanistan.

In **Palestina** financiert de Belgische samenwerking de NGO « *Women's Centre for Legal Aid and Counselling* » (**WCCLAC**).

Ondanks de huidige politieke omstandigheden, hoopt het WCLAC, dat streeft naar de oprichting van een Palestijnse Staat, dat de verantwoordelijken hun inspanningen zullen concentreren op de bewustwording en op de invoering van een juridisch systeem dat met name gebaseerd is op de Internationale afspraken die de nadruk leggen op de gelijkheid van rechten en kansen tussen de beide geslachten.

Vrouwen en economie (F)

Strategische doelstellingen :

- F1.** *De economische rechten en de onafhankelijkheid van vrouwen bevorderen, inclusief toegang tot werkgelegenheid, passende arbeidsvoorwaarden en zeggenschap over economische hulpbronnen*
- F2.** *De gelijke toegang van vrouwen tot hulpbronnen, werkgelegenheid, afzetgebieden en handel vergemakkelijken*
- F3.** *Voorzien in zakelijke dienstverlening, opleiding en toegang tot afzetgebieden, informatie en technologie, met name voor vrouwen met een laag inkomen*
- F4.** *De economische capaciteit en de commerciële netwerken van vrouwen versterken*
- F5.** *Seksescheiding in de beroepsuitoefening en alle vormen van discriminatie bij de arbeidsvoorziening uitbannen*
- F6.** *Harmonisatie van verantwoordelijkheden voor werk en gezin van vrouwen en mannen bevorderen*

Via het programma van UNIFEM « Strengthening economic governance » : Applied gender analysis to government budgets », werden in tal van Afrikaanse landen, in Azië, in de Arabische wereld en Latijns-Amerika initiatieven op het vlak van « gender budgeting » aanbevolen. « Gender budgeting » bestaat erin de impact van uitgaven en inkomsten voor de vrouwen te analyseren en te vergelijken met de situatie voor de mannen.

Het is een belangrijk instrument voor het omvormen van het beleid. Het verzekert immers een adequate verdeling van de financiële middelen. De Verklaring van Brussel (2001) over « gender budgeting » heeft sterk bijgedragen tot de ontwikkeling van dit instrument. Partnerships werden aangeknoopt met de autoriteiten, zowel nationaal, regionaal als lokaal, wat tegelijk een indicator is voor de officiële ondersteuning aan de doelstellingen van « gender-responsive budgets ». Het werk van UNIFEM inzake « gender budgeting » vormt een strategische opportuniteit, indien bekeken vanuit het standpunt van de MOD. De ontwikkelde instrumenten vormen stuk voor stuk troeven om vooruitgang te boeken bij het terugdringen van de vrouwelijke armoede en de verwezenlijking van gendergelijkheid. De ondersteuning die België van in den beginne aan dit programma verleend heeft was een katalysator in het opwekken van belangstelling bij de andere donoren, waardoor een uitbreiding ervan mogelijk werd. Voor de periode 2004-2006 wordt een voortzetting voorzien van de steun aan het programma van UNIFEM.

Zeggenschap en besluitvorming (G)

Strategische doelstellingen :

- G1.** *Maatregelen treffen om te zorgen voor een volwaardige par-*

tipatie van vrouwen in machtsstructuren en besluitvorming

G2. *De capaciteiten van vrouwen om te participeren in besluitvorming en leiding vergroten*

De Belgische samenwerking financiert het « Programme d'Appui aux Parlements [Programma voor Steun aan de Parlementen] » van het UNDP (Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties). Dat programma verleent institutionele steun aan de parlementen in tal van landen ten zuiden van de Sahara en in de regio Azië-Stille Zuidzee. Deze steun neemt diverse vormen aan : hulp bij verkiezingen, grondwetsherzieningen, versterken van de interne organisatie van de wetgevende organen, opleiding van parlementairen en personeel, steun aan het maatschappelijk middenveld en aan de media, relaties met de kiezers, beleidsvorming. De participatie van de vrouwen is een sleutelonderdeel van dit programma.

Bij wijze van voorbeeld vermelden we de Steun aan het Parlement van de Republiek **Niger**. In dat land zit in de « Assemblée Nationale » bij voorbeeld maar één vrouw op 83 afgevaardigden. Na de invoering van een quotum van 10 % vrouwelijke kandidaten op de lijsten voor de gemeentelijke en parlementaire verkiezingen van dit jaar, voorziet fase II van het Programma (opgesteld in 2003) in specifieke maatregelen gericht op het **bevorderen van de participatie van vrouwen in de Nationale Vergadering** : sensibilisering van de politieke partijen, zoeken van kandidaten, opleiding van vrouwelijke kandidaten en oriënteren van verkozen vrouwen.

Behalve Niger, concentreert deze tweede fase, aangeduid als de fase van de consolidering, haar inspanningen ook op drie andere landen, **Benin, Marokko en Algerije**. Tijdens de verschillende debatten en activiteiten in het Parlement, krijgt de genderkwestie een belangrijk aandeel van de aandacht, terwijl toch een specifieke benadering wordt gevolgd, aangepast aan de uiteenlopende socioculturele context. Bij de nagestreefde doelstellingen bevindt zich onder meer een uitbreiding van de politieke vertegenwoordiging van de vrouwen, met name binnen de parlementaire instellingen.

De belangrijkste activiteiten in de bevordering van de gendergelijkheid en een evenredige parlementaire vertegenwoordiging van de vrouwen zijn vaak gericht op : het uitdiepen van het debat over de noodzaak ervan, de oprichting van een nationaal netwerk van vrouwelijke « leaders » in het openbare leven en het opnemen van nationale afgevaardigden in de netwerken van vrouwelijke parlementariërs.

In **Mali** ondersteunt België, via het Belgisch Overlevingsfonds, het « *Projet d'appui aux communes rurales de Tombouctou* [Project voor steun aan landelijke gemeenten in Tombouctou] ». Dat project is gestart in 1999 met als doelstelling het plaatselijk ontwikkelingsbeleid dichter bij de burgers te brengen en ervoor te zorgen dat optimaal rekening wordt gehouden met de prioritaire behoeften van de verschillende socio-culturele groepen bij het verbeteren van hun levensomstandigheden. Dit project heeft al een zekere impact gehad op de evolutie van de genderverhoudingen in een gevoelige regio, waar de socioculturele context zeer uiteenlopend is. Vrouwen zijn zich bewust geworden van de rol die ze kunnen spelen op het vlak van de **gemeentelijke ontwikkeling**. Het is duidelijk dat, zelfs indien hun **effectieve participatie**, met name

binnen de piepjonge gemeenteraden, nog beperkt is, toch een proces op gang is gebracht, waardoor de toestand niet anders kan dan in de loop van de komende jaren te evolueren naar een groter evenwicht. Gelijkaardige projecten werden opgezet in andere landen van West-Afrika.

Institutionele mechanismen voor de verbetering van de positie van de vrouw (H)

Strategische doelstellingen H1 : *Nationale organen en andere overheidsinstellingen oprichten en versterken*

In **Afghanistan** steunt België sinds 2002, via een bijdrage aan het trustfonds van de UNDP, de institutionele versterking van het Ministerie van vrouwenemancipatie. Daarnaast draagt het, via zijn bijdrage aan het programma « *Support to the Ministry of Women's Affairs* » van UNIFEM, ook bij tot de oprichting van de « *Women centers* » (centra voor maatschappelijke ontwikkeling) in de provincies. Op vraag van de Belgische samenwerking, heeft in september 2003 een gemengde multidonorenmissie plaatsgehad waarop de strategie en de vorderingen van het programma geëvalueerd werden en aanbevelingen geformuleerd. Deze zending heeft het mogelijk gemaakt de aanpak van UNIFEM te verbeteren en de coördinatiemechanismen te versterken van de geldschieters die in Afghanistan actief zijn op het vlak van gender. Van 2004 tot 2006 is een tweede fase van het programma voorzien.

Fundamentele rechten van vrouwen (I)

Strategische doelstellingen :

1. *De mensenrechten van vrouwen bevorderen en beschermen door de volledige uitvoering van alle mensenrechteninstrumenten, en wel in het bijzonder het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (CEDAW)*
2. *Gelijkheid en non-discriminatie in het recht en in de praktijk verhogen*
3. *Vrouwen in staat stellen kennis te nemen van hun rechten*

In **Marokko** is in 2003 het project « *Espace multidimensionnel pour les femmes* [Pluridimensionele ruimte voor vrouwen] » opgesteld en het loopt sinds dit jaar in Ouarzazate. Dat project is opgevat als ondersteuning bij de uitvoering van de « Nationale strategie voor integratie van de vrouw in de ontwikkeling » van de Marokkaanse regering. Op middellange termijn streeft het naar het demarginaliseren van de plattelandsvrouwen voor wie de verwijdering van de beslissingscentra, het gewicht van de tradities en het analfabetisme een blok aan het been zijn wat hun mogelijkheden betreft om informatie te verkrijgen en uit te wisselen. Op lange termijn zal ernaar gestreefd worden de levensomstandigheden van de bevolking in de provincie te verbeteren maar ook bij te dragen tot een beter imago van de vrouw, zowel in de steden als op het platteland. Er wordt een ontmoetingsruimte opgericht, « *Maison des femmes* » genoemd. Dat huis zal een aantal lokale voorzieningen aanbieden, waaronder juridische bijstand voor vrouwen die het slachtoffer werden van discriminatie of geweld. Het zal ook als

ontmoetingsplaats fungeren en als kenniscentrum voor alles wat gender betreft, en het biedt ruimte aan vrouwen om ervaringen uit te wisselen en zich uit te drukken. Het project kadert rechtstreeks in de dynamiek rond het invoeren van de nieuwe familiewet, de Moudawana, die op 5 februari 2004 van kracht werd. De dagelijkse toepassing van de wet vergt echter de nodige begeleiding, voornamelijk op het platteland en in de voorsteden, opdat de vrouwen hun rechten en plichten beter zouden kennen.

In **Oeganda** financierde de Belgische samenwerking de Oegandese NGO's « *Uganda's Women's Network* » (UWONET) en « *Ugandan Association of Women's Lawyers* » bij hun activiteiten na afloop van de parlementsverkiezingen. Er werd een beroep gedaan op plaatselijke NGO's die technisch ondersteund werden door « *Electoral Reform International Services* ». De Belgische samenwerking heeft twee verschillende projecten gefinancierd : (a) de follow-up na de parlementsverkiezingen, uitgevoerd door de NGO UWONET en (b) de wettelijke follow-up van de parlementsverkiezingen door de NGO « *Ugandan Association of Women's Lawyers* ». UWONET organiseerde opleidingen voor de coördinatoren op het niveau van de districten en de follow-up van de verkiezingscampagne voor wat betreft de sensibilisering inzake gender. Verder werd gewezen op discriminaties tegenover vrouwen die kandidaat waren bij de verkiezingen. UWONET heeft vrouwen aangemoedigd om deel uit te maken van de teams die belast waren met de organisatie van de verkiezingen. Wat betreft de wettelijke follow-up heeft de « *Ugandan Association of Women's Lawyers* » erop toegezien dat de wettelijke voorwaarden van het electoraal proces en de verkiezingscampagne werden nageleefd. Ze heeft de klachten opgenomen en behandeld van vrouwen die zich gediscrimineerd voelden in het verkiezingsproces en ze heeft informatie ingezameld en een gegevensbank opgezet rond de organisatie van de verkiezingen, met het oog op een wetsherziening.

In **Ethiopië** financiert de DGOS het project : « *Support for the Activities of the Ethiopian Women Lawyers' Association* » die zich tot doel stelt de juridische en traditionele discriminatie van vrouwen weg te werken.

Tot slot financiert de DGOS de reis- en verblijfskosten van vrouwen uit het Zuiden, zodat ze kunnen deelnemen aan de Internationale Conferenties. Dat was onder meer het geval voor de deelname van vrouwen aan het 9eme *Forum International sur les droits de la femme et le développement (2002) : Réinventer la mondialisation* [Internationaal forum over vrouwenrechten en ontwikkeling. Mondialisering heruitgevonden], georganiseerd door de AWID (Vereniging vrouwenrechten en -ontwikkeling).

J. Vrouwen en media

Strategische doelstellingen :

- J1. *Bevorderen van de deelname van vrouwen aan de besluitvorming en het uiten van hun mening, via de media en de nieuwe communicatietechnologieën*
- J2. *Een evenwichtige, niet-stereotype afbeelding van vrouwen in de media bevorderen*

Het DIMITRA-project¹⁴ is een informatie- en communicatieproject opgezet door de FAO. Doelstelling is de zichtbaarheid verhogen

van de bijdrage van de plattelandsvrouwen, onder meer inzake voedselveiligheid en duurzame ontwikkeling en het versterken van hun statuut. Het project verloopt in partnership met 10 organisaties uit Afrika en het Midden-Oosten. Die organisaties verzamelen informatie over de lopende projecten en zetten zich in voor het bevorderen van de uitwisseling van informatie en « best practices », door een netwerk uit te bouwen van alle leden en actoren betrokken bij de ontwikkeling, die zich interesseren voor de problematiek van gender en ontwikkeling op het platteland. Die uitwisseling van informatie gebeurt aan de hand van nieuwe informatie- en communicatietechnieken (ICT), de traditionele middelen op plaatselijk niveau (zoals de plattelandsradio's), publicaties en via steun aan de organisatie van Regionale Ateliers rond bepaalde thema's, gekozen door de organisaties zelf (bij voorbeeld in 2003 het Atelier de Thiès in Senegal, rond de toegang van de vrouwen tot de landbouwgrond).

De impact van het project heeft verschillende aspecten : makkelijker toegang tot de informatie, delen (via netwerkvorming) van de plaatselijk aanwezige competentie en knowhow, demarginaliseren van de plattelandsbevolking, sensibiliseren van alle actoren in de ontwikkeling voor genderkwesties. Vanaf 2005 wordt steun voorzien aan een derde fase van dit project en een uitbreiding ervan in de Regio van de grote meren (D.R. Congo, Rwanda en Burundi).

Vrouwen en leefmilieu (K)

Strategische doelstellingen :

- K1.** *Vrouwen actief betrekken bij de besluitvorming inzake het milieu op alle niveaus*
- K2.** *Genderkwesties en -perspectieven integreren in beleidsmaatregelen en programma's ten behoeve van duurzame ontwikkeling*
- K3.** *Mechanismen op internationaal, nationaal en regionaal niveau versterken of oprichten om de effecten van ontwikkelings- en milieubeleid op vrouwen te evalueren*

Leefmilieu is, net als gender, een transsectoraal thema van de Belgische samenwerking. In al onze activiteiten gaat een bijzondere aandacht naar het thema. En net als gender, vormde het thema in 2002 het onderwerp van een strategienota.

Aan de integratie van milieu als transsectoraal thema zitten twee aspecten :

- Via alle samenwerkingskanalen en in alle fasen van de interventies of de cycli van een project rekening houden met milieu, en dat met een dubbele bedoeling : i) minimaliseren van de negatieve impact die de interventies van de Belgische samenwerking kunnen hebben op het leefmilieu; en ii) het aandeel optrekken van de middelen die specifiek gaan naar het verbeteren van het milieu.
- De steun aan het ontwikkelingsbeleid van de partnerlanden, met de bedoeling gunstige voorwaarden tot stand te brengen voor de uitvoering van de milieumaatregelen (versterken van de institutionele capaciteiten en ondersteuning bij de uitvoering van de internationale overeenkomsten ; stimuli om het milieu beter te integreren in de processen van de nationale planning).

De **genderkwesties** die zich stellen in verband met milieuaspecten zijn uiteenlopend van aard. Op de eerste plaats komen die aspecten die verband houden met gezondheid, hygiëne en de integriteit van personen, in de mate dat kwaliteit maar ook de beschikbare kwantiteit van de geleverde milieudiensten (zoals drinkbaar water, gezonde levensomstandigheden, groen, brandstof) een rechtstreekse en diverse impact hebben op de levensomstandigheden van vrouwen en mannen.

Milieu houdt ook verband met bestaansmiddelen (vruchtbare grond, brandstof, diverse materialen, bosbouwproducten, enz). De genderkwestie stelt zich met betrekking tot de gelijke toegang tot al die hulpbronnen, of het nu louter om de beschikbaarheid gaat dan wel om het recht op eigendom.

In de programma's en strategieën komen de bezorgdheid om het leefmilieu of de bekommernis om de gelijkheid tussen de geslachten vaak op de voorgrond te staan. Zelden treden de twee echter tegelijk op het voorplan en al helemaal niet met elkaar verweven. Specifiek de link leggen tussen milieu en gender is een relatief nieuwe benadering. De werkzaamheden ter ondersteuning van het samenwerkingsbeleid kaderen nochtans in die logica, in de mate dat de aanpak - een transversale integratie van een prioritair thema - dezelfde is en er ook concrete voorbeelden voorhanden zijn.

In **Senegal** steunt de Belgische samenwerking bij voorbeeld een programma voor het schoonmaken van de stad Saint-Louis, waarbij gestreefd wordt naar een duurzaam beheer van het probleem van het vaste afval. Vrouwenorganisaties spelen daarin een doorslaggevende rol. Ze ontplooiën immers allerhande bescheiden economische activiteiten op basis van het ingezamelde, gesorteerde, gerecupereerde en gerecycleerde afval. Het andere belangrijke facet van hun werk heeft betrekking op de bewustwording van en de animatie rond de milieuproblematiek. Het feit dat het vooral de vrouwen zijn die dit werk voor hun rekening nemen verhoogt de verwachte positieve impact, gezien de traditionele taakverdeling in de gezinnen. Eenzelfde principe wordt toegepast in de regio van Dosso, in **Niger**, waar vrouwengroeperingen in KMO's lokale systemen opzetten om het regenwater op te vangen en te beheren. Het voordeel daarvan is dubbel : overstromingen met de bijbehorende schade worden tegengegaan en de landbouw vaart er wel bij. Voor een derde voorbeeld moeten we naar **Kenia**, waar *het Institute for Natural Resource Management of Ukambani* zich met herbebossing bezighoudt en projecten ontwikkelt op het vlak van vernieuwing in de tuinbouw. Een specifieke budgetlijn is bestemd voor het aanmoedigen van de actieve participatie van de vrouwen. Zij beheren enkele van de hieronder vermelde activiteiten.

Meisjes (L)

Strategische doelstellingen :

- L1.** *Alle vormen van discriminatie van meisjes uitbannen*
- L2.** *Negatieve culturele attitude en handelingen jegens meisjes uitbannen*
- L3.** *De rechten van meisjes bevorderen en beschermen en hen beter bewust maken van hun behoeften en mogelijkheden*

¹⁴ de web site van Dimitra is te vinden op volgend adres : <http://www.fao.org/sd/dimitra>

- L4. Discriminatie van meisjes in het onderwijs, bij vorming en opleiding uitbannen
- L5. Discriminatie van meisjes op het gebied van gezondheid en voeding uitbannen
- L6. Kinderarbeid uitbannen en jonge meisjes op het werk beschermen
- L7. Een einde maken aan geweld jegens meisjes
- L8. Meisjes beter bewust maken van het sociale, economische en politieke leven en hun deelneming hieraan bevorderen
- L9. De rol van het gezin versterken bij het verbeteren van de positie van meisjes versterken

Verscheidene acties die tegemoet komen aan de hierboven uiteengezette strategische doelstellingen werden ook vermeld in andere hoofdstukken van het rapport (onderwijs, gezondheid, strijd tegen het geweld, enz.).

De Minister van ontwikkelingssamenwerking heeft « Kinderrechten » weerhouden als een van de prioritaire assen van zijn beleid. De toegenomen inspanningen zullen zich voortaan concentreren op de strijd tegen de **lichamelijke en seksuele mishandeling van kinderen, meisjes en jongens**.

We vermelden hieronder maar enkele voorbeelden van interventies die niet voorkwamen in andere hoofdstukken van het rapport. Met betrekking tot de problematiek van de kindsoldaten in de conflictzones, heeft de Belgische samenwerking in 2002-2003 steun verleend aan het **UNICEF-programma «Children affected by armed conflict in the Great Lakes Region»** gericht op de **D.R. Congo, Rwanda, Burundi, Oeganda en Tanzania**.

Verder werd in oktober 2002 in Brussel, op initiatief van de CVO¹⁵ en van de DGOS, een Internationale conferentie gehouden over « Kinderen en oorlog », dit in nauwe samenwerking met UNICEF België en de Belgische coalitie tegen het inzetten van kindsoldaten. Doelstellingen waren informeren, sensibiliseren en het uitdiepen van de gangbare definitie van het begrip « kindsoldaten ». Daarbij werd de nadruk gelegd op de meisjes en op het integreren van de genderdimensie in de problematiek.

De kwestie van de handel in kinderen stond ook centraal in een conferentie die UNICEF organiseerde, in samenwerking met de CVO en een conferentie van GAMS, samen met de CVO, ging over genitale verminking van vrouwen.

Uit al die conferenties zijn aanbevelingen naar voor gekomen die een uitvoering zullen krijgen in het kader van het nieuwe beleid van de Minister inzake kinderrechten.

Binnenlandse politieke maatregelen

De binnenlandse politieke maatregelen hebben betrekking op acties binnen onze eigen instellingen.

Versterking van de institutionele capaciteiten van de Directie-Generaal Ontwikkelingsamenwerking (DGOS) en de Belgische Technische Coöperatie (CTB) inzake gender

Teneinde in staat te zijn de inspanningen van de partners op een efficiëntere manier te ondersteunen, versterken de DGOS en de BTC hun eigen competentie op het vlak van integratie van gelijkheid tussen mannen en vrouwen in hun werk, door :

- a) de verspreiding van methodologieën en instrumenten,
- b) opleiding en sensibilisering van het personeel op de dienst en in de posten,
- c) technische bijstand van de gendercellen van de DGOS en de BTC aan andere diensten en aan de bureaus van de samenwerking (adviezen, aanbevelingen, participatie aan zendingen met het oog op identificatie, formulering, follow-up en evaluatie),
- d) verzamelen, verwerken en verspreiden van informatie en goede praktijken.

Enkele opmerkelijke punten in 2002 en 2003

- In juli 2002 werd een gendercel toegevoegd aan de Dienst Beleidsondersteuning van de DGOS. Dit is een belangrijke troef aangezien de cel voortaan in rechtstreeks contact staat met het Directoraat-Generaal;
- Sinds 2001 is een statistisch systeem operationeel dat gebaseerd is op de codes van het Comité voor Ontwikkelingshulp van de OESO inzake gelijkheid mannen-vrouwen, de zogeheten « Gender Equality Marker »¹⁷. Hierdoor kan een screening van de projecten gebeuren op basis van de COH-criteria;
- De BTC verdeelde onder het personeel op het terrein een CD-ROM met verschillende beleidsdocumenten en handleidingen van andere instellingen;
- Verschillende vormings- en sensibiliseringsactiviteiten werden georganiseerd voor het personeel van de Coöperatie : opleiding van de stagiair-attachés Ontwikkelingsamenwerking in 2002 en 2003, sensibiliseringssessies (informatie over de communicatie en de netwerkvorming van plattelandsvrouwen, geïnspireerd op de ervaringen van het DIMITRA-netwerk, debriefings na zendingen);
- De gendercellen van DGOS en BTC leveren technische assistentie bij de identificatie-, formulering- of tussentijdse evaluatiezendingen van projecten (sinds 2002 in Marokko, Niger, Mali, Oeganda en Ecuador, maar ook in het voormalig partnerland Burkina Faso en in een niet-partnerland als Afghanistan);
- De gendercellen van DGOS en BTC nemen deel aan de internationale debatten over gender, met name binnen de adviesgroepen inzake gender van het COH van de OESO en de Europese Unie ; de informatie en aanbevelingen uit deze bijeenkomsten wordt verspreid.

Met de uitvoering van « Gender budgeting » is binnen de DGOS een begin gemaakt : de begroting van de DGOS werd aan een analyse onderworpen. Het verslag vermeldt een reeks van aanbevelingen gericht op het optrekken van het begrotingsaandeel dat rekening houdt met het genderspect. Die aanbevelingen hebben richting gegeven aan de politieke prioriteiten van de Minister van ontwikkelingssamenwerking inzake gender.

Tot slot werden ook verschillende acties ondernomen door de

¹⁵ CVO = Commissie vrouwen en ontwikkeling

¹⁶ GAMS – Belgique asbl staat voor « Groupement pour l'Abolition des Mutilations Sexuelles Féminines » [uitbannen van de seksuele verminking van vrouwen].

¹⁷ De Gender Equality Marker verdeelt de projecten/programma's in 3 categorieën : deze waarbij de gelijkheid mannen/vrouwen de hoofddoelstelling is (code 2), deze waarbij gelijkheid mannen/vrouwen een belangrijke doelstelling is (code 1) en deze die nauwelijks of niets te maken hebben met het thema (code 0). Zie bijlage.

Commissie Vrouwen en Ontwikkeling (CVO). Die hebben bijgedragen tot het versterken van de bewustwording van de genderdimensie op politiek en institutioneel niveau en tot het sensibiliseren van de publieke opinie : Publicatie van een vademecum voor de integratie van de genderdimensie in de strategienota's per land van de DGOS; formulering van adviezen over de integratie van gender in de sectorale, thematische en geografische strategienota's van de DGOS ; bijdrage tot het organiseren van een Internationaal Parlement van de Vrouwen (in de Kamer van Volksvertegenwoordigers ; organisatie van colloquia en seminars (en publicatie van verklaringen) : « Genderbenadering in ontwikkelingsfinanciering »; « Oorlogskinderen »; « Kinderhandel »¹⁸ en « Gender en de Millenniumontwikkelingsdoelstellingen » ; de CVO heeft ook meegewerkt aan de organisatie, door GAMS van een internationaal colloquium over vrouwenverminking.

In het onderwijs gericht op ontwikkeling, organiseert de Belgische samenwerking begeleiding en sensibiliseringsprogramma's gericht op de publieke opinie in België, onder de titel « *Femmes, facteur incontournable de développement* [Vrouwen, een onmisbare factor in de ontwikkeling] ». De animatieactiviteiten zijn gericht op leerlingen in het secundair onderwijs. Met andere initiatieven wil men de leerlingen van de laatste graad van de basisschool bereiken. « *Petite fille ici, petite fille là-bas ; mamans d'ici, mamans de là-bas* [Meisje hier, meisje daar ; mama's van hier, mama's van daar] ». Tot slot publiceert de DGOS ook het magazine Dimension 3 waarvan een gedeelte is voorbehouden voor artikels over de situatie van de vrouwen in de landen van het Zuiden. Wat de audiovisuele media betreft, heeft de DGOS mee de uitzending « *Dunia* » op de RTBF gefinancierd. Daarin wordt de rol van vrouwen in de ontwikkeling in de verf gezet. Voor het seizoen 2002 had de uitzending over vrouwen als titel « *Femmes et paix* » en bevatte ze reportages over Afghanistan en Burundi.

De resultaten van deze initiatieven

Recente studies hebben onderzocht in welke mate gender is opgenomen in de programma's van de DGOS, door gebruik te maken van de « Gender Equality Marker » van het COH (DAC) van de OESO.

- In het kader van het initiatief « Gender sensitive budgeting », heeft Nathalie Holvoet van de Universiteit Antwerpen twee studies uitgevoerd : « Het budget van het Directoraat-Generaal voor Ontwikkelingsamenwerking (DGOS) vanuit een genderperspectief » (2002) en « *Gender sensitiveness of Belgian Aid discourse and practice* » (2004). De resultaten van deze studies waren de volgende :
  - o Globaal genomen hadden, in de periode 2000-2001, 25 à 30 % van de totale budgettaire uitgaven van DGOS betrekking op gender (code 1 en 2) ten opzichte van 10 % op het einde van de jaren '90, wat een zeer positieve evolutie is.
  - o De benadering « vrouwen en ontwikkeling » is geleidelijk aan geëvolueerd naar een « genderbenadering ».
  - o De laatste jaren kunnen we een duidelijke evolutie vaststellen naar een grotere aanwezigheid van « gender » in de prioritaire

sectoren van de Belgische samenwerking : in 2001 was 25 % van de acties gecodificeerd als « 1 » en « 2 », ten opzichte van 22 % in 2000 en slechts 10 % in 1995.

o De klassieke projecten blijven meer gendergevoelig dan de andere steunvormen (bijv. programmahulp). Dit zou verklaard kunnen worden door het feit dat de Gender Equality Marker van het COH geen aangepast instrument is om de integratie van gender in de hulpinstrumenten buiten project op te volgen.

o De interventies via het Belgisch Overlevingsfonds, via de NGO's en de multilaterale organisaties, scoren het best op het vlak van genderintegratie. Dit heeft te maken met het specifieke belang dat wordt gehecht aan de genderdimensie bij de beoordeling van de interventies.

- De BTC, van haar kant, heeft een eerste screening gehouden van zijn prestaties in de rechtstreekse bilaterale samenwerking. 175 projecten werden onderzocht. Daarvan hielden er 46, omgerekend 26 %, op een of andere manier rekening met gender - dat wil zeggen dat ten minste één van de resultaten of activiteiten rekening hield met de specifieke behoeften van mannen en vrouwen. De geanalyseerde projecten zijn echter nog veeleer « specifiek vrouwgericht » dan wel echte « gender-projecten/programma's ». Als we ons echter baseren op de codering van het COH, dan was 5 keer sprake van een hoofddoelstelling « gelijkheid tussen mannen en vrouwen » (code 2). Bij 37 projecten kwam het thema « deels » aan bod (code 1) en 133 projecten hadden er « weinig of niet » mee te maken (code 0).

In 8 landen van West-Afrika (Benin, Burkina Faso, Kameroen, Ivoorkust, Mali, Mauritanië, Niger, Senegal) gebeurde een grondiger analyse. Het is interessant om op te merken dat 50 % van de nieuwe dossiers een genderinvalshoek heeft, in tegenstelling tot de lopende projecten, waar dat slechts een kwart is. Er is dus een duidelijk evolutie in de richting van een betere integratie van het thema.

Een analyse van het geheel van projecten binnen de rechtstreekse bilaterale samenwerking is momenteel aan de gang en zou een geactualiseerd en nauwkeuriger beeld moeten bieden van de integratie van gender in de verschillende interventies. Ook de follow-up van de projecten is bezig, meer concreet op grond van evaluatierapporten halverwege.

Perspectieven

De jaren 2002 en 2003 water overgangsjaren, zowel voor de « gendercel » van de DGOS, voor de DGOS zelf als voor de FOD Buitenlandse Zaken in zijn geheel.

De gelijkheid van de rechten en kansen van mannen en vrouwen is een internationale doelstelling op lange termijn. De jongste jaren zijn de engagementen van de Belgische ontwikkelingssamenwerking inzake gelijkheid man-vrouw opgenomen in een wet (van 1999), in een strategie (in 2002) en in het beleid van de Minister van ontwikkelingssamenwerking (2003 - 2004).

Overeenkomstig de aanbevelingen van het analyserapport

Gender budgeting, zal de uitvoering van de strategie gepaard gaan met meer inspanningen met het oog op de integratie van de genderproblematiek in de politieke dialoog met onze partnerlanden, in de beheersinstrumenten van de DGOS en in de opleiding van het personeel op de zetel en in het veld. Overigens zal op drie prioritaire doelstellingen gemikt worden : het wegwerken van de genderongelijkheid in het basisonderwijs, de gezondheid en reproductieve en seksuele rechten (met inbegrip van de strijd tegen HIV/AIDS) en vrouwen, vrede en veiligheid (met inbegrip van de strijd tegen seksueel geweld). Die terreinen zijn uitgekozen met het oog op de MOD, de politieke prioriteiten van de Belgische samenwerking, de bestaan-

de expertise zowel op het niveau van de DGOS als de netwerken van het maatschappelijk middenveld in België waarmee ze nauw samenwerkt (in het bijzonder : de Commissie vrouwen en ontwikkeling en het Belgisch platform Bevolking en Ontwikkeling) en het bijzondere belang dat deze domeinen hebben voor de partnerlanden van de Belgische samenwerking (in het bijzonder in Subsaharaans Afrika en in de regio van de grote meren), waar onze hulp zich concentreert. Die actiedomeinen zullen bijzondere aandacht krijgen in de politieke gesprekken met die landen en met de partnerorganisaties van de Belgische samenwerking. ■

Algemene conclusies

Dit dubbele verslag maakt het mogelijk om zich rekenschap te geven van de vooruitgang die geboekt werd in 2002-2003. Gedurende deze twee jaar werden de projecten rond gender mainstreaming en gender budgeting afgerond, een groot aantal vernieuwende maatregelen uitgewerkt en een aantal langetermijnacties voortgezet, waarvan de meeste in 2001-2002 werden opgestart.

De analyse van de resultaten wijst bovenal op het primordiaal belang van de ondersteuning van dergelijke projecten. De politieke wil van de Ministers en Staatssecretarissen maar ook het engagement van het hoogste niveau van de administratie om tot resultaten te komen is een noodzakelijke voorwaarde voor succes. De verantwoordelijken in de verschillende federale overheidsdiensten en de universitaire ploegen belast met de begeleiding van de projecten rond « gender mainstreaming » en « gender budgeting » werden geconfronteerd met dezelfde vereisten, dezelfde moeilijkheden, dezelfde uitdagingen.

Allen hebben ze opnieuw de noodzaak vastgesteld van het kunnen beschikken over betrouwbare en recente statistieken die het mogelijk maken om de eventuele verschillende impact op mannen en vrouwen van het voorziene beleid te analyseren, het gevoerde beleid op een doeltreffende wijze op te volgen en corrigerende maatregelen door te voeren om het evenwicht te herstellen. De Ministers en Staatssecretarissen hebben, elk in hun bevoegdheidsdomein, gewaakt over de versterking van het bestaande statistische apparaat. Nu moeten de inspanningen gecoördineerd worden en moet er gewerkt worden aan de veralgemening van good practices.

Het belang van het informeren en sensibiliseren van alle overheidsambtenaren voor deze doelstelling van de integratie van het genderperspectief in alle beleidsvlakken en -acties werd onderstreept. Er werd ook gewezen op de noodzaak om alle ambtenaren een vor-

ming rond de gelijkheid van vrouwen en mannen aan te bieden en om in het algemeen vormingsaanbod van het Opleidingsinstituut van de Federale overheid (OFO) modules te ontwikkelen voor de integratie van de genderdimensie in het beleid.

Alle bij het project betrokken actoren vinden dat er binnen elke FOD en overheidsinstelling gemotiveerde en opgeleide personen moeten worden aangesteld voor de coördinatie van de initiatieven met betrekking tot de integratie van de genderdimensie. Deze personen moeten functioneren als contactpersoon, als steun en stimulant zonder daarbij de plaats in te nemen van degenen die rechtstreeks met de dossiers belast zijn. Ze moeten over een mandaat beschikken en over de tijd die nodig is om hun taak naar behoren uit te voeren. Deze aanstellingen zouden borg staan voor de duurzaamheid van het proces.

De integratie van het genderperspectief in het overheidsbeleid is een werk van lange adem waarvoor een bijzondere begeleiding nodig is, niet enkel intern (wat zou gebeuren door de hierboven vermelde adviseurs) maar ook extern. Daartoe moet er gebruik worden gemaakt van de oprichting van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen.

Deze nieuwe overheidsinstelling is het instrument bij uitstek voor de invoering van een duurzame en efficiënte structuur voor de begeleiding van het proces.

De samenstelling van dit verslag werd aangegrepen om het denkproces aan te vatten over de voor te stellen wijzigingen aan de wet met betrekking tot de tenuitvoerlegging van het Pekingplatform. Momenteel wordt een wetsontwerp opgesteld met het oog op de rationalisering en systematisering van het proces en andere gelijkaardige internationale rapportageprocessen. De tekst zou nog dit jaar aan het parlement moeten voorgelegd worden. ■